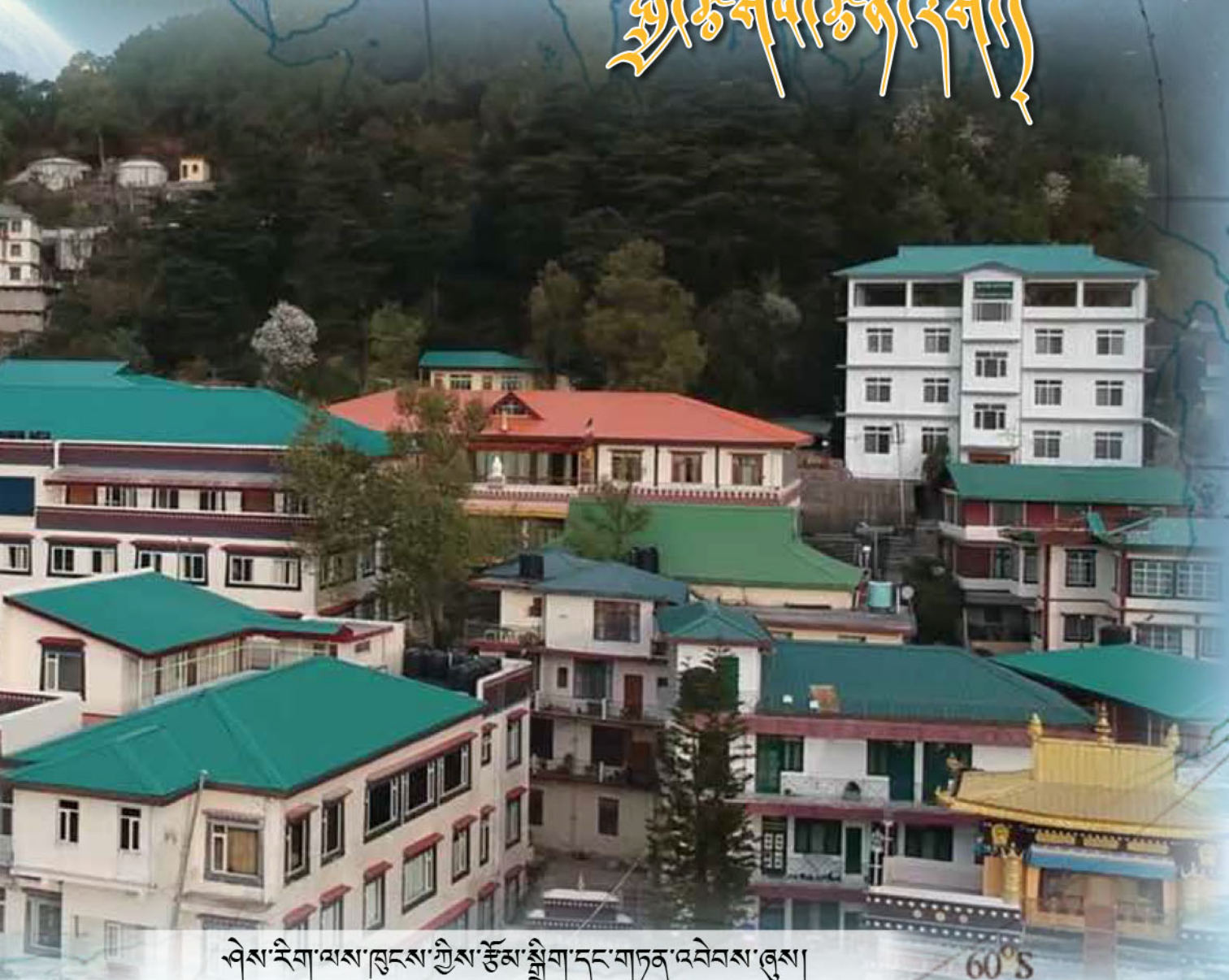

ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོར་བཀའ་ལག་གིས་གཏན་འབེབས་གནང་བའི་གཞི་རིམ་བར་མའི་བསྐྱབ་
གཞིའི་ཅ་འཛིན་གྱི་དགོངས་དོན་ལྟར་ཚུམ་སྒྲིག་བྱས།

འཛིན་འཛིན་ལུ་འབྲུ།།

ཕྱི་ཚུམ་ལུ་ཚུམ་འཛིན་ལུ།།

ཞེས་རིག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ཚུམ་སྒྲིག་དང་གཏན་འབེབས་བྱས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༠ ལོར་བཀའ་ཤག་གིས་གཏན་འབེབས་གནང་བའི་གཞི་རིམ་བར་མའི་
བསྐྱབ་གཞིའི་ཙ་འཛིན་གྱི་དགོངས་དོན་ལྟར་ཙོམ་སྤྱིག་ཁུས།

འཛིན་རིམ་བརྒྱད་པའི་སྒྲིབ་དེབ།

སྤྱི་ཚོགས་ཆན་རིག

ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ཙོམ་སྤྱིག་དང་གཏན་འབེབས་ཁུས།

ར་ཤེལ་དེག་ཡུལ་ཁྱེལ་།

DEPARTMENT OF EDUCATION
Central Tibetan Administration

Phone: +91-1892-222572/222721
Email: education@tibet.net
Web: www.sherig.org

GANGCHEN KYISHONG
DHARAMSALA - 176215
DIST. KANGRA H.P.
INDIA

ཆེད་བརྗོད།

༡༣། །བཅན་ཁྱེལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་རིན་པོ་ཆའི་དགོངས་དོན་སྤྱི་དང་། ཁྱད་པར་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༩ ལྷ་ ༩ པའི་
ནང་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་མིའི་ཚོགས་སྤྱི་མོས་ཀྱིས་གཏན་ལ་ཐབས་པའི་བཅན་ཁྱེལ་བོད་མིའི་གཞི་རིམ་གྱི་ཤེས་
ཡོན་སྤྲིད་བྱས་ཀྱི་འབྲུ་དོན་བཞིན། བཅན་ཁྱེལ་བོད་མིའི་གཞི་རིམ་སློབ་བླ་ཁག་གི་ཤེས་ཡོན་སློབ་སྟོན་གྱི་སྤྱི་ཚད་
གོང་མཐོར་གཏོང་བ་དང་ཆབས་ཅིག་སློབ་ཁྲིད་ཀྱི་བརྒྱུད་ལམ་བོད་སྐད་དུ་བསྒྱུར་རྒྱུ་ནི་བཅན་ཁྱེལ་བོད་མིའི་གཞི་རིམ་
འོས་འགན་ཞིག་ཡིན་པ་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་མི་ཉམས་རྒྱུ་འཛིན་བྱེད་
ཐབས་གཙོ་བོ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན།

སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྩ་ཆོ་བཅན་ཁྱེལ་དུ་འབྱོར་བ་ནས་བཟུང་། སྤྱི་ལོར་ཡགོང་ས་ཡུལ་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་
གིས་རང་གི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་རིག་གཞུང་དང་སྐད་ཡིག་མི་ཉམས་རྒྱུ་འཛིན་ཡོང་ཐབས་སྤྲད་མ་འོངས་མངོན་
གཟིགས་ཀྱི་བཀའ་སློབ་ལམ་སྟོན་དུས་ནས་དུས་སུ་ཐེབས་པ་དང་། བོད་པའི་སློབ་བླ་ཟུར་འཇུགས་མཛད་པ། དེར་
རབས་དང་མཐུན་པའི་བོད་པའི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་སློབ་སྤྲོད་བྱས་པ་དང་། ལོ་རབས་བརྒྱུད་ཅུ་པའི་དཀྱིལ་
ཅམ་ནས་གཞི་རིམ་འོག་མའི་སློབ་ཁྲིད་ཀྱི་བརྒྱུད་ལམ་རིམ་བཞིན་བོད་སྐད་ཐོག་སྒྱུར་འགོ་བཙུགས་ཏེ། སྤྱི་ལོ་
༢༠༠༠ ལོར་སློབ་འགྲོ་ནས་གཞི་རིམ་འོག་མའི་དེར་རབས་སློབ་ཆུང་ཁག་ཅིག་བོད་སྐད་ཐོག་ཐབས་སྒྱུར་དང་འབྲེལ་
སློབ་ཁྲིད་ལག་བསྟར་བྱུང་བ་བྱུང་ཡོད། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༩ ལོར་བཅན་ཁྱེལ་བོད་མིའི་གཞི་རིམ་གྱི་ཤེས་ཡོན་སྤྲིད་བྱས་
གཏན་འབེབས་བྱས་པ་ནས་བཟུང་། གཞི་རིམ་བར་མའི་སློབ་ཆུང་ཁག་སྤྱི་ལོ་དུ་སྒྱུར་འགོ་བཙུགས་པ་དང་། སྤྱི་
ལོ་ ༢༠༡༠ ལོར་བཀའ་ཤུག་གིས་ཤེས་ཡོན་སྤྲིད་བྱས་ཀྱི་དགོངས་དོན་འོག་གཞི་རིམ་བར་མའི་བསྐྱབ་གཞིའི་ཅ་འཛིན་
གཏན་འབེབས་གནང་རྗེས། དེ་དང་མཐུན་པའི་གཞི་རིམ་འོག་མ་དང་བར་མའི་སློབ་དེབ་ཡོངས་ལ་བསྒྱུར་ཞིབ་ཀྱིས་
ཅོམ་སྤྲིལ་དང་ཅོམ་སྒྱུར་ཞུས་པ་དང་། གཞི་རིམ་བར་མའི་སྤྱི་ཚོགས་ཆེན་རིག་གི་སློབ་དེབ་ཀྱང་ཆ་ཆར་ཅོམ་སྒྱུར་
ཞུས་ཏེ་ལོ་རྒྱུ་སྤྲོད་ཅོམ་འགོར་ཡོད་ནའང་། ལག་ལེན་དུ་བསྟར་མ་ཐུབ་པ་ནི་ཡིད་པངས་པའི་གནས་སུ་མཆིས།
དུས་ཀྱི་འགྱུར་འགྲོས་དང་བསྟུན་ནས་གནས་ཚུལ་མང་དག་ཅིག་འགྱུར་བ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་སྟབས། བཞིན་ནས་དེ་

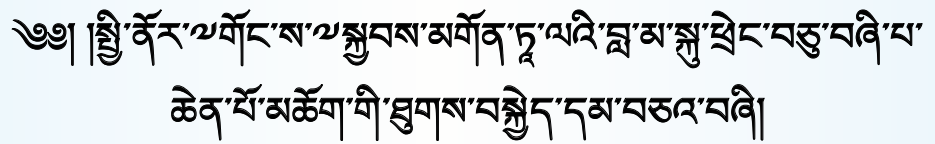

སྟོན་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་གི་སྟོབ་དེབ་ནམས་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་དགོས་ངེས་སུ་མཐོང་སྟེ། འདི་ལོ་འཛིན་རིམ་བརྒྱུད་
པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་གི་སྟོབ་དེབ་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་དང་། གཏན་འབེབས་བྱུང་སྟེ་བར་སྐྱོན་བྱེད་བྱུང་བ་བྱུང་བས་
དགའ་བས་བརྟམ།

སྟོབ་དེབ་འདི་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ལོར་ཚཱ་སྐྱར་བྱས་པའི་འཛིན་རིམ་བརྒྱུད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་སྟོབ་དེབ་ལ་
བསྐྱར་ཞིབ་ཞུས་ཏེ། ས་ཁམས་རིག་པ་དང་། རྒྱ་གར་གྱི་ལོ་རྒྱུས། བོད་གནས་རོ་སྟོད། བཅན་ཕྱོལ་
བོད་མིའི་གནས་སྤངས་རོ་སྟོད་བཅས་ལས་སྟོབ་ཚན་ཁག་ཅིག་ཕྱིར་འཐེན་དང་། འགའ་ཞིག་གསར་སྟོན་གྱིས་རགས་
ཟེར་ཚཱ་སྐྱིག་ཞུས་ཏེ། ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ནས་བསྐོ་འདུགས་གནང་བའི་གཞི་རིམ་བར་མའི་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་
སྟོབ་དེབ་བསྐྱར་ཞིབ་ཚོགས་ཚུང་གིས་མཐའ་མའི་བསྐྱར་ཞིབ་དང་སྒྲགས་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན།

སྟོབ་དེབ་འདི་ནི་གཞི་རིམ་བར་མའི་བསྐྱབ་གཞིའི་རྩ་འཛིན་གྱི་དགོངས་དོན་བཞིན་སྟོབ་སྦྱང་དང་སྟོབ་ཁྱིད་གྱི་གཞི་
རྩའི་དམིགས་ཡུལ་སྐྱབ་ཐབས་གྱི་སྟོབ་དེབ་ཡིན་པ་ཙམ་ལས། གཞི་རིམ་བར་མའི་འཛིན་རིམ་ཁག་གི་སྤྱི་ཚན་སྟོབ་
ཁྱིད་གྱི་རྩ་འཛིན་མིན་སྟབས། ས་གནས་དང་། སྟོབ་སྤྱག་ཁོར་ཡུག་ཆ་རྒྱུ། ཤེས་ཡོན་ལམ་སྟོལ་མི་འབྲ་བའི་གནས་
སྤངས་འོག་གཞི་རིམ་བར་མའི་འཛིན་རིམ་ཁག་གི་སྟོབ་དེབ་འདིའི་ནང་དོན་དང་། གོ་རིམ། ཐབ་ཚད་བཅས་ལ་དགེ་
གན་རང་ངོས་ནས་སྐབས་བསྐྱེད་ཚོད་འཛིན་གྱིས་སྟོབ་ཁྱིད་གྱི་སྤྱི་ཚན་ཆད་གཅོ་བོར་འཛིན་བྱུང་བ་བྱེད་དགོས། འོན་
ཀྱང་གཞི་རིམ་བར་མའི་བསྐྱབ་གཞིའི་རྩ་འཛིན་གྱི་དགོངས་དོན་དང་མ་འགལ་བ་དགོས་པ་ཡིད་འཇགས་འཆོས།

ར་ཆོའི་སྟོབ་ཁྱིད་དང་སྟོབ་སྦྱང་གི་དམིགས་ཡུལ་ནི་སྟོབ་ཚན་གྱི་བྲག་པ་དང་། སྟོབ་དེབ་གྱི་བྲག་པ་སྟོབ་པ་ཙམ་
མ་ཡིན་པར། སྟོབ་མའི་ཤེས་ཡོན་གྱི་གནས་ཆད་ཡར་རྒྱས་གཏོང་རྒྱ་དེ་ཡིན་སྟབས། སྟོབ་དེབ་འདི་ཉིད་དང་དེའི་
གཞིགས་འདེགས་གྱི་སྟོག་དེབ་<<ལོ་རྒྱུས་རགས་བཤད་གྱིས་པ་བདེ་འདུག>><<གསར་བཞེ།>><<རོ་སྤྱ་བག>>
<<ནང་པའི་གནས་ཆེན།>> མོགས་བཅད་སྟོད་གནད་སྟོན་དུ་བཏང་སྟེ། སྟོབ་སྤྱག་གི་ཤེས་ཡོན་གྱི་རྣམས་རྩལ་གོང་
མཐོར་གཏོང་བའི་རེ་འདུན་ཞུ་རྒྱུ་དང་། སྟོབ་དེབ་འདི་ལ་འཕུས་སྟོ་མ་ཆང་བ་དང་། གསར་སྟོན་བྱེད་དགོས་ངེས་ཀྱི་
རིགས་ལ་འབྲེལ་ཡོད་སྟོབ་དགེ་དང་། ཐུགས་སྤང་ཅན་ནམས་ཀྱིས་དགོངས་འཆར་དུས་ནས་དུས་སུ་གནང་སྟོང་ཡོང་
བ་ཞུ་རྒྱུ་བཅས། ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ནས། བོད་རྒྱལ་ལོ་ ༢༠༡༧ ཕྱི་ལོ་ ༢༠༢༤ ཟླ་ ༡ ཆེས་ ༡༥ ཉིན།

བཞི་པ། རོས་རང་རྒྱ་གར་གནའ་རབས་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་རྗེས་འབྲངས་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། རྒྱ་གར་གྱི་གནའ་བོའི་སེམས་ཁམས་རིག་པ་དང་། ཚད་མའི་རྣམ་གཞག་ལྟ་བུར་དང་འབྲེལ་བའི་སྐོམ་སྒྲུབ། ཆོས་ལུགས་དང་མ་འབྲེལ་བའི་སྟོན་བཟང་བཅས་དང་གི་ཤེས་ཡོན་ལམ་ལུགས་དང་མཉམ་སྦྲེལ་གྱིས་རྒྱ་གར་ནང་བསྐྱར་གསོ་བྱས་ཏེ། བྱམས་བཅེ་ལྟར་པའི་འཛམ་གླིང་ཞིག་འཛུགས་སྐྱོན་བྱེད་ཐུབ་པར་རོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

ཤེས་ཡོན་སྒྲོབ་རྒྱུ་དང་སྒྲོད་པའི་དམིགས་ཡུལ།

- ༡། སྒྲོབ་ཐུག་ནམས་རང་རང་གི་ནམ་འབྲེད་ཀྱི་ཤེས་རབ་ཡོངས་སུ་སང་དེ་སྒྲོབ་དོར་གྱི་གནས་ལ་རང་སྟོབས་ཀྱིས་ལེགས་ཉེས་འབྲེད་རུས་པ་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་རུས་པའི་བསམ་སྒྲོད་ཀྱི་རང་དབང་དང་། འཆོ་བ་དགོས་མཁོ་དང་འཆམ་པའི་ཐོག་གཞན་ཁོ་ནར་བརྟེན་པའམ་གཞན་ལ་བཟུ་གཞོག་བྱེད་མ་དགོས་པར། རང་གི་འབད་ཚུལ་གྱིས་བསྐྱབས་པའི་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་སྟོན་ལྟ་ཡང་དག་པར་འཆོ་རུས་པའི་འཆོ་བའི་རང་དབང་། འཆོ་མེད་ཞི་བའི་ཐབས་ལམ་ལ་བརྟེན་ནས་རང་དང་རང་གི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་རང་དབང་སྲུང་སྐྱོབ་བྱེད་རུས་པའི་སྲུང་སྐྱོབ་ཀྱི་རང་དབང་བཅས་ “རང་དབང་” དང་།
- ༢། རང་ལས་གཞན་གཅེས་པར་བརྩུང་སྟེ་གཞན་གྱི་དོན་དུ་རང་ཉིད་སྒོས་བཏང་ནས་སྤྱི་ཞུ་སྐྱབ་རུས་པའི་“གཞན་པམ།”
- ༣། འབྱུང་འགྱུར་མི་རབས་ནམས་ཀྱི་ཆེད་ཁོར་ཡུག་དང་ཐོན་ཁུངས་ལ་གཞོན་སྟོན་མི་གཏོང་བར་ས་ཡི་གོང་བུ་འདི་ཞི་བདེ་རྒྱན་གནས་སྐབས་པ་དང་། རང་གི་པ་མེས་ནས་བྱུང་བའི་རིག་གཞུང་བཟང་པོ་ནམས་བརྒྱད་འཛིན་བྱེད་རུས་པའི་ “རྒྱན་འཛིན།”
- ༤། འཛིག་རྟེན་སྤྱིའི་པན་བདེ་དང་འབྲེལ་ཞིང་ཡུལ་དུས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་དང་འཆམ་པའི་ལྟ་སྐྱབ་དང་ལམ་ལུགས། དངོས་པོ། ལས་འགུལ་སོགས་གསར་གཏོད་བྱེད་རུས་པའི་ “གསར་གཏོད་” བཅས་བཞི་དང་ལྔ་ན་པའི་ཡུལ་མི་བསྐྱུན་རྒྱ་དེ་ཡིན། །

དཀར་ཆག

ས་ཁམས་རིག་ལ།

ཐོན་ཁུངས།	༡
གཏེར་རྩིས་དང་ཁུ་སྤྱོད་ཁུངས།	༧
བཟོ་བྲ།	༡༤
མི་འབོད།	༡༧
ནམ་ཟ།	༤༠
ནགས་ཆེལ།	༤༠
གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུ་འཕེལ་བ།	༤༤

བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས།

ས་སྐྱ་པ་ནས་དགའ་ལྡན་པོ་བླ་མ་གྱི་ལོ་རྒྱུས།	༧༧
ལ་རྒྱལ་དབང་སྐྱ་ཐེང་ལྷ་པ་ནས་བཅུ་གཉིས་པ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྟུས།	༩༧
ལ་རྒྱལ་དབང་སྐྱ་ཐེང་བཅུ་གསུམ་པ་ལོ་དུས་སྐབས།	༡༠༤

རྒྱ་གར་གྱི་ལོ་རྒྱུས།

ཨིན་ཇིའི་དབང་སྐྱར་དང་རྒྱ་གར་གྱི་རང་དབང་འཐབ་ཅོད། (ཕྱི་ལོ་༡༤༥༧-ཕྱི་ལོ་༡༧༡༧).....	༡༡༡
ཨིན་ཇིའི་དབང་སྐྱར་དང་རྒྱ་གར་གྱི་རང་དབང་འཐབ་ཅོད། (༡༩༣༠-༡༩༤༧)	༡༡༣

བོད་གནས་རྒྱུ་རྒྱུ།

བཅན་ཁྱོལ་བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གས།	༡༡༥

བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེ།	༡༩༧
བོད་ཀྱི་རི་སྐྱེས་སློབ་ཆགས།	༡༩༠
བཙན་བྱོལ་བོད་མིའི་ཤེས་ཡོན།	༡༩༠

སྤྱི་ཚོགས་དང་སྤྱི་དོན་གྱི་འཕྲི་བ།

ཁྱ་ཁར་གྱི་སློབ་ཆོགས།	༡༩༠
དེབ་དེའི་ནང་དོན་ག་རེ་རེ།	༡༩༢
འགྲོ་བ་མིའི་སློབ་ཐང་།	༡༩༣

རྒྱན་ཤེས།

ལ་གོང་ས་ལ་སྐྱབས་མགོན་ཏུ་ལའི་སྐུ་མ་སྐུ་ཐེང་བཅུ་བཞི་བ་ཆེན་པོ་མཆོག་.....	༣༠༡
ལ་ཀུན་གཟིགས་ལ་བཤུ་ཆེན་སྐུ་ཐེང་བཅུ་བ་མཆོག་.....	༣༠༩
ས་སྐུ་བ།	༣༡༥
རྫོན་པ།	༣༡༦
བཀའ་བརྒྱུད་བ།	༣༡༧
དགེ་ལྷན་བ།	༣༡༩

ས་ཁམས་རིག་པ།

གལ་ཆེན་གནད་དོན་ཁག

- ☞ ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་བྱ་རྒྱུ་ཆོས་ནི་མེད་སྟོང་རང་བཞིན་ཡིན།
- ☞ གཏེར་རྩལ་ནི་རྒྱ་རྒྱུ་མི་འདྲ་བའི་འོག་ས་ཁམས་ཁོར་ཡུག་མི་འདྲ་བ་སྣ་ཆོག་ས་སྤྱོད་ཆགས་ཡོད།
- ☞ བཟོ་བྱའི་རྣམ་གྲངས་ནི་མ་བཅོས་རྒྱ་ཆ་དང་། རྒྱ་ཁྱོན། བདག་པོ་བཅས་ལ་གཞིགས་ནས་དབྱེ་བ་འབྱེད་ཀྱི་ཡོད།
- ☞ བད་འཕྲིན་སྤུལ་ལས་བཟོ་བྱ་ནི། དེར་སྐབས་འཛམ་གླིང་ཁྱོད་ཡོངས་ལ་དར་བྱས་ཆེན་པོ་ཡོད།
- ☞ རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ལ་མཆོན་ན་མི་འཁོར་ནི་གལ་ཆེན་པོ་ཆགས་ཡོད།
- ☞ རྒྱ་གར་གྱི་ནུས་དྲུས་ཁག་གི་བྱ་རྒྱུ་ཆོས་གཙོ་བོ་ནི་ཆར་དྲུས་ཡིན།
- ☞ རྣམས་ཆལ་ནི་མི་དང་། སྤྱོད་ཆགས། སྤྱི་དངོས་སྤྱོད་ཆགས་ལ་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་ཡོད།
- ☞ གོ་ལའི་ཆ་དོན་འཕེལ་བ་ནི་སའི་གོ་ལའི་རྒྱུ་ཁམས་ཀྱི་དོན་ཆད་རྗེ་ཆེར་འགོ་བ་ལ་ཟེར།

༡

ཐོན་ཁུངས།

ཐོན་སྐྱོལ།

ཐོན་གྱིས་དུས་རྒྱུན་ཁྲིས་
དུ་མེད་སྤྱོད་ཕྱིན་བཞིན་
པའི་ཐོན་ཁུངས་གསུམ་
དང་། འཛིན་གྲུའི་ནང་མེད་
སྤྱོད་ཕྱིན་བཞིན་པའི་ཐོན་
ཁུངས་གསུམ་གྱི་མིང་གིས་
ཉེ་དེད་གྲུ་མེད་སྤྱོད་གང་
ཡོད་སློབ་ཐུག་གཞན་དང་
སློབ་བསྐྱུར་གྱིས།

འཛིན་ལས་ལྷན་ཁག་།

གསར་ཉིད་དང་གསར་གཏོད་
ཐོན་ཁུངས་གང་དང་གང་
ཡོད། སློབ་བསྐྱུར་གྱིས།

༡༡། །ཚུ་དང་སློག་ལྷན་ལ་འཁོར། སྤྱི་ཚོགས་དེ་བཟུངས་ཚང་མར་ཐུན་མོང་གི་ཁུངས་ཚོས་ཤིག་ཡོད་པ་ནི་མེད་སྤྱོད་རང་བཞིན་ཡིན་ལ། མེད་སྤྱོད་ཀྱི་རང་བཞིན་དེས་ཅ་དངོས་གང་ཡང་རུང་བ་ཞིག་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་ངོ་བོར་འགྱུར་བ་དང་། རིན་ཐང་ལྡན་པར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན་ཐོན་ཁུངས་ཚང་མར་རིན་ཐང་དེས་ཅན་རེ་ཡོད།

དེ་ཡང་ཐོན་ཁུངས་ཁ་ཤས་ལ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རིན་ཐང་ལྡན་ལ། ཁ་ཤས་ལ་མི་ལྡན། དཔེར་ན། ལྷགས་རིགས་ལ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རིན་ཐང་ལྡན་པ་དང་། ཡིད་དུ་འོང་བའི་མཛེས་སྡེ་དང་ལ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རིན་ཐང་མི་ལྡན་པ་ལྟ་བུ་རེད། འོན་ཀྱང་དེ་གཉིས་ཀ་གཤམ་ཆེན་པོ་ཡིན་ལ། དེ་གཉིས་ཀས་མིའི་རིགས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་སྟོང་གི་ཡོད།

དུས་ཚོད་དང་བཟོ་ལས་རིག་ཅལ་གཉིས་ནི་རྒྱ་ཆ་ཞིག་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་ངོ་བོར་བསྐྱར་བའི་ཆ་རྒྱུན་གཤམ་ཆེན་ཡིན། དེ་གཉིས་ནི་མིའི་རིགས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་དང་འབྲེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད་སྟབས། རྟོན་དངོས་སུ་འགྲོ་བ་མིའི་རིགས་ནི་གཤམ་ཆེ་ཤོས་དེ་ཡིན། མིའི་རིགས་ཀྱི་རྣམ་དཔྱད་དང་། སློབ་སློམ། **གསར་ཉིད།** (Discovery) **གསར་གཏོད།** (Invention) བཅས་ཀྱི་རྒྱས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཐོན་ཁུངས་སྤར་ལས་མང་བ་སྐྱུན་གྱི་ཡོད། གསར་གཏོད་དང་གསར་ཉིད་ཀྱི་བྱེད་ཐབས་དེ་རིས་དོན་གནད་མང་དག་ཅིག་ཤིས་ཉོགས་སུ་བྱུང་གྱི་ཡོད།

མི་སྤར་ཐབས་གསར་ཉིད་བྱུང་བ་ནས་ཟས་རིགས་གཤམ་སྤྱོར་བྱེད་སྟངས་སོགས་བྱེད་ཐབས་མང་དག་ཅིག་ཤིས་ཉོགས་སུ་བྱུང་ཡོད་ལ། འཁོར་ལོ་གསར་ཉིད་བྱས་པ་དེས་སྤྱི་ལོ་འཛིན་ཡོ་ཆས་གསར་པ་མང་པོ་ཞིག་དར་བྱས་ཡོང་བར་གྱུ་བ་འབྲས་མཛོན་གསལ་ཐོན་ཡོད། **ཐུ་བྱུགས་སློག་འདོན་** (Hydro-electricity) མེད་སྤྱོད་པའི་བཟོ་ལས་རིག་ཅལ་དར་བ་དེས་བྲག་ཏུ་བཞུར་བའི་

ཕྱེ་རྒྱལ་པ་དེ་ཐོན་ཁུངས་གཤམ་ཆེན་ཞིག་གི་དོ་བོར་བསྐྱར་ཡོད།

ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དབྱེ་བ། (Types of Resources)

ཕྱིར་ཐོན་སྲུངས་ནི་རང་ལྷན་ཐོན་སྲུངས་དང་། མིས་བཟོས་ཐོན་
སྲུངས་གཉིས་ཡིན།

རང་བྱུང་ཁྱོན་ཁྱེད་ཀྱིས། (Natural Resources)

ཐོན་ཁུངས་གང་ཞིག་རང་བྱུང་ཁམས་ནས་སྐྱངས་རྗེས་ལས་སྣོན་
 དེ་ཙམ་མ་བྱས་པར་སྟོད་ཆོག་པའི་རིགས་ལ་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ཟེད།
 དུས་རྒྱུ་ར་ཆོས་འབྲིན་རྒྱུ་བྱེད་པའི་མཁའ་དབྱུགས་དང་། གཙང་པོ་
 དང་། མཆོ། ས། གཏེར་རྩས་སོགས་ཆང་མ་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ཡིན།

ཐོན་ཁུངས་འདིའི་རིགས་མང་པོ་ཞིག་རང་བྱུང་ཁམས་ཀྱིས་བསྐྱེད་བའི་ལེགས་སྐྱེས་ཡིན་པས་ཐད་ཀར་སྟོད་ཆོག་ཆོག་
ཡིན། ཐོན་གྲངས་སྐབས་འགར་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་མེད་སྟོད་གར་ལེགས་ཡོང་བར་ཡོ་བྱད་དང་བཟོ་ལས་རིག་ཅུལ་བཞོམ་
དགོས་ཀྱི་ཡོད།

རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ལ་ནམ་གངས་མང་པོ་ཡོད། དེ་དག་འཕེལ་ཚད་ (Level of Development) གང་། བཞིལ་སྡོད།

(Use) འབྱུང་ཁུངས། (Origin) གསལ་ཆད། (Stock) བྱུང་ཆད་ (Distribution) བཅས་ལ་གཞིགས་ཏེ་སྤེལ་ཆོད་དང་བྱུང་ཁུངས་མི་འདྲ་བར་དབྱེ་ཡོད།

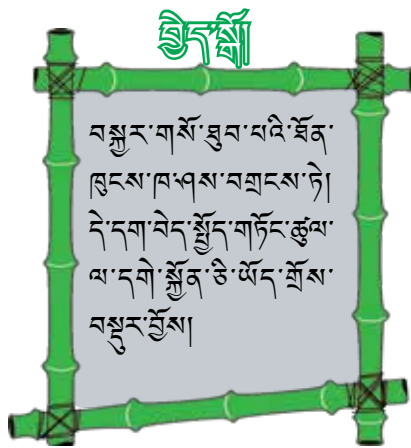
རང་སྤྱོད་ཐོན་ལུངས་དེ་དག་འཕེལ་ཆེད་དང་བཀོལ་སྤྱོད་ལ་གཞིགས་ཏེ་**མ་ངོལ་སྤྱོད་ཐོན་ལུངས་** (Actual Resources)
 རང་འཕྱུར་ནུས་ཐོན་ལུངས་ (Potential Resources) བཅས་ཕྱི་ཆོན་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཆོག

མོན་ཁུངས་གང་ཞིག་གི་འཁོར་ཆད་དངོས་སུ་ཤེས་ཤིང་ད་ལྟ་ནི་བར་སྟོན་བཞིན་ཡོད་པའི་རིགས་ལ་མངོན་གྱུར་
 མོན་ཁུངས་ཟེར། འདྲར་མན་རྒྱལ་སྟོན་ལ་ཁུལ་**རུར་** (Ruhr) བས་མོན་པའི་རྫོ་སོལ་དང་། ཨེ་ཤི་ཡ་རྒྱལ་མའི་མངའ་ཁུལ་
 བས་མོན་པའི་རྫོ་སྐྱམ། གྲ་གར་གྱི་མནུ་རྒྱལ་ལ་མངའ་སྡེའི་ཏེ་ཁུན་མཚོ་སྐང་གི་ས་ནག་བཅས་ནི་མངོན་གྱུར་མོན་ཁུངས་ཀྱི་
 རིགས་སུ་གཏོགས།

རྩོམ་ཁྲུངས་གང་ཞིག་གི་འཛོར་ཆོད་དངོས་སུ་མི་ཤེས་ཤིང་ད་ལྟ་ཉི་ཤུ་ཕྱེད་ཀྱི་མེད་པའི་རིགས་ལ་འགྱུར་བྱས་
 རྩོམ་ཁྲུངས་ཟེར། རྩོམ་ཁྲུངས་འདིའི་རིགས་མ་ཐོངས་པར་སྟོན་ཐབ་ངེས། དེར་སྐྱབས་ཀྱི་བཟོ་པས་རིག་ཅུལ་ནི་རྩོམ་ཁྲུངས་
 འདིའི་རིགས་དཀའ་ཆེགས་མེད་པར་སྟོན་ཐབ་པའི་ཆོད་ལ་ད་དུར་སླེབས་མེད། དཔེར་ན། ལ་དྲུགས་ནས་རྩོམ་པའི་**ལུ་རེ་**
ནི་ཡམ་ (Uranium) ནི་འགྱུར་བྱས་རྩོམ་ཁྲུངས་ཤིག་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་རེད། མོ་རོ་ཉིས་བརྒྱའི་གོང་དུ་བྱུགས་ཆེ་པའི་སྐྱགས་

པར་རིས། ༡་༡ རོན་ཁུངས་ཀྱི་དབྱེ་བ།

རྒྱ་ནི་འབྱར་ཁུངས་ཐོན་ཁུངས་སུ་གཏོགས། འོན་ཀྱང་དེར་སྐབས་དེ་མདོན་གྱི་
 ཐོན་ཁུངས་སུ་གྱུར་པ་དང་། ཉེ་མར་ལེན་ལྟ་བུའི་རྒྱལ་ཁབ་ནང་དར་བྱས་ཆེ་ལ།
 རྒྱ་ལྷགས་ལྟན་པའི་ས་ཁུལ་དུ་རྒྱ་འཛོམས་སྤྱད་དེ་ཁུངས་ལྷགས་འདོན་གྱི་ཡོད།
 རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་དེ་དག་གི་འབྱུང་ཁུངས་ལ་གཞིགས་ཏེ་**སྤྱི་ལྷན་**
 (Biotic) དང་**སྤྱི་མིན་** (Abiotic) བཅས་རིགས་གཉིས་སུ་དགར་གྱི་ཡོད། ས་
 དང་། རྒྱ་དོ། གཏོར་ཇས་བཅས་སྤྱི་ཁུངས་མེད་པའི་རིགས་ལ་**སྤྱི་མིན་ཐོན་**
ཁུངས་ (Abiotic Resources) ཟེར་བ་དང་། ཅི་ཡིང་དང་སྤྱི་ཚོགས་སོགས་སྤྱི་

རྒྱ་ཡོད་པའི་རིགས་ལ་**སྤྱི་ལྷན་ཐོན་ཁུངས་** (Biotic Resources) ཟེར།

རྒྱ་ཆེ་ས་ནས་དབྱེ་ན་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ནི་**བསྐྱར་གསོ་སྒྱུ་པའི་ཐོན་ཁུངས་** (Renewable Resources) དང་**བསྐྱར་**

གསོ་མི་སྒྱུ་པའི་ཐོན་ཁུངས་ (Non-Renewable Resources) བཅས་རིགས་
 གཉིས་སུ་དབྱེ་ཆོག།

ཐོན་ཁུངས་གང་ཞིག་ཅི་ཙམ་སྤྱད་ཀྱང་དེའི་གྲུན་གསལ་བཅས་མགྱོགས་པོར་
 སྐར་གསོ་སྒྱུ་པའི་རིགས་ལ་བསྐྱར་གསོ་སྒྱུ་པའི་ཐོན་ཁུངས་ཟེར། ཐོན་ཁུངས་
 འདིའི་རིགས་ལས་ཁ་ཤས་ནི་འཛོམས་པ་མེད་པ་དང་མེད་པའི་རིགས་ཀྱི་བྱེད་སྤྱོད་ཀྱིས་
 ལྷགས་སྤྱོད་ཐེབས་མི་སྒྱུ་བ། དཔེར་ན། ཉི་མ་དང་ལྷགས་རྒྱ་གི་ཁུངས་ལྷགས་ལྟ་
 རེད། འོན་ཀྱང་བག་མེད་ལོངས་སྤྱོད་བྱས་པ་དེས། རྒྱ་དང་། ས། ཡིང་ནགས་ལྟ་
 བུའི་བསྐྱར་གསོ་སྒྱུ་པའི་ཐོན་ཁུངས་ཁ་ཤས་ཀྱི་ཉེན་གཞི་ལ་ལྷགས་སྤྱོད་ཐེབས་
 གྱི་ཡོད། རྒྱ་ནི་འཛོམས་པ་མེད་པའམ་བསྐྱར་གསོ་སྒྱུ་པའི་ཐོན་ཁུངས་ཞིག་ཏུ་
 སྤང་ནའང་། རྒྱ་རྩེ་དཀོན་དུ་སོང་བ་དང་། རང་བྱུང་རྒྱ་མཛོད་དག་སྐྱམ་བཞིན་
 ཡོད་པ་ནི་དེར་སྐབས་འཛམ་གླིང་ནང་ས་ཁུལ་གང་སར་འབྱུང་པའི་དཀའ་ངལ་ཆེ་
 ཞོས་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད།

ཐོན་ཁུངས་གང་ཞིག་སྤྱད་ནས་རྩོགས་པར་གྱུར་ཆེ་ལོ་ངོ་སྤྱོད་སྤྱུག་མང་པོའི་
 རིང་སྐར་གསོ་མི་སྒྱུ་པའི་རིགས་ལ་**བསྐྱར་གསོ་མི་སྒྱུ་པའི་ཐོན་ཁུངས་** ཟེར།

རྒྱ་མཚན་ནི། ཐོན་ཁུངས་དེ་རིགས་སྐར་གསོ་བྱེད་པའི་དུས་ལུན་ལོ་ངོ་སྤྱོད་སྤྱུག་མང་པོ་འགོར་བ་དང་། དེ་མེད་ཆེ་ཆད་
 དང་བསྐྱར་ན་ཞིག་ཏུ་རིང་བས་ཡིན། རྩོ་སྤྱོད་དང་། རྩོ་སྤྱོད། རང་བྱུང་རྒྱ་མཛོད་ཇས་བཅས་ནི་བསྐྱར་གསོ་མི་སྒྱུ་པའི་ཐོན་
 ཁུངས་ཀྱི་དཔེ་མཚན་འགའ་ཡིན།

ཐོན་ཁུངས་ལ་བྱལ་ཆད་ཀྱི་ཆ་ནས་དབྱེ་ན་ **ཡོངས་བྱལ་གྱི་ཐོན་ཁུངས་** (Ubiquitous Resources) དང་ **བྱེ་བྲག་གི་ཐོན་ཁུངས་** (Localised Resources) བཅས་རིགས་གཉིས་སུ་དབྱེ། དུས་རྒྱུན་ང་ཚོས་འབྱོན་ཐུབ་བྱེད་པའི་རྒྱུ་ལྟ་བུ་གང་སར་བྱལ་པའི་ཐོན་ཁུངས་ལ་ཡོངས་བྱལ་གྱི་ཐོན་ཁུངས་ཟེར་བ་དང་། ཟངས་དང་ལྷགས་ཀྱི་གཏེར་རྩི་ལྟ་བུ་ས་ཁུལ་གྱི་བྲག་ནས་བྱུང་པའི་རིགས་ལ་བྱེ་བྲག་གི་ཐོན་ཁུངས་ཟེར། རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་བྱལ་ཆད་ནི། ས་བབ་ཆགས་ཚུལ་དང་། གནས་གཤིས། མཚོ་ངོས་མཐོ་ཆད་ལྟ་བུ་ཕྱིའི་རྒྱ་རྒྱུ་མང་དག་ཅིག་ལ་རག་ལས་ཡོད། སའི་གོ་ལའི་ངོས་ཀྱི་ཕྱིའི་རྒྱ་རྒྱུ་དེ་དག་ལ་བྱུང་པར་ཆེན་པོ་ཡོད་པས། ཐོན་ཁུངས་བྱལ་ཆད་འདྲ་མིན་སྒྲ་ཆོག་ས་ཡོད།

མིས་བཟོས་ཐོན་ཁུངས། (Human Made Resources)

སྐབས་རེ་རང་བྱུང་རྒྱ་ཆ་དག་གི་ཐོག་མའི་ནུས་པ་བསྐྱར་བ་ན་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་ངོ་ཐོར་འགྱུར་བ་ཡིན། མི་ནུས་ཀྱིས་གཏེར་རྩི་ལས་ལྷགས་འདོན་སྤངས་མ་ཤེས་གོང་ལྷགས་ཀྱི་གཏེར་རྩི་ནི་ཐོན་ཁུངས་ཤིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་མེད། མིའི་རིགས་ཀྱིས་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་སྤྱད་དེ་ཁང་ཅིག་དང་། ཟམ་པ། གཞུང་ལམ་སོགས་འཛུགས་སྐྱོན་བྱེད་པ་དང་། འབྲུལ་ཆས་དང་འབྲུལ་འཁོར་སྒྲ་ཆོག་ས་བཟོ་སྐྱོན་བྱེད་པ་བཅས་ལ་མིས་བཟོས་ཐོན་ཁུངས་ཟེར། བཟོ་ལས་རིག་ཅུལ་ཡང་མིས་བཟོས་ཐོན་ཁུངས་ཤིག་ཏུ་བསྐྱུང་ཆོག

ཆོད་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས། - Actual Resource
འགྱུར་ཁུལ་ཐོན་ཁུངས། - Potential Resource
ཆོད་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས། - Renewable Resource
ཐོན་ཁུངས་ཐོན་ཁུངས། - Non-Renewable Resource
ཡོངས་བྱལ་ཐོན་ཁུངས། - Ubiquitous Resource
བྱེ་བྲག་གི་ཐོན་ཁུངས། - Localised Resource
ཐོན་ཁུངས་གཅེས་སྤྱོད། - Resource Conservation
རྒྱུན་གནས་སྐབས་པའི་འཕེལ་རྒྱས། - Sustainable Development

ཐོན་ཁུངས་གཅེས་སྤྱོད། (Conserving Resources)

འགྲོ་བ་མིའི་རིགས་ལ་སློ་བྱས་དང་། ལག་ཅུལ། བཟོ་ལས་རིག་ཅུལ་བཅས་ལྡན་པ་ན། རང་བྱུང་ཁམས་བཞོལ་སྤྱོད་གང་ལེགས་བྱས་ཏེ་ཐོན་ཁུངས་སྐྱོན་བྱལ། ཤེས་ཡོན་དང་འཕྲོད་བསྟེན་གྱིས་མི་ནུས་སྤར་ལས་ཁུས་པ་ལྡན་པར་བསྐྱར་བར་གཞིགས་འདེགས་བྱེད་པ་དང་། མི་ནུས་ཀྱིས་ལག་ཅུལ་ཡར་

རྒྱས་བཏང་སྟེ་ཐོན་ཁུངས་སྤར་ལས་མང་བ་སྐྱོན་བྱལ་གྱི་ཡོད།

ཐོན་ཁུངས་རྒྱུ་ཐོས་སུ་མི་གཏོང་བར་སྤྱོད་པ་དང་། བེད་སྤྱོད་བྱས་པའི་ཐོན་ཁུངས་ལ་སྤྱར་གསའི་དུས་ཚོད་སྤྱོད་པ་བཅས་ལ་ **ཐོན་ཁུངས་གཅེས་སྤྱོད།** (Resource conservation) ཟེར། ཁོར་ལྷག་ལ་གཅེས་སྤྱོད་བྱས་ཏེ་ད་ལྟའི་དགོས་མཁོ་དང་མ་འོངས་པའི་མི་རབས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་གཉིས་ཀ་སྒོར་ཐབས་ལ་གཞིགས་ཏེ་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་ཐབས་བྱེད་པ་ལ་ **རྒྱུན་གནས་སྐབས་པའི་འཕེལ་རྒྱས།** (Sustainable development) ཟེར།

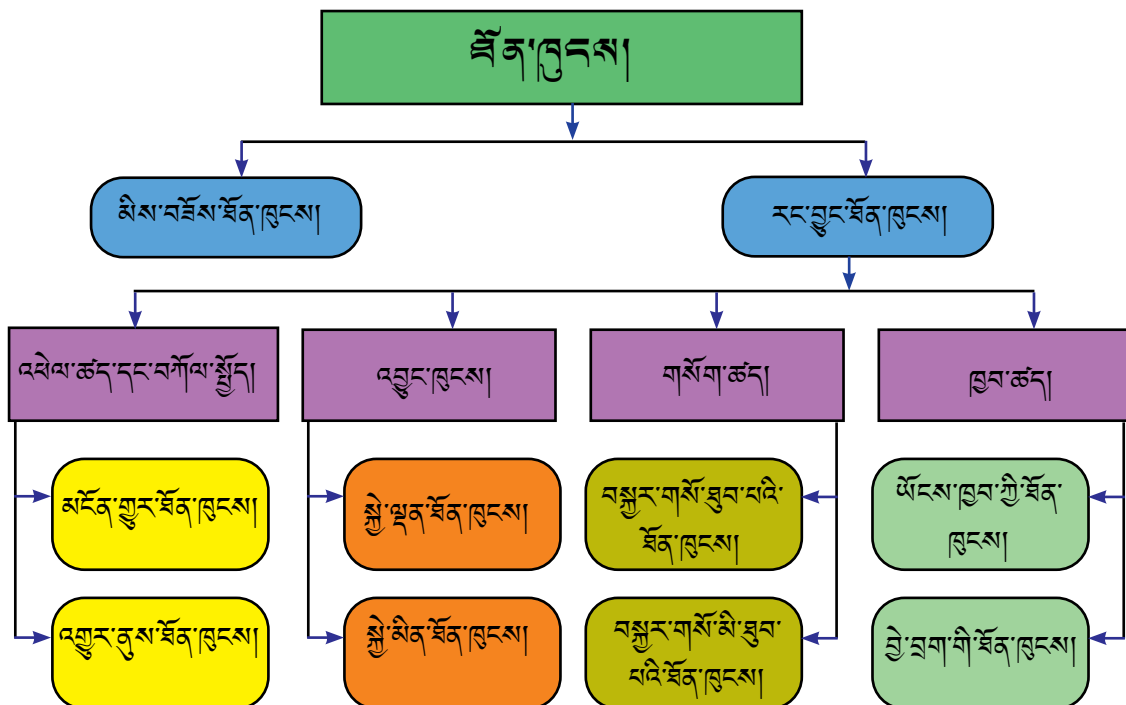
ང་ཚོས་ཐོན་ཁུངས་ **བསྐྱར་སྤྱོད་** (Reuse) དང་། ཅ་དངོས་རིགས་ **བསྐྱེད་ཆགས།** (Reduce) **བསྐྱར་སྒྲིལ་** (Recycle)

བྱེད་པ་སོགས་ཐོན་ཁུངས་གཅིས་སྤྱོད་བྱེད་པར་ཐབས་ལམ་སྤྲོ་ཚོགས་
སྤྱད་དེ་ལེགས་སྤྱོད་འབྲུལ་བྱུང། དེ་ལྟར་བྱས་ཆེ་ང་ཆོའི་འཆོ་བ་ནི་གཅིག་
ལ་གཅིག་བརྟེན་གྱི་རང་བཞིན་ཡིན་པས་པན་ཐོགས་ཆེན་པོ་ཡོང་བྱུང།

འཁྲོ་བ་མིའི་རིགས་ཀྱི་མ་འོངས་པ་ནི། རང་བྱུང་ཁམས་ཆེན་པོའི་
ཆེ་སློག་འཆོ་གནས་ལ་གཞོགས་འདེགས་བྱེད་པའི་མ་ལག་ཡུན་བརྟན་
སྤྱད་སྤྱོད་བྱེད་ཐབས་ཐད་འདོན་པའི་ང་ཆོའི་རྒྱས་པ་དང་འབྲེལ་བ་དམ་
ཐབས་ཡོད། དེར་བརྟེན་འདིའི་ཐད་ཁག་ཐེག་ཡོང་བ་བྱ་རྒྱུ་ནི་ང་ཆོ་ཆང་མའི་
གཡོལ་ཐབས་མེད་པའི་ལས་འགན་ཡིན་ནོ། །

དཔེ་རིམ། ༡་༡ ཐོན་ཁུངས་གཅིས་སྤྱོད་བྱེད་པའི་
ཐབས་ལམ།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པ་དེ་འདེམས་དགོས།

༡། གང་ཞིག་ཐོན་ཁུངས་སུ་བསྐྱར་བའི་རྒྱ་ཆ་མིན་པ་དེ་གང་ཡིན་ནམ།

ཀ) བཀོལ་སྤྱོད།   ཁ) དེན་ཐང་།   ག) འཁོར་ཆད།

༢། མིས་བཟོས་ཐོན་ཁུངས་གང་ཡིན་ནམ།

ཀ) སྒྲན་ནད་སེལ་བའི་སྒྲན།   ཁ) རྒྱ་མཚོ།   ག) ཆ་ལུ་གྱི་ནགས་ཆེལ།

༣། རྒྱུ་ཕྱན་ཐོན་ཁུངས་སུ་གཏོགས་པ་གང་ཡིན་ནམ།

ཀ) ཉགས་ཆེལ།   ཁ) འབྲུལ་ཆས།   ག) རྩོ་སྤུལ།

༤། རྒྱན་གནས་ཐུབ་པའི་འཕེལ་རྒྱས་ནི།

ཀ) ད་ལྟའི་དགོས་མཁོ་སྒྲོང་ཐབས།   ཁ) མ་འོངས་པའི་དགོས་མཁོ་སྒྲོང་ཐབས།

ག) ད་ལྟ་དང་མ་འོངས་གཉིས་ཀའི་དགོས་མཁོ་སྒྲོང་ཐབས།

༥། ཐོན་ཁུངས་ཆང་མར་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རིན་ཐང་ལྡན། (དམ་བཅའ།)

གསེར་ལ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་རིན་ཐང་ལྡན། (རྒྱ་མཚོ།)

ཀ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚོ་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚོ་དུ་མི་འགྲོ།

ཁ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚོ་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚོ་དུ་འགྲོ།

ག) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚོ་ལྟོང་།

ང) དམ་བཅའ་ལྟོང་ཡང་རྒྱ་མཚོ་འགྲིག།

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་བྲིས།

༡། སའི་གོ་ལའི་ཐོན་ཁུངས་སྤྱོད་ཆོས་ཀྱི་བྱུང་ཆད་གཅིག་མཚུངས་མིན་པའི་རྒྱ་མཚོ་ཅི་ཡིན་ནམ།

༢། ཅི་ཞིག་ལ་ཐོན་ཁུངས་གཅིག་སྤྱོད་ཐུག་ཟེར།

༣། ཐོན་ཁུངས་ཤིང་སྤྱོད་བྱེད་པར་མི་གཤམ་ཆེན་པོ་ཡིན་ནམ། བསམ་ཚུལ་ཤོད།

༤། རྒྱུ་མིན་ཐོན་ཁུངས་དང་རྒྱུ་ཕྱན་ཐོན་ཁུངས་དབར་གྱི་བྱེད་པར་བྲིས།

༥། རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་གསུམ་གྱི་མིང་བྲིས།

གསུམ་པ། བྱ་བ་ལ་ཞུགས།

༡། མཛོན་གྱི་ཐོན་སྐྱེད་དང་འགྱུར་བྱས་ཐོན་སྐྱེད་དབར་ལ་བྱ་བ་གང་ཡོད་དམ།

༢། ཡོངས་ཁྱབ་ཀྱི་ཐོན་སྐྱེད་དང་བྱེ་བྲག་གི་ཐོན་སྐྱེད་དབར་ལ་བྱ་བ་གང་ཡོད་དམ།

བཞི་པ། བྱེད་སྒོ།

༡། གཤམ་གྱི་པར་རིས་ནང་གི་གནས་སྐབས་འདི་ལྟ་བུ་ཞིག་བྱེད་ཀྱིས་དངོས་སུ་མཛོན་ན་རྒྱུ་ཡིན་ནམ།

༢། བྱེད་ཀྱི་སློབ་གྲུབ་ཁོར་ཡུག་ནང་དུ་ཐོན་སྐྱེད་འཚོལ་ཞིབ།

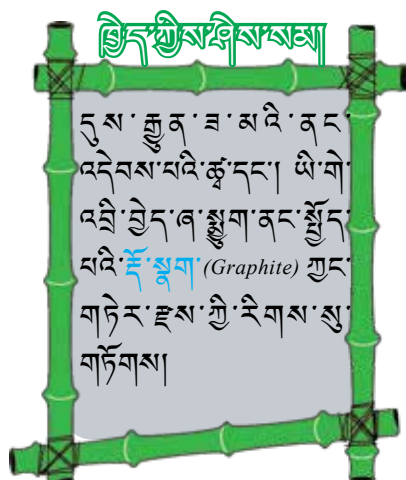
ཐོན་སྐྱེད་འཚོལ་བོ་ཡོད་པ།	རྫོགས་ལ་ཉེ་བ།	བེད་མེད་དུ་ལུས་པ།

༣། གོང་གསལ་རེུ་མིག་ནང་གསལ་བའི་ཐོན་སྐྱེད་རྫོགས་ལ་ཉེ་བ་དང་། བེད་མེད་དུ་ལུས་པ་གཉིས་ལ་ཐབས་ལམ་བཟང་བ་གང་ཞིག་ཡོད་དམ།

2

གཏེར་ཇུས་དང་རྒྱས་ཀྱིས་ཐོན་བྱུངས།

༢༡། གཏེར་ཇུས་ནི་ཇུས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་དེས་ཅན་ལྡན་པའི་རང་བྱུང་གླུ་ཇུས་ཞིག་ཡིན་ལ། དེ་ས་ཁམས་ཁྱད་པར་བ་དང་། བྲག་རྩོད་ཆགས་རིམ་ནང་འདུས་ཡོད་པ་ཞིག་ལས་བར་སྤྱང་ཁམས་ཡོངས་ལ་བྲབ་ནས་ཡོད་པ་ཞིག་མིན། གཏེར་ཇུས་ཁ་ཤས་བྱང་འབྲགས་རོམ་རྒྱ་མཚོ་དང་རྒྱབ་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོའི་གཏིང་དུ་ཡོད་པས། སྤྱོད་འདོན་གྱི་རྒྱ་དེ་ཙམ་སྤྲུལ་བའི་མིན།

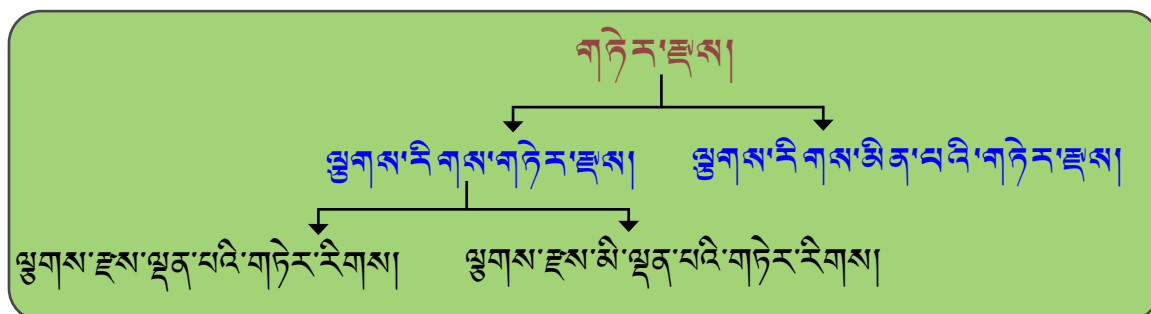

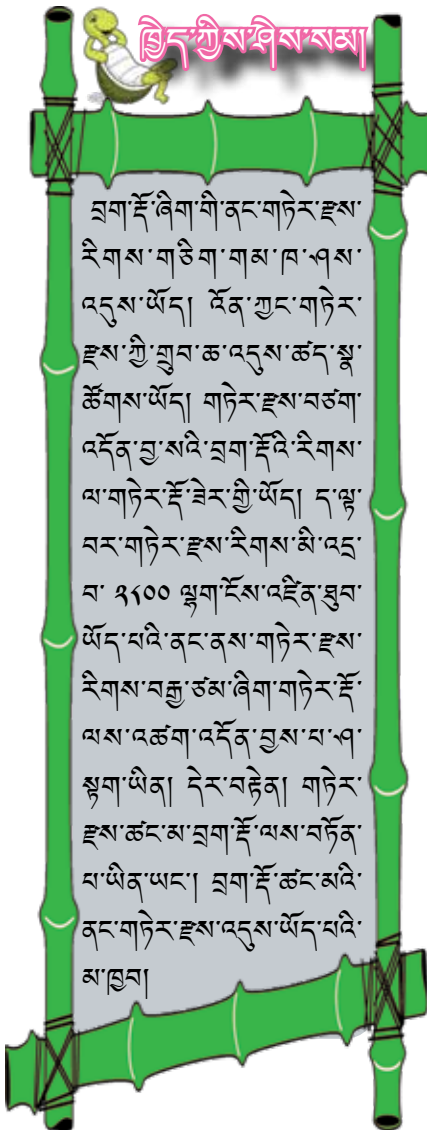
གཏེར་ཇུས་ནི་རྒྱ་ཁྱེན་མི་འདྲ་བའི་འོག་ས་ཁམས་ཀྱི་ཁོར་ལུག་མི་འདྲ་བ་སྤྱོད་ཆགས་སུ་ཆགས་ཡོད། གཏེར་ཇུས་ནི་རང་བྱུང་གི་རྒྱ་ཁྱེན་སྤྱོད་ཆགས་ལ་བརྟེན་ནས་གྲུབ་པ་ལས་མིའི་རིགས་ཀྱིས་བཟོ་སྤྲུལ་བྱས་པ་ཞིག་མིན། གཏེར་ཇུས་ལ་ཆོན་མདོག་དང་། སྤྲུག་ཆད། སྤྱི་སྤྱོད་ཆའི་རྒྱུ་ལྡན་པའི་བྱུང་ཆོས་དང་། **བལྟ་རྒྱས་** (Solubility) ལྟ་བུ་འབྲུབ་བྱེད་ཇུས་ཀྱི་བྱུང་ཆོས་ལ་བརྟེན་ནས་རོས་འཛིན་དང་དབྱེ་བ་འབྱེད་ཀྱི་ཡོད།

གཏེར་ཇུས་ཀྱི་དབྱེ་བ། (Types of Minerals)

སྤྱིར་གཏེར་ཇུས་རིགས་མི་འདྲ་བ་སྤྱུལ་སྤྱོད་ལྟ་བུ་ཡོད་ལ། དེ་དག་ཇུས་རིགས་འདུས་ཆད་ལ་གཞིགས་ནས་**ལྷགས་རིགས་** (Metallic) དང་། **ལྷགས་རིགས་མིན་པ་** (Non-metallic) བཅས་གཙོ་བོ་གཉིས་སུ་དབྱེ་བ་བྱེ་ཡོད།

ལྷགས་རིགས་གཏེར་ཇུས་ནི་མ་བཅོས་རྒྱ་ཆའི་ནང་ལྷགས་རིགས་འདུས་ཆད་པར་ཟེར། ལྷགས་རིགས་ནི་འོད་མདངས་ལྡན་ལ། ཆ་བོད་དང་སྒོག་རྒྱུན་བརྒྱུད་ཁྲིད་སྤྲུལ་པའི་དངོས་ཇུས་ཞིག་ཡིན། དཔེར་ན། **ལྷགས་རྩྭ་** (Iron ore) དང་། **ཉ་ཡང་གཏེར་རྩྭ་** (Bauxite) ལྷགས་ལྷང་ནག་པོའི་**མེར་ལྷགས་གཏེར་རྩྭ་** (Manganese ore) ལྟ་བུ་རེད། ལྷགས་རིགས་

ཐག་དོ་ཞིག་གི་ནང་གཏེར་རྩ་
རིགས་གཅིག་གམ་ཁ་ཤས་
འདུས་ཡོད། འོན་ཀྱང་གཏེར་
རྩ་གི་གྲུབ་ཆ་འདུས་ཆད་སྟེ་
ཚོགས་ཡོད། གཏེར་རྩ་བཙག་
འདོན་གྱི་སའི་ཐག་དོའི་རིགས་
ལ་གཏེར་རྩ་མེད་ཀྱི་ཡོད། ད་ལྟ་
བར་གཏེར་རྩ་རིགས་མི་འདྲ་
བ་ ༢༡༠༠ ལྷག་དོས་འདྲིན་ཐུབ་
ཡོད་པའི་ནང་ནས་གཏེར་རྩ་
རིགས་བརྒྱ་ཅམ་ཞིག་གཏེར་རྩ་
ལས་འཆག་འདོན་གྲུས་པ་ཤ་
སྟེག་ཡིན། དེར་བརྟེན། གཏེར་
རྩ་ཆང་མ་གྲག་དོ་ལས་བཏོན་
པ་ཡིན་ཡང་། ཐག་དོ་ཆང་མའི་
ནང་གཏེར་རྩ་འདུས་ཡོད་པའི་
མ་ཁྲུབ།

གཏེར་རྩ་ལའང་ལྷགས་རྩ་ལྷན་པ་ (Ferrous) དང་། ལྷགས་རྩ་མི་ལྷན་པ་
(Non-ferrous) བཙས་གཉིས་སུ་དབྱེ་བ་བྱེ་གྱིན་ཡོད། དཔེར་ན། ལྷགས་རྩ་དོ་དང་།
ལྷགས་ལྷང་ནག་སོ། ལྷ་རོ་མལེ་རྩ་ (Chromite) བཙས་ནི་ལྷགས་རྩ་ལྷན་
པའི་གཏེར་རིགས་སུ་གཏོགས་པ་ལྟ་བུ་དང་། ལྷགས་རྩ་མི་ལྷན་པའི་གཏེར་
རིགས་ཀྱི་གྲུབ་ཆའི་ནང་ལྷགས་རྩ་མེད་ཀྱང་། གསེར་དང་། དངུལ། ཟངས།
ལ་ཉེ་སོགས་ལྷགས་རིགས་གཞན་གྱི་རྩ་འདུས་ཡོད།

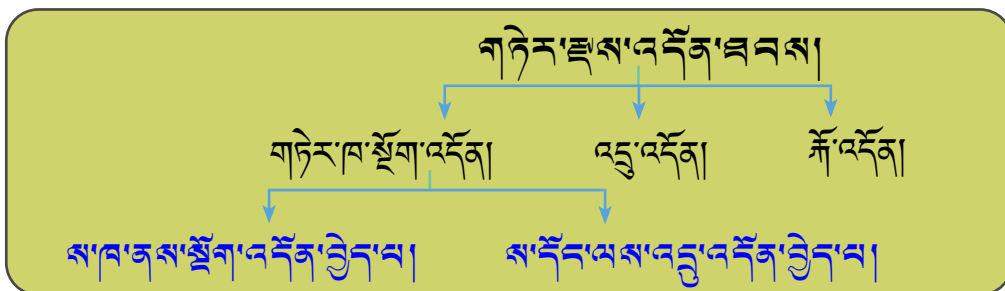
ལྷགས་རིགས་མིན་པའི་གཏེར་རྩ་ནང་ལྷགས་རིགས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་འདུས་
མེད། དཔེར་ན། རྩ་ཐམ་ (Limestone) དང་། ཉི་མ་ཁ་ཚུ། (Mica) རྩ་ཐུག་
(Gypsum) ལྟ་བུའི་གཏེར་རྩ་གི་རིགས་ཡིན་ལ། རྩ་ཐམ་དང་། རྩ་ཐུག་ལྟ་བུའི་
བྱུང་རྩ་དག་ཀྱང་ལྷགས་རིགས་མིན་པའི་གཏེར་རྩ་ཁོངས་སུ་བཞུགས་ཆོག།

གཏེར་རྩ་འདོན་ཐབས།

གཏེར་རྩ་འདོན་ཐབས་ལའང་གཏེར་ཁ་སྟོག་འདོན་ (Mining) དང་། འབྲུ་
འདོན། (Drilling) རྩ་འདོན་ (Quarrying) བཙས་དབྱེ་བ་མི་འདྲ་བ་གཙུག་པོ་
གསུམ་ཡོད།

ས་འོག་གི་ཐག་དོ་ལས་གཏེར་རྩ་སྟོག་པ་ལ་གཏེར་ཁ་སྟོག་འདོན་
(Mining) ཟེར། གཏིང་དེ་ཅམ་མི་ཐབ་པའི་ས་འོག་ཏུ་ཡོད་པའི་གཏེར་རྩ་
འདོན་པ་ལ་ས་ཁ་ནས་སྟོག་འདོན་བྱེད་པ་ (Open-cast Mining) ཟེར། ས་དོང་

བྱས་ཏེ་གཏིང་ཐབ་སར་ཡོད་པའི་གཏེར་རྩ་འདོན་ཐབས་བྱེད་པ་ལ་ས་དོང་ལས་འབྲུ་འདོན་བྱེད་པ་ (Shaft mining)
ཟེར། རྩ་ཐུག་དང་རང་བྱུང་རྒྱངས་རྩ་སོགས་སའི་གཏིང་རིམ་ཏུ་ཡོད་པས། གཏིང་རིང་བའི་དོང་ལམ་ཐབ་མོ་བྱས་ཏེ་
འདོན་ཐབས་བྱེད་དགོས་པ་ལ་གཏེར་ཁ་འབྲུ་འདོན་ཟེར། ས་ཁར་ཡོད་པའི་གཏེར་རྩ་དག་བརྒྱུ་ནས་འདོན་ཐབས་
བྱེད་པ་ལ་རྩ་འདོན་ཟེར།

- ༡། རྩོམ་པ་ལས་སྤང་ཁུ་ནི་འཇམ་
 སྐྱེང་ནང་དགོན་ཤོས་ཡིན།
 ༢། འཇམ་སྐྱེང་ནང་གི་བླ་མ་རྩོམ་
 ཤོས་ཀྱི་རིགས་ནི་ཨོ་སྤྱི་མི་ཡའི་
 ལུ་བ་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་དུ་ཡོད་པ་
 དང་། བླ་མ་རྩོམ་དག་གྲུབ་ནས་
 ལོ་རྩིས་ལ་ ༤༣༠༠ འཁོར་ཡོད།
 དེ་ནི་སའི་གོ་ལ་ཆགས་ནས་ལོ་
 རྩིས་ལ་ ༣༠༠ ཅན་འཁོར་བའི་
 རྩོམ་སྤྱི་བྲུབ་པ་ཞིག་རེད།

གཏེར་རྩས་ནི་བྲག་རྩོམ་སྤྱི་ཚོགས་ལས་འབྲུང་གི་ཡོད་དེ། དཔེར་ན།
 གཏེར་རྩས་ཁ་ཤས་མེ་རྩོམ་སྤྱི་ཚོགས་འབྲུང་བ་དང་། ཁ་ཤས་གཞན་འབྲུང་བྲག་རྩོམ་སྤྱི་ཚོགས་འབྲུང་། ཡང་ཁ་ཤས་ཟེགས་རྩོམ་སྤྱི་ཚོགས་འབྲུང་གི་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་རེད། རྩིར་
 བཏང་ལྷགས་རིགས་གཏེར་རྩས་ནི་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་མཐོ་སྒང་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གྲུབ་
 ཆར་གྱུར་བའི་མེ་རྩོམ་དང་གཞན་འབྲུང་བྲག་རྩོམ་སྤྱི་ཚོགས་འབྲུང་གི་ཡོད། **ལྷ་སྤེལ་ཁྲོན་**
 (Sweden) གྲུང་མའི་མངའ་སྲུང་ནས་ཐོན་པའི་ལྷགས་རྩོམ་དང་། **ཁི་ན་ཏ་** (Canada)
 མངའ་སྲུང་གི་**ཨོན་ཏེ་རི་ཨོ** (Ontario) ས་སྲུང་ནས་ཐོན་པའི་ཐངས་དང་།
 ལྷགས་ལྟ་བུ་ཨོ་ཨོ་རི་ཀ་ནས་ཐོན་པའི་ལྷགས་དང་། གཤམ་དཀར་ལྷགས་དཀར་
 སྤེལ་ཐངས་ནི་མེ་རྩོམ་དང་གཞན་འབྲུང་བྲག་རྩོམ་སྤྱི་ཚོགས་འབྲུང་བའི་གཏེར་རྩས་ཀྱི་དཔེ་
 མཚོན་འགའ་ཡིན། ཐང་དང་ལྷེ་བ་གཏེར་རིགས་པའི་སྲུང་གི་ཟེགས་རྩོམ་སྤྱི་ཚོགས་
 རྩོམ་ལྟ་བུ་གཏེར་ཁ་ལྟ་བུ་ལྷགས་རིགས་མིན་པའི་གཏེར་རྩས་ཐོན་གྱི་ཡོད།
 དཔེར་ན། པ་རྒྱལ་སིའི་མངའ་སྲུང་གི་**ཁོ་ཁྲ་ས་** (Caucasus) ས་སྲུང་ནས་ཐོན་

བའི་རྫོ་ཐལ་གྱི་གཏེར་ཁ་དང་། **རྫོ་རི་ཡ་** (Georgia) དང་**ལུ་གེ་རེན་** (Ukraine) མངའ་ཁུལ་ནས་ཐོན་པའི་ལྷ་གས་ལྟར་
 ཉག་པའི་གཏེར་རྫོ། **ཨལ་རྒྱི་རི་ལྷ་** (Algeria) མངའ་ཁུལ་ནས་ཐོན་པའི་འོད་གྱི་མ་མའི་**ལྷ་རྩ་ཚུ་** (Phosphate) ལྟ་བུ་ཡིན་
 ལ། ལུང་རྩས་ལྷ་སྤྱོད་པའི་རྫོ་སོལ་དང་རྫོ་སྤྱུ་སོགས་ཀྱང་ཐོགས་རྫོང་བར་གསེར་ནས་རྫོང་པའི་གཏེར་རྩས་རིགས་
 ཞིག་ཡིན།

གཏེར་རྩིས་ཀྱི་བྱུང་ཚུལ། (Distribution of minerals)

ཨང་།	མིང་ཆེན།	གཏིང་ཇམ།	མོན་ཕུལ་རྒྱལ་ཁབ།
༡།	ཨེ་ཤི་ཡ་མིང་ཆེན།	ཆུགས་དོ། འུ་ཉེ།	ཆུ་གར། ཆུ་བག
༢།	ཕུ་རོ་བ་མིང་ཆེན།	ཆུགས་དོ། ཟངས།	ཕུ་ཁེ་རེན། ཕུ་རོ་བ་ཤར།
༣།	བྱང་ཨ་རི་མིང་ཆེན།	དོ་མོ་ལ། ཟངས།	ཨ་བ་ལ་ཆི་ཡན་མངའ་ཁུལ། ལུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་ཁོར་དི་མེ་ར་ (Cordillera) རི་རྒྱུད།
༤།	མྱོ་ཨ་རི་མིང་ཆེན།	ཆུགས་དོ། ཆུགས་ཤིན།	བ་རྩ་རི་ལ། བ་མེ་མེ་ལྷ།
༥།	ཨམ་རི་ཀ་མིང་ཆེན།	དོ་རྩེ་པ་ལམ། ལྷམ།	མྱོ་ཨམ་རི་ཀ། བཤེ་རི་མེ་ལྷ།
༦།	ཨྲུའི་ཡི་ལྷ་མིང་ཆེན།	ཏ་ཡང་མེར་ཆུགས་གཏིང་ དོ། གཤེར།	ཨྲུའི་ལྷ། ཀུལ་གྲོ་རི་ཁུལ།
༧།	མྱོ་ལྷེ་མིང་ཆེན།	ཆུགས་གཏིང་། གཤེར།	མྱོ་ལྷེ་མིང་གི་ལམ་ལྷུག་རི་ཁུལ། བ་རིན་མེ་ཆུང་མེ་ས་རི་ཁུལ།

[illegible]

၇၃

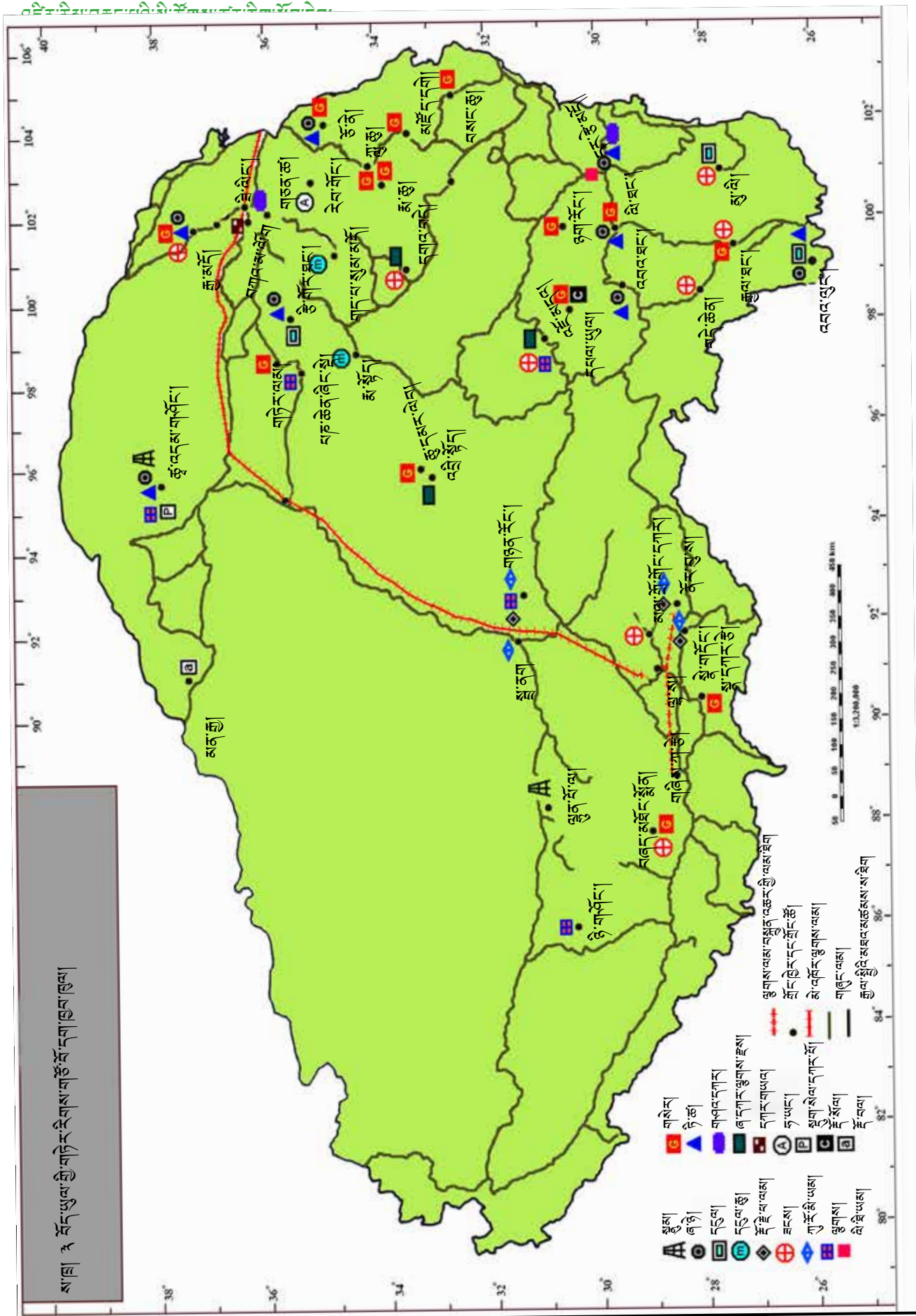

བོད་ཀྱི་གཏེར་རིག་ས་དོ་སྤྱོད་མདོར་བསྡུས།

ད་ལྟ་བར་བོད་ཡུལ་དུ་གཏེར་རིག་ས་མི་འབྲ་བ་གངས་ ༡༩༦ རྟེན་སོན་བྱུང་ཡོད་པས། བོད་ནི་རང་བྱུང་གཏེར་སྤྱོད་སྤྲུལ་ཆོག་གས་པའི་ཡུལ་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་གྱིད་ཀྱི་ཡོད། གཞུགས་ཀྱི་ས་ཁྲ་དང་རེུ་མིག་ལས་བོད་ཀྱི་གཏེར་རྒྱས་གལ་ཆེན་རིག་ས་དང་དེ་དག་ཐོན་ཡུལ་ངེས་ཐབས་གྱིད་དགོས།

གཏེར་རྒྱས། (བོད་མིང་།) (མིན་མིང་།)		ཐོན་ཡུལ།
སྤྲུལ།	Oil	ཚུ་འདས་གཤོང་། སྤྲུལ་པོ་ལ།
ཞ་ཉི།	Lead	འབའ་ལུང་། འབའ་ཐང་། ལི་ཐང་། དར་ཅེ་མདོ། ཅི་ནེ། ཅི་གོར་ཐང་། རྒྱ་མདོ།
གསེར།	Gold	གཞིས་ཀ་ཅེ། སྤྲ་དཀར་ཅེ། རྒྱ་མདོ། ཏུའུ་ལན། རྒྱ་དམར་ལེབ། ཅི་ནེ། ལྷ་ཆུ། མ་ཆུ། མཛོད་དགེ་བསང་ཆུ། འཛོ་མདའ། ཉག་རོང་། ལི་ཐང་། རྒྱལ་ཐང་། བཞད་མཐོང་སྒོན།
ཉི་ཚ།	Zinc	འབའ་ལུང་། འབའ་ཐང་། ལི་ཐང་། དར་ཅེ་མདོ། ཅི་གོར་ཐང་། རྒྱ་མདོ། ཚུ་འདས་གཤོང་།
གཞུའ་དཀར།	Nickel	དར་ཅེ་མདོ། ཟེ་ལིང་། གཅན་ཆ།
དཔུལ་ཆུ།	Mercury	མ་སྟོད། གད་བ་སྤུལ་མདོ།
རྫོ་རྩེ་བ་ལམ།	Diamond	སྤེ་གདོང་། རོར་བུ་ས།
བངས།	Copper	མལ་གྲོ་གོང་དཀར། རྒྱལ་ཐང་། བདེ་ཆེན། ལྷ་ལི། འཛོ་མདའ། བཞད་མཐོང་སྒོན།
ཀོ་ལུགས།	Chromium	སྤེ་གདོང་། རོར་བུ་ས། སྤྲ་ནག་གཉན་རོང་།
ལུགས།	Iron	ཉི་གཤོང་། གཉན་རོང་། ཚུ་འདས། གཏེར་ལམ། འཛོ་མདའ། བཅ་ཆེན་ཞིང་ལྷེ།
ལི་ཐེ་ཡམ།	Lithium	དར་ཅེ་མདོ།
མོ་ལིབ་ཉི་ནམ།	Molybdenum	འཛོ་མདའ། འཕྱི་སྟོད། དགའ་བདེ།
ཏུ་ཡང་།	Aluminum	རེབ་གོང་།
དུག་སེལ་དཀར་མོ།	Potassium	ཚུ་འདས་གཤོང་།
རྫོ་སོལ།	Coal	དབལ་ཡུལ།
རྫོ་བལ།	Asbestos	མན་རྒྱ།
དཀར་གཡལ།	Magnesium	བཀའ་མ་ལོག།
དཔུལ།	Silver	འབའ་ལུང་། ལྷ་ལི། ཅི་གོར་ཐང་།

אברהם יצחק בן יוסף

གཏེར་རྩིས་ཀྱི་བཀོལ་སྤྱོད། (Uses of Minerals)

གཏེར་རྩིས་ནི་བཟོ་གྲྭ་མང་པོའི་ནང་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། སྤྱིར་བཏང་རིན་ཆེན་རྩིས་
རིགས་ (Gem) ཏུ་སྤྱོད་པའི་གཏེར་རྩིས་ཀྱི་རིགས་ནི་སྤྲ་ཞིང་མཁའགས་ལ། དེའི་
 དཔྱེབས་རྣམ་པ་སྣ་ཆོག་སྲུ་བཅོས་ཏེ་རྒྱན་ཆ་བཟོ་བཞིན་ཡོད། ཟངས་ནི་
 ལྷགས་རིགས་གཏེར་རྩིས་ཤིག་ཡིན་ལ། དེ་རྒྱན་སྤྱོད་ཀྱི་ཅ་དངོས་མང་པོ་ཞིག་
 བཟོ་བར་བཀོལ་སྤྱོད་ཏེ་ཅང་ཆེ། དཔེར་ན། ཟངས་སྤྱོད་དང་། ཟངས་སྤྱོད་གས།
 ཟངས་བྲུམ། ཟངས་སྤྱོད་ལྷ་བྲུ་རེད། **སི་ལི་ཀོན་** (Silicon) **ནི་ཤེལ་རྩྭ་** (Quartz)
 ལས་བཀོལ་བ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཀམ་ཕུ་ཁར་བཟོ་གྲྭ་དག་གི་ནང་བཀོལ་སྤྱོད་ཆེ་བའི་
 གཏེར་རྩིས་ཤིག་ཡིན།

ཏ་ཡང་ནི་ཏ་ཡང་གཏེར་རྩིས་ལས་བཀོལ་བ་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་ཆངས་འཁོར་
 དང་། གནས་གྲུ། སྤྱོད། འཛུགས་སྐྱུ་ལ། ཐབ་ཆང་དུ་ཉར་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱོད་ཆས་སོགས་
 བཟོ་བར་བཀོལ་སྤྱོད་ཆེས་ཆེ་བའི་གཏེར་རྩིས་ཤིག་ཡིན། གོང་དུ་བརྗོད་པ་ལྟར།
 དཔེ་མཆོན་དེ་དག་ལས་ང་ཚོས་གཏེར་རྩིས་ནི་རྒྱན་གཏན་ཀྱི་འཆོ་བའི་ནང་
 དགོས་མཁོ་དང་བཀོལ་སྤྱོད་ཆེ་བའི་དངོས་པོ་ཞིག་ཡིན་པ་ཤེས་ཐུག།

གཏེར་རྩིས་གཅེས་སྤྱོད། (Conservation of Minerals)

གཏེར་རྩིས་ནི་བསྐྱར་གསོ་མི་སྲུབ་པའི་ཐོན་ཁུངས་སུ་གཏོགས་པས། དེ་
 ཆགས་པར་ལོ་ངོ་སྟོང་ཐུག་མང་པོ་འགོར་ཀྱི་ཡོད། དུས་རྒྱུན་གཏེར་རྩིས་ཆགས་
 ཆད་ཅུང་འགས་པ་དང་སྤྱོད་ཆད་མང་འགས་པས། རོ་མི་མཉམ་པའི་གནས་
 ལྟངས་འབྱུང་གི་ཡོད། དེར་བརྟེན་གཏེར་ཁ་སྤྱོད་འདོན་བྱེད་སྐབས་རྒྱུ་ཐོས་སུ་
 མི་གཏོང་བའི་འབད་པ་བྱ་རྒྱ་ནི་ཤིན་ཏུ་གཤམ་ཆེ།

གཞན་ཡང་ལྷགས་རིགས་རྣམས་སྤྱོད་ཐེངས་གཅིག་ལ་སྤྱད་དེ་སྤྲང་མེད་
 དུ་མི་འཛོག་པར་ཡང་ནས་བསྐྱར་དུ་སྤྱོད་ཐབས་བྱ་རྒྱ་ནི་ལྷགས་རིགས་ཐོན་
 ཁུངས་གཅེས་ཉར་དང་། བསྐྱོར་ཆགས་ཡོང་ཐབས་ལེགས་ཤོས་ཤིག་ཡིན། དེ་
 བཞིན་གཏེར་རིགས་གཞན་དག་གྲང་གཅེས་ཉར་དང་བསྐྱོར་ཆགས་བྱ་རྒྱ་གཤམ་
 ཆེན་ཡིན་པ་དང་། དེ་དག་གཅེས་ཉར་དང་བསྐྱོར་ཆགས་ཡོང་བར་འབད་པ་བྱེད་

ནོར་ཁེ་ (Norway) **རྒྱལ་**
 ཁབ་ནི་འཛམ་གླིང་ནང་
 རྒྱ་སྤྱོད་མཁན་ཀྱི་
 རྒྱལ་ཁབ་ཐོག་མ་ཡིན།

སོག་ཏུ་ལེར་ (Scotland) **རྒྱལ་**
 ཁབ་ཏུ་ཉི་མ་དང་ལྷགས་རྒྱང་
 གི་རུས་བྱགས་སྤྱོད་པའི་རྒྱུ་
 སྤྱོད་འབྲུལ་འཁོར་ཉར་འཛོག་
 ཁབ་ཐོག་མར་དར།

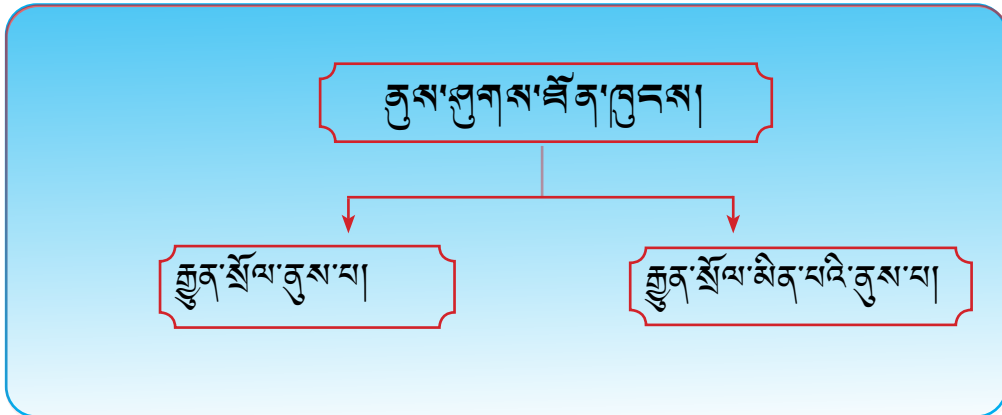
རང་བྱུང་ཆངས་རྩིས་ (Natural Gas) **ནི་**
 སྤྱོད་ལམ་ནས་བརྒྱུད་འདེན་བྱེད་བདེ་བ་
 མ་ཟད། རྩིས་དང་རྩིས་ལས་སྤྱོད་
 ཀྱི་གཅོད་ལ། རིན་གོང་ཆུང་བ་ཡོད།

ཟངས་གཏེར་འདུས་པའི་ཐག་རྩི་
 མཛོག་སྤྱོད་པོ་ཡིན་པས། དུས་རྒྱུན་ཆེད་
 ཀྱིས་མཛོག་སྤྱོད་པོ་ཅན་ཀྱི་ཐག་རྩི་ཞིག་
 མཛོད་ཆེ། དེའི་ནང་ཟངས་གཏེར་འདུས་
 ཡོད་པའི་རོམ་འཛོན་བྱེད་ཐུག།

དགོས།

རྒྱས་ལྷགས་ཐོན་ཁུངས། (Power Resources)

འདིར་བརྗོད་པའི་རྒྱས་པའམ་རྒྱས་ལྷགས་ནི་ར་ཚོའི་འཚོ་བའི་ནང་ཉ་ཅང་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། བཟོ་གྲ་དང་། ཞིང་ལས། སྤྲེལ་འབྲེན། བརྒྱ་འབྲེལ། བདེ་སྤང་སོགས་ཀྱི་བྱ་བའི་ཐད་རྒྱས་ལྷགས་ནི་དགོས་མཁོ་ཉ་ཅང་ཆེ། རྒྱས་པའི་ཐོན་ཁུངས་འདི་རྒྱ་ཆེ་ས་ནས་དབྱེ་ན།

རྒྱན་སྒོལ་རྒྱས་པ། (Conventional Sources of Energy)

རྒྱན་སྒོལ་རྒྱས་པ་ནི་དུས་ལྡན་རིང་པོར་སྤྱད་པའི་རྒྱན་སྒོལ་ཡོད་པའི་རྒྱས་ལྷགས་ཀྱི་རིགས་ལ་ཟེར། དཔེར་ན། བྱད་ཤིང་དང་འགྲུར་རྡོའི་བྱད་ཤིང་ (Fossil Fuels) ནི་རྒྱན་སྒོལ་རྒྱས་པའི་དཔེ་མཚོན་གཙོ་བོ་གཉིས་ཡིན།

བྱད་ཤིང་། (Fire Wood)

བྱད་ཤིང་ནི་འོད་སྟེང་ཐབས་དང་ཟས་གཡོ་བ་སོགས་སུ་རྒྱ་ཆེར་སྤྱད་པ་ཞིག་ཡིན། རྒྱ་གར་ལྷ་བྱར་མཚོན་ན། མོང་གསེབ་ཁུལ་དུ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་པའི་མང་བརྒྱ་ཆ་ལྷ་བརྒྱ་གསུམ་སྤྱད་པའི་རྒྱས་པ་གཙོ་བོ་ནི་བྱད་ཤིང་ཡིན།

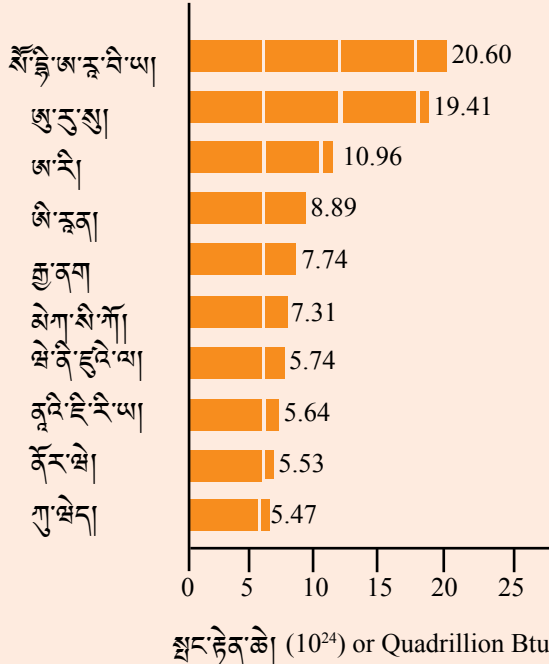
ཅི་ཤིང་རྟིང་པ་དང་སྒོག་ཆགས་ཤི་བའི་ལྷག་རོ་ནམས་ས་འོག་ཏུ་ཐེམ་ནས་ལོ་ངོ་ས་ཡ་མང་པོ་འགོར་བ་ན། འོད་དང་བཅོར་ལྷགས་ཀྱིས་འགྲུར་རྡོའི་བྱད་ཤིང་མི་འདྲ་བ་སྣ་ཚོགས་སུ་འགྲུར་གྱི་ཡོད། རང་བྱུང་རྒྱུ་ལྡན་དང་། རྡོ་སྒྱུ་མ། རྡོ་སོལ་ལྷ་བྱའི་འགྲུར་རྡོའི་བྱད་ཤིང་ནི་རྒྱན་སྒོལ་རྒྱས་པ་གཙོ་བོའི་རིགས་སུ་གཏོགས། གཏེར་རྩས་འདི་དག་གི་ཐོན་ཁུངས་ལ་རྩོགས་རྒྱ་ཡོད་པ་མ་ཟད། གཏེར་རྩས་འདི་དག་གི་གྲུབ་ཆ་དང་ཐོན་འབོར་ནི་འཕེལ་རྒྱས་ཆེ་བའི་འཛམ་གླིང་མི་འབོར་གྱིས་འཛད་སྤྱད་བྱེད་པའི་ཆད་གཞི་དང་བསྐྱར་ན་ཉ་ཅང་ཆུང་བས། གཏེར་རྩས་འདིའི་རིགས་རིང་པོར་མི་

འགོར་བར་སྤྱད་འགོ་བའི་ཉན་ཁ་ཆེན་པོ་ཡོད།

རྫོ་སོལ། (Coal)

རྫོ་སོལ་ནི་འགྲུར་རྫོའི་བྱད་ཤིང་འབེལ་ཤོས་ཡིན། དེ་ནི་ཁྱིམ་དུ་བྱད་ཇུས་སུ་སྤྱོད་གི་ཡོད་ལ། དྲངས་ལྷགས་དང་

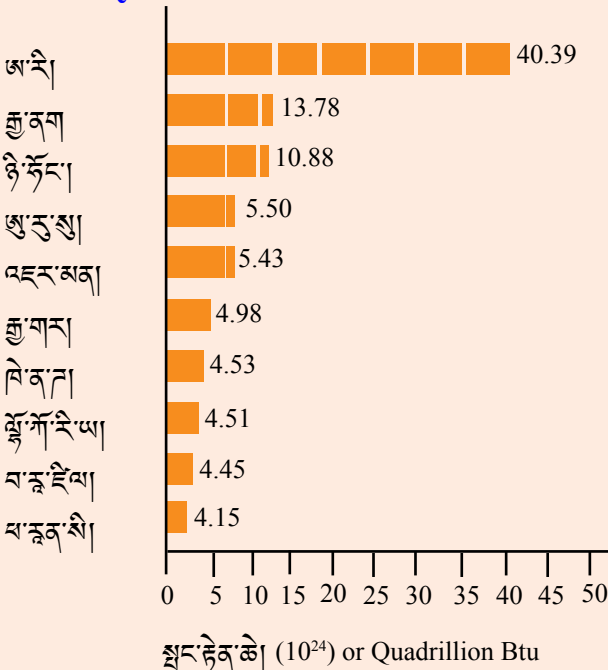
དཔེ་རིས། : ༡་༢ ལྷུ་མ་མཁོ་འདོན་མང་ཤོས་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཙོ་བོ་བརྒྱ།

དང་ལྷགས་བཞེ་གྲ། ཆངས་ཤུགས་འབྲུལ་འཁོར་དང་སྤྱོད་འདོན་ཐབས་སོགས་སུ་འདུག་གི་ཡོད། རྫོ་སོལ་སྤྱད་དེ་སྤྱོད་འདོན་ཐབས་ལ་ཆ་བྱོད་ལྷུ་མ་མཁོ་འདོན་ (Thermal Power) ཟེར། དེ་སང་ར་ཆོས་སྤྱོད་པའི་རྫོ་སོལ་ནི། མ་ངོ་ས་ཡ་མང་པོའི་གོང་དུ་སྤྱོད་ལྷུ་མ་དང་འདམ་རྩ་རིགས་ས་ལོག་ཏུ་བཀྲམས་པ་ལས་གྲུབ་པ་ཞིག་ཡིན།

འཛམ་གླིང་ནང་རྫོ་སོལ་མཁོ་འདོན་མང་ཤོས་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ནི། ཨ་རི་དང་། ཁྲོ་ནག་འཇར་མ་ནི། ཨ་རྒྱ་ལྷོ་ཕྱོད་སྤྱི་ཨ་རྒྱ་འཛུགས་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོད་ལྷུ་མ་སི་བཅས་ཡིན། དེ་བཞིན་བོད་མདོ་ཁམས་དཔལ་ཡུལ་ཞེས་པའི་ས་ཆ་དེ་ནི་བོད་ནང་གི་རྫོ་སོལ་ཐོན་ཡུལ་གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན།

དཔེ་རིས། : ༡་༣ ལྷུ་མ་ཐེད་སྤྱོད་མང་ཤོས་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཙོ་བོ་བརྒྱ།

རྫོ་སྤྱུམ། (Petrol)

ཆངས་འཁོར་ལ་སྤྱོད་པའི་རྫོ་སྤྱུམ་དྲངས་པ་ (Petrol) དང་ཀླང་འཁོར་སོགས་ཀྱི་འཁོར་ཐག་བཅར་ཐད་མི་འགོ་ཆེད་སྤྱོད་པའི་སྤྱུམ་ (Oil) གང་ཡིན་ཡང་མདོག་ནག་པའི་རྫོ་སྤྱུམ་རྒྱར་མོ་ལས་བཅགས་འདོན་བྱས་པ་ཡིན། རྫོ་སྤྱུམ་ནི་བྲག་རྫོའི་གསེང་ནས་འདོན་གི་ཡོད་ལ། མཆོ་མཐའ་དང་མཆོ་འབྲམ་སོགས་སུ་ཆགས་པའི་སྤྱུམ་འདོན་ས་ཆེགས་དག་གིས་འབྲུ་འདོན་བྱེད་

ཀྱི་ཡོད། འདི་ལྟར་དོ་སྙམ་འབྲུ་འདོན་བྱས་མེས་བཅག་འདོན་བྱེད་ཡུལ་དུ་འབྱེད་བ་དང་། དེར་དྲངས་སྟྭགས་མ་བཀར་བའི་དོ་སྙམ་གར་མ་བཅགས་འདོན་གྱིས་དོ་སྙམ་དྲངས་མ་དང་། **ས་སྙམ།** (Kerosene) **སྙ་ཚེལ།** (Wax) **འབྲིག་ཚི།** (Plastics) **འཇམ་ཇམ་།** (Lubricant) བཅས་ཐོན་ཇམ་སྙ་ཚོགས་མཁོ་འདོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དོ་སྙམ་དང་དོ་སྙམ་ལས་ཐོན་བའི་ཐོན་ཇམ་དེ་དག་རིན་ཐང་ཆེན་པོ་ཡོད་པས་**གསེར་ནག་པོ་** (Black Gold) ཞེས་བའི་མིང་ཐོགས་ཡོད། དོ་སྙམ་མཁོ་འདོན་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཙོ་བོ་ནི་ཨི་རན་དང་། ཨི་རག་སོ་རྟེ་ཨ་རྒྱ་ཡི་ཡ། ཁ་རྒྱར་བཅས་ཡིན། དེ་བཞིན་ཨ་རི་དང་། ལུ་རུ་སུ། ཨེ་ལོ་ཏུ་ལྷ། ཨེ་ལོ་རྒྱུ་རི་ཡ་སོགས་ཀྱིས་ཀྱང་དོ་སྙམ་འཁོར་ཆེན་བཅག་འདོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

རང་བྱུང་རྒྱུ་ཆ་ཆུངས་ཇམ། (Natural Gas)

རང་བྱུང་རྒྱུ་ཆ་ཆུངས་ཇམ་ནི་དོ་སྙམ་དང་མཉམ་དུ་ཐོན་ཀྱི་ཡོད། དེ་ནི་དྲངས་སྟྭགས་མ་བཀར་བའི་དོ་སྙམ་གར་མ་ས་ཁར་འདོན་སྐབས་མཉམ་དུ་ཐོན་ཀྱི་ཡོད་ལ། ཁྱིམ་དང་བཟོ་བྱ་སོགས་སུ་བྱུང་ཇམ་ལ་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། ལུ་རུ་སུ་དང་། ཨིན་ལེ་ཐ། ཁོར་ཤེ། ལེ་ཐར་ལེ་ཐ་བཅས་ནི་རང་བྱུང་རྒྱུ་ཆ་ཆུངས་ཇམ་མཁོ་འདོན་མང་ཤོས་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གས་ཡིན། འགྱུར་དོ་སྙམ་བྱེད་ཤིང་འདི་དག་བེད་སྤྱོད་བྱས་པ་མང་དགས་པས་རྫོགས་ཉེ་ཆེ་བ་མ་ཟད། དེ་དག་མེ་རུ་བསྐྱོན་པ་ལས་བསྐྱེད་པའི་དུ་བས་མཁའ་དབུགས་ལ་ལྷན་སྦྲུལ་འབྲུང་གི་ཡོད་པའང་སེམས་ཁུར་བྱ་དགོས་པའི་གནད་དོན་ཞིག་ཆགས་ཡོད། དེར་བརྟེན་ད་ཆོས་རྒྱུན་སྲོལ་མིན་པའི་རྒྱས་པ་སྤྱོད་དགོས་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། རྒྱུན་སྲོལ་མིན་པའི་རྒྱས་པ་ནི་འགྱུར་དོ་སྙམ་བྱེད་ཤིང་ལས་གཙང་བ་ཡོད།

རྒྱ་བེད་རྒྱས་ལྷགས། (Hydel Power)

ཆར་རྒྱུ་ལས་རྒྱག་རྒྱ་སོགས་རྒྱ་མཛོད་ནང་བསགས་ཏེ་མཐོ་ས་ནས་མར་འབབ་འབྲུག་གི་ཡོད། དེ་ནི་རྒྱ་མཛོད་ནང་གི་**སྤྱ་བུ་** (Pipes) བརྒྱུད་ནས་རྒྱ་མཛོད་ཀྱི་གཏིང་དུ་བཅུགས་པའི་**སྤྱ་འདོན་རྒྱ་འཁོར་གི་རྒྱུང་གཤོག་** (Turbine Blades)

སྤྱི་འབབ་པ་དང་། གློག་འདོན་ཆུ་འཁོར་གྱི་གཤོག་པ་འཁོར་བ་དེས་སྐྱམ་གྲོག་འབྲུལ་འཁོར་ (Generator) བསྐྱར་ཏེ་
གློག་འདོན་སྤེལ་བྱེད་གྱི་ཡོད་པས། དེ་ལ་**ཆུ་བྲུགས་གློག་འདོན་** (Hydro Electricity) ཟེར།

ཆུ་མཛོད་ཀྱི་ཆུ་དེ་གློག་འདོན་སྤེལ་བྱ་བར་སྤྱད་རྗེས་ཞིང་ལས་ཐོན་སྐྱེད་གཉེར་བར་སྤྱོད་གྱི་ཡོད། འཛམ་གླིང་དུ་
སྤྱོད་པའི་གློག་གི་བཞི་ཆ་གཅིག་ཙམ་ནི་ཆུ་བོད་རྒྱས་བྲུགས་ལ་བརྟེན་ནས་ཡོང་གི་ཡོད། འཛམ་གླིང་ནང་ཆུ་བོད་རྒྱས་
བྲུགས་མཁོ་འདོན་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཙོ་བོ་དག་ནི། བོ་རྒྱ་སྤུ་ལ་དང་། འོ་ལེ། ཟླ་མེ་ལ། རྒྱ་ནག་བཅས་ཡིན།
བོད་ནི་ཨེ་ཤི་ཡའི་ཆུ་ཆེན་མང་པོ་ཞིག་གི་འབྲུང་ཁུངས་ཡིན་པས། བོད་མཐོ་སྒང་ནས་འབབ་པའི་གཙང་པོ་མང་པོ་ཞིག་
ཆུ་གློག་དང་ཞིང་ལས་ཐད་བོད་སྤྱོད་རྒྱ་ཆེར་བྱེད་གྱི་ཡོད། དཔེར་ན། འབྲི་ཆུའི་འགག་གསུམ་གྱི་ཆུ་མཛོད་ལྟ་བུ་རེད།
ཆུ་མཛོད་དེས་ཆུ་གློག་མཁོ་འདོན་བྱེད་ཆད་འཛམ་གླིང་ནང་ཆད་མཐོ་ཤོས་སུ་སྤེབས་ཡོད།

རྒྱན་སྒོལ་མིན་པའི་རྒྱས་པ། (Non-Conventional Sources of Energy)

འགྲུར་དོའི་བྱད་ཤིང་སྤྱོད་པ་མང་དགས་པས། དེར་སྐབས་མི་འདད་བའི་དཀའ་ངལ་བྲུགས་ཆེར་འབྱུང་གྱི་ཡོད།
ཆོད་ཅིས་བྱས་པ་ལྟར་ན། དེར་སྐབས་ང་ཆོས་འགྲུར་དོའི་བྱད་ཤིང་སྤྱོད་པའི་ཆད་དེ་ད་དུང་རྒྱུ་མཐུད་པ་ཡིན་ན།
རིང་པོར་མི་འགོར་བར་རྫོགས་པའི་ཉེན་ཁ་ཡོད་པ་མ་ཟད། དེས་རང་བྱུང་ཁོར་ལྷག་ལ་གཞོན་པའི་མཁུག་འབྲས་ངན་པ་
འབྲུང་གི་ཡོད། དེར་བརྟེན་**ཉི་མའི་རྒྱས་བྲུགས་** (Solar Energy) དང་། **རྒྱང་གི་རྒྱས་བྲུགས་** (Wind Energy) **དུས་རྒྱུས་**
ཀྱི་རྒྱས་བྲུགས་ (Tidal Energy) ལྟ་བུའི་བསྐྱར་གསོ་སྤྱོད་པའི་ཐོན་ཁུངས་ཏེ། **རྒྱན་སྒོལ་མིན་པའི་རྒྱས་པ་**སྤྱོད་དགོས་ཀྱི་
ཡོད།

ཉི་མའི་རྒྱས་བྲུགས་

དུས་རྒྱུས་ང་ཆོས་ཉི་མའི་བྱོད་དང་འོད་ཀྱི་རྒྱས་པ་ཆོར་སྤྱོད་གྱི་ཡོད། ཉི་མ་ལས་རྒྱས་པ་བསྐྱེད་བྱས་ཏེ་**ཉི་མའི་**
གློག་རྩས་ (Solar Cell) བཟོ་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། དེས་གློག་མཁོ་འདོན་བྱེད་སྤྱོད་གྱི་ཡོད། གློག་རྩས་འདིའི་རིགས་མང་པོ་
ཞིག་མཉམ་དུ་བསྐྱར་ཏེ་**ཉི་མའི་གློག་པང་** (Solar Panel) ནང་བཅུག་ནས་བྱོད་དང་གློག་འདོན་པར་
སྤྱོད་གྱི་ཡོད། ཉི་མའི་རྒྱས་བྲུགས་སྤྱོད་ཐབས་ཀྱི་
ཆོད་ཅལ་རིག་པ་འདི་ནི་ཉི་འོད་རབ་རྒྱ་ཆེ་བའི་
ཆ་ཁུལ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་མང་པོ་ཞིག་ལ་བཀོལ་སྤྱོད་
ཆེན་པོ་ཡོད། ཉི་མའི་རྒྱས་བྲུགས་ནི་**ཉི་འོད་ཆ་**
གློག་ (Solar Heater) དང་། **ཉི་འོད་ཐབ་** (Solar

དཔེ་རིས། 3-4 ཉི་མའི་གློག་པང་།

Cooker) ཉི་ཨོན་སྒྲིམ་བྱ་ (Solar Dryer) བཅས་སུ་སྒྲིང་གི་ཡོད་པ་མ་ཟད། འགྲིམ་འབྲུལ་སྒོལ་བརྒྱ་དང་ས་ཁྲུལ་མང་པོ་
 ཞིག་ཏུ་སྒྲིང་གི་སྒོལ་སྒོལ་སྤར་བར་ཡང་སྒྲིང་གི་ཡོད།

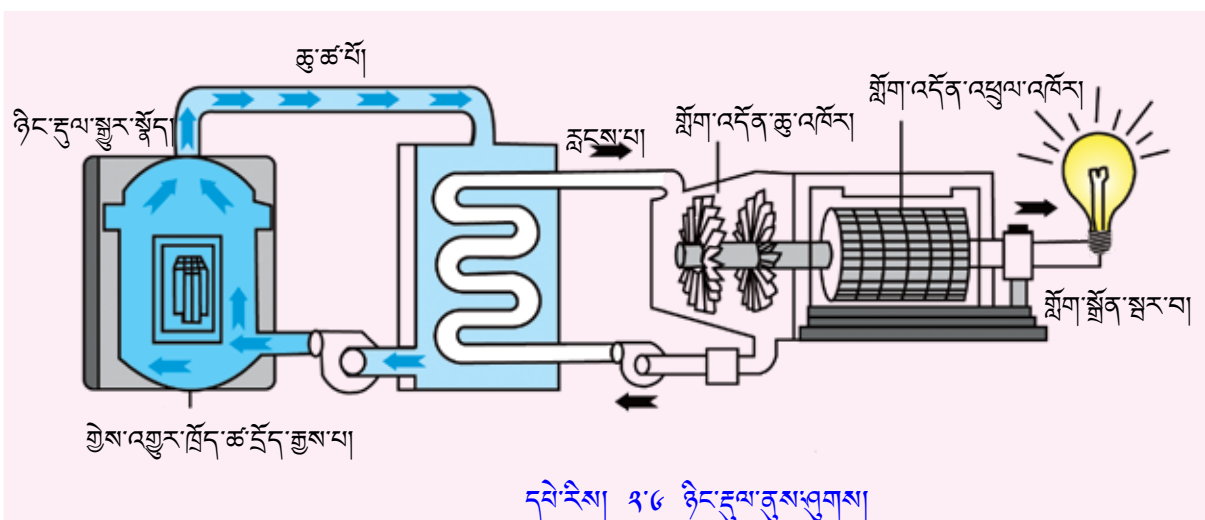
ལྷུང་གི་རྒྱལ་ཁྲུག་ལ།

རྒྱུད་ནི་འཇོན་མེད་རྒྱལ་པོ་འཛོམས་ཁྱེད་ལོན། གནའ་མ་མོ་ཞིག་ནས་མི་རྣམས་ཀྱིས་འབྲུ་རིགས་འཐག་ཆེད་
 དང་དོར་ཆུ་འཕེན་ཆེད་**རྒྱུད་ལྷགས་འབྲུལ་འཁོར་** (Wind mill) བེད་སྤྱད་སྤྱོད་ཡོད། དེར་སྐབས་རྒྱུད་ལྷགས་འབྲུལ་
 འཁོར་ནི་རྒྱུད་ལྷགས་ཀྱིས་སློབ་འདོན་འབྲུལ་འཁོར་བསྐོར་ཏེ་སློབ་མཁོ་འདོན་ཤིང་ཐབས་སུ་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱུད་ལྷགས་
 ཆེ་བའི་མཚོ་རྒྱུད་དང་རི་ཁྲལ་གྱི་ས་གནས་མང་དག་ཅིག་ལ་རྒྱུད་ལྷགས་འབྲུལ་འཁོར་མང་པོ་སྤྱོད་བའི་ས་ཁུགས་
 བརྩམས་ཡོད། རྒྱུད་ལྷགས་འབྲུལ་འཁོར་ས་ཁུགས་མང་པོ་ཞིག་ནི་ཐར་ལེན་དང་། འཇར་མ་ནི། ཞིན་ཡུལ། ཨ་རི། སི་
 བན་བཙས་སུ་ཡོད་པས། རྒྱལ་ཁབ་འདི་དག་རྒྱུད་རྒྱུས་སྤྱོད་མཁན་གཙོ་བོའི་གས་ཡིན།

ཉིང་རྩལ་རྩལ་ལྷགས།

(Nuclear Power)

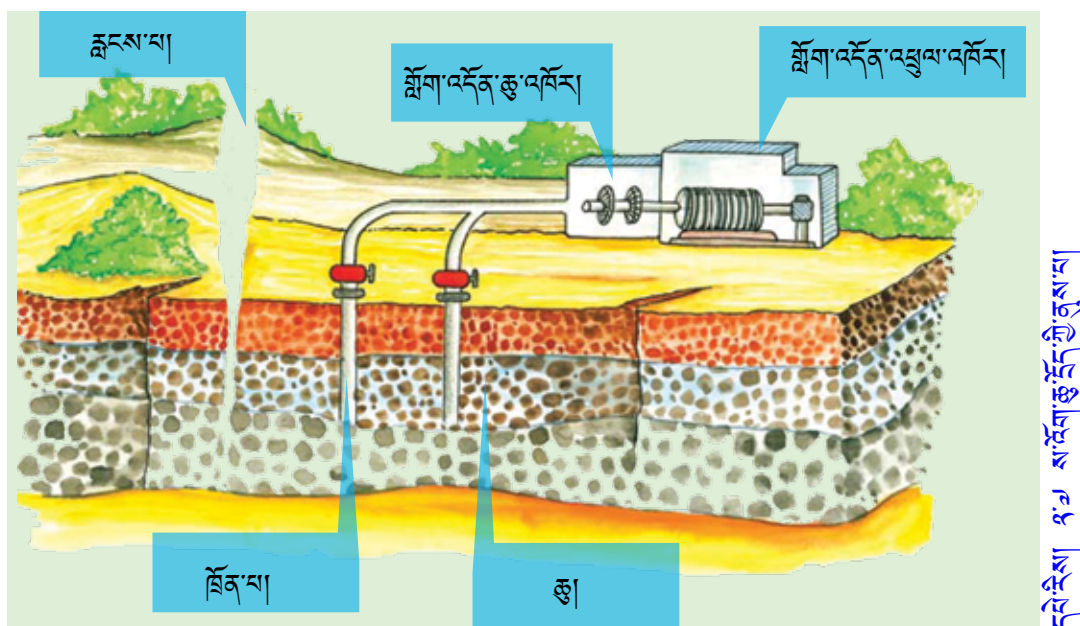
ཉིང་རྩལ་རྒྱས་བྲལ་ས་ནི་ཁམས་རྩས་ (Element) ལུ་རེ་ནི་ཡམ་ (Uranium) དང་། རོ་རི་ཡམ་ (Thorium)ལྟ་བུའི་
 འབྱེད་འཕྲོའི་རང་བཞིན་ (Radio Active) ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པའི་རྩལ་ཕན་གྱི་ལྟེ་ཉིང་ (Nuclei) གི་རྒྱས་པ་ལས་ཐོན་པ་ཞིག་
 ཡིན། བྱད་རྩས་འདིའི་རིགས་རྩལ་ཕན་ཁོ་ཐབ་ (Nuclear reactor) ཅན་ཉིང་རྩལ་འབར་གས་ (Nuclear Fission) གྱི་རིམ་པ་
 བརྒྱད་རྒྱས་བྲལ་ས་འདོན་སྟེའི་བྱེད་པ་ཞིག་ཡིན། ཉིང་རྩལ་རྒྱས་བྲལ་ས་མཁོ་འདོན་མང་ཤོས་བྱེད་མཁན་ནི། ཨ་རི་དང་།
 ལུ་ཝོ་པ་ཡིན་ལ། རྒྱ་གར་ནང་ལུ་རེ་ནི་ཡམ་འཕོར་ཆེན་ཐོན་ལུའ་ནི་རྒྱ་རྒྱལ་མངའ་སྡེ་དང་། རྒྱ་ཁབ་མངའ་སྡེ་གཉིས་
 ཡིན། དེ་བཞིན་གེ་ར་ལ་མངའ་སྡེའི་མོ་ནོ་ར་ཏ་ (Monozite) ས་ཁུལ་དུ་འང་རོ་རི་ཡམ་འཕོར་ཆེན་ཐོན་གྱི་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་བོད་དུ་ཡུ་རེ་ནི་ཡམ་གྱི་གཏེར་ཁ་ ༣༠༠ ལྷག་ཐོན་པས། བོད་ནི་འཛམ་གླིང་ནང་ཡུ་རེ་ནི་ཡམ་གྱི་ཐོན་ཁུངས་ཕྱག་ཤོས་སུ་ངོས་འཛིན་གྱིད་ཀྱི་ཡོད། བོད་ཀྱི་ཡུ་རེ་ནི་ཡམ་ཐོན་ཡུལ་གཙོ་བོ་ནི། ཚུ་འདམ་གཤོང་དང་། ཡར་འབྲོག་མཚོ། འདམ་གཞུང་། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཀན་སློ་བོད་རིགས་རང་སྐྱོང་ཁུལ་ཟེར་བའི་མངའ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་བའི་ཟེ་བོ་བཅས་ཡིན་ལ། ས་ཁུལ་དེ་དག་ལས་ཀྱང་ཟེ་བོ་ནི་ཡུ་རེ་ནི་ཡམ་མངའ་ཤོས་ཐོན་ཡུལ་ཡིན།

ས་འོག་ཚུ་རྫོད་ཀྱི་རྒྱས་པ། (Geothermal Energy)

རྫོད་ཀྱི་རྒྱས་པ་གང་ཞིག་ས་ངོས་ལས་ཐོན་གྱི་ཡོད་པ་ལ་ས་རྫོད་རྒྱས་ལྷགས་ཟེར། སའི་གཏིང་ནི་ཅམ་ཟབ་ན་དེ་ཅམ་གྱིས་རྫོད་ཆད་མཐོ་བ་ཡོད། སྐབས་འགར་རྫོད་ཀྱི་རྒྱས་པ་དེ་ས་ངོས་སུ་ཚུ་ཆོན་གྱི་ནམ་པའི་སྒོ་ནས་ས་ཁར་ཐོན་གྱི་ཡོད་པ་དང་། འདི་ལྟ་བུའི་རྫོད་ཀྱི་རྒྱས་པ་དེ་སློག་ལྷགས་འདོན་སྤེལ་གྱིས་པར་སྐྱོད་ཀྱི་ཡོད། ཚུ་ཆོན་གྱི་ནམ་པར་འབྱུང་བའི་ས་འོག་ཚུ་རྫོད་ཀྱི་རྒྱས་པ་ནི། མི་ནམས་ཀྱིས་ཟས་རིགས་གཡོ་སྐྱོལ་དང་། རྫོད་སྐྱེད་ཐབས། ལུས་སྐྱོས་གྱིས་སློགས་སུ་སྐྱོད་ཀྱི་ཡོད། འཛམ་གླིང་ནང་གི་གཞི་རྒྱ་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ས་རྫོད་རྒྱས་ལྷགས་ལས་གྲ་ (Geothermal Power Plant) ནི་ཨ་རི་ལ་ཡོད། གཞན་ཡང་ནིུ་ཱོ་ཱོ་ལེ་རྒྱ་དང་། ཨིས་ལེ་རྒྱ། ཕི་ལི་ཕིན་སོགས་ཀྱང་ས་རྫོད་རྒྱས་ལྷགས་སྐྱོད་པའི་ལས་

གྲ་མང་པོ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཙོ་བོ་ནི་གས་ཡིན། རྒྱ་གར་ནང་ས་རྫོད་རྒྱས་ལྷགས་ལས་གྲ་བཙུགས་པའི་ས་ཁུལ་གཙོ་བོ་ནི་ཉི་ཁྱ་ཅལ་མངའ་སྡེའི་མ་ནི་ཀཱ་རྒྱ་ (Manikaran) དང་། ལ་དུགས་ཀྱི་ཕུ་གྲ་ (Puga) ས་ཁུལ་ཡིན།

ལ་འགྲོ་གྲོན་ཡང་ཆེན་པོ་ཡིན། ང་ཆོས་རང་རྒྱས་གང་ཡོད་ཀྱིས་རྒྱས་ཤུགས་ཚུད་ཐོས་མི་འགྲོ་བར་འབད་བ་བྱས་ཆོ།
 རྒྱས་ཤུགས་བསྐྱར་སྦྱོད་ཡོང་བར་བན་རྒྱས་ཐོན་ངེས་ཡིན། རྒྱས་ཤུགས་བསྐྱར་ཆགས་བྱེད་པ་ནི་རྒྱས་ཤུགས་མཁོ་གཏོང་
 གི་རྒྱས་པ་རྗེ་ཆེར་གཏོང་བ་དང་འབྲ། དེར་བརྟེན། ད་ནས་བཟུང་རྒྱས་ཤུགས་ཚུད་ཐོས་མི་གཏོང་བར་བསྐྱར་ཆགས་བྱེད་
 པའི་ཐབས་ལ་འབད་དེ། འབྲུང་འབྲུང་སྤར་ལས་སྤན་སྤམ་ཆོགས་པའི་རྒྱས་ཤུགས་སྦྱོད་རྒྱ་ཡོང་བར་འབད་བཟོན་བྱེད་
 དགོས།

དང་པོ། རིས་ལན་འགྲིག་པ་ནམས་ལ་རྟགས་རྒྱུ་།

༡། གཏེར་རྩས་ཀྱི་བྱད་ཆོས་དང་མི་མཐུན་པ་གང་ཡིན་ནམ།

༡། གཏེར་རྩས་ནི་རང་བྱུང་ཁམས་ཀྱི་འབྲུང་ལྗོན་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཡིན།

༢། གཏེར་རྩས་ནི་རྩས་ཀྱི་བྱུང་ཆ་ངེས་ཅན་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན།

༣། གཏེར་རྩས་ནི་འཛད་རྒྱ་མེད་པའི་བྱད་ཆོས་ཅན་ཞིག་ཡིན།

༤། གཏེར་རྩས་ནི་ས་ཁུལ་ཀྱན་ལ་ཆ་སྟོམས་ཀྱིས་བྱུང་ཡོད་པ་ཞིག་མིན།

༢། ཉི་མ་ཁ་ཚུའི་ཐོན་ཁུངས་འབྲུང་ཡུལ་མིན་པ་དེ་གང་ཡིན་ནམ།

༡། རྟེན་ཁརྩ། (Jharkhand)

༢། ཀར་ན་ཀྲ། (Karnataka)

ག) རྒྱ་ལྗོངས། (Rajasthan)

ང) ལྷ་མོ་ལྗོངས། (Andhra Pradesh)

༣། འཛམ་གླིང་ནང་ཟངས་མཁོ་འདོན་བྱེད་མཁན་གཙོ་བོར་ཅི་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གང་ཡིན་ནམ།

ག) བོ་ལི་ཁྲི་ཡ། (Bolivia)

ཁ) ཟླ་ཁྲོ། (Ghana)

ག) ཅི་ལྷི། (Chile)

ང) རིམ་ལྷ་ཁྲི། (Zimbabwe)

༤། ཟས་གཡོས་སྤྱོད་སྐབས་དོ་སྣང་ཆུང་ས་རྩི་ཚགས་བྱེད་ཐབས་དང་མི་མཐུན་པ་ནི་གང་ཡིན་ནམ།

ག) གཡོས་སྤྱོད་མ་བྱས་གོང་སྤྱོད་མ་ཆུ་ནང་ལ་སྤངས།

ཁ) ཁ་ཟས་ཆུང་ས་དེ་ག་ནང་དུ་གཡོ་སྤྱོད་བྱེད་པ།

ག) ཚལ་སྤྱོད་རིགས་བརྒྱ་བ་དང་གཏུབ་པ་སོགས་ཀྱི་ཁྲི་གྲི་ག་སྤྱོད་པ་ནས་ཡོད་དགོས།

ང) ཐབ་ཀྱི་མེ་ལྷགས་རྒྱུ་དུ་བཏང་སྟེ་སྤྱོད་པའི་ཁ་ཟས་ནས་ཟས་གཡོ་སྤྱོད་བྱེད་པ།

༥། གཏེར་རྩི་ནི་བསྐྱར་གསོ་མི་ཐུབ་པའི་ཐོན་ཁུངས་ཤིག་ཡིན། (དམ་བཅའ།)

ལྷགས་དོ་སྣང་བར་ལོ་ངོ་སྟོང་ལྷག་མང་པོ་འགོར་གྱི་ཡོད། (རྒྱ་མཚན།)

ག) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

ཁ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

ག) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་ཞོར།

ང) དམ་བཅའ་ཞོར་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག།

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱེད་རྒྱུ་ལྟེ་གིས།

༡། ཁྱེད་ཀྱིས་དུས་རྒྱུ་འཆོ་བའི་ནང་སྤྱོད་པའི་གཏེར་རྩི་གང་རུང་གསུམ་གྱི་མིང་བྲིས།

༢། ཅི་ཞིག་ལ་གཏེར་དོ་ཟེར། ལྷགས་རིགས་གཏེར་དོ་འབྱུང་ཡུལ་གཙོ་བོ་གང་ཡིན་ནམ།

༣། རང་བྱུང་ཆུང་ས་རྩི་སྤྱོད་སྐབས་དོ་སྣང་ཆུང་ས་རྩི་ཚགས་པའི་ཐོན་ཁུངས་འབྱུང་ཡུལ་གཉིས་ཀྱི་མིང་བྲིས།

༤། གཤམ་གསལ་ས་ཁུལ་དག་ལས་རྒྱས་ཤྱགས་ཐོན་ཁུངས་གང་ཞིག་བེད་སྤྱོད་དམ།

ཀ) རྩོད་དལ་གྱི་ས་ཁུལ་ནས་.....། ཁ) མཆོ་རྒྱུད་གྱི་ས་ཁུལ་ནས་.....། ག) ལྷན་ཤས་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་ནས་.....།

༥། ཁྱེད་ཀྱིས་རང་ཁྱིམ་དུ་རྒྱས་ཤྱགས་བསྐྱེ་ཆགས་བྱེད་སྐྱེད་ཀྱི་ཐབས་ལམ་སྟབས་བདེ་ལྡན་གྱིས།

༦། རྩོ་སྟུང་ལ་ “གསེར་ནག་ལོ” ཞེས་པའི་མིང་འདོགས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།

གསུམ་པ། ཁྱེད་པར་ཤོད།

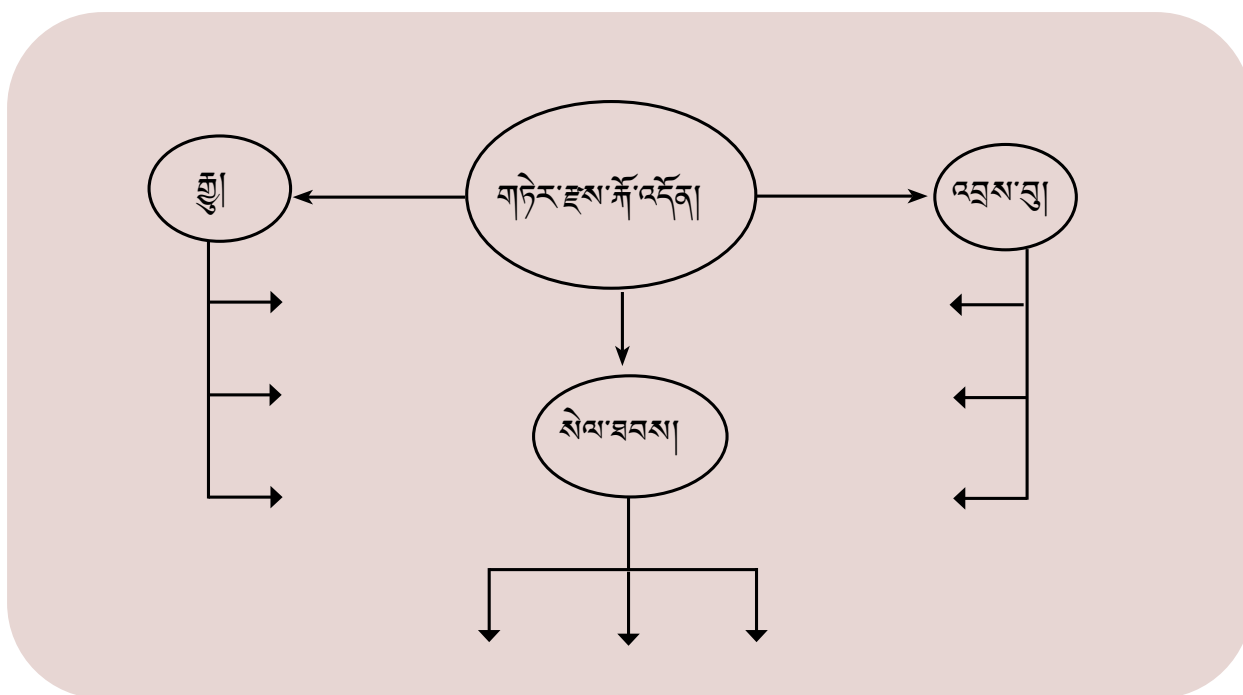
༡། རྒྱུན་སྲོལ་རྒྱས་པ་དང་རྒྱུན་སྲོལ་མིན་པའི་རྒྱས་པ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱེད་པར་ཤོད།

༢། ལྷགས་ཇས་ལྷན་པའི་གཏེར་རིགས་དང་ལྷགས་ཇས་མི་ལྷན་པའི་གཏེར་རིགས་གཉིས་ཀྱི་ཁྱེད་པར་ཤོད།

༣། ལྷགས་རིགས་གཏེར་ཇས་དང་ལྷགས་རིགས་མིན་པའི་གཏེར་ཇས་གཉིས་ཀྱི་ཁྱེད་པར་ཤོད།

བཞི་པ། ཁྱེད་སྒྲོ།

༡༥ གཏེར་ཇས་ཆོ་འདོན་གྱི་དགོ་སྤྱོད་ཐོ་འགོད་བྱོས།

༡༦ ཅིའི་ཕྱིར་བཟོ་བྱ་མང་ཆེ་བ་དོ་སེལ་གཏེར་ཁ་དང་ཐག་ཉེ་སར་འཇུགས་སྟུན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

གལ་ཆེན་བད་ཆད།

༡	Solubility	བལྟ་བུ་སྤྱད།	༢	Mining	གཏེར་ཁ་སྤྲོད་འདོན།
༢	Mineral	གཏེར་རྩས།	༣	Drilling	འབྲུ་འདོན།
༤	Metalic	ལྷགས་རིགས།	༤	Quarrying	ཁྱོ་འདོན།
༥	Non-Metalic	ལྷགས་རིགས་མིན་པ།	༥	Open-cast Mining	ས་ཁ་ནས་སྤྲོད་འདོན་བྱེད་པ།
༦	Iron-ore	ལྷགས་རྩོ།	༡༠	Shaft-mining	ས་དོང་ལས་འབྲུ་འདོན་བྱེད་པ།
༡༡	Bauxite	ཏ་ཡང་གཏེར་རྩོ།	༡༡	Tin	ལྷགས་གྲིན།
༡༢	Manganese-ore	ལྷགས་ལྷང་ནག་པའི་གཏེར་རྩོ།	༡༢	Lead	ཐ་ཉ།
༡༣	Ferrous	ལྷགས་རྩས་ལྷན་པའི་གཏེར་རིགས།	༡༣	Antimony	མིག་སྒྲན།
༡༤	Non-Ferrous	ལྷགས་རྩས་མི་ལྷན་པའི་གཏེར་རིགས།	༡༤	Chromium	གོ་ལྷགས།
༡༥	Chromite	ཁ་རི་མེ་ཏ།	༡༥	Platinum	གསེར་དཀར་པོ།
༡༦	Mica	ཉི་མ་ཁ་ཆུ།	༡༦	Mineral Oil	གཏེར་སྤྱུ་མ།
༡༧	Gypsum	རྩོ་ཅུ་གང་།	༡༧	Asbestos	རྩོ་བལ།
༡༨	Slate	གཡལ་མ།	༡༨	Cobalt	གོ་བལ།
༡༩	Oil	སྤྱུ་མ།	༡༩	Diamond	རྩོ་རྩེ་བ་ལམ།
༢༠	Gold	གསེར།	༢༠	Copper	ཟངས།
༢༡	Zinc	ཉི་ཚ།	༢༡	Pressure Cooker	ཆངས་རྩིག
༢༢	Nickel	གཤམ་དཀར།	༢༢	Lithium	མི་ཐི་ཡམ།
༢༣	Mercury	དབུལ་ཆུ།	༢༣	Molybdenum	མོ་མི་བ་ཏེ་ནམ།
༢༤	Aluminium	ཏ་ཡང་།	༢༤	Silver	དབུལ།
༢༥	Potassium	དུག་སེལ་དཀར་པོ།	༢༥	Gem	རིན་ཆེན་རྩོ་རིགས།
༢༦	Coal	རྩོ་སེལ།	༢༦	Jewellery	རྒྱན་ཆ།
༢༧	Magnesium	དཀར་གཡལ།	༢༧	Silicon	སི་མི་གོན།
༢༨	Power resource	རྒྱས་ལྷགས་ཐོན་ཁུངས།	༢༨	Solar Cell	ཉི་མའི་སྤྲོད་རྩས།
༢༩	Conventional Source of Energy	རྒྱན་སྤོལ་རྒྱས་པ།	༢༩	Solar Heater	ཉི་འོད་ཆ་སྤྲོད།
༣༠	Non Conventional Source of Energy	རྒྱན་སྤོལ་མིན་པའི་རྒྱས་པ།	༣༠	Wind Mill	རྒྱང་འཁོར།
༣༡	Fossil Fuel	འགྱུར་རྩོའི་བྱད་ཤིང་།	༣༡	Nuclear Power	ཉིང་རྒྱལ་རྒྱས་ལྷགས།
༣༢	Fire Wood	བྱད་ཤིང་།	༣༢	Element	ཁམས་རྩས།

༡༥	Thermal Power	ཚ་འོད་རྒྱས་ཤྱགས།	༡༦	Uranium	ཡུ་རེ་ནི་ཡམ།
༡༦	Petroleum	རྫོ་ལྷུ་མ་གར་མ།	༡༧	Thorium	ཐོ་རེ་ཡམ།
༡༧	Petrol	རྫོ་ལྷུ་མ་དྲངས་མ།	༢༠	Radio Active	འོད་འགྲོད་འཕྲོ་ལྷན་པ།
༢༡	Kerosene	ས་ལྷུ་མ།	༢༡	Nuclei	ལྗེ་ཉིང་།
༢༢	Wax	སྒྲ་ཆོལ།	༢༢	Nuclear Reactor	ཉིང་རྒྱལ་སྒྱུར་མོད།
༢༣	Plastics	འགྲིག་ཆོ།	༢༣	Nuclear Fission	ཉིང་རྒྱལ་གྲེས་འགྲུར།
༢༤	Lubricant	འངས་རྩས།	༢༤	Geothermal energy	ས་འོག་ཚུ་འོད་ཀྱི་རྒྱས་པ།
༢༥	Hydel Power	ཚུ་ཐེད་རྒྱས་ཤྱགས།	༢༥	Geothermal Power plant	ས་འོད་རྒྱས་ཤྱགས་ལས་གྲ།
༢༦	Turbine Blades	མོག་འདོན་ཚུ་འཁོར་གྱི་རྒྱང་གཤོག།	༢༦	Tidal Mill Farm	དུས་རྒྱབས་ཚུ་འཁོར་ས་ཚུགས།
༢༧	Pipe	སྤྲ་གྲ།	༢༧	Biogas	སྤྲེ་ལྷན་རྒྱངས་རྩས།
༢༨	Generator	མོག་འདོན་འཕྲུལ་འཁོར།	༢༨	Organic Waste	སྤྲེ་བཅས་སྤྲིགས་རོ།
༢༩	Hydel Electricity	ཚུ་སྤོག	༢༩	Gaseous Fuel	རྒྱངས་གཟུགས་བྲད་རྩས།
༣༠	Solar Energy	ཉི་མའི་རྒྱས་ཤྱགས།	༣༠	Biogas Digester	སྤྲེ་ལྷན་རྒྱངས་རྩས་སྦྱོར་མོད།
༣༡	Wind Energy	རྒྱང་གི་རྒྱས་ཤྱགས།	༣༡	Bacteria	ཕ་སྤིན།
༣༢	Tidal Energy	དུས་རྒྱབས་ཀྱི་རྒྱས་ཤྱགས།	༣༢	Energy	རྒྱས་པ།

3

བརྩི་བྱ།

༣༡། །ཁྱེད་ཀྱིས་དུས་རྒྱུན་ཡི་གེ་འབྲི་བར་སྒྲིག་པའི་འབྲི་དེབ་དེ་རིམ་ལྔར་བར་བསམ་སྒོ་བཏང་སྒྲིང་ངམ། དེ་ནི་བཟོ་སྐྱེད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་མང་པོ་ཞིག་བརྒྱུད་ནས་ད་གཞི་དེ་ཆུང་རན་ལ། སྤྱི་ལོ་ལྷག་པོ་ཞིག་བྱུང་བ་ཡིན། མོག་མར་དེ་ནི་ཤིང་སྒྲིང་གི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་ལ། ཕྱིས་སུ་གཏུབས་ཏེ་**ཤོག་རྒྱ་བཟོ་བྱ།** (Pulp mill) ཅུ་དཔོན་འདེན་བྱས། དེར་**ཤོག་རྒྱ་སྒྲིང་པའི་ཤིང་འདག་** (Wood-pulp) གི་དོ་ཐོར་བཅོས་བ་དང་། དེ་རྗེས་ཤོག་རྒྱ་སྒྲིང་པའི་ཤིང་འདག་དེའི་ནང་རྩ་རིགས་བསྐྱེད་བྱས་ཏེ། མཐར་འབྲལ་འཁོར་སྐྱེད་ནས་ཤོག་བྱའི་དོ་ཐོར་བཅོས་ཀྱི་ཡོད། ཕྱིས་སུ་པར་ཁང་དུ་བྱེད་ནས་སྐྱུག་ཆ་སྐྱེད་དེ་ཤོག་དོས་རེ་རེ་བཞིན་ཐིག་ཐེང་དཔར་བ་དང་། དེ་ནས་འབྲི་དེབ་རེ་རེའི་ཤོག་བྱའི་གྲངས་ཆ་དང་འཚམ་སོར་བསྐྱེད་ཏེ་མཉམ་དུ་སྒྲིམ་ཀྱི་ཡོད་ལ། དེ་རྗེས་འབྲི་དེབ་མང་པོ་སྐྱུག་གིས་བཏུམས་ཏེ་ཁྲིམ་རར་བྱེད་ནས་བཅོང་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་བ་དང་། མཐར་ཁྱེད་ཀྱི་ལག་ཏུ་སོན་སྐབ་བ་བྱུང་བ་རེད།

བཟོ་སྐྱེད་ལས་རིགས་ (Secondary Activities or Manufacturing) ཀྱིས་མ་བཅོས་རྒྱ་ཆ་ནམས་སྤར་ལས་བཀོལ་སྒྲིང་ཆེ་བའི་ཐོན་སྐྱེད་དོ་ཐོར་སྐྱར་ཀྱི་ཡོད། གོང་དུ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བ་བཞིན། ཤོག་རྒྱ་སྒྲིང་པའི་ཤིང་འདག་དེ་ཤོག་བྱའི་དོ་ཐོར་བསྐྱར་བ་དང་། དེ་རྗེས་ཤོག་བྱ་ནམས་བསྐྱེད་ཏེ་འབྲི་དེབ་ཀྱི་དོ་ཐོར་བསྐྱར་བ་རེད། འདི་ནི་བཟོ་སྐྱེད་ཁྲིང་བརྒྱུད་རིམ་གཉིས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་རེད།

ཤོག་བྱ་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་ཤིང་འདག་དང་། ཁྲོན་གོས་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་སྤྲིང་བལ་བཅས་ལ་བཟོ་སྐྱེད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཁྲོད་རིན་ཐང་འཕར་སྒོན་བྱུང་ཡོད། འདི་ལྟར་ཐོན་སྐྱེད་བྱས་པའི་ཐོན་རྩིས་དག་ནི་དེ་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་མ་བཅོས་རྒྱ་ཆ་དང་བསྐྱར་ན་རིན་ཐང་དང་བཀོལ་སྒྲིང་ཆེ་བ་ཡོད།

བཟོ་བྱ་ནི་**ཅ་དངོས་ཐོན་སྐྱེད་** (Production of goods) དང་། **གཏེར་ཁ་སྡོག་འདོན་བྱེད་པ།** (Extraction of minerals) **ཞབས་ཞུའི་མཐུན་སྒྲིལ་** (Provision of services) བཅས་དང་འབྲེལ་བའི་དཔལ་འབྱོར་མཁོ་སྐྱབ་ཀྱི་ལས་རིགས་ཤིག་ཡིན། དེར་བརྟེན། ཅ་དངོས་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་པའི་ལྷན་པས་དང་དྲངས་ལྷན་པས་བཟོ་བྱ་ལྟ་བུ་དང་། གཏེར་ཁ་སྡོག་འདོན་བྱེད་པའི་རྫོ་སོལ་སྡོག་འདོན་བཟོ་བྱ་ལྟ་བུ། ཞབས་ཞུའི་མཐུན་སྒྲིལ་བྱེད་པའི་ལུས་སྐྱོར་ལས་རིགས་བཟོ་བྱ་ལྟ་བུ་ཡོད་བ་རེད།

བརྩི་བྱའི་རྣམས་ཀྱི་འབྲེལ་བྱེད། (Classification of Industries)

བཟོ་བྱའི་རྣམས་གྲངས་ནི་**མ་བཅོས་རྒྱ་ཆ་** (Raw material) དང་། **རྒྱ་ཁྲིན།** (Size) **བདག་དབང་** (Ownership) བཅས་ལ་གཞིགས་ཏེ་སྟོ་སྟར་དབྱེ་བ་འབྱེད་ཀྱི་ཡོད།

མ་བཅོས་རྒྱ་ཆ། (Raw Material)

ཞིང་ལྗངས་བཅོ་བྲུ་ (Agro based industry) དང་། རྒྱལ་ས་ལས་བཅོ་བྲུ་ (Forest based industry) མཆོ་ལས་བཅོ་བྲུ་ (Ma-
rine based industry) གཏེར་ལས་བཅོ་བྲུ་ (Mineral based industry) བཅས་བཅོ་བྲུ་གང་དེས་སྤྱོད་པའི་མ་བཅོས་རྒྱ་ཆར་
གཞིགས་ཏེ་དབྱེ་བ་འབྱེད་ཀྱི་ཡོད།

ཞིང་ལྗངས་བཅོ་བྲུ་དག་གིས་ཅི་ཤིང་སྡོམ་ཆལ་དང་སྡོག་ཆགས་ལས་བྱུང་བའི་རྒྱ་ཆའི་རིགས་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་
ན། ཟས་རིགས་དང་། ཆལ་སྐྱམ། སྤང་བལ་ཐགས་ལས། འོ་མའི་ཟས་སྐྱ། ཀོ་བའི་དངོས་ཆས་སོགས་ཀྱི་བཅོ་བྲུ་ལྟ་

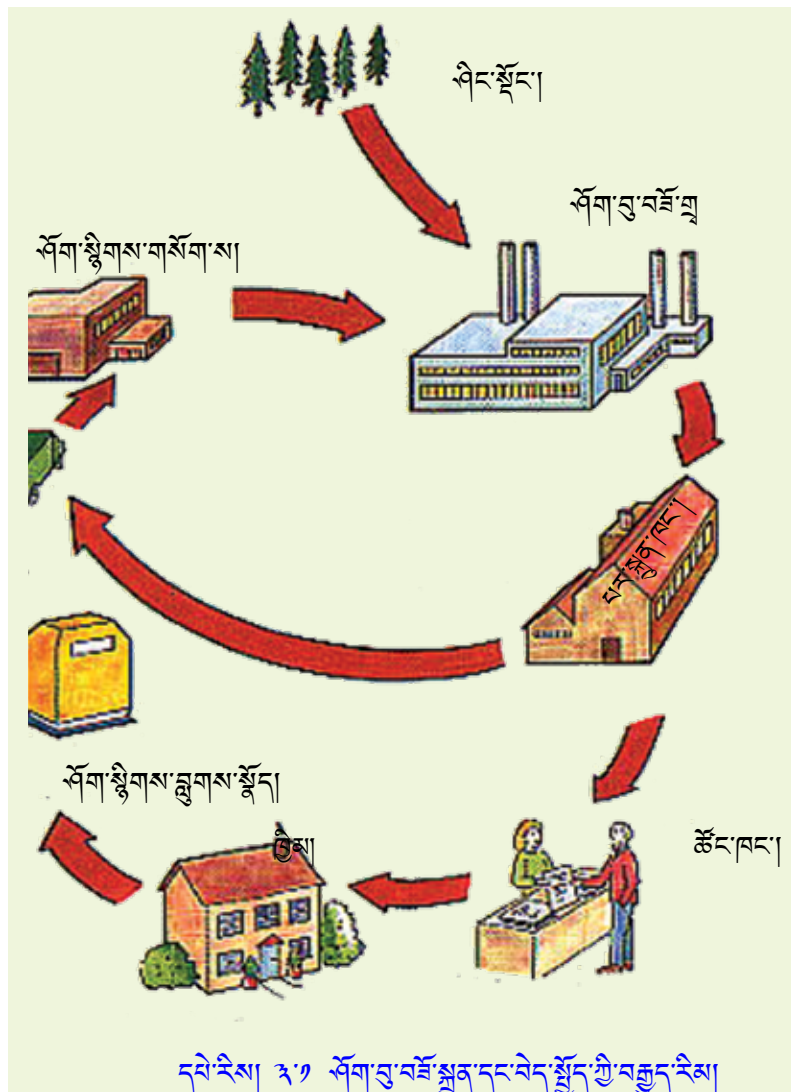
བྱའོ།

རྒྱལ་ས་ལས་བཅོ་བྲུ་སྒྲིག་ཆལ་
ལས་བྱུང་བའི་རྒྱ་ཆའི་རིགས་སྤྱོད་ཀྱི་
ཡོད། དཔེར་ན། ཤིང་རྒྱ་སྤྱོད་དེ་ཤིག་བྲུ་
བཅོ་བ་དང་། སྐྱ་སྐྱ་བཅོ་བ། བྱིས་ཆས་
བཅོ་བ། ཁང་བ་བཅོ་བ་ལྟ་བུའོ།

མཆོ་ལས་བཅོ་བྲུ་དག་གིས་མཆོ་
དང་མཆོ་ལས་བྱུང་བའི་རྒྱ་ཆའི་རིགས་
སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན། མཆོ་ཟས་དང་ཉ་
སྐྱ་སོགས་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་པ་ལྟ་བུའོ།

གཏེར་ལས་བཅོ་བྲུ་ནི་ཐོན་ལས་དང་
པོའི་བཅོ་ལས་ (Primary Industry) ཞིག་
ཡིན་ལ། དེས་གཙོ་བོ་གཏེར་ནའི་རིགས་
རྒྱ་ཆར་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད།

ཐོན་ལས་དང་པོའི་བཅོ་ལས་བཅོ་
བྲུ་གཞན་ལ་ཐོན་ཁུངས་མཁོ་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད། དཔེར་ན། ལྗངས་རྩོམ་ལས་བྱུང་བའི་

ལྗངས་ནི་གཏེར་རིགས་ཐོན་ཁུངས་བཅོ་བྲུ་སྐྱེ་འདོན་བྲུས་པའི་ཐོན་ཁུངས་ཤིག་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་རེད། ལྗངས་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་
འདི་ནི་འབྲུལ་འཁོར་ཆེན་པོ་དང་། མེ་འཁོར་ལྗངས་ལས་སོགས་ཐོན་ཁུངས་སྐྱ་ཆོགས་བཅོ་བའི་རྒྱ་ཆར་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད།

ཆུ་ཁྲོན། (Size)

འདིར་ཆུ་ཁྲོན་ནི་མ་ཙུ་བཅུགས་པའི་དངུལ་འབོར་དང་། ལས་བཅོ་བ། ཐོན་ཁུངས་སོགས་ཀྱི་གྲངས་འབོར་ཆ་ནས་བཞག་གི་ཡོད། དེ་དག་ལ་གཞིགས་ནས་བཅོ་གྲ་ལའང་ཆུ་ཁྲོན་ཆེ་བའི་བཅོ་གྲ་ (Large scale industry) དང་། ཆུ་ཁྲོན་ཆུང་བའི་བཅོ་གྲ་ (Small scale industry) བཅས་དབྱེ་བ་བྱེ་ཡོད། ཁྲིམ་གཉེར་བཅོ་གྲ་ (Household Industries) ནི་ཆུ་ཁྲོན་ཆུང་བའི་བཅོ་གྲའི་ཁོངས་སུ་གཏོགས། དེ་ལྟ་བུའི་བཅོ་ལས་གཉེར་སར་སླེ་བོ་སླེ་བ། རྫོས་པ་བཅོ་བ་སོགས་ལག་ཤེས་བཅོ་ལས་ལ་བརྟེན་ནས་ཐོན་ཁུངས་བཅོ་སྐྱུན་བྱེད་གི་ཡོད། དེ་ནི་ཐོན་ཁུངས་ཐོན་ཆེན་མཁོ་འདོན་བྱེད་པའི་ཆུ་ཁྲོན་ཆེ་བའི་བཅོ་གྲ་དང་བསྐྱར་ཆེ། དེའི་མ་ཙུ་དང་བཅོ་ལས་འབྲུལ་ཆས་སྤྱོད་པའི་བྱེད་ཆུང་བ་ཡོད། ཆུ་ཁྲོན་ཆེ་བའི་བཅོ་གྲས་མ་ཙུ་ཆེན་པོ་བཅུགས་ཡོད་ལ། བཅོ་ལས་འབྲུལ་ཆས་ཀྱང་སྤྲུལ་ལེགས་རིགས་སྤྱོད་གི་ཡོད། ཆུ་ཁྲོན་ཆུང་བའི་བཅོ་གྲས་དར་སྐྱད་འཁེལ་བ་དང་། ཟས་སྤྲུ་བཅོ་བ་སོགས་ལས་རིགས་ཐུན་ཆེགས་སྤྱབ་གི་ཡོད་ལ། ཆུ་ཁྲོན་ཆེ་བའི་བཅོ་གྲ་དག་གིས་རྒྱུངས་འཁོར་དང་འབྲུལ་འཁོར་ཆེ་བའི་རིགས་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་གི་ཡོད།

བདག་དབང་། (Ownership)

བདག་དབང་ལས་བདག་གཉེར་མཁན་གྱི་ཆ་ནས། སྐར་གཉེར་བཅོ་གྲ་ (Private sector industry) དང་། གཞུང་གཉེར་བཅོ་གྲ་ (Public sector industry) ཟུང་གཉེར་བཅོ་གྲ་ (Joint sector industry) མཉམ་འབྲེལ་བཅོ་གྲ་ (Co-operate sector industry) བཅས་སོ་སོར་དབྱེ་ཡོད།

སྐར་གཉེར་བཅོ་གྲ་ནི། མི་སྐར་བ་ཁག་ཅིག་ལ་བདག་ཅིང་དོ་དམ་ལས་གཉེར་བྱེད་བཞིག་ཡིན།

གཞུང་གཉེར་བཅོ་གྲ་ནི། སྤིང་གཞུང་ལ་བདག་ཅིང་སྤིང་གཞུང་གིས་དོ་དམ་ལས་གཉེར་བྱེད་བཞིག་ཡིན། དཔེར་ན། ཆུ་གར་གྱི་གནམ་གྲུ་སྤྲིག་སྤྱོར་བཅོ་གྲ་ (Hindustan Aeronautics Limited) དང་། ཆུ་གར་གྱི་ལྷགས་རིགས་ཐོན་སྐྱེད་བཅོ་གྲ་ (Steel Authority of India Limited) ལྟ་བུ་རེད།

མཉམ་འབྲེལ་བཅོ་གྲ་ནི། སྤིང་གཞུང་དང་མི་སྐར་གཉིས་ལ་སྤྱན་མོང་དུ་བདག་ཅིང་དེ་གཉིས་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་ལས་གཉེར་བྱེད་བཞིག་ཡིན། དཔེར་ན། ལྷ་ཁུ་ཏི་རྒྱུངས་འཁོར་སྤྲིག་སྤྱོར་བཅོ་གྲ་ (Maruti Udyog Limited) ལྟ་བུ་རེད།

མཉམ་ལས་བཅོ་གྲ་ནི། ཆུ་ཆ་མཁོ་འདོན་བྱེད་མཁན་དང་ངལ་ཚོལ་བ་གཉིས་ལ་སྤྱན་མོང་དུ་བདག་ཅིང་དེ་གཉིས་མཉམ་ལས་གྱིས་དོ་དམ་ལས་གཉེར་བྱེད་བཞིག་ཡིན། དཔེར་ན། ལྷ་ཁུ་ཏི་འོ་མའི་མཉམ་ལས་བཅོ་གྲ་ (Anand milk union limited) དང་། སུ་རྒྱ་འོ་མའི་ཐོན་རྫས་ཁང་ (Sudha dairy) ལྟ་བུ་རེད།

པར་རིས། ༣་༩ རྒྱ་ཁྱིམ་ཆེ་བའི་སྒྲིང་བལ་
བཅོ་བྲུ།

པར་རིས། ༣་༣ རྒྱ་ཁྱིམ་རྒྱུང་བའི་བཅོ་བྲུ།

པར་རིས། ༣་༤ རྒྱ་ཁྱིམ་རྒྱུང་བའི་རྒྱ་
གར་གྱི་གནས་བྱུ་སྒྲིག་སྒྲིང་བཅོ་བྲུ།

པར་རིས། ༣་༥ ཡ་ཀླུ་ས་ཁུལ་གྱི་འོ་མའི་
མཉམ་ལས་བཅོ་བྲུ།

པར་རིས། ༣་༦ བླ་མ་ལས་ཐོན་ཐོན་བཅོ་བྲུ།

བཅོ་བྲུ་འབྲུག་ས་ཁུལ་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན།

བཅོ་བྲུ་འབྲུག་ས་ཁུལ་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་ནི་མ་རྒྱ་དང་། ས་ཆ།
རྒྱ། བཅོ་བྲུ། སྒོ་ག་ མ་དབུལ། སྒྲིལ་འབྲེལ། ཁྱོམ་ར། འབྲེལ་མཐུད་བཅས་ཀྱི་
ཆ་རྒྱུན་འཛོམས་དགོས་པ་དེ་ཡིན། རྒྱ་སྒྲིལ་ཆ་རྒྱུན་འདི་དག་ལས་གལ་ཆེ་
བའི་རིག་པ་ཁ་ཤས་སམ་ཆང་མ་འཛོམས་ས་ཞིག་ཏུ་བཅོ་བྲུ་འབྲུག་ས་ཀྱི་ཡོད།
སྐབས་དེ་སྒྲིང་གཞུང་གི་དོན་ནས་སྒོ་ག་གི་མཐུན་རྒྱུན་སྒྲིང་བ་དང་། སྒྲིལ་འབྲེལ་
དང་འབྲུག་ས་སྒྲིལ་གྱི་མཐུན་རྒྱུན་གཞན་གྱི་ཐད་ནས་ཀྱང་འགོ་བློན་ཆག་ཡང་
གཏོང་གི་ཡོད་པས། ས་ཆ་ཁྱུག་གྱིག་ཏུ་འདྲ་བཅོ་བྲུ་འབྲུག་ས་ཀྱི་ཡོད། བཅོ་བྲུ་
རྒྱ་སྒྲིང་བྱས་པར་བརྟེན་ནས་དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་སོང་སྟེ། ཁྱོང་དང་ཁྱོང་
ཁྱོང་གྱི་དོ་སྙམ་རྒྱས་སུ་འགོ་བཞེན་ཡོད།

བཅོ་བྲུ་འོ་མ་ལག (Industrial System)

བཅོ་བྲུ་འོ་མ་ལག་ནི་རྒྱ་ཆ་ (Inputs) དང་། ལས་སྒྲིལ་ (Processes) ཐོན་
ཐོས་ (Outputs) བཅས་ཀྱིས་བྱུ་བ་བཞིན་ཡིན། རྒྱ་ཆ་ནི་མ་རྒྱ་དང་། བཅོ་བྲུ། ས་
རིག་སྒྲིལ་འབྲེལ། སྒོ་ག་དེ་མེན་བཅོ་བྲུ་རྒྱ་ཆ་གཞན་བཅས་ལ་གོ་དགོས། ལས་
སྒྲིལ་དུ་མ་རྒྱ་གང་ཞིག་ཐོན་ཐོས་ཀྱི་དོ་སྙམ་བསྐྱར་བའི་བཅོ་བྲུ་ལས་རིག་ས་ཀྱི་
བརྒྱུད་རིམ་ཆ་ཆང་རྒྱུད་ཡོད། ཐོན་ཐོས་ནི་བཅོ་བྲུ་བྱས་པའི་དངོས་པོ་དང་དེ་
ལས་བྱུང་བའི་ཡོང་འབབ་བཅས་ལ་གོ་དགོས། དཔེར་ན། འཁེལ་འཐག་བཅོ་བྲུ་
ཞིག་ལ་མཚོན་ན། དེའི་རྒྱ་ཆ་ནི་སྒྲིང་བལ་དང་། བཅོ་བྲུ། ལས་སྒྲིལ་སྒྲིལ་འབྲེལ་
གྱི་འགོ་བློན་སོགས་ཡིན་ལ། ལས་སྒྲིལ་ནི་སྒྲིང་བལ་སེལ་བ་དང་། འཁེལ་བ། སྒྲི་
བ། ཚོས་རྒྱག་པ། པར་འདེབས་པ་སོགས་ཡིན། ཐོན་ཐོས་ནི་འགོ་ཚུགས་ཀྱི་
བྱུ་བའི་སྒྲིང་གོས་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་རེད།

བཅོ་བྲུ་ས་ཁུལ (Industrial Regions)

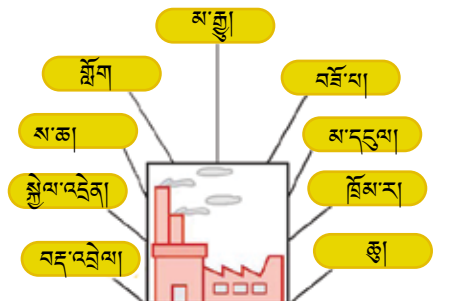
བཅོ་བྲུ་མང་པོ་ཞིག་པན་ཚུན་ཐག་ཉེ་བའི་ས་ཁུལ་ཞིག་ལ་ཆགས་ཏེ།
གཅིག་པན་གཅིག་གྲོགས་ཀྱིས་ཁེ་བན་མཉམ་སྦྲེད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འཛམ་གླིང་ནང་
བཅོ་བྲུ་ཁྱབ་གདལ་ཆེ་གོས་ཀྱི་ས་ཁུལ་ནི། ཡ་རིའི་བྱང་ལྷོ་ས་ཁུལ་དང་། ཡུ་

རོབ་གྲི་རྩལ་ཕྱོགས་དང་དབུས་ཁུལ། དེ་བཞིན་ཡུ་རོབ་གྲི་ཤར་ཕྱོགས་དང་ཨེ་ཤི་ཡའི་ཤར་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་བཅས་ཡིན།
བོ་གྲ་དར་བྱའི་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་མང་ཆེ་བ་ཆ་གང་སྟོན་པ་འདི་ས་ཁུལ་དང་། གྲུ་ཁ་དང་ཐག་ཉེ་བའི་ས་ཁུལ། ལྷག་པར་
རྫོ་སོལ་ཐོན་ཁུངས་དང་ཐག་ཉེ་པར་ཁེལ་གྱི་ཡོད།

བོ་གྲ་ཆེ་ཁག་བྱུང་ཚུལ། (Distribution of Major Industries)

འཛམ་གླིང་ནང་དར་བྱའི་ཆེ་བའི་བོ་གྲ་གཙོ་བོ་ནི། **ལྷགས་དང་
དུངས་ལྷགས་བོ་གྲ་** (Iron and Steel Industry) **འཁེལ་འཐག་བོ་གྲ་**
(Textile Industry) **བརྟན་འཕྲིན་སྤྱུལ་ལས་བོ་གྲ་** (Information Technol-
ogy Industry) བཅས་ཡིན། དེ་ལས་འཁེལ་འཐག་བོ་གྲ་དང་། **ལྷགས་
དང་དུངས་ལྷགས་བོ་གྲ་**གཉིས་ནི་སྟོན་ནས་དར་སྟོལ་ཆེ་བའི་བོ་གྲ་འདི་
རིགས་ཡིན་ལ། **བརྟན་འཕྲིན་སྤྱུལ་ལས་བོ་གྲ་**ནི་དེར་སྐབས་དར་སྟོལ་ཆེ་
རྒྱ་འགྲོ་བཞིན་པའི་བོ་གྲ་འདི་རིགས་ཡིན།

དཔེ་རིས། 3-2 བོ་གྲ་ཆེ་ཁག་ལུལ་གྱི་ཆ་རྒྱུ།

ལྷགས་དང་དུངས་ལྷགས་བོ་གྲ་དར་བྱའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ནི། རར་མ་ཁྱི་དང་། ཨ་རི། རྒྱ་ནག་ཉི་འོང་། ཟུ་རུ་སུ་
སོགས་ཡིན། **འཁེལ་འཐག་བོ་གྲ་**དར་བྱའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ནི། རྒྱ་གར་དང་། ཉིང་ཁོང་། ལྷོ་ཁོ་རི་ཡ། ཉི་འོང་། ཐེ་ཐུན་
བཅས་ཡིན། དེ་བཞིན་གེ་ཡི་ཐོར་ནི་ཡའི་ (California) དབུས་ཁུལ་གྱི་**སི་ཡི་ཁོན་ལུང་གཤོངས་** (Silicon Valley) དང་། རྒྱ་གར་
གྱི་ཁྲོང་ཁྱེར་བྷེ་ཁོར་སོགས་ནི་ཆ་འཕྲིན་མཁོ་གཏོང་བོ་གྲ་དར་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་གཙོ་བོ་ཁག་ཡིན།

ལྷགས་དང་དུངས་ལྷགས་བོ་གྲ་ (Iron and Steel Industries)

ལྷགས་དང་དུངས་ལྷགས་བོ་གྲ་ཡར་བོ་གྲ་གཞན་དག་དང་འབྲེལ་བར་མ་རྒྱུ་དང་། ལས་སྟོན། ཐོན་རྫས་སོགས་
གྱི་མ་ལག་འཛུལ་ཡོད། འདི་ནི་ཐོན་ལས་དང་པོའི་བོ་གྲ་ལས་ཞིག་ཡིན་པས། ཐོན་རྫས་མང་པོ་ཞིག་བོ་གྲ་གཞན་ལ་
མ་རྒྱུ་རྒྱ་མཁོ་སྤྲོད་བྱེད་གྱི་ཡོད།

ལྷགས་དང་དུངས་ལྷགས་བོ་གྲ་འདི་མ་རྒྱུ་ནི། **ལྷགས་རྫོ་དང་།** **རྫོ་སོལ།** **རྫོ་ཐལ།** **བོ་གྲ་** **མ་དབུལ།** **ལས་གྲུ།** **བོ་
སྟོན་མ་ལག་གཞན་དག་**བཅས་ཡིན་ལ། **ལྷགས་རྫོ་དང་སྤྱུལ་ལས་སྟོན་གྱི་རིམ་བུ་མང་པོ་
བརྒྱུད་དགོས་ཏེ།** **ཐོག་མར་སྤྱད་སྟེ་ཐབ་** (Blast Furnace) **སྤྱད་དེ་མ་བཅས་རྒྱ་ཆ་དག་བཟུ་བར་བྱ་བ་དང་།** དེ་
རྫས་བཅོ་སྤྱད་བྱ་དགོས། དེ་ལྟར་བྱས་ཆེ་གཞི་ནས་དུངས་ལྷགས་ཐོན་གྱི་ཡོད་པ་དང་། དུངས་ལྷགས་དེ་ནི་བོ་གྲ་གཞན་
གྱིས་མ་རྒྱུ་རྒྱ་མཁོ་བྱེད་གྱི་ཡོད།

དུངས་ལྷགས་ནི་སྤྱི་ཚོགས་འཕུལ་རྒྱུ་ལས་སྟོན་སྤྱད་སྟེ་མཐོང་ཡང་བཅས་སུ་བྱེད་གྱི་ཡོད། ཉ་ཡང་དང་། ག་ཤལ་

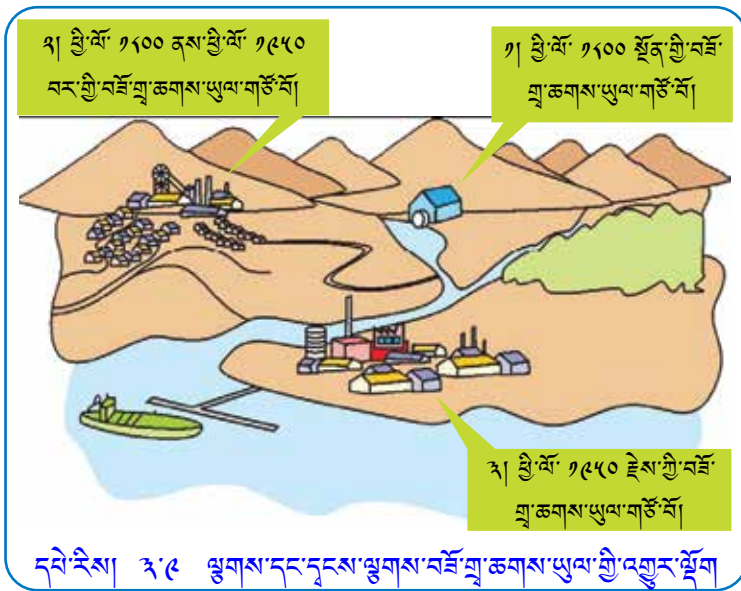
དཀར། ཟངས་བཅས་མཉམ་སྡེབས་ཀྱིས་**བསྐྱེས་ལྷགས་** (Alloy) གྲང་བཅོ་བྱལ། བསྐྱེས་ལྷགས་དེ་རིགས་ནི་སྤར་ལས་
ལྷག་པའི་སྤྱོད་དང་། མཁུགས་ལོ། བཅོམ་མི་རྒྱལ་པ་བཅས་ཀྱི་བྱ་རྒྱུ་ཆོས་ཅན་ཞིག་ཡིན།

དྲུངས་ལྷགས་ནི་དེར་རབས་ཀྱི་བཅོ་བྱ་ཁག་གི་ནང་
མེད་དུ་མི་དྲུང་བའི་རྒྱ་ཆ་གཤམ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། དྲུང་རྒྱ་
ར་ཆོས་སྤྱད་པའི་ཅ་དངོས་མང་ཆེ་བ་ལྷགས་སམ་ཡང་ན་
དྲུངས་ལྷགས་ཀྱིས་བཅོས་བ་ཡིན། ཅ་དངོས་ཁ་ཤས་ནི་
ལྷགས་རིགས་དེ་དག་གིས་བཅོས་པའི་ཡོ་བྱད་དང་འབྲུལ་
ཆས་སོགས་སྤྱད་ནས་བཅོས་བ་ཤིང་སྤྱོད་ཡིན། དཔེར་ན།
བྱ་གཞིངས་དང་། མེ་འཁོར། རྒྱུ་ལ་འཕྲེན་རྒྱུ་ལ་འཁོར།
རྒྱུ་ལ་འཁོར་རྒྱུ་ལ་འཁོར་མང་ཆེ་བ་ཞིག་དྲུངས་ལྷགས་
སྤྱད་དེ་བཅོས་བ་ཡིན་ལ། ཐ་ན་ཁབ་བཟུང་དང་ཁབ་ཆེ་རྒྱུ་
ཅི་རིགས་ཡོད་པ་དེ་དག་གྲང་དྲུངས་ལྷགས་ཀྱིས་བཅོས་བ་ཤིང་
སྤྱོད་ཡིན། དྲུངས་ལྷགས་ཀྱིས་བཅོས་པའི་འབྲུལ་འཁོར་སྤྱད་
དེ་སྤྱོད་དོར་འབྲུ་བཞིན་ཡོད་ལ། དྲུངས་ལྷགས་ཀྱིས་བཅོས་

པའི་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱད་དེ་དོར་སྤྱོད་འཕྲེན་གཏོང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། གཏོར་རྒྱས་རིགས་གྲང་དྲུངས་ལྷགས་ཀྱིས་བཅོས་པའི་ཡོ་བྱད་སྤྱད་
དེ་གཏོར་ཁ་སྤྱོད་འཕྲེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ལ། ཞིང་
ལས་ཀྱི་འབྲུལ་འཁོར་མང་ཆེ་བ་ཡང་དྲུངས་
ལྷགས་ཀྱིས་བཅོས་བ་ཡིན།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༠ ལོར་ལ་ལྷགས་དང་དྲུངས་
ལྷགས་བཅོ་བྱ་མང་ཆེ་བ་རྒྱ་ཆ་དང་། ལྷོག་རྒྱ་
བཅས་ཀྱི་མཐུན་རྒྱུ་འཕྲེན་པའི་ས་ཁུལ་དུ་
འཕྲེན་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཕྱིས་སྤྱོད་པའི་ཀྱི་
ཐོན་ཁུངས་དང་། རྒྱ་ཡུལ་། མེ་འཁོར་ལྷགས་
ལས་བཅས་ལ་ཁ་ཐག་ཉེ་བའི་ས་ཁུལ་ནི་བཅོ་

བྱ་རིགས་འཕྲེན་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ལོར་ལ་ལྷགས་དང་དྲུངས་ལྷགས་བཅོ་བྱ་དེ་
རིགས་བྱ་ཁ་དང་ཐག་ཉེ་བའི་ས་ཁུལ་ལ་འཕྲེན་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེའི་རྒྱ་ཆ་ཆེན་པོ། དེར་སྤྱོད་དྲུངས་

ལྷགས་སྤྱོད་པའི་ལས་ཀྱི་ཁྱོད་ཆེ་དུ་སོང་སྟེ། ལྷགས་དོ་ཕོན་ཆེན་ནང་འདེན་བྱེད་བདེ་བའི་ཆེད་དུ་ཡིན།

སྤང་བལ་འཁེལ་འཐག་བཟོ་གྲུ། (Cotton Textile Industry)

ལྷས་མ་སྤྲས་ནས་ཁྱོན་གོས་བཟོ་བའི་སློལ་ནི་གནའ་ལྷ་མོ་ནས་དར་བའི་ལག་རྩལ་ཞིག་ཡིན། སྤང་བལ་དང་།

མིན་སྤྱད། (Silk) ཐག་རན། (Jute) སོ་མ་ར་ཅ་ (Flax) སོགས་ཁྱོན་གོས་བཟོ་བར་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད། འཁེལ་འཐག་བཟོ་གྲུ་

སྤང་བལ་འཐག་ལས་ནི་རྒྱ་གར་གྱི་འཚོ་
ཐབས་ལས་རིགས་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན།

དཔེ་རིས། ༣་༡༠ སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ལྷན་
ཉི་མཚོག་གིས་སྤང་བལ་འཐག་གཤམ་
རྒྱ་གར་ནི་སྤང་བལ་ཐོན་ལས་གཉེར་མཁན་གྱི་
རྒྱལ་ཁབ་གཙོ་གྲས་ཞིག་ཡིན།

དཔེ་རིས། ༣་༡༡ རྒྱ་གར་བྱུང་མེད་སྤང་བལ་
འདེབས་ལས་བྱེད་པ།

ནི་དེས་སྤྱོད་པའི་མ་རྒྱལ་བཟོས་ཏེ་དབྱེ་བ་བྱེ་ཆོག་ཐག་རན་ (Fibre) གྱི་རིགས་
ནི་འཁེལ་འཐག་བཟོ་གྲུ་དག་གིས་སྤྱོད་པའི་མ་རྒྱལ་ཡིན། ཐག་རན་ལ་རང་བྱུང་གི་
ཐག་རན་དང་མིས་བཟོས་པའི་ཐག་རན་བཅས་དབྱེ་བ་མི་འདྲ་བ་གཉིས་ཡོད།
རང་བྱུང་གི་ཐག་རན་ནི་བལ་དང་། མིན་སྤྱད། སྤང་བལ། མིན་སྤྱད་ (Linen)
བཅས་ཡིན་ལ། མིས་བཟོས་ཐག་རན་ནི་ནི་ལོན་ (Nylon) དང་། པོ་ལེ་ས་ཀེར་
(Polyester) ཞབ་རེ་ལིག་ (Acrylic) རེ་ཡོན་ (Rayon) བཅས་ཡིན།

སྤང་བལ་འཁེལ་འཐག་བཟོ་གྲུ་ནི་འཛམ་གླིང་ནང་བཟོ་གྲུ་རྒྱུ་ཤིང་གོས་ཀྱི་
གྲས་ཞིག་ཡིན། དུས་རབས་བཙོ་བརྒྱུད་པའི་ནང་བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་མ་བྱུང་
སྟེན། སྤང་བལ་ལས་བཟོས་པའི་ཁྱོན་གོས་ནི་འཕའ་དང་ཐགས་ཁྲི་ལ་བརྟེན་ནས་
བྱུང་བ་ཡིན། དུས་རབས་བཙོ་བརྒྱུད་པའི་ནང་སློག་ལྷགས་སྤྱོད་པའི་ཐགས་ཁྲི་དར་
བ་ནས་སྤང་བལ་འཁེལ་འཐག་བཟོ་གྲུ་སྤར་ལས་གོང་འཕེལ་དུ་སོང་། དེ་ནི་ཐོག་
མར་ཨིན་ཡུལ་དུ་དར་བ་དང་། ཕྱིས་སུ་འཛམ་གླིང་གི་ཡུལ་གྱུ་གཞན་དུ་དར་
ཁབ་ཆེན་པོ་བྱུང་། དེར་སྐབས་རྒྱ་གར་དང་། རྒྱ་ནག་ ཉི་ཉོང་། ཨ་རི་བཅས་ནི་
སྤང་བལ་གྱི་ཐགས་རས་འདོན་སྤེལ་བྱེད་མཁན་གཙོ་བོར་གྱུར་ཡོད།

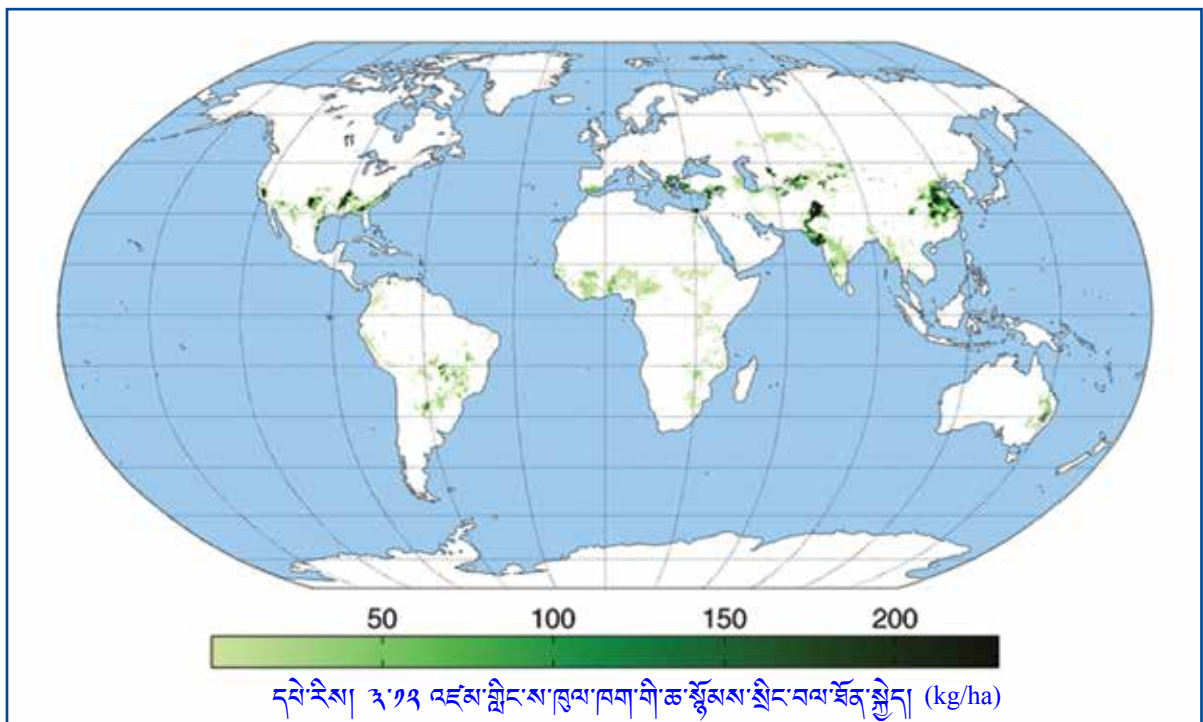
རྒྱ་གར་ལ་སྤང་བལ་གྱི་ཐགས་རས་སྤྲས་ལེགས་འདོན་སྤེལ་བྱེད་པའི་
སློལ་རྒྱུན་བཟང་པོ་ཞིག་ཡོད། ཨིན་རིས་དབང་མ་བསྐྱར་གོང་། རྒྱ་གར་དུ་
སྤང་བལ་ལག་བས་འཁེལ་བ་དང་སྤེ་བ་སོགས་ཀྱི་སློན་སྤྱོད་ཁྱོན་གོས་བཟོ་

བའི་སློལ་ཡོད་ལ། སྐབས་དེར་ཆོང་གཉེར་བྱེད་སའི་ཁྲོམ་ར་ཡང་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཡོད། རྒྱ་གར་ནས་དར་བའི་སྤང་བལ་གྱི་ཅ་
དངོས་མང་པོ་ཞིག་གི་སྤྲས་ཀ་དང་མཛེས་བྱུང་གིས་འཛམ་གླིང་ནང་གོ་གནས་མི་དམན་པ་བསྐྱུང་ཡོད། འོན་ཀྱང་ལག་
བས་འཁེལ་སྤེ་བྱས་པའི་སྤང་བལ་གྱི་ཐགས་རས་དེ་དག་བཟོ་བར་དུས་ཡུན་རིང་པོར་འགོར་ལ་རིན་གོང་ཡང་ཆེན་པོ་
ཡོད། དེར་བརྟེན། སློལ་རྒྱུན་གྱི་སྤང་བལ་འཁེལ་འཐག་བཟོ་གྲུས་རྒྱ་བསྐྱོགས་ནས་དར་བའི་ཐགས་འཁོར་གསར་པར་

འགྲན་པའི་དོ་རྒྱ་མི་ཡོང་བར་གྱུར། རྒྱ་མཚན་ནི། དེ་དག་གིས་འདོན་སྤེལ་བྱས་པའི་ཐགས་རས་ནི་རིན་གོང་ཆུང་ལ་
སྤྲོས་ཀ་བཟང་བས་ཡིན།

རྒྱ་གར་ལ་མཚན་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༢ ལོར་དེང་རབས་ཀྱི་ཐགས་འཁོར་ཐོག་མར་ལེགས་འགྲུབ་ཀྱིས་སྤྲོས་པའི་སྤྱི་
ཁྱིམ་དུ་བཅུགས་པ་དང་། རྫོང་ཁོལ་འཛོམས་ལ་གཞལ་ཚན་ལྡན་པའི་གནམ་གཤེས་དང་། འབྲུལ་འཁོར་ནང་འདེན་གྱིད་
སའི་གྲུ་ཁ། མ་བཅོས་རྒྱ་ཆ། ལག་ཤེས་ལྡན་པའི་བཟོ་བ་སོགས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་འཛོམས་པར་བརྟེན། དུས་ལུན་ཐུང་དུ་ཞིག་
གི་རིང་བཟོ་བྱ་འདི་དར་བྱུང་ཆེ་དུ་སོང་།

ཐོག་མར་བཟོ་བྱ་འདིའི་རིགས་གཞལ་ཚན་ལྡན་པའི་གནམ་གཤེས་ཀྱི་མཐུན་རྒྱུན་འཛོམས་པའི་མཐུ་སྒྲུ་

མངའ་སྡེ་དང་གྲུང་རྒྱུ་མངའ་སྡེའི་ནང་དར་བྱུང་། འོན་ཀྱང་དེང་རྒྱུ་རབས་གཞལ་ཚན་ཀྱི་མཐུན་རྒྱུན་ཀྱི་དེ་གནམ་གཤེས་
ལ་སྤྲོས་མི་དགོས་པར་འཛུགས་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། སྤྱིང་བལ་ཀྱི་རྒྱ་ཆ་ཡང་སྤྲོས་གཙང་ཡིན་པས། བཟོ་བྱ་འདི་རྒྱ་གར་
ཀྱི་ས་ཁུལ་གཞན་དག་ལ་འང་དར་བྱུང་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད། བཟོ་བྱ་དེ་རིགས་དར་བྱུང་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་གཙོ་བོ་ཁག་ཅིག་
ནི། ལྷན་ཐུང་དང་། ཅུའུ། ཨ་མེ་ཊུ་ལྷ་ཏ། ལུ་མེ་ལྷ་ཏ། ལུ་ཏུ་ཅེ་ཏེ། ལུ་ཏེ་ལྷ་ཏ། ལུ་ཏེ་ལྷ་ཏ། ལུ་ཏེ་ལྷ་ཏ།

ཨ་སྤྱ་གྲུ་ (Osaka)

ཨ་སྤྱ་གྲུ་ནི་ཉི་ཤེས་ཀྱི་ཐགས་ལས་དར་བྱུང་ཆེ་བའི་ས་གནས་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། ཨ་སྤྱ་གྲུ་ས་ཁུལ་དུ་ཐགས་

ལས་དར་བྱའི་ཆུ་མཚན་ནི་ས་ཁམས་ཆགས་ཚུལ་གྱི་གནད་དོན་ཁ་གསལ་ལ་རག་ལས་ཡོད། ཨོ་སྤ་ཀྲ་ས་ཁུལ་གྱི་ཆུ་ཁྱོན་ཆེ་བའི་ཐང་ནི་སྤང་བལ་ཐགས་འཁོར་དར་བར་མཁོ་བའི་མཐུན་ཆུན་ཡོད་པའི་ས་ཁུལ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ལ། ས་ཁུལ་དེར་ཤོད་ཁོལ་འཛུམས་ལ་རྒྱན་གཤེར་ལྷན་པའི་གནས་གཤེས་ནི་སྤང་བལ་འཁེལ་བ་དང་སྤེལ་བ་སོགས་ཀྱི་བྱ་བར་ཉ་ཅང་འཚམས། ས་ཁུལ་དེར་ཡོད་པའི་**ཡོ་དོ་གཙང་པོ་** (River Yodo) ནི་ཐགས་འཁོར་ལ་དགོས་ངེས་ཀྱི་ཆུའི་མཐུན་ཆུན་ལེགས་པོ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད། དེར་ད་དུང་ལས་བཅོ་བའི་མཐུན་ཆུན་འཛུམས་པ་མ་ཟད། སྤང་བལ་གྱི་མ་ཆུ་ནང་འབྲེན་དང་ཐགས་ལས་ཀྱི་ཐོན་རྫས་སྤར་འཆོང་ཆེད་མཁོ་བའི་བྲུ་ཁའི་མཐུན་ཆུན་ཡང་འཛུམས་ཡོད། ཨོ་སྤ་ཀྲ་ས་ཁུལ་གྱི་འཁེལ་འཐག་བཅོ་བྲུ་ནི་ཆུ་ཆ་ནང་འབྲེན་ལ་བརྟེན་པའི་བཅོ་བྲུ་ཞིག་ཡིན་པས། དེས་ཨི་རིའ་དང་། རྒྱ་གར། རྒྱ་ནག་ཨ་རི་སོགས་ནས་སྤང་བལ་ནང་འབྲེན་དང་། བཅོ་སྐྱོན་བྲུས་པའི་ཐོན་རྫས་མང་ཆེ་བ་སྤར་འཆོང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེའི་རིན་གོང་ཆུང་ལ་སྤྲུམ་ཀ་བཟང་བས་ཁྲིམ་རའི་ཆུ་ཁྱོན་ཡང་ཆེན་པོ་ཡོད། སྤར་ཨོ་སྤ་ཀྲ་ནི་འཁེལ་འཐག་བཅོ་ལས་དར་བའི་ས་ཁུལ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ནའང་། བྲིས་སུ་འཁེལ་འཐག་བཅོ་བྲུ་དེ་དག་གི་ཆ་བ་ལ་ལྷགས་དང་དྲུངས་ལྷགས་བཅོ་བྲུ། འབྲུལ་ཆས་བཅོ་བྲུ། བྲུ་གཟིངས་སྤྲིག་སྤྱོར་བཅོ་བྲུ། རྒྱངས་འཁོར་བཅོ་བྲུ། རློག་ཆས་བཅོ་བྲུ། ཨར་འདམ་བཅོ་བྲུ་སོགས་དར་བྱའི་རུ་ཕྱིན་ཡོད།

བརྟེན་འཕྲུལ་ལས། (Information Technology)

བརྟེན་འཕྲུལ་ལས་བཅོ་བྲུ་ནི། ཆ་འཕྲུལ་ཉར་ཆགས་དང་། ཆེད་སྤྲིག་ འགྲེམས་སྤེལ་བཅས་དང་འབྲེལ་བ་ཞིག་ཡིན། དེར་སྐབས་བཅོ་བྲུ་འདི་འཛུམས་སྤྱིར་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་དར་བྱའི་ཆེན་པོ་སོང་ཡོད། དེ་ནི་འབྲུལ་རིག་དང་། ཆབ་སྤྱི། སྤྱི་ཚོགས། དཔལ་འབྱོར་སོགས་ཀྱི་ཐད་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་གནད་དོན་བསྐྱེད་མར་བྱུང་བས་ཡིན། བཅོ་བྲུ་འདིའི་རིགས་ཆགས་ལུལ་ནི་ཐོན་ཁུངས་དང་། འགྲོ་གྲོན། མང་གཞིའི་འཛུགས་སྐྱོན་བཅས་ཀྱི་གནད་དོན་དང་འབྲེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད། བརྟེན་འཕྲུལ་ལས་བཅོ་བྲུ་དར་བྱའི་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་གཙོ་བོ་ནི་ཀེ་ཡི་ཕོར་ནི་ཡའི་སི་ཡི་ཀོན་ལུང་གཤོངས་དང་། རྒྱ་གར་གྱི་གྲོང་ཁྱེར་བྷེ་ལོར་སོགས་ཡིན།

གཞན་ཡང་བརྟེན་འཕྲུལ་ལས་བཅོ་བྲུ་དར་བའི་རྒྱ་གར་གྱི་གྲོང་ཁྱེར་གཙོ་བོ་དག་ནི། གྲོང་ཁྱེར་ཐུམ་བེ་དང་། དེ་མི་གསར་པ། ཉི་ད་རྩ་བླ། ཅུལ་ལེ་སོགས་ཡིན། དུས་རྒྱུན་འདིའི་ཐད་བྷེ་ལོར་ལ་ཐུན་མེན་གྱི་དགེ་མཚན་ཆེན་པོ་ལྷན་ཡོད། རྒྱ་མཚན་ནི། བྷེ་ལོར་གྲོང་ཁྱེར་ནི་དོ་དམ་ལས་གཉེར་གྱི་ཆ་དག་ཞི་ཆེས་མཐོ་བའི་གྲོང་ཁྱེར་ཞིག་ཡིན་པས་རེད།

དང་པོ། རིས་ལན་འགྲིག་པ་ནམས་ལ་རྟགས་རྒྱུ་

༡། སི་ལི་ཀོ་ལུང་གཞི་ལྟོང་ཆགས་ལུལ་ནི།

    ༡) བེ་རྒྱ་ལོར།   ༢) ཀེ་ལི་ཤོར་ནི་ཡ།   ༣) ལྷ་ས།

༢། གཞུགས་གསལ་ལས་དེར་སྐབས་འཛམ་གླིང་ཡོངས་ལ་བྱུང་བའི་བཞོ་བྲ་དེ་གང་ཡིན་ནམ།

    ༡) ལྷགས་དང་དྲངས་ལྷགས་བཞོ་བྲ།   ༢) སྤང་བལ་འཁེལ་འཐག་བཞོ་བྲ།   ༣) བད་འཕྲིན་སྤུལ་ལས་བཞོ་བྲ།

༣། གཞུགས་དུ་འཁོད་པ་ལས་གང་ཞིག་རང་བྱུང་གི་ཐག་རན་རེད།

    ༡) སྤང་སྦྱད།   ༢) རི་ཡོན།   ༣) ཨག་རེ་ལིག

༤། བད་འཕྲིན་སྤུལ་ལས་བཞོ་བྲ་ནི་དེར་སྐབས་འཛམ་གླིང་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་དར་བྱུང་ཆེན་པོ་ཡོད། (དམ་བཅའ།)

    གམ་ཕུ་ཁར་ནི་ཏ་ཅང་མེད་སྤྱོད་ཆེ་བའི་ཐོན་ཁུངས་ཤིག་ཡིན། (རྒྱ་མཆན།)

    ༡) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཆན་དུ་མི་འགྲོ།

    ༢) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཆན་དུ་འགྲོ།

    ༣) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཆན་ཁོར།

    ༤) དམ་བཅའ་ཁོར་ཡང་རྒྱ་མཆན་འགྲིག

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་བྲིས།

༡། ཅི་ཞིག་ལ་བཞོ་བྲ་ཟེར།

༢། བཞོ་བྲ་འཇུགས་ལུལ་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་གཙོ་བོ་དག་གང་ཡིན་ནམ།

༣། དེར་རབས་བཞོ་བྲ་འཇུགས་སྦྱོར་དར་རྒྱས་ཡོང་བར་མེད་དུ་མི་རུང་བའི་བཞོ་བྲ་དེ་གང་ཡིན་ནམ། རྒྱ་མཆན་གྲིས།

༤། དུས་ལུན་གྱི་དུའི་ནང་སྤུལ་ལེ་ཐོང་བྱེད་དུ་སྤང་བལ་བཞོ་བྲ་དར་བྱུང་ཆེན་པོ་བྱུང་བའི་རྒྱ་མཆན་གང་ཡིན་ནམ།

གསུམ་པ། བྱུང་བར་ཞོད།

༡། ཞིང་སྤུགས་བཞོ་བྲ་དང་གཉེར་ལས་བཞོ་བྲ་གཉིས་ཀྱི་བྱུང་བར་ཞོད།

༢། གཞུང་གཉེར་བཞོ་བྲ་དང་མཉམ་གཉེར་བཞོ་བྲ་གཉིས་ཀྱི་བྱུང་བར་ཞོད།

བཞི་པ། བྱེད་སྒྲུབ་སྒྲིག་པ།

༡། བྱེད་ལ་བཟོ་བྱ་ཞིག་ཡོད་པའི་དབང་དུ་བཏང་ནས་གཤམ་གྱི་རེའུ་མིག་ཁ་བསྐྱོངས་དགོས།

མ་བཅོས་རྒྱ་ཆ།	ལས་སྒྲུབ།	ཐོན་རྒྱས།

༢། བཟོ་བྱ་བཅུགས་ན་དགེ་དང་། རྒྱུན། རྒྱུན་ཚོག་ཐབས་གསུམ་གྱིས།

དགེ།	རྒྱུན།	རྒྱུན་ཚོག་ཐབས།

༣། ཉེ་འཁོར་དུ་ཡོད་པའི་བཟོ་བྱ་ཞིག་ཏུ་བསྐྱོད་ནས་ཐོན་རྒྱས་ཀྱི་བཟོ་སྐྱུན་བརྒྱུད་རིམ་རི་ལྟར་ཡིན་མིན་ཐོ་འགོད་བྱེད་དགོས།

ལྔ་པ། རིགས་ལམ་ཚུད།

༡། བཟོ་བྱ་ཡིན་ན་སྤྱི་ཚོགས་ལ་ཕན་ཐོགས་པས་བྱུང།

༢། རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་དང་། ཐོན་ཁུངས་གཉིས་ལ་མུ་འཛོག་རྒྱ་མེད་པའི་ཕྱིར།

༣། རང་བྱུང་གི་ཐག་རན་དང་། རྒྱུད་པ་གཉིས་ལ་མུ་འཛོག་རྒྱ་མེད་པའི་ཕྱིར།

༤། ལྷགས་དང་། དྲངས་ལྷགས་གཉིས་ལ་མུ་འཛོག་རྒྱ་མེད་པའི་ཕྱིར།

མི་འབོར།

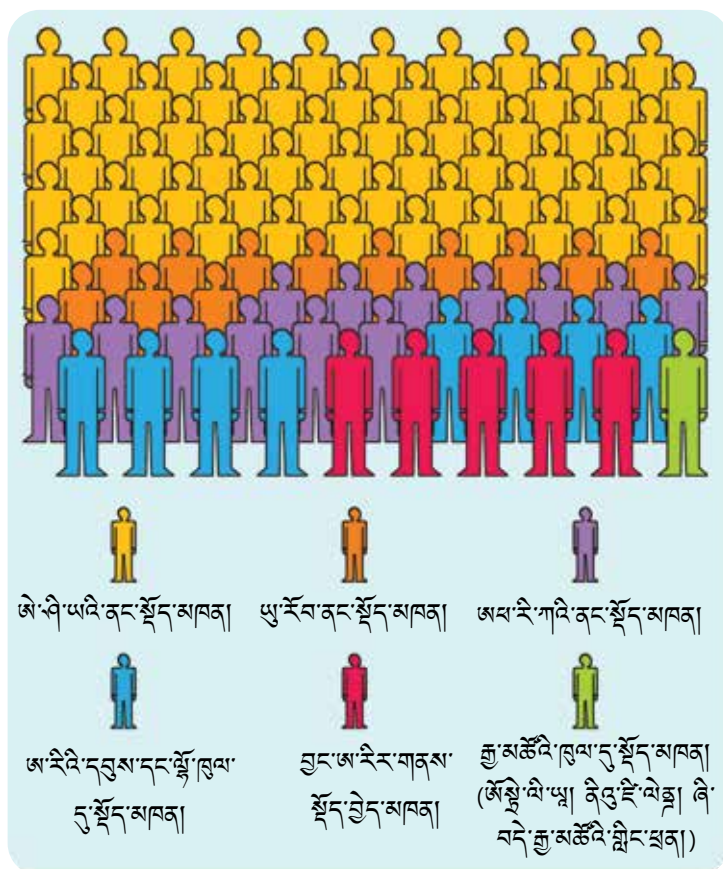
༡༡། །རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ལ་མཆོན་ན་མི་འབོར་ནི་གཤམ་ཆེན་པོ་ཆགས་ཡོད། རང་བྱུང་གི་དངོས་པོ་གང་ཞིག་མིའི་རིགས་ལ་བཀོལ་སྤྱོད་ཡོད་ཆེ་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དོ་བོར་འགྱུར་ཐུབ། མི་ཡི་རྒྱས་པ་དང་འཛོན་ཐང་ལ་བརྟེན་ནས་དེ་རིན་ཐང་ལྡན་པར་འགྱུར་གྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན་མིའི་ལུས་པོ་བདེ་ཞིང་ཐང་ལ། ཤེས་ཡོན་དང་སྤྲུགས་བསམ་ལྡན་པའི་མི་རྣམས་ཀྱིས་རང་ཉིད་ཀྱི་དགོས་མཁོར་གཞིགས་ཏེ་ཐོན་ཁུངས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་གི་ཡོད།

མི་ནི་འཛམ་གླིང་ཁྲོན་ཡོངས་ལ་ཆ་སྟོན་པར་བྱས་ཡོད་པ་ཞིག་མིན། མི་རྣམས་ནི་རང་ཉིད་ཀྱི་ཤེས་ཚད་དང་། བཟོ་བྲུག་གི་ཆ་ནས་མི་འདྲ་བ་མང་ལ། དེ་དག་གི་གྲངས་ཚད་དང་སྤྱོད་ལམ་ལ་འདྲ་རྒྱུ་ཆད་མེད་པར་འགྱུར་བ་འགོ་བཞིན་ཡོད།

མི་འབོར་བྱུང་སྤྱོད་ (Distribution of Population)

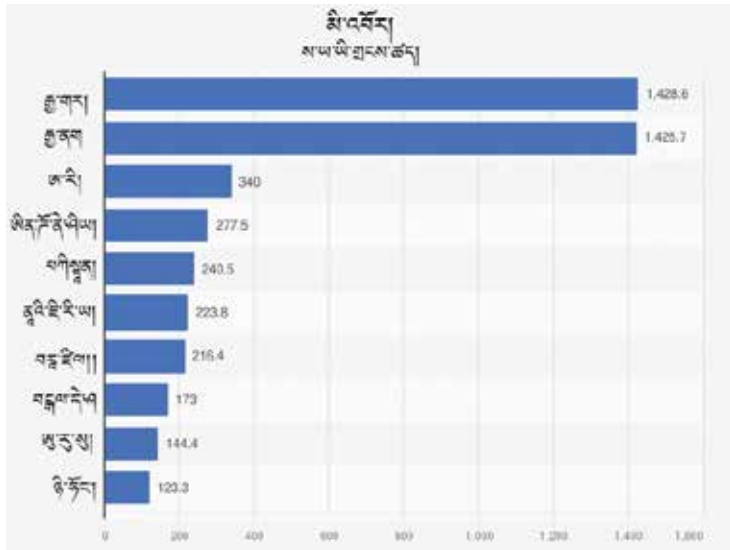
ས་སྤྱིང་དུ་འདུས་སྤྱོད་བྱེད་པའི་མི་རྣམས་སྤྲུགས་པོ་སོར་བྱས་ཚུལ་ལ་**མི་འབོར་བྱུང་སྤྱོད་ཀྱི་རྣམ་པ་འཕམ་སྟོན་གཞི་** (The Pattern of Population Distribution) ཟེར། འཛམ་གླིང་མི་འབོར་བརྒྱ་ཆ་ ༤༠ ལྷག་འཛམ་གླིང་གི་ས་ཁོན་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆ་ ༡༠ ཙམ་གྱི་སྤྱིང་འཛོ་སྤྱོད་བྱེད་གྱི་ཡོད་པས། འཛམ་གླིང་ནང་གི་མི་འབོར་བྱུང་སྤྱོད་དེ་ཆ་སྟོན་པོ་ཞིག་གཏན་ནས་མིན།

ས་སྤྱིང་ཁ་ཤས་ལ་མི་འབོར་པོན་ཆེན་པོ་འདུས་སྤྱོད་བྱེད་གྱི་ཡོད་པ་དང་། ས་སྤྱིང་ཁ་ཤས་ལ་མི་འབོར་ཉུང་དུ་ཞིག་ཁ་ཤས་ཀྱིས་སྤྱོད་གྱི་ཡོད། མི་འབོར་པོན་ཆེ་བའི་ས་སྤྱིང་ཁག་ནི། ཨ་ཤི་ཡའི་སྟོ་ཁུལ་དང་། སྟོ་ཤར་ཁུལ། ཡུ་རོ་བ། བྱང་ཨ་རི་བཅས་ཡིན། **འབྲིང་ཆད་**

དཔེ་རིས། ༤-༡ གླིང་ཆེན་པོ་སོར་བྱས་པའི་མི་འབོར་གྱིས་ཟེར་ཆད།

མཐོ་བའི་ས་ཁུལ་ (High Latitude Areas) ནང་། ཆ་ཁུལ་གྱི་བྱེ་བྲང་། (Tropical Desert) དཀྱིལ་ཐིག་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཆལ་ (Equatorial Forest) བཅས་སུ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་པའི་མི་འབོར་ཉ་ཅང་ཉུང་།

དཔེ་རིས། ༤-༩ འཛམ་གླིང་ནང་མི་ཚོགས་སྤྱུག་ཤོས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་།

དཀྱིལ་ཐིག་གི་ལྷོ་ཁུལ་དང་བྱང་ཁུལ་བསྐར་ཆེ། མི་མང་ཆེ་བ་དཀྱིལ་ཐིག་གི་བྱང་ཁུལ་དུ་གནས་སྡོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འཛམ་གླིང་མི་འབོར་གྱི་བཞི་ཆ་གསུམ་ཙམ་ཞིག་ཨེ་ཤི་ཡ་གླིང་ཆེན་དང་ཨམ་རི་ཀ་གླིང་ཆེན་ནང་གནས་སྡོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འཛམ་གླིང་མི་འབོར་བརྒྱ་ཆ་ ༦༠ ནི་རྒྱལ་ཁབ་ ༡༠ ཙམ་གྱི་ནང་གནས་སྡོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ལ། རྒྱལ་ཁབ་དེ་དག་ཆང་མ་མི་འབོར་ས་ཡ་བརྒྱ་ལྷག་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཤིང་སྤྱུག་ཡིན།

མི་འབོར་སྤྱུག་ཚད། (Density of Population)

མི་འབོར་སྤྱུག་ཚད་ནི་ཆང་གཞི་ངེས་ཅན་གྱི་ས་ཁྲོན་ཞིག་གི་ནང་མི་གངས་གཙོ་བོ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པའི་ཆང་དེར་ཟེར། དུས་རྒྱུན་ཆང་གཞི་འདྲིམ་ས་ནི་ས་ཁྲོན་གི་ལོ་མི་ཏར་གྱུ་བཞི་མ་རེ་ཐོག་མི་གངས་གཙོ་བོ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་མེད་དེ་ཡིན། འཛམ་གླིང་སྤྱི་ཆ་སྤྱོད་ཀྱི་མི་འབོར་སྤྱུག་ཚད་ནི། ས་ཁྲོན་གི་ལོ་མི་ཏར་གྱུ་བཞི་མ་རེ་ཐོག་མི་གངས་ ༤༥ འཚོ་སྡོད་བྱེད་པ་དེ་ཡིན། ཨེ་ཤི་ཡའི་ལྷོ་དབུས་ས་ཁུལ་ནི་མི་འབོར་གྱི་སྤྱུག་ཚད་ཆེས་མཐོ་བའི་ས་ཁུལ་ཡིན་པ་དང་། དེ་བཞིན་ཨེ་ཤི་ཡའི་ཤར་ཁུལ་དང་ལྷོ་ཤར་ཁུལ་དུ་འབྲལ་མི་འབོར་གྱི་སྤྱུག་ཚད་མཐོན་པོ་ཡོད།

མི་འབོར་བྱུང་ལྡན་དང་འབྱེད་པའི་རྒྱ་རྒྱུ།

ས་ཁུལ་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུ། (Geographical Factors)

ས་བབ། དུས་རྒྱུན་མི་ནམས་རི་ཁུལ་དང་མཐོ་སྒང་དུ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ཙམ་མི་དགའ་བས། མི་མང་ཆེ་བ་ཐང་དུ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེ་ལྟར་མི་མང་ཆེ་བ་ཐང་དུ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་དོན་ནི། ཐང་ནི་ཞིང་ལས་གཉེར་བ་དང་། བཟོ་ལས་གཉེར་བ། ཞབས་ཞུའི་ལས་རིགས་སོགས་གཉེར་བར་འཚམ་པོ་ཡོད་པས་ཡིན། དཔེར་ན། **ཅུ་ཕོ་གརྒྱའི་རྒྱུད་ཀྱི་ཐང་**

(Ganga Plain) གི་འཛམ་གླིང་ནང་མི་འབོར་སྐུག་ཤོས་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཞིག་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་དང་། ཨེའ་ས་རི་རྒྱུད་དང་། ཨ་ན་ཏི་ས་རི་རྒྱུད། ཉི་མ་ལ་ཡ་རི་རྒྱུད་བཅས་སུ་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་པའི་མི་འབོར་གྱི་སྐུག་ཆད་ཏེ་ཅང་དམའ་བ་ལྟ་བུ་རེད།

ནམ་ཁྲ། ནམ་རྒྱན་མི་ནམས་ས་ཏར་བྱེ་ཐང་དང་། ལུ་རུ་སུའི་མངའ་ཁུལ་གྱི་བྱང་སྤེའི་ས་ཁུལ། ཁེ་ན་ཏ། ལྷོ་སྤེ་གླིང་ལྟ་བུ་ནམ་ཁྲ་ཏེ་ཅང་ཐོ་བའམ། ཡང་ན་ཏེ་ཅང་གྲང་བ་སྟེ། རོད་གྲང་མི་སྣ་མས་པའི་ས་ཁུལ་དུ་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་རྒྱུ་མི་སྟོ།

ས་གཤིས། ས་གཤིས་གཤིན་པོ་ནི་ཞིང་ལས་གཉེར་བར་འཆམ་པོ་ཡོད། བོད་ནས་རྒྱ་གར་དུ་འབབ་པའི་རྩ་ལོ་གརྒྱ་དང་**བླ་བྱ་བྱ་བྱ།** (Brahmaputra) རྒྱ་ནག་དུ་འབབ་པའི་མ་རྩ་རྒྱ་དང་འབྲི་རྩ། ཨི་རི་བ་གྱི་གཙང་པོ་ནེལ་སོགས་ཀྱི་རྒྱུད་དུ་ཆགས་པའི་ས་གཤིས་གཤིན་པའི་ཐང་ཁག་དུ་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་པའི་མི་འབོར་གྱི་སྐུག་ཆད་མཐོ་བ་ཡིན།

རྒྱ། མི་ནམས་དྲུངས་གཙང་རྩ་ཡི་མཐུན་རྒྱུན་གར་དུ་འཛོམས་ན་དེ་རུ་འཆོ་སྤྲད་བྱ་འདོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན་འཛམ་གླིང་གི་གཙང་པོའི་འབབ་རྒྱུད་དུ་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་པའི་མི་འབོར་མང་བ་དང་། བྱེ་ཐང་སོགས་སུ་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་པའི་མི་འབོར་ཏེ་ཅང་ཉུང་།

གཉེར་རྒྱས། གཉེར་རྒྱས་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་ཡོད་པའི་ས་ཁུལ་དུ་མི་འབོར་ཆེན་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ལྷོ་ཨེའ་རི་ཀར་ཡོད་པའི་རྩ་རྩེ་པ་ལམ་གྱི་ཐོན་ཁུངས་དང་། དཔུས་ཤར་ཁུལ་དུ་ཡོད་པའི་སྐུ་མ་གྱི་ཐོན་ཁུངས་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་ས་ཁུལ་དེ་དག་ལ་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་པའི་མི་གྲངས་རྩེ་མང་དུ་འགོ་བཞིན་ཡོད།

སྤྱི་ཚོགས་དང་། ལེགས་བྱང་། དཔལ་འབྱོར་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུ་ཁག

(Social, Cultural and Economic Factors)

སྤྱི་ཚོགས། སྤྱི་ཚོགས་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུ་། དཔེར་ན། རྫོད་ཁང་དང་། ཤེས་ཡོན། འཕྲོད་བསྟེན་བཅས་ཀྱི་མཐུན་རྒྱུན་འཛོམས་སར་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་པའི་མི་འབོར་ཆེ་བ་ཡོད། དཔེར་ན། རྒྱ་གར་གྱི་ས་ཁུལ་བུ་ལྷ་བུ་རེད།

ལེགས་བྱང་། ལེགས་བྱང་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུ་ནི། ཆོས་སྐུགས་དང་ལེགས་བྱང་དར་བྱེ་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་དུ་མི་གྲངས་མང་བ་འདུས་སྤྲོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན། ལྷ་རྩེ་སྤྱི་དང་། རི་རུ་སྤྱ་ལེམ། ཨ་ཏི་ཁུན་གྲོང་ཁྲིམ། བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་ས་ལྟ་བུ་རེད།

དཔལ་འབྱོར། དཔལ་འབྱོར་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུ་ནི། བཟོ་གྲུ་དར་བྱེ་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་དུ་ལས་རིགས་གཉེར་བའི་གོ་སྐབས་མང་བ་འཕྲོད་ཀྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན་ས་གནས་དེ་དག་ལ་འཆོ་སྤྲད་བྱེད་པའི་མི་འབོར་མང་བ་ཡོད། དཔེར་ན། ཉི་ཨོང་གི་ཨོ་སྤ་ཀླ་དང་། རྒྱ་གར་གྱི་སུམ་བེ་གྲོང་ཁྲིམ་དུ་འདུས་སྤྲོད་བྱེད་པའི་མི་འབོར་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་ཡི།

མི་འཛོར་འགྱུར་ཚུགས། (Population Change)

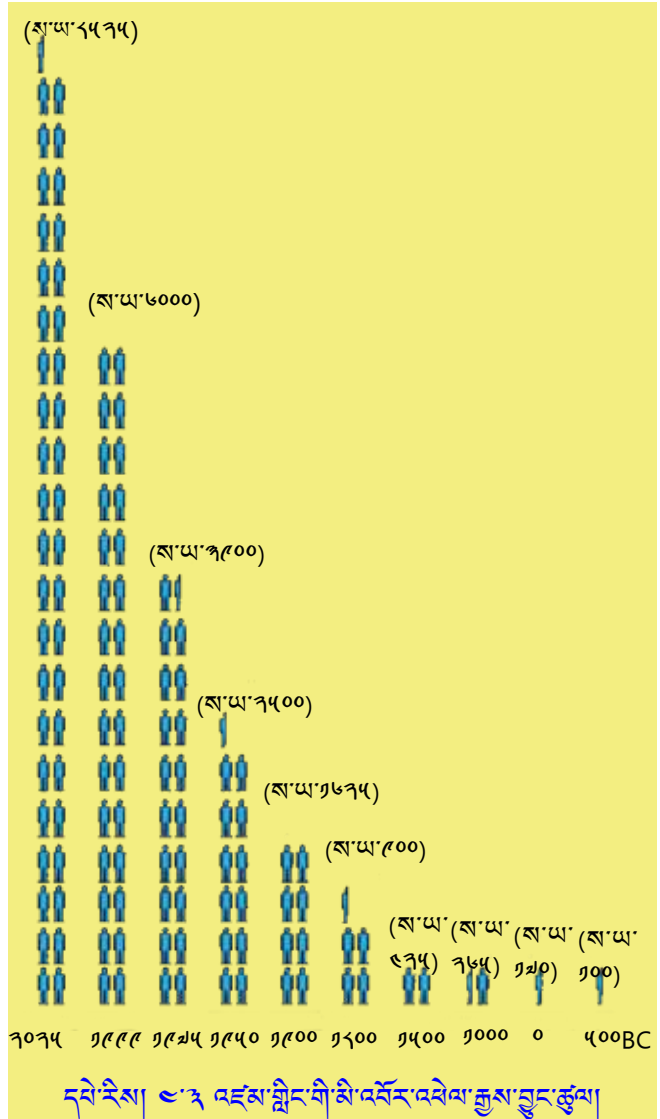
མི་འཛོར་འགྱུར་ཚུགས་ནི་དུས་ཡུན་རིས་ཅན་ཞིག་གི་ནང་མི་གྲངས་ལ་འགྱུར་ཚུགས་འགྲོ་བར་ཟེར། འཛམ་གླིང་གི་མི་འཛོར་ནི་འགྱུར་བ་མེད་པ་ཞིག་མ་ཡིན་ཏེ། དཔེ་རིས་ ༤་ན ནང་དུ་གསལ་བ་བཞིན་འཕེལ་རྒྱས་སྒྲིལ་ཆོག་པ་བྱུང་ཡོད། དེའི་རྒྱ་མཚན་གང་ཡིན་ཞེ་ན། མི་ནུམས་སྤྱི་བདེ་འཆི་བའི་གྲངས་ཆད་ལ་འགྱུར་ཚུགས་སྒྲིལ་ཆོག་པ་བྱུང་གི་ཡོད་པས་རེད།

དུས་ཡུན་ཏ་ཅང་རིང་བའི་མིའི་རིགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་གཞིགས་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༠ ལོར་མི་འཛོར་རྒྱ་མཚན་ནུམ་མཐུད་ནས་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་ཡོད་ནའང་། འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་མགྲོགས་ཆད་དལ། སྐབས་དེར་གྲིས་པ་མང་པོ་བཅའ་བཞིན་ཡོད་ནའང་། དེ་དག་ལོ་ན་ཆུང་དུ་འི་དུས་ནས་ཁྱོད་ས་བཞིན་ཡོད། རྒྱ་མཚན་ནི་སྐབས་དེར་འཕོད་བསྐྱེན་གྱི་མཐུན་ཆེན་ལེགས་པོ་མེད་པ་དང་། ཞིང་པས་མི་ཆང་མར་འདར་རིས་ཀྱི་ཟས་རིགས་མཁོ་འདོན་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་མེད་སྟབས། མི་འཛོར་སྤྱིའི་འཕེལ་རྒྱས་ཆད་ཏ་ཅང་དལ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༠ ལོར་འཛམ་གླིང་མི་འཛོར་དྲུང་སྤྱར་བཅུ་ལ་འཕེལ་བ་དང་། དེ་རྗེས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོའི་འགོ་སྟོད་དེ། ལོ་རྒྱུ་ ༡༥༠ ཡི་རྗེས་སུ་འཛམ་གླིང་མི་གྲངས་དྲུང་སྤྱར་སུམ་ཅུ་ལ་འཕེལ་ཡོད། འདི་ལ་**མི་འཛོར་འཕེལ་ཆད་སྒྲིབ་བ་** (Population Explosion) ཟེར།

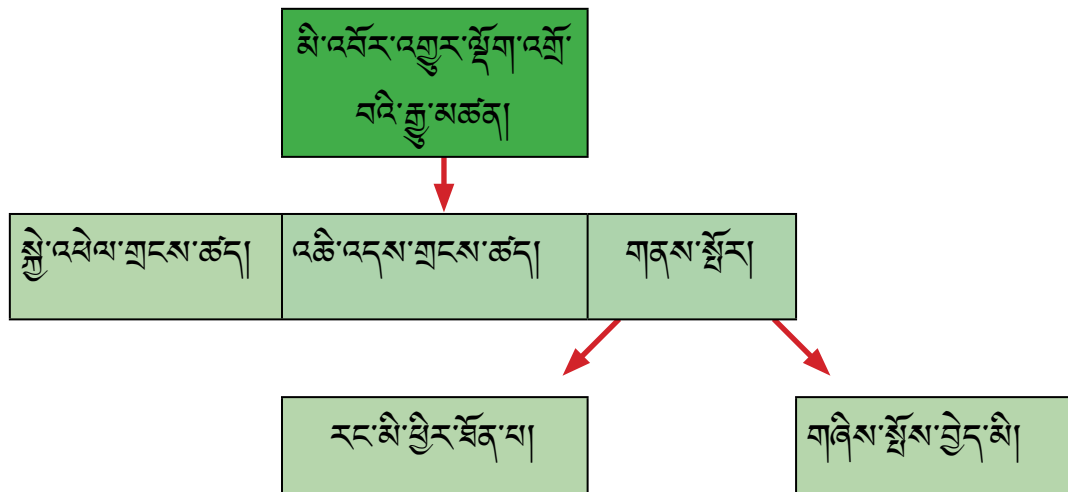
དེ་རྗེས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོ་སྟེ། ལོ་རྒྱུ་སུམ་ཅུ་ཅམ་གྱི་རྗེས་སུ་འཛམ་གླིང་མི་གྲངས་ལྷལ་གཅིག་འཕར་ཏེ་དྲུང་སྤྱར་དུག་ཅུ་ལ་འཕེལ།

འདི་ལྟར་མི་འཛོར་འཕེལ་རྒྱས་འགྲོ་བའི་རྒྱ་མཚན་ནི། མི་ནུམས་སྤྱི་བའི་གྲངས་ཆད་སྤར་བཞིན་མཐོ་བའི་ཁར་ཁ་ཟས་དང་སྤྲོད་ཀྱི་མཐུན་ཆེན་འཛོམས་ཏེ་འཆི་བའི་གྲངས་ཆད་རྒྱ་མཚན་སྤར་བས་ཡིན།

སྤྱི་འཕེལ་གྲངས་ཚད་ (Birth Rate) བེ། **སྤྱི་ཚད་ལ་གཞིགས་ཏེ་**ཐག་གཅོད་བྱེད་གྱི་ཡོད། **སྤྱི་འཕེལ་གྲངས་ཚད་ནི་**ལོ་རེ་ནང་མི་ཆེན་སྤྱོད་སྤྱི་ལ་ལས་གཞོན་གསེན་པ་དེར་གོ་བ་དང་།

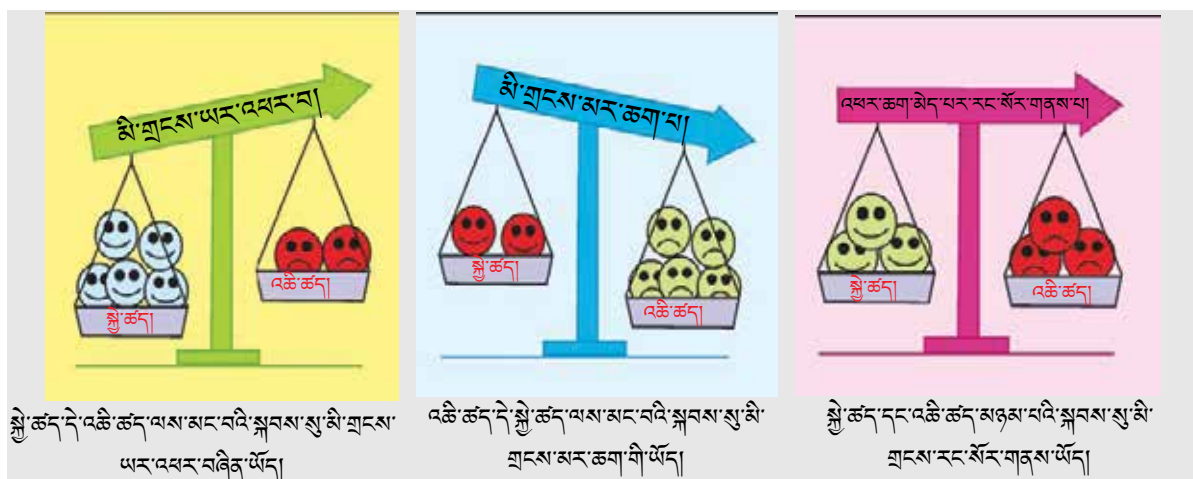

དཔེ་རིས། ༤-༤ མི་འཕོར་འགྱུར་ལྔ་གཏུག་འགྲོ་བའི་རྒྱ་མཚན།

འཆི་འདས་གྲངས་ཚད་ (Death Rate) བེ། **འཆི་ཚད་ལ་གཞིགས་ཏེ་**ཐག་གཅོད་བྱེད་གྱི་ཡོད། **འཆི་འདས་གྲངས་ཚད་ནི་**ལོ་རེ་མི་ཆེན་སྤྱོད་རེ་ནང་ནས་གཞོན་འཆི་བ་དེར་གོ་དགོས།

གནས་སྤོར་ (Migration) བེ། **མི་རྒྱལ་ས་ཡུལ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་སྤོར་བར་ཟེར།**

སྤྱི་འཕེལ་གྲངས་ཚད་དང་འཆི་འདས་གྲངས་ཚད་ནི་མི་འཕོར་ལ་འགྱུར་ལྔ་གཏུག་གཏོང་བའི་རང་བྱུང་གི་ཆོས་ཉིད་ཡིན། རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་ནང་སྤྱི་འཕེལ་གྲངས་ཚད་དང་འཆི་འདས་གྲངས་ཚད་དབར་གྱི་བྱུང་པར་དེ་ལ་**རང་བྱུང་འཕེལ་**

དཔེ་རིས། ༤-༥ མི་འཕོར་འཕར་ཆག་གི་རྒྱུ་པ།

ཚད་ (Natural Growth Rate) ཟེད།

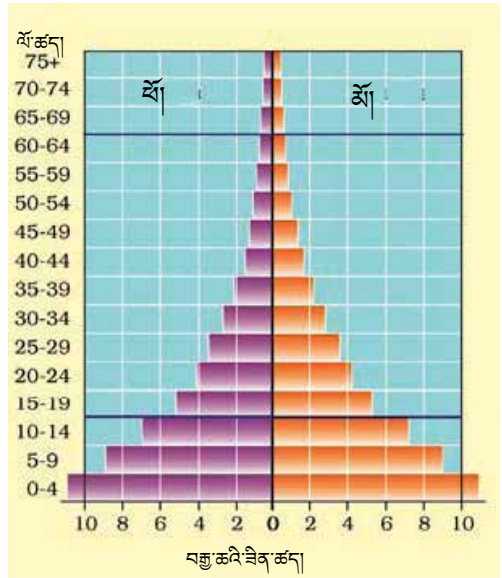
འཛམ་གླིང་མི་འབོར་འཕེལ་རྒྱས་འགོ་དོན་ནི། རང་བྱུང་འཕེལ་ཚད་སྤྱི་ལྷན་དུ་རྩེ་མཚོ་གསུམ་སུ་སོང་བས་ཡིན། གནས་སྤྱིར་ནི་མི་འབོར་ལ་འགྱུར་ཕྱོག་གཏོང་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཞན་ཞིག་ཡིན། མི་རྣམས་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ཁུལ་གྱི་ས་ཁུལ་གཅིག་ནས་གཅིག་ལ་གནས་སྤོར་བྱེད་པ་དང་། ཡང་ན་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་ནས་གཞན་ལ་གནས་སྤོར་བཞིན་ཡོད། དེ་སྔ་རང་ཉིད་གནས་སྤོར་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་དང་ཁ་བྲལ་ཏེ་གནས་སྤོར་འགོ་མཁན་གྱི་མི་རྣམས་ལ་**རང་མི་བྱུང་ཐོན་པ་** (Emigrants) ཟེད། རྒྱལ་ཁབ་གང་རུང་ཞིག་གི་ཁོངས་སུ་གསལ་བྱེད་ཞུགས་མཁན་གྱི་མི་རྣམས་ལ་**གཞིས་སྤོར་བྱེད་མི་** (Immigrants) ཟེད།

ཨ་རི་དང་ཨོ་སྤེ་མི་ཡུ་ལྷ་བྱ་ནི་གཞིས་སྤོར་བྱེད་མི་རྩེ་མང་དུ་སོང་སྟེ་མི་འབོར་འཕེལ་རྒྱས་སོང་བའི་རྒྱལ་ཁབ་གྱི་གསུམ་ཡིན་ལ། **ལུ་དུ་ན་** (Sudan) ནི་རྒྱལ་ཁོངས་ནས་འབྲུད་མཁན་མང་དུགས་པས་མི་འབོར་རྩེ་མང་དུ་འགོ་བཞུགས་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གྱི་དཔེ་མཚོན་ཞིག་ཡིན།

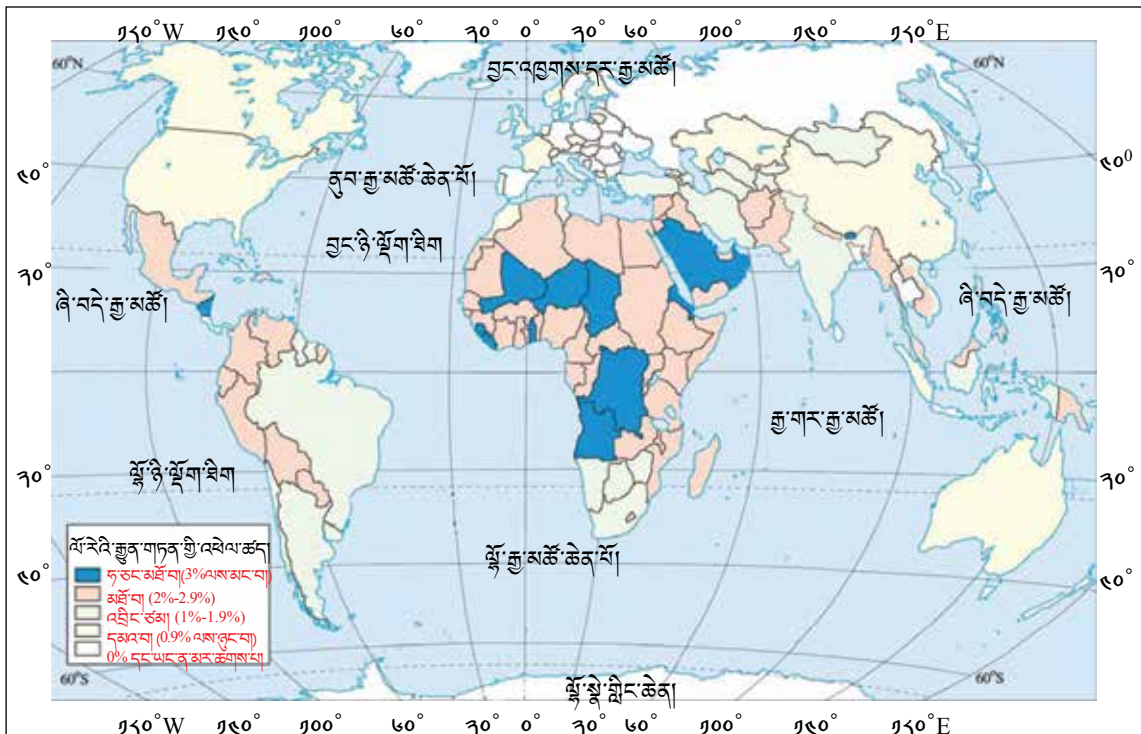
རྒྱལ་སྤྱིའི་སྟེང་གནས་སྤོར་བའི་ཁ་ཕྱོགས་ནི། མི་རྣམས་དཔལ་འབྱོར་མཁོ་སྦྱོར་ཐད་སྔར་ལས་ལེགས་པའི་གོ་སྐབས་འཐོབ་ཆེད། ཡར་རྒྱས་རྒྱུ་བའི་རྒྱལ་ཁབ་ནས་ཡར་རྒྱས་ཆེ་བའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ནང་སྤོར་ཐབས་བྱེད་པ་ཞིག་ཡིན། དེ་བཞིན་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་ནང་ཁུལ་དུ་འང་ལས་རིགས་དང་། ཤེས་ཡོན། འཕྲོད་བསྟེན་སོགས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་སྔར་ལས་ལེགས་པ་ཡོང་ཆེད་མི་མང་པོ་ཞིག་གྲོང་གསེབ་ནས་གྲོང་ཁྱེར་དུ་གནས་སྤོར་བཞིན་ཡོད།

མི་འབོར་འགྱུར་ཕྱོག་གི་རྣམ་པ། (Patterns of Population Change)

འཛམ་གླིང་ཕྱོགས་སོ་སོའི་མི་འབོར་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཚད་གཞི་འདྲ་མཉམ་སྒྲམ་ཆོག་པ་ཡིན། འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་མི་འབོར་འཕེལ་ཚད་ཉ་ཅང་མཚོན་གསུམ་སུ་ཡོད་ནའང་། དེ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཚང་མའི་ནང་གཅིག་མཚུངས་རང་མི་འབོར་འཕེལ་ཚད་མཚོན་གསུམ་སུ་ཡོད་པའི་དོན་མིན། དཔེར་ན། ཨིན་རིའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་འབོར་འཕེལ་ཚད་དལ་སོ་ཡོད་པ་དང་། **ཀེན་ཡུ་** (Kenya) རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་འབོར་འཕེལ་ཚད་མཚོན་གསུམ་སུ་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་རེད། ཨིན་རིའི་རྒྱལ་ཁབ་ལྷ་བྱུར་མཚོན་ན། མི་འབོར་གྱི་ཆ་རྒྱས་སྤྱི་འཕེལ་གྲངས་ཚད་དང་འཆི་འདས་གྲངས་ཚད་གཉིས་ཀའི་འཕེལ་ཚད་དལ་བས། མི་འབོར་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཚད་དམའ་སོ་ཡོད་པ་རེད། **ཀེན་ཡུ་** རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་འབོར་འཕེལ་ཚད་ཉ་ཅང་མཐོན་སོ་ཡོད་དོན་ནི།

དཔེ་རིས། ༤-༦ ཀེན་ཡུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་འབོར་གྲུབ་རྒྱུ་མཚོན་པའི་དཔེ་རིས།

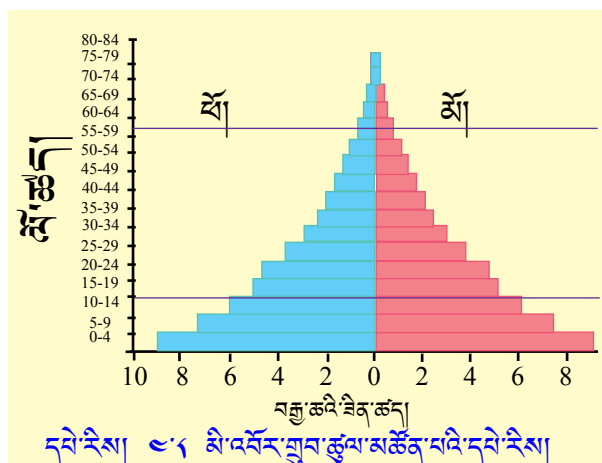

དཔེ་རིས། ༤-༢ འཛམ་གླིང་ནང་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་མི་འབོར་འཕེལ་ཚད་མི་འདྲ་བ།

སྤྱི་འཕེལ་གྲངས་ཚད་དང་འཛི་འདས་གྲངས་ཚད་གཉིས་ཀ་མཐོན་པོ་ཡོད་པས་ཡིན། བྱིས་སྐྱེ་འཕྲོད་བསྟེན་གྱི་མཐུན་རྒྱུ་རྒྱ་ལེགས་སྐྱེ་སོང་སྟེ་འཛི་འདས་གྲངས་ཚད་རྒྱུ་རྟུ་སོང་ཡོད། འོན་ཀྱང་སྤྱི་འཕེལ་གྲངས་ཚད་སྤར་བཞིན་མཐོ་བས། མི་འབོར་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཚད་མཐོན་པོ་ཆགས་པ་རེད།

མི་འབོར་གྱི་གྲུབ་ཆ། (Population Composition)

རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ལ་མི་ཚོགས་མང་པོ་ཡོད་ན། དེའི་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཚད་གཞི་མཐོན་པོ་ཡོད་པས་མ་ཁུབ་སྟེ། དཔེར་ན། བོད་ལ་དེ་ལ་དང་ཉི་ཤོད་གཉིས་ལ་མི་ཚོགས་ཉུང་ཆེ་བ་ཡོད། དེ་གཉིས་བསྐྱར་ཆེ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཆ་ནས་ཉི་ཤོད་ནི་ཉུང་ཆེ་ཐོན་ཐོན་ཡིན་པ་དང་། བོད་ལ་དེ་ལ་དེ་ལྟར་མིན་པ་ལྟ་བུ་རེད།

མི་འབོར་གལ་ཆེན་ཡིན་པ་ཤེས་རྟོགས་ཡོང་ཆེད། ང་ཚོས་མི་རྒྱལ་ལ་ལྷན་བའི་འཛོན་ཐང་དང་རྒྱས་པ་སྤྱི་ཚོགས་སྐོར་ཤེས་ཐབས་བྱེད་དགོས། མི་རྒྱལ་གྱི་ལོ་ན་དང་། སྐོམ་ཤེས་ཆད། ལུས་ཁམས་བདེ་ཐང་། ལས་རིགས། ཡོང་འབབ་སོགས་ཀྱི་ཐད་

ཁྲད་པར་ཆེན་པོ་ཡོད། གནས་ཚུལ་འདི་དག་ཤེས་རྟོགས་བྱ་རྒྱུ་ཉ་ཅང་གལ་ཆེ། མི་འབོར་གྱི་གྲུབ་ཆ་ནི་མི་འབོར་གྱི་གྲུབ་ཚུལ་གྱི་སློམ་གཞི་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན།

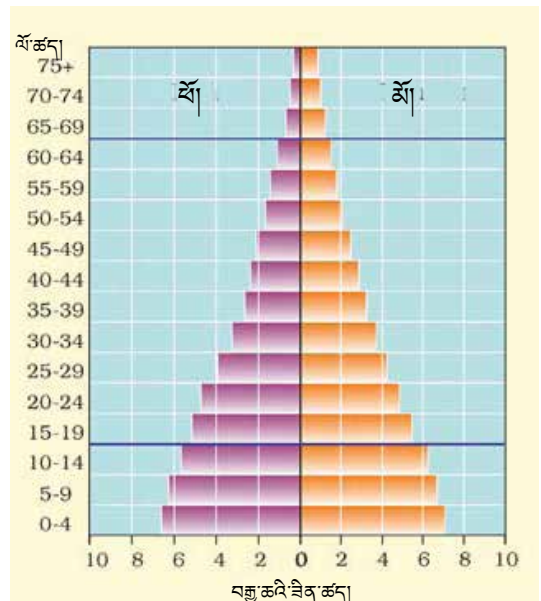
མི་འབོར་གྱི་གྲུབ་ཆ་ལ་བརྟེན་ནས་ང་ཚོས་ཕོ་མོའི་གྲངས་ཆ་དང་། ལོ་ན་ལ་གཞིགས་པའི་ཤར་གཞོན་གྱི་ཕྱེ་ཆ་ན། ཤེས་ཡོན་གོ་རྟོགས། ལས་རིགས། ཡོང་འབབ། འཕྲོད་བསྟེན་གནས་སྤངས་སོགས་ཤེས་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད།

རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་མི་འབོར་གྱི་གྲུབ་ཆ་ཤེས་རྟོགས་བྱེད་ཐབས་ལགས་ཤིས་ནི། **མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཚོན་པའི་དབེ་རིས་** (Population Pyramid) ལ་ལྟ་ཞིབ་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ཡིན། མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཚོན་པའི་དབེ་རིས་ནི་མི་འབོར་ཁྲིད་ན་ཆོད་ཀྱི་དབྱེ་བ་དང་ཕོ་མོའི་གྲངས་ཆ་འབོར་སོ་སོས་ཐོན་ཆད་མཚོན་པའི་ཐེག་རིས་ཤིག་ལ་ཟེར། དབེ་རིས་འདི་ལ་ལོ་ན་དང་ཕོ་མོའི་དབྱེ་ཆ་སྟོན་པའི་**དབེ་རིས་** (Age-sex Pyramid) གྲུང་ཟེར།

མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཚོན་པའི་དབེ་རིས་ཀྱིས་བསྟན་དོན་ནི། དང་པོ། ཁྲིན་བསྐྱམས་མི་འབོར་གཞོད་ཡོད་པ་དེ་ཆང་མ་ལོ་ན་ ༥ ནས་ ༩ བར་དང་། ༡༠ ནས་ ༡༩ བར་ལྟ་བུ་ན་ཆོད་ཀྱི་རིམ་བུ་ལྟར་དབྱེ་བ་སྟོན་ཆོག་ཀྱི་ཡོད། གཉིས་པ། མི་འབོར་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆའི་ནང་ན་ཆོད་ཀྱི་རིམ་བུ་སོ་སོར་བྱེ་བའི་ཁྲུབ་ཁྲིད་སྤྱི་ཕོ་དང་མོའི་གྲངས་ཆ་འབོར་གྱིས་ཐོན་ཆད་བསྟན་ཡོད།

མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཚོན་པའི་དབེ་རིས་ཀྱིས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བྲག་བུ་ཞིག་གི་ནང་འཆོ་སྟོན་བྱེད་པའི་མི་མང་གི་སྐྱོར་འབྲེལ་བརྟེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཚོན་པའི་དབེ་རིས་ཀྱི་རྟིང་རིམ་དེས་ཀྱིས་པའི་གྲངས་ཆ་འབོར་མཚོན་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། དེས་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་ནང་སྤྱི་བའི་མི་འབོར་གྱིས་ཅི་ཅམ་ཐོན་ཡོད་མེད་མཚོན་ཀྱི་ཡོད། དེ་བཞིན་དབེ་རིས་དེའི་ཕྱོ་མོ་ཡིས་ལོ་ན་བགྲུས་པའི་མི་འབོར་གྱི་གྲངས་ཆ་སྟོན་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། དེས་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་ནང་འཆོ་བའི་གྲངས་ཆ་དེ་ཀྱིས་ཅི་ཅམ་ཐོན་ཡོད་མེད་མཚོན་ཀྱི་ཡོད།

མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཚོན་པའི་དབེ་རིས་ཀྱིས་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་ནང་འཆོ་བ་གཞན་བརྟེན་བྱེད་པའི་མི་འབོར་གྱི་གྲངས་ཆ་དང་། རྟོན་ཀྱི་ཡོད། འཆོ་བ་གཞན་བརྟེན་བྱེད་མཁན་ནམས་སྡེ་ཆོན་གཉིས་སུ་བྱེད་དེ། གཅིག་ནི་འཆོ་བ་གཞན་བརྟེན་བྱེད་པའི་ལོ་རྒྱུད་ཀྱིས་པའི་རིགས་དང་། ཅིག་ཤོས་ནི་འཆོ་བ་གཞན་བརྟེན་བྱེད་

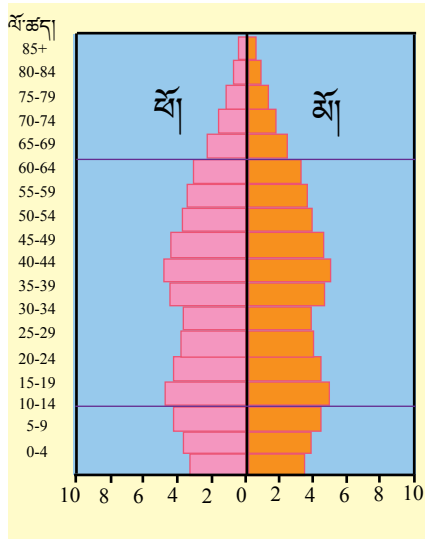

དབེ་རིས། ༢༠༡༤ རྒྱ་གར་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཚོན་པའི་དབེ་རིས།

པའི་ཀླན་རབས་ཀྱི་རིག་པ་ཡིན་པ་རེད། ལས་རིག་པ་གཉིས་ཟུབ་པའི་ལོ་ཚད་ཀྱི་མི་ཚོས་དཔལ་འབྱོར་མཁོ་སྤྲོད་ཐད་
རྒྱས་པ་ཐོན་གྱི་ཡོད།

རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་མི་འབོར་ཁྲོད་འཆི་བའི་གྲངས་ཚད་དང་སྤྱི་བའི་གྲངས་ཚད་གཉིས་ཀ་མཐོ་པོ་ཡོད་ཆེ། དེའི་མི་

དཔེ་རིས། ༤-༡༠ བརྒྱ་ཆའི་ཐོན་ཆད།

འབོར་གྲུབ་རྒྱལ་མཚོན་པའི་དཔེ་རིས་ཀྱི་རྒྱུ་རྐྱེན་ཞིང་ཁ་ཆེ་ལ། དཔེ་རིས་
ཀྱི་ཅེ་མོར་སྤྲོད་པ་པའི་རིས་པ་དག་གི་ཞིང་ཁ་རིས་བཞིན་རྒྱུ་དུ་འགྱུར་གྱི་
ཡོད། དེས་བསྟན་དོན་ནི་བྱིས་པ་མང་པོ་སྤྱི་བཞིན་ཡོད་ནའང་། དེ་དག་ལས་
མང་པོ་ཞིག་ནར་མ་སོན་གོང་ནས་འདས་གྲོངས་སུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པ་དང་།
རྒྱུ་ཤུགས་ཤིག་ནར་སོན་གྱི་ཡོད་པ། ཆེས་རྒྱུ་ཤུགས་ཤིག་ཀླན་རབས་ཡིན་པ་
བཅས་ཡིན། གནད་དོན་འདིའི་སྒྲོར་ཀེ་ལྷ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མི་འབོར་གྲུབ་རྒྱལ་
མཚོན་པའི་དཔེ་རིས་ལས་གསལ་པོར་ཤེས་ཐུག།

འཆི་བའི་གྲངས་ཚད་རྗེ་རྒྱུ་དུ་འགྲོ་བའི་རྒྱལ་ཁབ་རྣམས་ཀྱི་མི་འབོར་
གྲུབ་རྒྱལ་མཚོན་པའི་དཔེ་རིས་དོས་སུ་ན་གཞོན་གྱི་རིས་པ་སྟོན་པའི་ཞིང་ཁ་
ཆེན་པོ་ཡོད། དེས་བསྟན་དོན་ནི་བྱིས་པ་མང་པོ་ཞིག་ན་གཞོན་གྱི་རིས་པར་

འཆར་ལོངས་འབྱུང་གི་ཡོད་པ་དེ་ཡིན། འདིའི་སྒྲོར་གྱི་གནས་ཚུལ་ནི། རྒྱ་གར་གྱི་མི་འབོར་གྲུབ་རྒྱལ་མཚོན་པའི་དཔེ་
རིས་ལས་ཤེས་ཐུག། དེར་ན་གཞོན་གྱི་གྲངས་འབོར་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་སྟོན་གྱི་ཡོད་ལ། དེས་ངལ་ཚོལ་རྒྱས་ལྷགས་ཀྱི་ཁྲབ་
ཁོངས་རྒྱ་ཆེ་ལ་སྟོན་པ་ལྷགས་དང་ལྷན་པ་ཞིག་ཡིན་པ་མཚོན་གྱི་ཡོད།

ཉི་ཤེས་ལྷ་བུ་སྤྱི་བའི་གྲངས་ཚད་དཔལ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་རྣམས་ཀྱི་མི་འབོར་གྲུབ་རྒྱལ་མཚོན་པའི་དཔེ་རིས་ལ་
བལྟས་ཆོ། དེའི་རྒྱུ་རྐྱེན་ཀྱི་ཞིང་ཁ་རྒྱུ་རྐྱེན་ཀྱི་ཞིང་ཁ་ཆེན་པོ་ཡོད། འཆི་བའི་གྲངས་ཚད་རྗེ་རྒྱུ་དུ་སོང་བ་དེས། ཀླན་རབས་པའི་གྲངས་འབོར་
རྗེ་ཆེར་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པ་མཚོན།

དང་པོ། ལན་འབྲིག་པ་རྣམས་ལ་རྟགས་རྒྱུ་

༡། མི་འབོར་ཁྲབ་རྒྱལ་ཐེར་ན།

༡༡) དུས་ཚོད་ཀྱི་འགྲོས་སུ་ས་ཁམས་ཀྱི་བྲག་པ་ཞིག་གི་མི་འབོར་འགྱུར་བ་ཐེབས་རྒྱལ་ལ་ཐེར།

- ཁ) ས་ཁུལ་གྱི་བྲག་པ་ཞིག་གི་མི་འཕོར་གྱི་འཆི་བའི་གྲངས་ཚད་དེ་སྤྱི་བའི་གྲངས་ཚད་དང་དོ་མཉམ་པ་ལ་ཟེར།
ག) ས་ཁུལ་ངེས་ཅན་ཞིག་ཏུ་མི་འཕོར་བྱུང་ཚུལ་ལ་ཟེར།
- ༡༥) མི་འཕོར་འགྱུར་ཕྱོག་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ་གསུམ་གང་དག་ཡིན་ནམ།
    ༡) སྤྱི་ཚད། འཆི་ཚད། གཉེན་སྤྱིག་ཚད།   ཁ) སྤྱི་ཚད། འཆི་ཚད། གནས་སྤྱོ།
    ག) སྤྱི་ཚད། འཆི་ཚད། ཆ་སྒྲུལ་སྤྱི་ཆེ་ཚད།
- ༡༦) ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་འཛམ་གླིང་མི་འཕོར་གྱི་གྲངས་ཚད་ནི།
    ༡) ཏུང་ཕུར་བཅུ།   ཁ) ཏུང་ཕུར་ལུམ་ཅུ།   ག) ཏུང་ཕུར་ཏུག་ཅུ།
- ༡༧) ཅི་ཞིག་ལ་མི་འཕོར་བྱུང་ཚུལ་མཆོན་པའི་དཔེ་རིམ་ཟེར།
    ༡) མི་འཕོར་ཁྲིད་ན་ཆོད་ཀྱི་དབྱེ་བ་དང་ཕོ་མོའི་གྲངས་འཕོར་སོ་སོས་ཟེན་ཆད་མཆོན་པའི་ཐོག་རིམ་གྱི་ཞིག་ཡིན།
    ཁ) ས་ཁུལ་ཞིག་གི་མི་འཕོར་སྤྱི་ཚད་མཐོ་བྲགས་པས་མི་རྣམས་ཁང་ཅིག་མཐོ་པོའི་ནང་སྤྲོད་པ།
    ག) བྱོང་བྱེད་ཆེན་པོ་དག་གི་ནང་མི་འཕོར་བྱུང་ཚུལ་གྱི་རྣམ་པ།
- ༡༨) རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ལ་མཆོན་ན་མི་འཕོར་ནི་གཤམ་ཆེན་པོ་ཆགས་ཡོད། (དམ་བཅའ)
    མི་རྣམས་གནས་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་སྤྱོ་བ། (རྒྱ་མཆན)
    ༡) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཆན་ཏུ་མི་འགྲོ།
    ཁ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཆན་ཏུ་འགྲོ།
    ག) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཆན་ནོར།
    ང) དམ་བཅའ་ནོར་ཡང་རྒྱ་མཆན་འགྲིག

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་གྲིས།

- ༡༩) མི་འཕོར་གཤམ་ཆེན་པོའི་རྒྱ་མཆན་ཅི་ཡིན་ནམ།
༢༠) འཛམ་གླིང་ནང་མི་འཕོར་བྱུང་ཚུལ་སྒྲུལ་སྤྱི་ཆེན་གང་ཡིན་ནམ།
༢༡) འཛམ་གླིང་ནང་མི་འཕོར་འབྲེལ་ཆད་ཏུ་ཅང་མགྱོགས་པའི་རྒྱ་མཆན་གང་ཡིན་ནམ།
༢༢) མི་འཕོར་འགྱུར་ཕྱོག་ཐད་ཤུགས་རྒྱུན་ཆེ་བའི་གནད་དོན་གཉིས་ཀྱི་སྒྲོར་ལ་གྲོས་བསྐྱུར་བྱོས།
༢༣) ཅི་ཞིག་ལ་མི་འཕོར་གྱི་བྱུང་ཆ་ཟེར།

༦། མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཆོན་པའི་དཔེ་རིས་ཀྱི་རྟེན་རིམ་ཞེང་ཁ་ཆེ་བ་དང་། ཅེ་མའི་ཞེང་ཁ་ཆུང་དུ་འགོ་དགོས་དོན་གང་ཡིན།

གསུམ་པ། བྱེད་སྒོ།

༡། མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཆོན་པའི་དཔེ་རིས་ལ་གཞིགས་ནས་སློབ་ཕྲུག་གི་གྲངས་འབོར་མཆོན་པའི་དཔེ་རིས་ཤིག་བཙོ་
དགོས།

༢། ལོ་ན་ ༡༥ མན་གྱི་གྲངས་འབོར་ཏུ་ཅང་མང་བའི་སྤྱི་ཚོགས་ཤིག་གི་འབྲེལ་ཡོད་གནས་ཚུལ་གསལ་ཆེན་དག་གི་སྐོར་ལ་
གྲོས་བསྐྱར་དང་བཞེས་ཐོང་གི་སྒྲིབ་སྒྲུབ་

(གྲོས་བསྐྱར་དང་བཞེས་ཐོང་སྐབས་དོ་སྣང་བྱེད་དགོས་པའི་གནད་དོན་ཁག་ཅིག་ནི། སློབ་གྲྲི་དགོས་མཁོ་དང་། ཆུ་ཡོལ་མཐུན་
སྤྱོད་དག་ཆུ། ཅིང་ཆས། སྤྱོད་ཁང་སོགས་ཡིན།)

གལ་ཆེན་བཟང་ཆད།

༡།	Distribution of Population	མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ།	༣།	Higher Altitude Area	འབྲེང་མཐོ་བའི་ས་ཁམས།
༣།	Pattern of PopDistribution	མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་གྱི་སྒྲོམ་གཞི།	༤།	Tropical Desert	ཆ་ཁུལ་གྱི་བྱེ་ཐང་།
༥།	Density of popultion	མི་འབོར་སྤྱུག་ཆད།	༦།	Geographical Factors	ས་ཁམས་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན།
༧།	Topography	ས་བབ།	༨།	Ganga Plain	གརྱའི་ཐང་།
༩།	Climate	ནས་ཁྲ།	༡༠།	Social Factors	སྤྱི་ཚོགས་དང་འབྲེལ་བའི་ཆུ་ ཁྲོན།
༡༡།	Cultural Factors	ལེགས་བྱང་དང་འབྲེལ་བའི་ གནད་དོན།	༡༢།	Economic Factors	དཔལ་འབྱོར་དང་འབྲེལ་བའི་ གནད་དོན།
༡༣།	Population Change	མི་འབོར་འགྱུར་ལྡོག།	༡༤།	Population Explosion	མི་འབོར་འབྲེལ་ཆད་སྒྲོ་བྱུར་ བ།
༡༥།	Birth Rate	སྐྱེ་འབྲེལ་གྲངས་ཆད།	༡༦།	Death Rate	འཆི་འདས་གྲངས་ཆད།
༡༧།	Natural Growth Rate	རང་བྱུང་འབྲེལ་ཆད།	༡༨།	Migration	གནས་སྐྱོར།
༡༩།	Emigrant	རང་མི་ཕྱིར་ཐོན་པ།	༢༠།	Immigrant	གཞིས་སྐྱོར་བྱེད་མི།
༢༡།	Patterns of Pop change	མི་འབོར་འགྱུར་ལྡོག་གི་རྣམ་པ།	༢༢།	Population Composition	མི་འབོར་གྱི་གྲུབ་ཆ།
༢༣།	Population Pyramid	མི་འབོར་གྲུབ་ཚུལ་མཆོན་པའི་ དཔེ་རིས།	༢༤།	Age-sex Pyramid	ལོ་ན་དང་ཕོ་མོའི་དབྱེ་ཆན་ མཆོན་པའི་དཔེ་རིས།

གཞི	རྒྱ་ཆོད།	སྐབས་པའི་སྤྲོད་ཆོད།	བཞུགས་ཆོད།	རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཕྱི་མཉམ་ (ལའང་ཆོད)
ཐེན་པ།				
ཐེན་པ་ཡི་ཐེན་པ།				
སྐབས་པ།				
ཕྱི་མཉམ་				
པ་མཉམ་པ།				
ཐེན་པ།				
ཐེན་པ།				

ནས་རྒྱ་ (Climate) བོ། ཏུས་ཡུན་ལོ་རྒྱུ་ཅུ་ལྷག་ཙམ་ཞིག་ལ་གཞི་སྒྲིལ་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་ཞིག་ཏུ་བྱུང་བའི་གནས་གཞིས་ཀྱི་འགྱུར་ལྡོག་ལ་ཟེར།

40

བྱེད་སྒྲིལ།

བསམ་ཚུལ་གྱིས།

ཁྱེད་རང་གནས་སྡོད་བྱེད་སའི་ས་གནས་སུ་ལོ་གཅིག་གི་དུས་ལུན་ནང་ནས་དུས་མི་འབྲ་བ་ག་ཚོད་འདུག་གས།

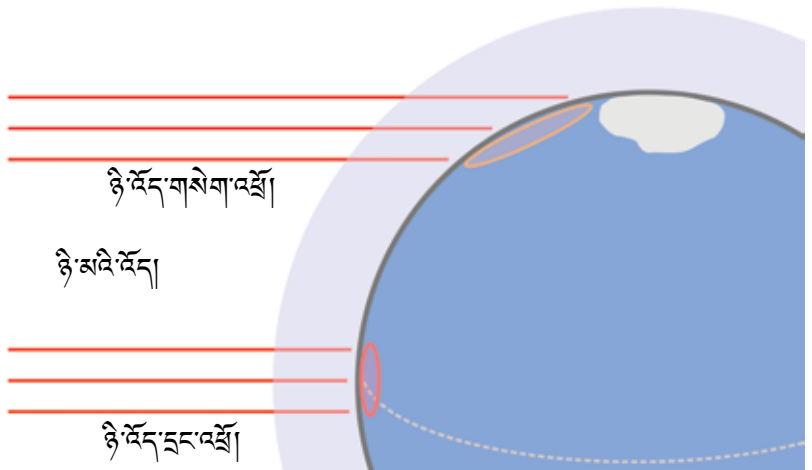
གཉིས་པ། བླ་ཆུང་འགྱུར་ཞོག་འགྱོ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ། (Major controls of Climate)

འཕྲེང་ཐིག (Latitude)

སྤྱིར་ང་ཚོས་སའི་གོ་ལའི་
དཀྱིལ་ཐིག་ནས་སྡེ་གཉིས་ཀྱི་
མཆམས་སུ་བསྐྱོད་པའི་ཆེ་དོད་
ཆད་ཆུང་དུ་འགྱོ་ཡི་ཡོད། དེ་ནི་སའི་
གོ་ལའི་གྲུག་ཆར་བརྟེན་ནས་འཕྲེང་
ཐིག་མི་འབྲ་བར་ཉི་འོད་འཕྲོ་ཆད་

(Insolation) ཆེ་ཆུང་གི་བྱུང་བར་
ཡོང་གི་ཡོད། ཁྱེད་ཀྱིས་དཔེ་རིས་
ལ་བལྟས་ན། སའི་གོ་ལའི་དཀྱིལ་

ཐིག་གི་སྤྱིང་དུ་ཉི་འོད་བྲང་འཕྲོ་བྱེད་པ་དང་། སྡེ་གཉིས་ཀྱི་ངོས་སུ་ཉི་འོད་གསལ་ག་ཚོ་བྱས་པའི་རྒྱུན་གྱིས་སྡེ་སྡེ་དང་
བྲང་སྡེའི་ཁུལ་དུ་ཉི་འོད་ཁུལ་ཆད་ཆེ་བ་ཡོད་པ་མ་ཟད། ཉི་འོད་བར་སྤྱང་བརྒྱུད་སའི་གོ་ལའི་སྡེ་གཉིས་ཀྱི་སྤྱིང་དུ་འཕྲོ་བར་
རྒྱུ་ཐག་རིང་བ་བསྐྱོད་དགོས་པས་བར་སྤྱང་སྤྱིང་གི་འདུས་རྒྱུ་ (Molecules) ཀྱིས་ཉི་མའི་རྒྱས་ལྷགས་ཆུང་དུ་གཏོང་གི་
ཡོད། སའི་གོ་ལའི་དཀྱིལ་ཐིག་གི་ངོས་སུ་ཉི་འོད་ཀྱི་ཆ་དོད་ཆེ་བ་ཡོད་སྟབས་ཆ་ཁུལ་ (Tropics) ནི་བྲང་སྡེ་ (Arctic) ལས་
དོད་ཆད་ཆེ་བ་ཡོད།

དཔེ་རིས། ༥.༡ ཉི་འོད་སའི་གོ་ལར་བྲང་འཕྲོ་དང་གསལ་ག་ཚོ་བྱེད་པ།

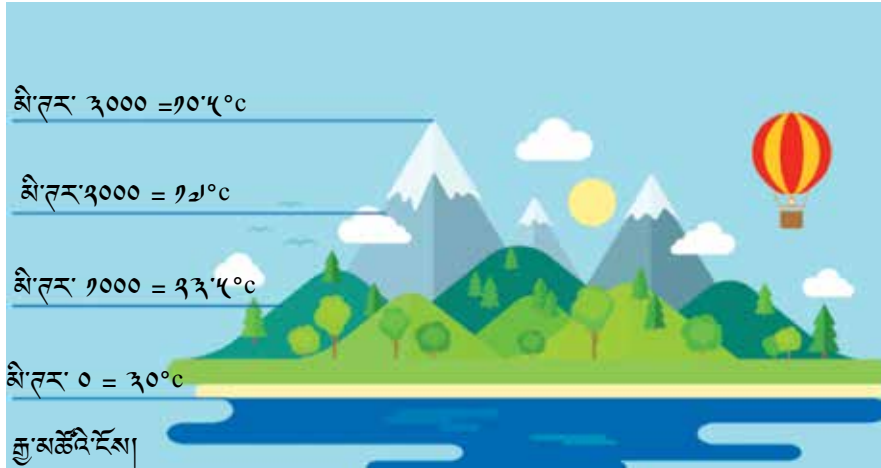
བྱེད་སྒྲིལ།

ཁང་པ་ནག་ཁུང་ཞིག་གི་ནང་རྒྱུ་ཐག་གང་ཙམ་ནས་སྒྲོག་བཞུའི་འོད་དེ་སའི་གོ་
ལའི་དཔེ་དབྱིབས་ཀྱི་ངོས་སུ་བརྒྱབ་ན། སའི་གོ་ལའི་ཕྱོགས་གང་དུ་སྒྲོག་བཞུའི་
འོད་དེ་མང་བ་ཁུང་མེན་བཞུག་དབྱེད་ཀྱིས།

ས་བབ་མཐོ་ཚད། (Altitude)

ནམ་ཐུན་ཁྱེད་ཀྱིས་རིའི་སྒང་ལ་གནས་པའི་ཆར་སྒང་དང་ཐང་ལ་སྒྲོད་པའི་ཁྱོད་ལ་གཉིས་གཅིག་པ་རེད་འདུག་གམ། རིའི་སྒྲོང་ལ་ཁ་བ་འབབ་སྐབས་ཐང་སྒྲོང་དུ་ཆར་པ་འབབ་པའི་གནས་སྒངས་ཡོད་གི་ཡོད།

དཔེ་རིམ། ༥་༩ ས་བབ་མཐོ་ཚད།

དེ་ནི་རིའི་སྒང་ལ་སྒྲོང་ཁམས་ཀྱི་མཁའ་དབུགས་སྒྱག་ཆད་རིེ་ཆུང་དང་རྫོད་ཆད་ཀྱང་དམའ་རུ་བྱིན་པའི་སྒྲོན་གྱིས་ཡིན། རྒྱ་མཚན་ནི་སྒྲོང་ཁམས་ནང་འདུས་རྒྱལ་ཁྱེད་ཀྱི་འགྲོ་བའི་སྒྲོན་གྱིས་རེད། རི་མཐོ་སར་དབྱར་དུས་གནས་གཤེས་བསེལ་པོ་ཡོད་དོན་ཡང་རྒྱ་མཚན་དེ་

ཡིན། ས་ཁུལ་ཅིག་གི་སྒྲོང་ཁམས་ཀྱི་གཞོན་ལྷགས་དང་ལྷགས་སྒྲོང་གི་རྒྱ་བ་ནི། ས་ཁུལ་དེའི་འཕྲེད་ཐིག་གི་ཆད་དང་ས་བབ་མཐོ་ཚད་ལ་རག་ལས་ཡོད། སྤྱིར་རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ནས་མི་རྒྱུ་ 1000 བོང་མཐོར་སོང་ན་རྫོད་ཆད་ཁྱེད་ཀྱི་ 6.4° ཅུམ་ཆུང་དུ་འགྲོ་ཡི་ཡོད། དེར་བརྟེན་གནས་གཤེས་ཀྱི་རྫོད་ཆད་དང་ཆར་པ་འབབ་ཆད་ལ་ལྷགས་སྒྲོན་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད།

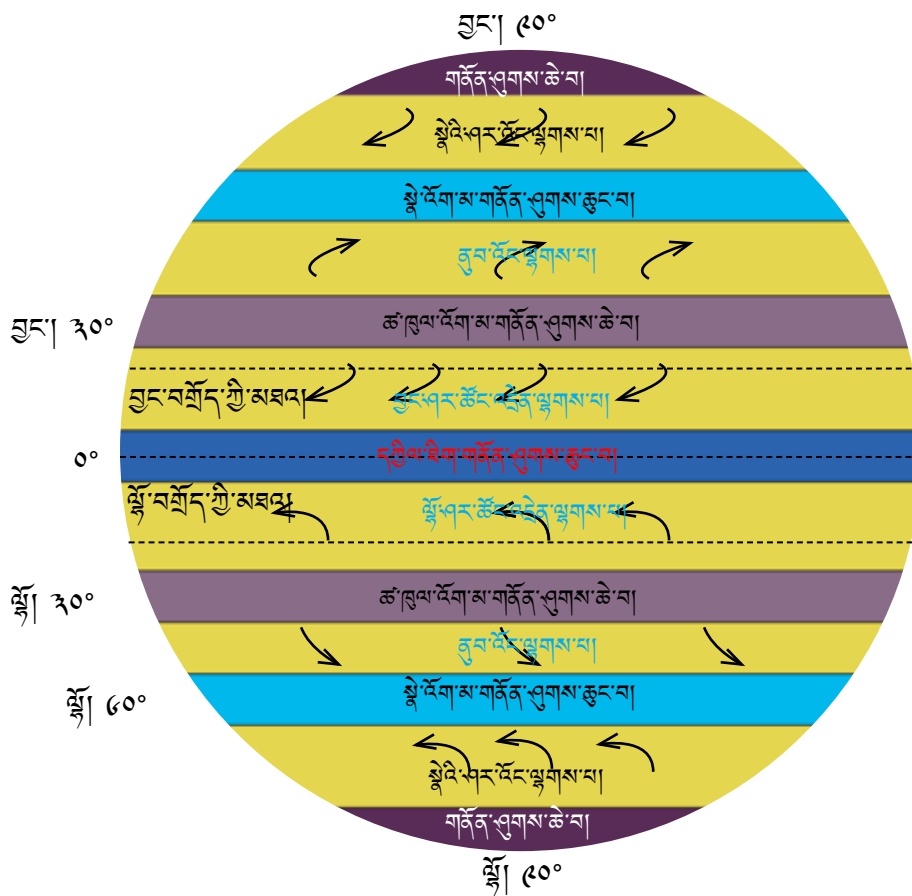
སྒྲོང་ཁམས་ཀྱི་གཞོན་ལྷགས་དང་ལྷགས་སྒྲོང་གི་རྒྱ་བ། (Pressure and Wind System)

སྒྲོང་ཁམས་ནི་སྒྲོངས་རྩས་འབྲེལ་མང་པོས་བཟོས་པ་ཞིག་ཡིན། དེ་ལ་གཞོན་བཅོར་བྱེད་རྒྱ་ཡོད་པ་དང་། རི་ཅུམ་གཞོན་བཅོར་བྱས་པ་དེ་ཅུམ་གྱིས་སྒྱག་ཆད་ཆེ་རུ་འགྲོ་ཡི་ཡོད། སྒྲོང་ཁམས་རི་ཅུམ་སྒྱག་པ་དེ་ཅུམ་གྱིས་གཞོན་ལྷགས་ཀྱང་ཆེ་བ་ཡོད། སྒྲོང་ཁམས་ཀྱི་གཞོན་ལྷགས་ནི་བར་སྒྲོང་དུ་ཡོད་པའི་སྒྲོང་དེས་སའི་གོ་ལའི་སྒྲོང་གཞོན་པ་ལ་གོ་དགོས། ས་བབ་རི་ཅུམ་མཐོ་བ་དེ་ཅུམ་གྱིས་སྒྲོང་གི་གཞོན་ལྷགས་སྒྲོང་བ་ཡོད། ང་ཚོས་ཤེས་དགོས་པ་ཞིག་ལ་ལྷགས་པ་ནི་སྒྲོང་གི་གཞོན་ལྷགས་ཆེ་ས་ནས་སྒྲོང་སར་རྒྱག་གི་ཡོད། དཔེར་ན། རྒྱ་མཚོའི་སྒྲོང་སྐྱམ་སའི་ཕྱོགས་སུ་གཡོ་བས་ཆར་འབབ་པ་དང་། ཆ་རྫོད་ལ་འགྱུར་བ་འགྲོ་ཡི་ཡོད།

མཚོ་ཁུལ་དང་རྒྱང་ཐག་ཉེ་རིང་། (Distance from the Sea)

མཚོ་ཁུལ་ནས་རྒྱང་ཐག་ཉེ་རིང་གིས་ནས་སྒྲོང་འགྱུར་བ་གཏོང་གི་ཡོད། མཚོ་དང་ཁ་ཐག་རིང་ན་གནས་གཤེས་རྫོད་ཆད་མི་སྒྲིམས་པ་ཆོར་བྱུག། དཔེར་ན། རྒྱ་གར་གྱི་མཚོ་ཁའི་ས་ཆ་ཁག་ལ་གནས་གཤེས་ཀྱི་འགྱུར་བ་དེ་ཅུམ་

དཔེ་རིས། ༥.༣ རྒྱ་ཁམས་ཀྱི་གནོན་ཤུགས་དང་ལྷགས་ཆུང་གི་རྒྱ་བ།

མེད། འོན་ཀྱང་མཆོ་ནས་ཁ་ཐག་རིང་ཙམ་སོང་བ་ན། དབྱར་ཁ་ཆ་བ་ཆེ་བ་དང་། དགུན་ཁ་ཏ་ཅང་གང་བའི་དཀའ་ངལ་
འབྲད་ཀྱི་ཡོད། དེ་ལ་ཨིན་སྐད་ནང་གོན་ལྗོངས་ཁྲ་ལྗོངས་ཀྱི་ (Continentality) ཟེད།

རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ། (Ocean Currents)

རྒྱ་མཆོའི་རྒྱ་རྒྱ་ས་ཆ་གཅིག་ནས་གཞན་དུ་ཕྱ་མཐུད་གཡོ་བ་དེ་ལ་རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ་ཟེད། སའི་གོ་ལའི་ངོས་
ཀྱི་བརྒྱ་ཆ་ ༥༠ ཙམ་རྒྱ་མཆོ་ཡིན། རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ་ལ་དབྱེ་བ་གཉིས་ཡོད། དེ་ནི་རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ་ཆ་ཐོ་དང་།
རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ་གང་མོ་གཉིས་ཡིན། རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ་བརྒྱ་ཆ་ ༤༠ ཙམ་ནི་རྒྱ་མཆོའི་གཏིང་གི་རྒྱ་གང་མོའི་
རྒྱབས་རྒྱ་གང་མོ་ཡིན། དེ་ནི་སྒྲིབ་ཤར་ནས་དཀྱིལ་ཐིག་གི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱོད་བ་དང་། ལྷག་མ་བརྒྱ་ཆ་ ༡༠ ཙམ་ནི་རྒྱ་
མཆོའི་ངོས་ཀྱི་རྒྱ་ཆ་ཐོ་འཕ་རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ་ཆ་ཐོ་ཡིན། དེ་ཆ་ཁུལ་ནས་ཡོང་སྟེ་གང་ཁུལ་དུ་བསྐྱོད་བ་དང་། དཔེ་
རིས་ ༥.༤ ནང་གསལ་བ་བཞིན་མདའ་རྟགས་དམར་པོས་རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ་ཆ་ཐོ་དང་། མདའ་རྟགས་སྒྲིན་པོས་
གང་མོ་མཆོན་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་མཆོའི་རྒྱབས་རྒྱ་ཆ་གང་ལ་བརྟེན་ནས་སའི་ཆ་གང་ལ་བྱུང་བར་འགྲོ་ཡོད།

དཔེ་རིས། ༥.༤ རྒྱ་མཚོའི་རྒྱབས་རྒྱ།

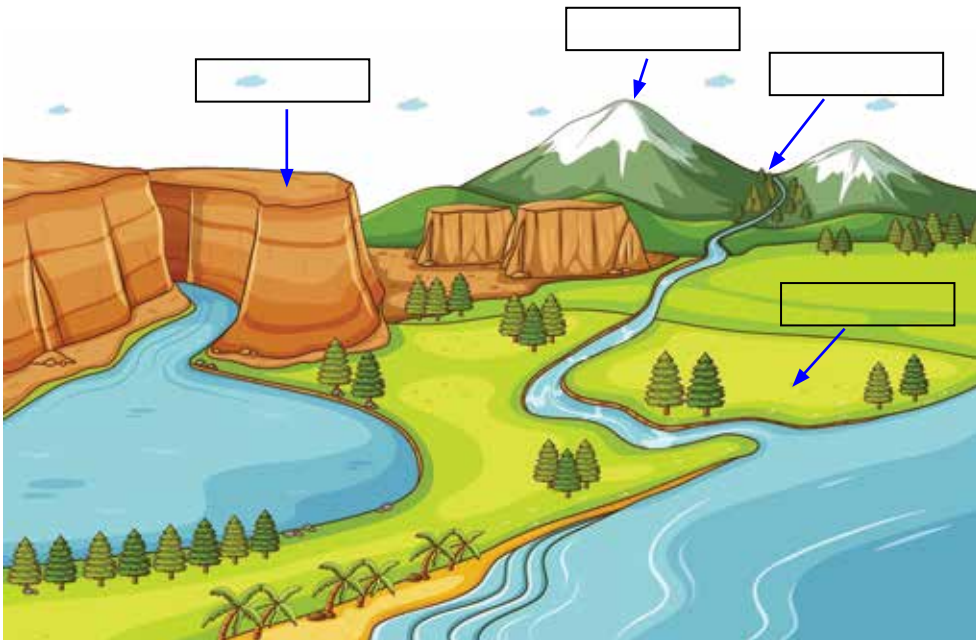
ས་ངོས་མཐོ་དམའ་སྒང་གཞིངས།

(Relief Features)

སའི་གོ་ལའི་ས་ངོས་ཀྱི་མཐོ་དམའ་སྒང་གཞིངས་སོགས་ཀྱིས་ས་ཁུལ་ཞིག་གི་ནམ་མཁུ་འགྱུར་བ་གཏོང་གི་ཡིད། ས་ངོས་མཐོ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ནི་གནམ་གཤིས་འགྱུར་བ་འགོ་རྒྱུར་བྱུང་བར་ཆེན་པོ་བཟོ་མཁན་ཞིག་ཡིན། རིས་ལྷགས་བ་ཆ་

པོ་དང་གང་མོ་གང་ཡིན་རུང་འགོག་ཐུབ། དེ་པོ་ཉི་མ་ལ་ཡ་ལྟ་བུར་མཚོན་ན་རྒྱ་གར་དང་། བལ་ཡུལ། བོད་བཅས་ཀྱི་གནམ་གཤིས་ལ་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་བཟོ་མཁན་ཞིག་རེད།

གཤམ་ཀྱི་དཔེ་རིས་ནས་ས་ངོས་མཐོ་དམའ་སྒང་གཞིངས་གང་ཡིན་ངོས་བཟུང་།

གསུམ་པ། ཉམ་ཏུས། (Seasons)

ནམ་དུས་མི་འདྲ་བར་གནམ་གཤིས་མི་འདྲ་བ་ཆོར་བྱུང། རྒྱ་གར་གྱི་ནམ་དུས་ཁག་གི་བྱུང་ཆོས་གཙོ་བོ་ནི་**ཆར་དུས་** (Monsoon) ཡིན། ད་ལྟའི་ཆར་ངའོ་རྒྱ་གར་གྱི་ས་ཁྱོགས་འདྲ་མིན་ནང་གནས་སྡོད་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པར་བརྟེན་འདི་གའི་ནམ་དུས་ཁག་གི་སྒོར་ལ་ཤེས་རྒྱ་གལ་ཆེན་པོ་ཡིན།

ནམ་རྒྱན་ངའོ་ས་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཕྱོག་འགོ་བ་ཆོར་བྱུང། དམིགས་བསལ་རྒྱ་གར་**ནང་ངོས་** (Interior) སུ་

གནས་པའི་ས་ཆ་ཁག་ལ་གནས་གཤིས་འགྱུར་ལྡོག་ཆེ་བ་དང་རྒྱ་གར་གྱི་མཚོ་ཁའི་ས་མཆོམས་ (Coastal region) ཟུ་
ཡོད་པའི་ས་ཆ་ཁག་ལ་གནས་གཤིས་ཀྱི་འགྱུར་བ་རྒྱུ་བ་ཡོད།

རྒྱ་གར་ནང་ནས་དུས་མི་འདྲ་བ་བཞི་ཙམ་དུ་དབྱེ་ཡོད། དེ་ནི་གནས་གང་མོའམ་དགུན་ཁ་དང་། གནས་ཆ་མོའམ་
དབྱར་ཁ། **ཆར་དུས་ཚུགས་པ།** (Advancing monsoon) **ཆར་དུས་ཕྱིར་ལོག་** (Retreating monsoon) བཙས་ཡིན།

གནས་གཤིས་གང་མོའི་ནས་དུས་དགུན་ཁ། (Winter)

རྒྱ་གར་བྱང་ཕྱོགས་ཁུལ་དུ་གནས་གཤིས་གང་མོའི་ནས་དུས་ཟླ་བ་ ༡༡ པའི་དཀྱིལ་ཙམ་ནས་འགོ་བཙུགས་ཏེ་
ཟླ་བ་ ༣ པ་བར་ཡིན། ཟླ་བ་ ༡༢ དང་ ༡ དང་པོ་ནི་གནས་གཤིས་གང་མོས་ཀྱི་དུས་ཡིན། རྒྱ་གར་ལྗོ་ཕྱོགས་ནས་བྱང་
ཕྱོགས་བར་ཆ་རྫོང་རྒྱུ་འགོ་གི་ཡོད། དཔེར་ན། **ལྗོ་ཕྱོགས་ཁུལ་གྱི་ཅུཡེ་** (Chennai) ཁྲོང་ཁྱིམ་ནང་ཆ་རྫོང་རྒྱུ་རི་
༣༩° ནས་ ༣༥° སེལ་ཤ་ས་ཙམ་དང་། བྱང་ཕྱོགས་ཁུལ་དུ་རྒྱུ་རི་ ༡༠° ནས་ ༡༥° སེལ་ཤ་ས་ཙམ་ཡིན། ཉིན་མོའི་
སྐབས་རྩོ་བོ་དང་མཆན་མོ་གང་མོ་ཡོད། རྒྱ་གར་བྱང་ཁུལ་དུ་**འབྲུགས་ཐིམ་** (Frost) དང་ཉི་མ་ལ་ཡའི་གུན་ཐུར་ལ་ཁ་བ་
འབབ་ཀྱི་ཡོད།

ནས་དུས་འདིའི་ནང་རྒྱ་གར་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་**བྱང་ཤར་གྱི་ཆོང་འཕྲུན་ལྷགས་པ་** (Northeast trade wind) རྒྱག་གི་
ཡོད། ལྷགས་པ་དེ་སྐམ་ས་ནས་རྒྱ་མཚོའི་ཕྱོགས་སུ་རྒྱག་པར་བརྟེན་རྒྱ་གར་གྱི་ས་ཆ་པལ་ཆེ་བ་སྐམ་པོ་ཡིན།

གནས་གཤིས་ཆ་མོའི་ནས་དུས་དབྱར་ཁ། (Summer)

དབྱར་ཁ་ཉི་མ་བྱང་གི་ཕྱོགས་སུ་འགོ་བའི་རྒྱུན་གྱིས་སའི་གོ་ལའི་ཆ་རྫོང་བྱང་ངོས་སུ་གཡོ་བ་དང་། དེར་བརྟེན་
རྒྱ་གར་གྱི་ས་ཁུལ་ཁག་དུ་ཟླ་བ་ ༣ པ་ནས་ ༥ པ་བར་གནས་གཤིས་ཏ་ཙམ་ཆ་མོ་ཡོད། **ཆ་རྫོང་གཡོ་འགུལ་** (Shifting
of heat belt) ནི་ཟླ་བ་ ༣ པ་ནས་ ༥ པ་བར་གྱི་སའི་གོ་ལའི་འཕྲེད་ཐིག་གི་ཆ་རྫོང་ཆ་རྫོང་འཛིན་བྱས་པའི་ཐོ་ལ་བལྟས་
ན་ཤེས་ཐུབ། ཟླ་བ་ ༣ པའི་ནང་ཆ་རྫོང་ཆེ་ཤོས་**རྟེག་ཁན་མཐོ་སྒང་** (Deccan Plateau) ཁུལ་དུ་རྒྱུ་རི་ ༣༩° སེལ་
ཤ་ས་ཡིན། ཟླ་བ་ ༩ པ་དང་ ༥ པ་གཉིས་ལ་གྲུང་རྒྱུ་དང་མཐུ་བའི་ཤེད་ལེ་ཁུལ་དུ་ཆ་རྫོང་རྒྱུ་རི་ ༩° སེལ་ཤ་ས་
ཙམ་ཡིན། ཟླ་བ་ ༥ པར་རྒྱ་གར་གྱི་བྱ་བ་བྱང་ཁུལ་མང་ཆེ་བར་ཆ་རྫོང་ ༩° ཙམ་ཡིན། རྒྱ་གར་གྱི་**ཕྱིན་སྒྲིང་མཐོ་སྒང་**
(Peninsular plateau) ཁུལ་དུ་ཆ་རྫོང་རྒྱུ་བ་ཡོད། དེ་ནི་རྒྱ་གར་རྒྱ་མཚོ་ལ་བརྟེན་ནས་ཡིན།

དབྱར་དུས་སུ་ཆ་རྫོང་རྒྱས་པ་དང་རྒྱ་གར་གྱི་བྱང་ངོས་སུ་རྒྱུང་ཁམས་ཀྱི་སྒྲུག་ཆ་རྫོང་ལེ་ལེ་ཡོད། ནས་
དུས་དེའི་སྐབས་རྒྱ་གར་གྱི་བྱ་བ་བྱང་ཁུལ་དུ་**ལུ** (Loo) ཞེས་པའི་རྒྱུང་སྐམ་པོ་ཞིག་རྒྱག་གི་ཡོད།

ས་ཁ། ༡ ཁར་དུས་ཚོགས་པ།

ས་ཁ། ༢ ཁར་དུས་ཕྱིར་འཕྱེན།

ཁར་དུས་ཚོགས་པ། (Advancing monsoon)

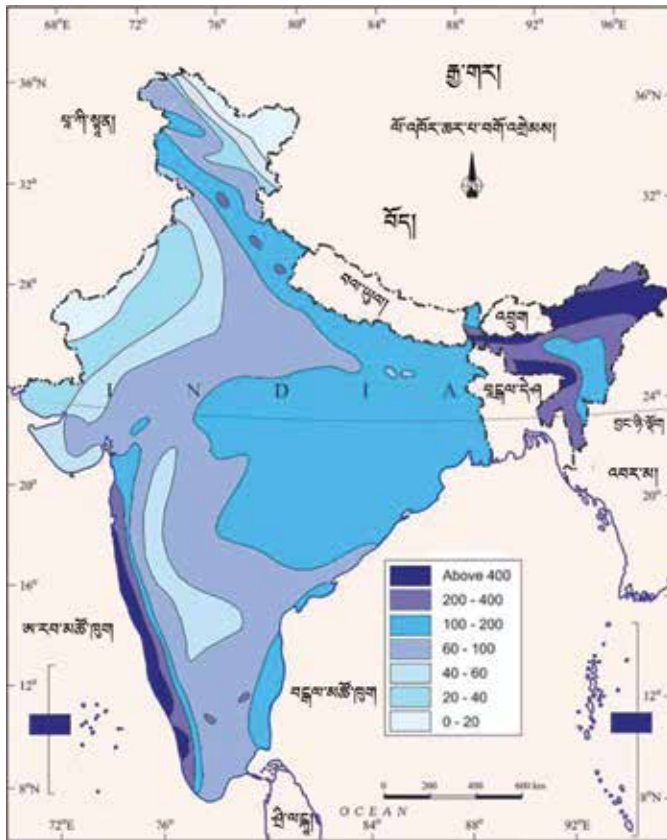
ཁྲོ་བ་དུག་པའི་ཆེས་ཤར་ནས་ཁྲོ་གར་བྱང་གི་ཐང་ (Northern plains) ལ་རྒྱུང་ཁམས་ཀྱི་གཞོན་ལྷགས་ཏ་ཅང་རྒྱུང་དུ་ཕྱིན་ནས་གོ་ལ་བྱེད་ལྷོ་མའི་ཆོང་འདྲེན་ལྷགས་པ་འཁྲིད་ཡོང་གི་ཡོད། ཤར་ལྷོ་ཆོང་འདྲེན་ལྷགས་པ་འདི་ནི་ཁྲོ་གར་ཁྲོ་མཆོད་ལྷོ་ཁུལ་གྱི་ཆ་ཁུལ་འོག་མ་ (Sub tropical) ནས་འབྱུང་གི་ཡོད། ལྷགས་པ་དེ་ཆོ་དཀྱིལ་ཐིག་ནས་ལྷོ་རུབ་ཁུལ་དུ་བརྒྱུབ་སྟེ་ཁྲོ་གར་ཁུལ་དུ་ལྷོ་རུབ་ཁར་དུས་ (Southwest monsoon) ཞེས་འབབ་གི་ཡོད།

ལྷགས་པ་དེ་ཆོ་ཁྲོ་མཆོ་བརྒྱུད་ནས་ཡོང་བར་བརྟེན་དེས་ཉེ་བའི་སྤྱིང་ཆེན་ཁུལ་དུ་བཞུགས་ཏ་ཅང་ཆེན་པོ་འཁྲུང་ཡོང་གི་ཡོད། ལྷགས་པ་དེ་ལྷགས་དྲག་ཅིང་རྒྱུར་ཆད་ལ་རྒྱ་ཆོད་གཅིག་ལ་གི་ལོ་མི་ཅེས་ ༣༠ ཅམ་ཡིན། ཁྲོ་གར་གྱི་རུབ་བྱང་ཕྱད་པའི་རྒྱལ་ཡོངས་སུ་ཁར་དུས་ཀྱི་ལྷགས་པ་དེས་སྒོར་གྱི་ཡོད། ནས་དུས་འདིའི་སྐབས་སུ་ཁར་པ་ཆེ་ཤོས་ཁྲོ་གར་གྱི་བྱང་ཤར་ཁུལ་དུ་བབ་པ་དང་འཛམ་གླིང་ནང་གི་ཁར་པ་ཆེ་ཤོས་བབ་ས་ཡང་མེ་གླུ་ལ་ཡ་མང་འབྱེད་མོ་སྤྱོད་རྒྱུ་ (Mawsynram) ཡིན།

ཁར་དུས་ཕྱིར་འོག། (Retreating monsoon)

ཁྲོ་ ༡༠ པ་དང་ ༡༡ སྐབས་ཉེ་མ་སའི་གོ་ལའི་ལྷོ་ཕྱོགས་སུ་ལྷགས་ཆེ་བ་འཕྱོ་བའི་རྒྱུང་གིས་ཁྲོ་གར་བྱང་གི་ཐང་སྤྱིང་དུ་རྒྱུང་ཁམས་ཀྱི་གཞོན་ལྷགས་ཆེ་དུ་འཕྱོ་ཡི་ཡོད། དེར་བརྟེན་ལྷོ་རུབ་ཁར་དུས་རྒྱུང་དུ་ཕྱིན་ནས་རིམ་བུས་བྱང་གི་

ས་ཁ། ༣ རོ་འཁོར་ཆར་པ་བགོ་འགྲེམས།

ཐང་ནས་ཕྱིར་ལོག་གྲེད་འགོ་འཛུགས་ཀྱི་ཡོད།

ཟླ་ ༡༠ པ་དང་ ༡༡ ནི་ཆུན་གཤེར་ཅན་གྱི་
 ཆར་དུས་ནས་དགྲུག་ཁ་ས་སྐྱམ་པའི་དུས་ལ་འཕོ་
 འགྱུར་འགོ་བའི་དུས་ཆོད་ཅིག་ཡིན། ཆར་དུས་
 རྫོགས་འགོ་བ་དང་བསྐྱུན་གནས་དྲངས་ཤིང་ཆ་
 རྫོད་རྒྱས་ནས་ཉིན་མོ་ཆ་བ་ཆེ་ཞིང་། དེ་ལ་**ཟླ་བཅུ་
 པའི་རྫོད་** (October heat) ཟེའ། རོན་ཀྱང་མཆན་མོ་
 ཆ་གང་བསྐྱམས་ནས་བསིལ་པོ་ཡོད།

ཆར་པ་འབབ་ཆེད། (Distribution of rainfall)

རྒྱ་གར་རྒྱུབ་ཀྱི་མཆོ་ཁ་དང་བྱང་ཤར་གཉིས་
 སུ་ལོ་འཁོར་ཆར་པ་སན་རི་མི་ཤར་ ༢༠༠ ལྷག་
 འབབ་ཀྱི་ཡོད། རོན་ཀྱང་རྒྱུབ་རྒྱུན་དང་། ལུང་

རྒྱ་ ༡༥ ལྷག་ བན་རྒྱབ་ཀྱི་ཉེ་འདབས་སུ་ཆར་པ་སན་རི་མི་ཤར་ ༤༠ ལས་ཉུང་བ་འབབ་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་གར་གྱི་རྒྱུ་
 ཁན་མཐོ་སྐང་ནང་དོས་སུ་**སཏ་ཡ་རྩིསི་** (Sahya dris) ལུལ་དུ་ཆར་པ་ཉུང་བ་འབབ་ཀྱི་ཡོད། དེ་ལྷན་རྒྱ་གར་གྱི་ས་ཁྱོན་
 ཡོངས་ལ་ཆར་པའི་འབབ་ཆད་མི་འདྲ་བའི་རྒྱ་མཆན་གང་ཡིན་ནམ།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པ་ལ་རྟགས་རྒྱུ་

༡། འཛམ་གླིང་ནང་ཆར་པ་མང་པོས་འབབ་ས་ནི།

- ༡) སིལ་ཆར།   ༢) རྩ་རམ་ས་ལ།   ༣) མོ་སིན་རྩམ།   ༤) གོ་མ་ཏ་རི།

༢། དབྱར་དུས་ཆ་རྫོད་རྒྱས་པའི་སྐབས་སུ་རྒྱ་གར་རྒྱུབ་བྱང་ལུལ་ནས་བརྒྱབ་པའི་ལྷགས་པ་དེ་ལ།

ཀ) ཀལ་བཤེས་ཁྲི།   ཁ) ཚོང་འབྲེན་ལྷན་པ།   ཅ) ལྷ།   ཎ) ཚར་རྒྱུད།

༣། རྒྱ་གར་ནང་ཚར་དུས་རྒྱ་བ་ག་དུས་ཅམ་ནས་འགོ་རྒྱུགས་སམ།

ཀ) རྒྱ་བ་ ༥   ཁ) རྒྱ་བ་ ༦   ཅ) རྒྱ་བ་ ༧   ཎ) རྒྱ་བ་ ༩

༤། རྒྱ་གར་ནང་རྒྱ་བ་ ..... ཅམ་ནས་ཚར་དུས་རྒྱུགས་ཀྱི་ཡོད།

ཀ) ༤   ཁ) ༧   ཅ) ༦   ཎ) ༡༠

༥། ལྷན་པ་བ་ནི་རྒྱུད་གི་གཞོན་ལྷན་པ་ཆེ་ས་ནས་རྒྱུད་སར་རྒྱག་གི་ཡོད། (དམ་བཅའ།)

ནམ་རྒྱ་ནི་དུས་ཡུན་རིང་པའི་གནམ་གཤེས་ཀྱི་འགྱུར་ལྷོག་ལ་ཟེར། (རྒྱ་མཚན།)

ཀ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

ཁ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

ཅ) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་འོད།

ཎ) དམ་བཅའ་འོད་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག།

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་བྲིས།

༡། རམ་རྒྱ་དང་གནམ་གཤེས་དབར་གྱི་ཁྱད་པར་བྲིས།

༢། སའི་གོ་ལའི་དཀྱིལ་ཐིག་ནས་སྤེ་གཉིས་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱོད་པའི་ཆེ་བོད་ཆད་རྒྱུད་དུ་འགྲོ་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།

༣། བྱི་མི་བོད་ལ་སྤེ་བས་ན་མཁའ་རྒྱུད་མི་འདད་པའི་དཀའ་ངལ་འཕྲད་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།

༤། ཅི་ཞིག་ལ་རྒྱུད་ཁམས་ཀྱི་གཞོན་ལྷན་པ་ཟེར།

༥། རྒྱ་མཚོའི་རིས་ཀྱི་རྒྱ་མཚོ་པོ་དང་རྒྱ་མཚོའི་གཉིང་གི་རྒྱ་གར་མོ་ཡིན་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།

༦། ཁྱེད་རང་གནས་སའི་ས་ཆ་དེར་ལོ་གཅིག་ནང་གནམ་གཤེས་མི་འབྲེན་པ་གཞོན་འདུག་ཆེ་བོད་མཐོ་ཤོས་དང་དམའ་ཤོས་ཀྱི་
ཁྲིམ་རིག་ཆོད་ཡིན་ནམ།

གསུམ་པ། བྱེད་སློ།

༡། སློབ་སྤྱུག་སོ་སོས་ས་གནས་ཀྱི་གནམ་གཤེས་དང་འབྲེལ་པའི་གནས་རྒྱུལ་འཛིན་གྱའི་ནང་འབྲེལ་བཟོད་བྱེད་དགོས།

༢། ང་ཚོའི་འཚོ་བའི་ནང་ནམ་རྒྱ་དང་འབྲེལ་པའི་བོད་ཀྱི་སྤྱི་གནས་དང་། དུས་ཆེན། ཁ་ལག་སོགས་གང་ཡོད་མེད་ཀྱིས་བསྐྱར་
བྱེས།

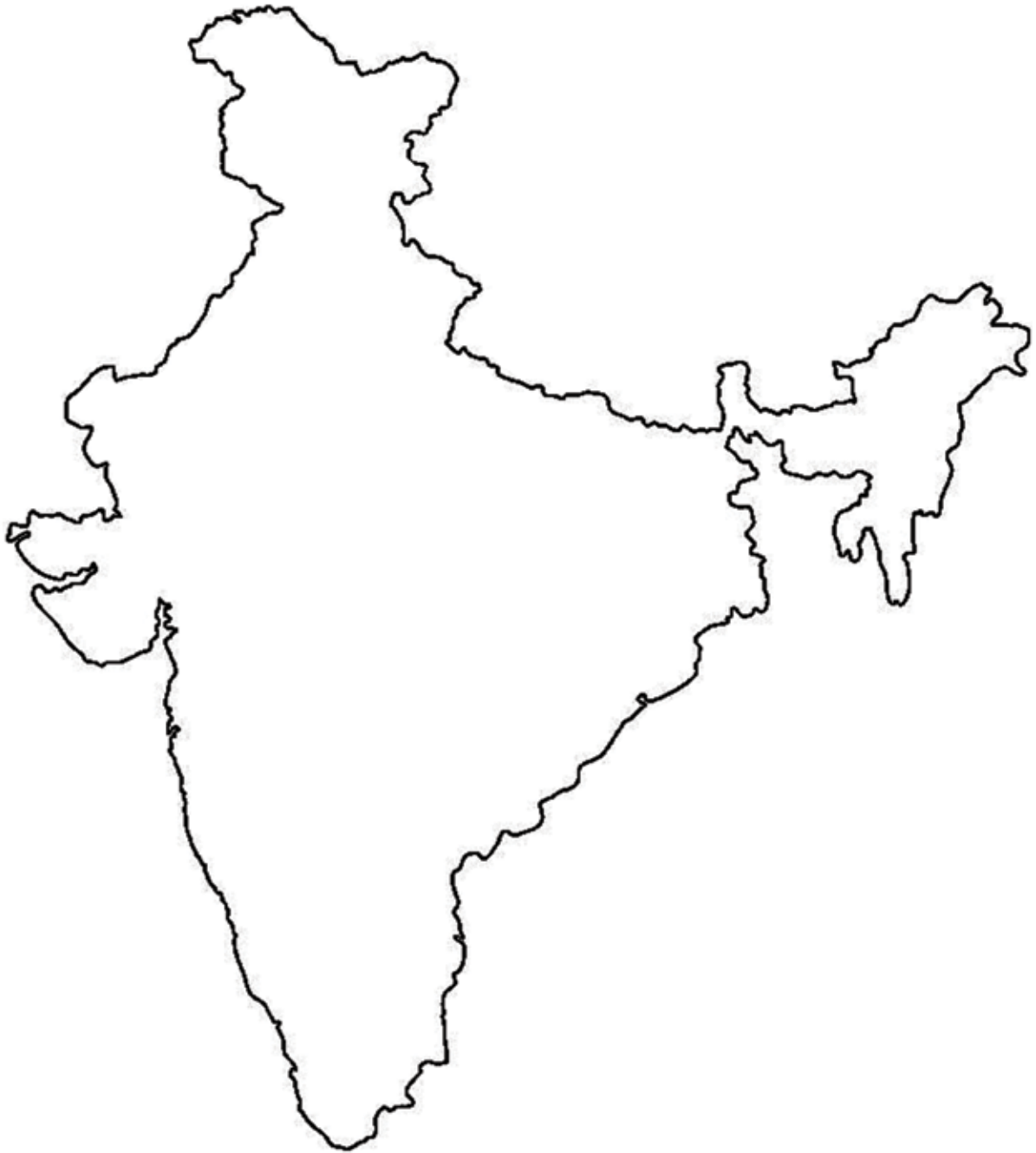
༣། རྒྱ་གར་གྱི་ས་ཕྱོགས་མི་འབྲེན་པ་ནས་ཁང་བ་དང་། ཕྱོན་གོས། ཟས་ཀྱི་པར་ཆོས་དགོས། རམ་རྒྱ་དང་དེའི་དབར་འབྲེལ་བ་

གང་ཡོད་གྲོས་བསྟར་གྱིས།

བཞི་པ། ས་ཁྲ་ཁ་སྒོངས།

༡། ཆར་བའི་འབབ་ཚད་སན་ཤི་མི་ཤར་ ༩༠༠ ལས་མང་བའི་ས་ཆ།

༢། ཆར་བའི་འབབ་ཚད་སན་ཤི་མི་ཤར་ ༣༠ ལས་ཉུང་བའི་ས་ཆ།

6

ནགས་ཚལ།

༡༡། །ནགས་ཚལ་ནི་ས་ཆ་ཞིག་གི་སྒྲིབ་ཏུ་ཤིང་སྒྲིབ་མང་པོ་སྤྱེས་པ་ཞིག་ལ་ཟེར། དེས་མི་དང་། སྤྱོད་ཆ་གསལ།
སྤྱི་དངོས་སོགས་ལ་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་ཡོད། ནགས་ཚལ་ནས་ང་ཚོར་ཤིང་ཆ་དང་། བྱ་དང་། སྤྱོད་གནས། ཟས་
སོགས་སྤྲོད་གི་ཡོད་པ་མ་ཟད། ནགས་ཚལ་གྱིས་ས་ཆུ་གཉིས་ལ་སྤྱང་སྤྱོད་བྱེད་པ་དང་། ཁ་སྐྱོང་གཙང་མ་བཟོ་བར་
ཕན་ཐོགས་ཡོད།

བྱེད་སྒོ། ནགས་ཚལ་དང་འབྲེལ་བའི་ཤེས་གསུམ་རེ་འུ་མིག་ཁ་སྐྱོང་ས།		
ཤེས་གྱི་ཡོད་པ།	ཤེས་འདོད་པ།	ཤེས་རྟོགས་བྱུང་པ།

དང་པོ། འཛམ་གླིང་ཁྱོད་ཡོངས་ལ་བྱུང་བའི་ནགས་ཚལ་སྤྱིའི་གནས་ཚུལ།

འཛམ་གླིང་གི་ནགས་ཚལ་སྤྱིའི་རྒྱ་ཁྱོད་ལ་ཉེ་ཀ་ཤིང་ཐེངས་ལྷུས་ ༣.༤ ཡོད་པ་དང་། དེས་འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་ས་ཁྱོད་
གྱི་བརྒྱ་ཆ་ ༣༠% ཟེན་ཡོད། མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་གྱི་[ཟས་རིགས་དང་ཞིང་ལས་རྟོག་ཞིབ་ཚན་པས་](#) (Food and

Agriculture Organization of the United Na-
tions) རོབ་ཅིས་བྱས་པ་ལྟར་ན། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༠
ནས་ ༢༠༡༠ བར་ལོ་བརྒྱའི་རིང་མིའི་རིགས་ཀྱི་
བཀོལ་སྤྱོད་དང་རང་བྱུང་གི་འགྱུར་བའི་རྒྱུ་
གྱིས་ནགས་ཚལ་ཉུང་དུ་བྱིན་པའི་རྒྱ་ཁྱོད་ནི་
ཉེ་ཀ་ཤིང་ས་ཡ་ ༡༣༠ ཅམ་ཡིན་པ་དང་། ལོ་
ངོ་བརྒྱ་དེའི་རིང་ནགས་ཚལ་འདེབས་འཛུགས་

ཕར་རིམ། ༤.༡ གླིང་ཆེན་བདུན་གྱི་ནགས་ཚལ་བྱུང་ཚུལ་མཚན་པའི་སྒྲ།

གྲིས་ཉམས་གསོ་བྱས་པའི་བཟོས་ཕྱི་རྒྱུ་ཁྲི་ལྔ་ལ་ ༥༠ ཙམ་ཡིན་པ་རེད།

གཉིས་པ། ཡུལ་རི་ཀ་གླིང་ཆེན་གྱི་ནགས་ཆལ།

རོབ་ཕྱི་རྒྱུ་ཁྲི་ལྔ་ལ་ཡུལ་རི་ཀ་གླིང་ཆེན་གྱི་ནགས་ཆལ་ཁྲབ་ཁུལ་སྤྱིའི་ས་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གྲུ་ཁྲི་ལྔ་ལ་ ༤༥༠

ཡོད་པ་དང་། དེས་འཛམ་གླིང་ནགས་ཆལ་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆ་ ༡༢ ཟེན་ཡོད། ཡུལ་རི་ཀ་གླིང་ཆེན་གྱི་ནགས་ཆལ་རིགས་གཙོ་བོ་ནི་**ས་རྩེལ་** (Sahel) དང་ཤར་ལྷོའི་གནམ་གཤིས་སྒྲུབ་ཤིང་ཆེ་བའི་ཆ་ཁུལ་དུ་སྤྱི་བའི་ནགས་ཆལ་དང་། ལུ་བ་དང་དབུས་ཀྱི་གནམ་གཤིས་བརྒྱབ་ཤིང་ཆེ་བའི་ཆ་ཁུལ་དུ་སྤྱི་བའི་ནགས་ཆལ། ཆ་བ་འབྲིང་ཙམ་ཁུལ་དུ་སྤྱི་བའི་ནགས་ཆལ། གྲང་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་དུ་སྤྱི་བའི་ནགས་ཆལ། དེ་བཞིན་ལྷོ་སྤྱིའི་མཆོ་རྒྱུད་དུ་སྤྱི་བའི་ཆུ་ཤིང་ནགས་ཆལ་བཅས་ཡིན།

བར་རིས། ༤་༣ ཡུལ་རི་ཀ་གླིང་ཆེན་དུ་
ནགས་ཆལ་ཁྲབ་ཁུལ།

ཡུལ་རི་ཀའི་ཡུལ་གྱི་ནགས་ཆལ་དོ་དམ་སྤྱད་བྱས་ནས་བཤམ་པ་དང་། ཡོང་འབབ་ཞན་པ། དེ་བཞིན་འབྲེལ་ཡོད་ཆོས་པ་ཁག་ཆད་དང་ལྡན་པའི་ཡར་རྒྱས་ཕྱིན་

མེད་པ་བཅས་ནི་མིག་སྤྱི་དཀའ་ངལ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

གསུམ་པ། ཞེ་ཤི་ཡའི་ཤར་ཁུལ་དང་ཞི་བདེ་རྒྱ་མཆོད་མངའ་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཆལ།

ཞེ་ཤི་ཡ་དང་ཞི་བདེ་རྒྱ་མཆོད་མངའ་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཆལ་གྲིས་འཛམ་གླིང་ནགས་ཆལ་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆ་ ༡༩.༩ ཟེན་ཡོད། ཁུལ་འདིར་གཞི་རྒྱ་ཆེས་ཆེ་བའི་ནགས་ཆལ་ནི་ཞི་བདེ་རྒྱ་མཆོད་ལུ་བ་བྱང་དང་ཞེ་ཤི་ཡའི་ཤར་ཁུལ་དུ་ཡོད་ལ། དེ་བཞིན་ཨོ་སྤུ་ལི་ཡུ་དང་། བོ་ཏུ་རི་ལོ་རྒྱ། ཞེ་ཤི་ཡའི་ལྷོ་ཁུལ། ཞི་བདེ་རྒྱ་མཆོད་ལྷོ་ཁུལ། ཞེ་ཤི་ཡའི་དབུས་ཁུལ་བཅས་སུ་འདྲ་ནགས་ཆལ་སྤྱད་པོ་ཡོད། འབྲུང་འབྲུར་ད་དུང་ཁུལ་འདིའི་ནགས་ཆལ་གྱི་གཞི་རྒྱ་ཆུང་དུ་མི་འགོ་བ་དང་། ཡར་རྒྱས་སོང་ཟེན་པའི་རྒྱུ་ཁྲབ་དག་གི་ནང་ནགས་ཆལ་གྱི་གཞི་རྒྱ་ཆེ་རུ་སྒྱེད་ཐབས་བྱེད་བཞིན་ཡོད་ཀྱང་། མི་འབོར་འཕེལ་ཆད་མཆོག་ཤིང་ཤིང་པ་དང་ཡོང་འབབ་རྩིས་ལྡན་སྤྱད་པའི་ཤིང་གི་ཅ་དངོས་སྤྱོད་ཁྲབ་སྤྱོད་ལས་ཆེ་རུ་འགོ་རྒྱུ་ཡིན་འདུག

བཞི་པ། ཞེ་ཤི་ཡའི་ལུ་བ་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཆལ།

ཞེ་ཤི་ཡའི་ལུ་བ་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཆལ་ཁྲབ་ཁུལ་སྤྱིའི་ས་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གྲུ་ཁྲི་ལྔ་ལ་ ༣.༤༤ ཡོད་པ་དེས། ཁུལ་དེ་གའི་ས་ཁྲོན་རྩིས་པའི་བརྒྱ་ཆ་ ༡ ཟེན་གྱི་ཡོད་ལ། འཛམ་གླིང་ནགས་ཆལ་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆ་ ༠.༡ ཟེན་གྱི་ཡོད། ཁུལ་དེ་གའི་མང་

བར་རིམ། ༤་༣
ཨ་ཤི་ཡའི་རྒྱུ་
ཁུལ་གྱི་ནགས་ཚལ་
ཁྲབ་ཚུལ།

བར་རིམ། ༤་༤
ཨ་ཤི་ཡའི་ཤར་
ཁུལ་དང་ནི་བདེ་རྒྱ་
མཚོའི་མངའ་ཁུལ་
གྱི་ནགས་ཚལ་ཁྲབ་
ཚུལ།

ཚོགས་གྱི་ཡོང་འབབ་བཟང་དུ་འགྲོ་བ་དང་། མི་འབོར་འཕེལ་རྒྱས་རྗེ་མཁྱོགས་སུ་འགྲོ་བར་བརྟེན། འབྲུང་འགྲུང་གི་
ལོ་རབས་ནང་འཆོ་བའི་དགོས་མཁོ་བསྐྱབ་པར་སུ་མཐུན་དུ་ཤིང་དང་ཤིང་ཆས་སྤྲོ་ཚོགས་ནང་འབྲེན་ལ་བརྟེན་དགོས་གྱི་
ཡོད།

ལྷ་རོ་ཡུ་ལྷ་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཚལ།

ལྷ་རོ་ཡུ་ལྷ་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཚལ་ཉ་ཅང་སྤྲུག་པོ་ཡོད་པས། དེའི་ཁྲབ་ཁུལ་སྤྱིའི་རྒྱ་ཁྲིན་ལ་ཉེ་ཀ་འེར་ས་ཡ་ ༡ ལས་མེད་
ཀྱང་། དེས་འཛམ་གླིང་ནགས་ཚལ་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆ་ ༡༥ ཟེན་ཅིང་། ལྷ་རོ་ཡུ་ལྷ་ཁུལ་གྱི་སྤྱི་ཚུལ་འཕེལ་བའི་བརྒྱ་ཆ་ ༤༥ ཟེན་ཡོད། ལྷ་
རོ་ཡུ་ལྷ་ཁུལ་གྱི་སྤྱི་ཚུལ་སྤྱི་ཚུལ་གྱི་སྤྱི་ཚུལ་དང་འཆར་འགོད་ལེགས་པོ་ཡོད་པས། ལྷ་ཁུལ་ལས་ཐོན་
ཁུངས་རྒྱ་སྤྱོད་དང་། ཡོང་འབབ་རྗེ་མང་། ཁོར་ལྷ་ཁུལ་སྤྱི་ཚུལ་བཅས་ཀྱི་ཐད་འབད་བ་སྤྱོད་མེད་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

དུག་ལ། ལེ་འེན་ཨ་མི་རི་ཀ་དང་ཁ་རི་རྩེན་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཚལ།

ལེ་འེན་ཨ་མི་རི་ཀ་དང་ཁ་རི་རྩེན་གྱི་ནགས་ཚལ་གྱིས་འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་ནགས་ཚལ་གྱི་བཞི་ཆ་གཅིག་ཟེན་པས།
དེ་ནི་འཛམ་གླིང་ནགས་ཚལ་ཁྲབ་ཁུལ་གྱི་ཁུལ་ཆེན་ཞིག་དུ་རོས་འདོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེ་དུ་གནས་གཤིས་ཆ་ལྡན་དུ་
སྤྱི་ཚུལ་འཕེལ་བའི་ནགས་ཚལ་ཁྲབ་ཁུལ་གྱི་སྤྱི་ཚུལ་ལ་ཉེ་ཀ་འེར་ས་ཡ་ ༡༣༠ ཡོད་པ་དང་། གནས་གཤིས་གནས་སྤངས་གཞན་

བར་རིམ། ༤་༥ ལྷ་རོ་ཡུ་ལྷ་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཚལ་ཁྲབ་ཚུལ།

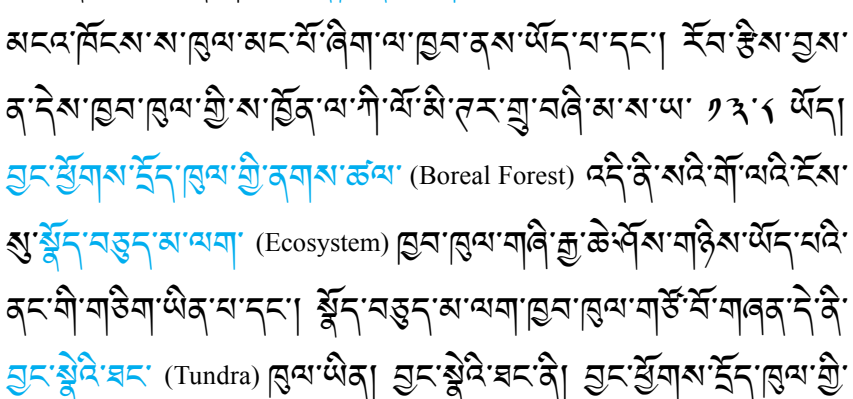
གྱི་འོག་སྤྱི་ཚུལ་འཕེལ་བའི་ནགས་ཚལ་ཁྲབ་ཁུལ་གྱི་སྤྱི་ཚུལ་ལ་ཉེ་ཀ་འེར་ས་ཡ་ ༡༣༠ ཡོད། མི་ཚོགས་སྤྲུག་པའི་ཨ་མི་རི་ཀའི་
དབུས་ཁུལ་དང་ཁ་རི་རྩེན་དུ་གྲོང་གསེབ་ནས་གྲོང་ཁྲིམ་ལ་གནས་སྤྱོད་བྱེད་ལུགས་ཆ་དུ་སོང་བས། ཞིང་ལས་ཐོན་སྤྱོད་

བདུན་པ། བྱང་ཨ་མི་རི་ཀ་སྤྱིང་ཆེན་གྱི་ནགས་ཆ་པ།

འེར་ས་ཡ་ ༣༩ རྒྱ་སྤྱི་དབུས་ཡོད་མོད། ཁེ་ན་ཏེ་ཡུལ་དུ་ནགས་ཆེལ་རྒྱ་སྤྱི་ཐད་སྐྱབ་འབྲས་དེ་ཙམ་སྤྱད་མེད། ནགས་ཆེལ་
ས་ཁུལ་རྣམས་ཀམ་པ་ནི་དག་གི་བདག་དབང་ལོག་ཡོད་ནའང་། འབྲུང་འབྲུང་གི་ལོ་རབས་ནང་ཁེ་ན་ཏེ་ཡ་འེར་ས་ཡ་གི་
ནགས་ཆེལ་གནས་བབ་རྗེ་ཞན་དུ་མི་འགྲོ་བར་སོང་གནས་སྐྱབ་པར་ངེས།

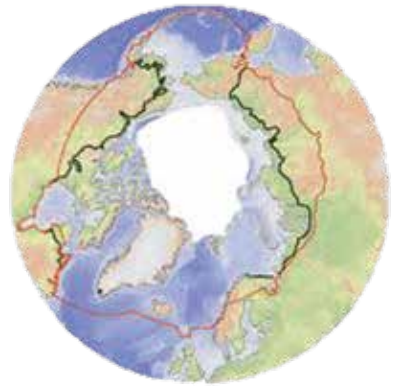
འཛམ་གླིང་བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་ནགས་ཆེན་གྱི་ཁྱུ་རྒྱ་དང་། **ས་ཁན་ཏི་ན་ཐི་ཡ།** (Scandinavia) བྱང་ཨ་རི་བཅས་ཀྱི་

ནགས་ཚལ་ཁྱབ་ཡུལ་ལས་ཀྱང་བྱང་གི་ཕྱོགས་སུ་ཡོད་པ་དང་། དེའི་མངའ་ཁོངས་གྲིས་བྱང་འབྲགས་རིམ་རྒྱ་མཚོ་
བར་ཁྱབ་ཡོད། སྤྱིར་བྱང་ཕྱོགས་རྫོང་ཁུལ་གྱི་ནགས་ཚལ་ལ་ཚོང་ལས་ཁེ་གཏོར་གྱི་རིན་ཐང་ཚུང་ཡང་། དེའི་ཁྱབ་ཁུལ་
གྱི་བྱང་ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ལ་མཚོན་ན་ཐོན་ཁུངས་གལ་ཆེན་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད།

བོད་ཀྱི་ནགས་ཚལ།

སྤྱིར་བོད་ཀྱི་ནགས་ཚལ་པལ་ཆེ་བ་ས་བབ་དཔལ་བའི་ལྗོངས་མཐའ་
མཆིམས་ས་ཁུལ་དང་གཙང་པོའི་གཡས་གཡོན་གྱི་རི་འདབས་སུ་ཡོད། དེའི་
ཁྲོད་ཀྱི་ཤིང་རིགས་གཙོ་བོ་ནི་ས་མཐོའི་སྤྱི་ལོ་བའི་ཐང་ཤིང་སྟེ། གསལ་
ཤིང་དང་། སྒོན་ཤིང་། ལྷག་པ་སོགས་ཤིང་སྤྱི་རིགས་འབྲེལ་མཉམ་པ་ལོད། དེ་
དག་གྱི་ཕྱོགས་སྒྲོན་གཤེད་ཁུལ་གྱི་ས་བབ་མཐོ་ཆད་མི་ཅེས་ ༣༥༠༠ ནས་ཅུང་
སྐུངས་ཤིང་བའི་བྱང་ཕྱོགས་ཁུལ་གྱི་ས་བབ་མཐོ་ཆད་མི་ཅེས་ ༩༣༠༠ བར་
དུ་སྤྱི་ལོ་འཆར་ཡོད་གི་ཡོད།

དཔེ་རིམ། ༤་༡ མིང་སྤྱོད་ཁུལ་དུ་ནགས་ཚལ་
ཁུབ་ཚུལ།

ཤིང་ནགས་ཀྱི་ཆ་སྒྲིམས་མཐུག་ཆད་ལ་ཆ་བཞག་ན། ཉེག་ཅེས་ཅེས་མི་ཅེས་ཀྱི་དཔངས་གྲུ་བཞེས་ ༡༨༡ རེ་ཟེན་
གྱི་ཡོད་ཅིང་། བོད་དབུས་ཁུལ་གྱི་ཐང་ཤིང་སོགས་ཤིང་རིགས་ཀྱི་ཆ་སྒྲིམས་མཐུག་ཆད་དེ་ཉེག་ཅེས་ཅེས་མི་ཅེས་ཀྱི་
དཔངས་གྲུ་བཞེས་ ༡༣༠༠ ཙམ་ཟེན་གྱི་ཡོད་པས་མཐུག་ཆད་ནི་འཛམ་གླིང་གི་མཐོ་ཤོས་ལ་སྤྱེད་པའི་གྱི་ཡོད།

བོད་ཀྱི་མཐའ་མཆིམས་ས་ཁུལ་དུ་ཀྱང་ནག་གིས་
འབྲུལ་ལམ་རྩི་ཙམ་འཛུགས་སྐྱུན་བྱས་པ་དེ་ཙམ་གྱིས་
ནགས་ཚལ་གཙོད་ཆད་མང་དུ་བྱེད་ཡོད། འབྲུལ་ལམ་ནི་
ཀྱང་གཞུང་གིས་མི་འཁོར་དཔོན་འབྲེན་དང་། རང་གི་ཁེ་ཕན་
ཁོ་ནར་དམིགས་ཏེ་བཟོ་སྐྱུན་བྱས་པ་དང་། དེ་དག་གི་ཆེད་
དུ་བཏང་བའི་འགྲོ་གྲོན་རྣམས་ནི་བོད་ཡར་རྒྱས་གཏོང་རྒྱུའི་
འགྲོ་གྲོན་གྱི་ཁོངས་སུ་བཏང་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ཙམ་

པར་རིམ། ༤་༢ ཀོང་པོ་ཁུལ་དུ་གཙོད་འབྲེག་བྱས་པའི་ནགས་ཚལ།

ལ་ཤིང་ནགས་གཙོད་འབྲེག་ནི་བོད་ནང་ལས་ཀ་སྤྱོད་ཡུལ་ཆེ་

ཤོས་ཀྱི་གསལ་ཤིག་ཡིན། དཔེར་ན། ཀོང་པོ་ཁུལ་གཅིག་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོ་ནས་བཟུང་དམག་མི་དང་། བོད་མི་
བཙོན་པ་ཉེས་ཁྲིམས་ཀྱིས་ཤིང་ནགས་གཙོད་འབྲེག་དང་དཔོན་འབྲེན་གྱི་ལས་ཀ་བྱས་ཐོང་ཡོད།

ནགས་ཚལ་གཙོད་འབྲེག།

དུས་རྒྱུན་མི་རྣམས་ཀྱིས་དགོས་མཁོ་སྤྱོད་ཚོགས་ལ་དམིགས་ཏེ་ནགས་ཚལ་གཙོད་འབྲེག་བྱེད་གྱི་ཡོད། དཔེར་
ན། ཀྱང་ཁྲོན་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་མང་པོ་ཞིག་གི་ནགས་ཚལ་ཅ་མེད་བཟོས་ཏེ་ཞིང་སར་བཙོས་པ་ལས། ཁྲོང་ཁྲེང་འཛུགས་སྐྱུན་
གྱི་གནས་སུ་བཙོས་པ་ལྟ་བུ་དང་། གཞན་ཡང་ཤིང་ནགས་གཙོད་འབྲེག་གིས་ནང་ཆས་དང་ཡོ་བྱད་སྤྱོད་ཚོགས་བཟོས་

ཏེ་ཆོང་ལས་གཉེར་བའམ། ཁང་པ་འཛུགས་སྐྱོན་དང་བྱད་
ཤིང་དུ་སྒྱུད་པ་སོགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་རེད།

བརྩོ་ལས་གསར་བརྩེ་ (Industrail Revolution)

བྱད་པ་ནས་ད་ལྟའི་བར་འཛམ་གླིང་གི་ནགས་ཆའ་བྱེད་
ཀ་ཙམ་གཙོད་འབྲེག་བྱས་ཡོད་པས། རང་བྱུང་ནགས་
ཆའ་གྱི་གནས་བབ་ལ་གཏོར་སྐྱོན་ཆབས་ཆེན་བཏང་
ཡོད། དེར་བརྟེན་ནགས་ཆའ་དུ་འཆོ་གནས་འཆའ་
བའི་རི་དྲགས་དང་། གཙན་གཟན། བྱ་བྱིའུ་སོགས་སྒོག་ལྷན་དང་སྒྱེ་དངོས་ས་ཡ་མང་པོ་ཞིག་གི་སྒྱེ་འཕེལ་ལ་སོག་
ཐུག་ཆེན་པོ་བཏང་ཡོད་པ་མ་ཟད། གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུད་འཕེལ་བའི་སྐྱོན་གཙོ་པོ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན།

བར་རིས། ༤་༡༠ གཙོད་འབྲེག་བྱས་ནས་གདུང་མ་བཅོས་པ།

ནགས་ཆའ་སྤངས་སྒྲོལ།

ནགས་ཆའ་ནི་འགྲོ་བ་མིའི་འཆོ་གནས་སྤྱི་དང་འབྲེལ་བའི་རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་གི་བྱུབ་ཆ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཀྱང་ཡིན།
དཔེར་ན། ནགས་ཆའ་སྤངས་སྤུས་ཆོགས་པོ་ཡོད་ཆེ། དེས་ས་བཅུད་མི་ཉམས་པ་དང་། ཚུའི་ཐོན་ཁུངས་ལེགས་པོ་ཡོང་
བར་ཕན་སྐྱབས་ཆེན་པོ་དང་། སྒྱེ་ཁམས་ཁོར་ཕྱག་ཕྱན་གནས་དང་ནམ་ལྔར་འགྱུར་ལྷོག་མི་འགྲོ་བར་ཕན་ཐོགས་ཆེན་
པོ་ཡོང་གི་ཡོད།

ནགས་ཆའ་སྤངས་སྒྲོལ་བྱེད་པར་གཞུང་གི་དོས་ནས་སྐྱབ་སྐྱབ་པ་ནི།

- ནགས་ཆའ་སྤངས་སྒྲོལ་གྱི་སྤྲིལ་ཁྲིམས་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ།
- ནགས་ཆའ་སྤངས་སྒྲོལ་བྱེད་པའི་དང་ལྷངས་ཆོགས་པ་ཁག་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱེད་པ།
- ནགས་ཆའ་སྤངས་སྒྲོལ་དང་འབྲེལ་བའི་གོ་ཏོགས་ལས་རིམ་སྒྲེལ་བ།
- ཤིང་སྤྱོད་འདེབས་འཛུགས་ཀྱི་ལས་གཞི་ལ་མཐུན་འགྱུར་གནང་བ།

མི་སྒྲེར་ཞིག་གི་དོས་ནས་རང་བྱུང་ནགས་ཆའ་སྤངས་སྒྲོལ་ཐད་དཀའ་ཆོགས་ཆེན་པོ་མེད་པར་རུས་པ་ཆེན་པོ་འདོན་
ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན།

- རང་ཉིད་ཀྱི་གྲོགས་པོ་དང་བྱིམ་མི་ཆོར་རང་བྱུང་ནགས་ཆའ་ཉམས་སྤྱད་འགྲོ་བའི་སྐྱོར་དོ་སྤྱོད་བྱེད་པ།
- ནགས་ཆའ་སྤངས་སྒྲོལ་ཐད་རུས་པ་འདོན་པའི་གཞུང་དང་སྒྲེར་གྱི་ཆོགས་པ་སོགས་སྤྱད་ལྷངས་བྱེད་པ།
- ནགས་ཆའ་གཙོད་འབྲེག་བྱས་པའི་ཡུལ་དུ་བསྐྱར་འཛུགས་བྱེད་པ།

➤ རྒྱལ་ཆའ་ཉུང་བའི་ཡུལ་སོགས་སུ་ཤིང་སྡོང་འདེབས་འཛུགས་བྱེད་པ།

གོང་གསལ་ནམས་ནི་གཞུང་དང་མི་སྐྱེར་རེ་རེ་ངོས་ནས་རྒྱལ་ཆའ་སྤྱང་སྐྱོབ་ཐད་རྒྱས་པ་འདོན་ཐབས་སྟབས་བདེ་ཤོས་དེ་ཡིན་ལ། མི་སྐྱེར་རེ་རེ་ངོས་ནས་འདི་ལྟ་བུའི་འབད་བཅོལ་བྱས་ཆོ། འཛམ་གླིང་མི་གངས་ས་ཡ་མང་པོས་ཐུན་མོང་གི་ཁེ་ཕན་ཆེད་རྒྱས་པ་ཆེན་པོ་འདོན་སྤྱད་རྒྱུར་གཞོན་མི་ཟེ། །

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པ་ལ་རྒྱགས་རྒྱུ།

༡། འཛམ་གླིང་གི་རྒྱལ་ཆའ་སྤྱིའི་རྒྱ་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གཏེར་ཐེར་འབྲུམ།

ཀ) ༩'༩   ཁ) ༩'༩   ག) ༩'༩   ཅ) ༡'༩

༢། ཨེ་ཤི་ཡའི་རྒྱལ་ཁུལ་གྱི་རྒྱལ་ཆའ་སྤྱིའི་ས་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གཏེར་ས་ཡ།

ཀ) ༩'༩   ཁ) ༩'༩   ག) ༩'༩   ཅ) ༩'༩

༣། ཨ་རི་ནི་འཛམ་གླིང་ནང་གི་རྒྱལ་ཆའ་སྤྱིའི་ས་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གཏེར་ས་ཡ།

ཀ) དང་པོ།   ཁ) གཉིས་པ།   ག) གསུམ་པ།   ཅ) བཞི་པ།

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱེད་རེ་བྱེད།

༡། ཅི་འདྲ་ཞིག་ལ་རྒྱལ་ཆའ་སྤྱིའི་ས་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གཏེར་ས་ཡ།

༢། ཨེ་ཤི་ཡའི་རྒྱལ་ཁུལ་གྱི་རྒྱལ་ཆའ་སྤྱིའི་ས་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གཏེར་ས་ཡ།

༣། ཨེ་ཤི་ཡའི་རྒྱལ་ཁུལ་གྱི་རྒྱལ་ཆའ་སྤྱིའི་ས་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གཏེར་ས་ཡ།

༤། སྤྱང་ཆའ་སྤྱིའི་རྒྱལ་ཆའ་སྤྱིའི་ས་ཁྲོན་ལ་ཉེ་གཏེར་ས་ཡ།

༥། ཁྱེད་རང་གིས་ནགས་ཚལ་སྤང་སྐྱོབ་ཆེད་བྱ་བ་གང་ཞིག་བྱེད་ཐུབ་བས།

གསུམ་པ། གྲོས་བསྟར་གྱིས། (གཤམ་གྱི་བརྗོད་གཞི་གང་རུང་གཅིག་ལ་བརྟན་བཟོ་ཐབས་བྱེད་དགོས།)

༡། འཛམ་གླིང་གླིང་ནགས་ཚལ་གྱི་རྒྱ་ཁྱོན་ཅུང་དུ་འགོ་དོན་ཅི་ཡིན་ནས།

༢། ནགས་ཚལ་ཉུང་དུ་སོང་བ་དེས་མིའི་རིགས་ཀྱི་འཚོ་གནས་ལ་གནོད་སྐྱོན་འབྱུང་ཚུལ་ཤོད།

༣། འཛམ་གླིང་གི་ནགས་ཚལ་སྤང་སྐྱོབ་བྱེད་ཐབས་ཅི་ཞིག་ཡོད་དམ།

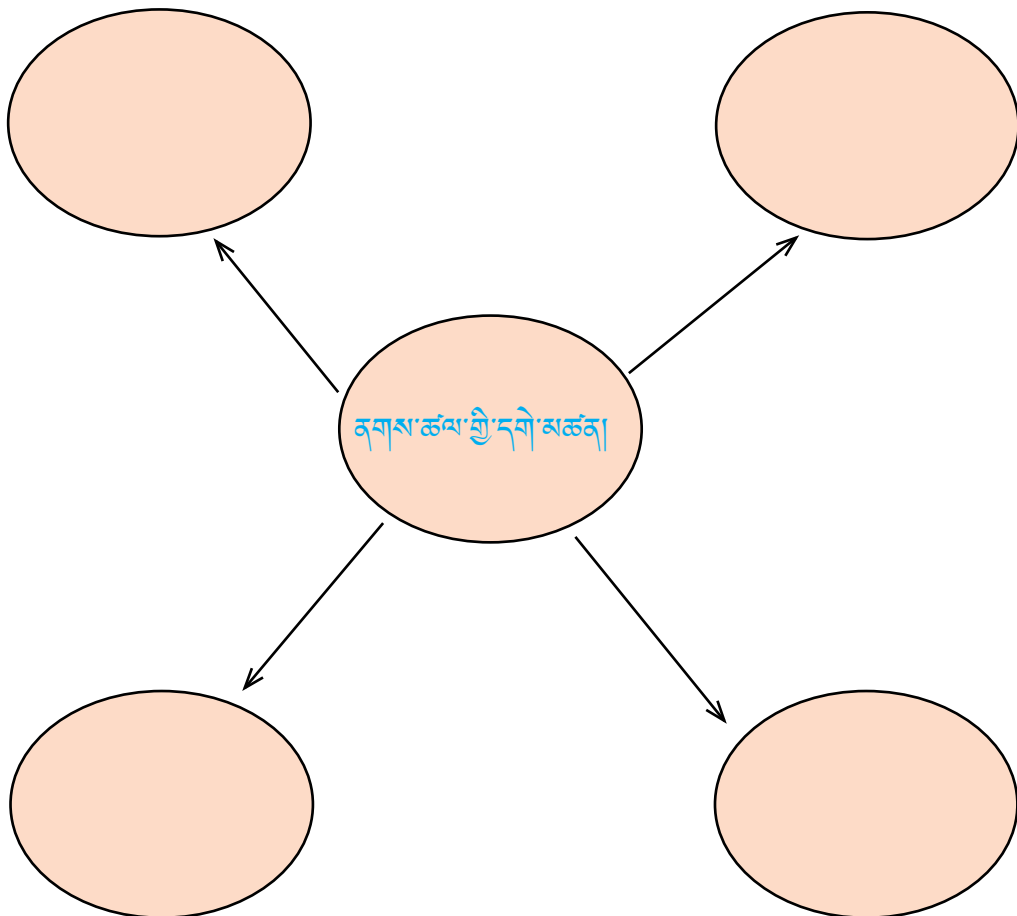
༤། བོད་ཀྱི་ནགས་ཚལ་སྤོང་གྱི་དཔེ་རིས་དང་གནས་ཚུལ་མཁོ་བསྐྱབ་གྱིས་འཛིན་གླའི་ནང་གྲོས་བསྟར་གྱིས།

བཞི་པ། བྱེད་སྒྲུབ།

༡། ནགས་ཚལ་ནས་ང་ཚོར་ཐོན་ཁུངས་གང་དང་གང་སྤོང་གྱི་ཡོད་པ་ཐོ་འགོད་གྱིས།

༢། ཉེ་འཁོར་གྱི་ནགས་ཚལ་ནང་གི་སྤོང་རིགས་འདྲ་མིན་གང་དང་གང་འདུག་བརྟག་དཔྱད་བྱས་ཉེ་མིང་གིས།

༣། ནགས་ཚལ་གྱི་དགེ་མཚན་དང་འབྲེལ་བའི་ཚོམ་བྱ་རེའུ་མིག་གིས།

ལྷན་ཁང་རྒྱངས་རྒྱས་འདི་དག་ལ་ཉི་མའི་ཆ་ཤོད་འཛིན་པའི་རུས་པ་ཡོད་པ་དང་། སའི་གོ་ལ་འདི་ཤོད་ཁོ་ལ་ལྷན་པ་
 ཞིག་ཡིན་པའང་རྒྱངས་རྒྱས་འདི་དག་གིས་ཉི་མའི་ཆ་ཤོད་བཟུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱང་བ་རེད། གལ་ཏེ་རྒྱང་ཁམས་ནང་
 རྒྱངས་རྒྱས་འདི་དག་མེད་ཆེ། ཉི་མའི་ཆ་ཤོད་སའི་གོ་ལར་ཐོག་རྒྱང་ཁམས་ཤུ་མི་ཐོགས་པར་སྤྱིར་བར་སྤྱང་དུ་ཕྱོག་
 འཕྲོ་བས། སའི་གོ་ལའི་རྒྱང་ཁམས་ཤུའང་ཤོད་ཁོ་ལ་མེད་པར་འགྱུར་གྱི་ཡོད། དེས་ན་སྤྱིར་རྒྱང་ཁམས་ཤུ་རྒྱངས་རྒྱས་

འདི་མེད་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན་པ་ཤེས་ཐུབ། འོན་ཀྱང་ད་དུང་གསལ་པོར་ངེས་དགོས་པ་ཞིག་ནི། རྒྱ་ཁམས་སུ་
རྒྱངས་རྒྱས་འདི་དག་མང་དགས་ན་དག་སྐྱོན་ཅི་ཞིག་ཡོད་མེད་དེ་རེད། རྒྱ་ཁམས་སུ་རྒྱངས་རྒྱས་འདི་དག་མང་དགས་
པ་དེས་གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུ་འཕེལ་གྱི་ཡོད་པ་དང་། གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུ་འཕེལ་བས་མི་དང་། སློག་ཆགས། ཅི་ཤིང་ཆང་མའི་
འཆོ་གནས་ལ་གཞོན་སྐྱོན་འབྱུང་གི་ཡོད། དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་དུས་མགོ་ནས་སའི་གོ་ལའི་རྒྱུ་ཆ་རྒྱུ་མས་ ༠
༩° སེལ་ཤིང་འཕར་ཡོད།

གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུ་འཕེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ།

འཛམ་གླིང་ཡུལ་གྱ་གང་སར་བཞོ་གྲ་དར་བྱུང་གིན་དུ་ཆེ་བའི་དུས་སྐབས་འདིར། ལོ་རེ་བཞིན་རྒྱངས་འཁོར་དང་།
གནམ་གྲ། འབྲུལ་འཁོར་བཅས་ཁྱི་སྟོང་མང་པོ་བཞོ་སྐྱོན་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད་ལ། དེ་དག་ཆང་མས་ལྡང་ཁང་རྒྱངས་རྒྱས་ (ཀར་
མོན་འཆོ་རྒྱང་ལྡང་ལྡན། རྒྱངས་པ། ཟེ་རྒྱང་ལྡང་གི་འཆོ་རྒྱང་ཅན། མི་ཟེན།) སྤར་ལས་མང་བ་སྐྱེད་བཞིན་ཡོད་པས། གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུ་ལོ་
རེ་བཞིན་ཆེ་རུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཆོག་ལ། གནམ་ཡང་འཛམ་གླིང་ནང་བ་ཕྱགས་གངས་ཐེར་འབྲུལ་

དཔེ་རིས། ༡་༩ རི་མོ་འདི་ལས་ཁྱེད་ཀྱིས་ཅི་ཞིག་མཐོང་གི་འདུག། རི་མོ་འདི་ནང་གི་གནམ་གྲ་དང་། རྒྱངས་འཁོར། རྒྱ་སྐྱོད་རྒྱངས་
འཁོར། གྲ་གཟིངས། བཞོ་གྲ་བཅས་ལ་ཐུན་མོང་དུ་ཡོད་པའི་སྐྱོན་གཙོ་བོ་ཅི་ཞིག་རེད་དམ།

༡་༥ ཡོད་པ་གཙོ་སེམས་གནམ་དག་གིས་ཀྱང་མི་ཐེན་གཙོ་བོས་པའི་རྒྱངས་རྒྱས་མི་གཙང་བའི་རིགས་སྐྱེད་ཀྱིན་ཡོད་
པ་དང་། ཞིབ་འཇུག་པ་ཆོས་གསུངས་པ་ལྟར་ན། ཉིན་རེར་ཆ་རྒྱུ་མས་བྱས་ན་བ་ཕྱགས་ཀྱིས་མི་ཐེན་ལི་ཏར་ ༡༠༠ ལས་
༣༠༠ ཡས་མས་ཤིག་སྐྱེད་ཀྱི་ཡོད་ལ། དེས་ཀྱང་གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུ་སྤར་བར་ཤུགས་རྒྱུན་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད།

མདོར་ན་གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུ་འཕེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ་ནི། ཁྱོད་ཁྱེད་འཇུགས་སྐྱོན་དང་། བཞོ་ལས་དར་རྒྱས། ལགས་
ཆལ་གཙོ་འབྲེག་འབྲུར་དོ་བྱུང་རྒྱས་སུ་སྐྱོད་ཐལ་ཆེ་བ། ཞིང་ལས་ཐོན་སྐྱེད་རྒྱ་ཆེར་གཉེར་བ་བཅས་ཆགས་ཡོད།
འདི་དག་ནི་ལྡང་ཁང་རྒྱངས་རྒྱས་སྐྱེད་བྱེད་གཙོ་བོར་གྱུར་ཡོད་པས། རྒྱ་ཁམས་སུ་ལྡང་ཁང་རྒྱངས་རྒྱས་མང་དུ་སོང་
སྟེ། གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུ་ལོ་རེར་འཕར་བཞིན་ཡོད། གལ་ཏེ་ང་ཆོས་ལུ་མཐུན་དུ་ལྡང་ཁང་རྒྱངས་རྒྱས་རེ་མང་དུ་འགྲོ་བར་ཆོད་

འཛིན་མ་བྱས་ཆེ། དེས་སའི་གོ་ལའི་ཐོག་གི་འཚོ་གནས་ལ་མི་འདོད་པའི་ཤུགས་སྒྲིལ་ཆེན་པོ་ཐེབས་ངེས།

ཁྱེད་ཀྱིས་ཉིན་རེའི་འཚོ་བའི་ནང་སྤྱོད་པའི་ཅ་དངོས་མང་པོ་ཞིག་གིས་ཀར་བོན་འཚོ་རྒྱུ་ཟུང་ལྡན་མང་པོ་སྤྱོད་བཞིན་ཡོད་པར་དོ་སྣང་བྱས་སྤྱོད་ངམ། ག་ཤམ་གྱི་དཔེ་རིམ་ནང་བཀོད་པའི་བྱིས་ཆས་འདི་དག་གིས་ཀར་བོན་འཚོ་རྒྱུ་ཟུང་ལྡན་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད་པས། ཁྱེད་ཀྱིས་ཀྱང་གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུན་འཁུར་བར་ཆོད་འཛིན་ཡོང་ཐབས་སུ་ཅ་དངོས་འདི་དག་སྤྱོད་སྤངས་རན་པ་ཞིག་ཡོང་བར་འབད་རྒྱ་གལ་ཆེ། ཅ་དངོས་འདིའི་རིགས་སྤྱོད་པར་སློག་གི་རུས་ཤུགས་སྤྱོད་དགོས་པས། དུས་རྒྱུན་རང་ལ་དགོས་མཁོ་དེ་ཅམ་མེད་ཀྱང་སློག་རུས་ཆོད་མེད་དུ་སྤྱད་ཆེ། དེས་སློག་གི་རུས་ཤུགས་ཐོན་ཁུངས་ཚུད་ཅོས་སུ་གཏོང་གི་ཡོད་པ་མ་ཟད། གོ་ལའི་རྫོད་ཆོད་རྒྱས་པར་བྱེད་པའི་ལྷང་ཁང་རྒྱངས་ཇུས་ཀར་བོན་འཚོ་རྒྱུ་ཟུང་ལྡན་ཡང་མང་པོ་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད་པ་ཤེས་དགོས།

དཔེ་རིམ། ༡་རྩ་གོ་ལ་ཆ་རྫོད་རྒྱས་པར་བྱེད་པའི་ཅ་དངོས་རིགས།

གོ་ལའི་ཆ་རྫོད་འཕེལ་བའི་ཤུགས་སྒྲིལ་།

གོ་ལའི་ཆ་རྫོད་འཕེལ་བར་བརྟེན་ནས་ནམ་རྒྱུ་འགྱུར་ཕྱོག་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། དུས་རྒྱུན་ནམ་རྒྱ་གང་སར་སྤར་བས་རྫོད་ཆོད་ཆེ་རུ་འགྲོ་བ་དང་། ཡང་དུས་རྒྱུན་ནམ་རྒྱ་འགྱུར་སྤར་བས་རྫོད་ཆོད་ཚུང་དུ་འགྲོ་བ་སོགས་རྒྱུ་གཏན་མིན་པའི་གནས་ཚུལ་མང་པོ་བྱུང་སྟེ། ཁོར་ལུག་དེའི་སྤྱི་དངོས་སློག་ཆགས་ཀྱང་གྱི་འཚོ་གནས་ལ་གོམས་འདྲིས་དཀའ་བའི་གཞི་པོ་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན། གོ་ལའི་ཆ་རྫོད་འཕེལ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ནམ་རྒྱུ་འགྱུར་ཕྱོག་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། དེས་སྤྱོད་པས་གཙང་པོ་དང་མཚོ་རྣམས་འཕེལ་ཏེ་མཚོ་དཀྱིལ་དུ་ཆགས་པའི་སྤྱིང་ཕན་དང་ས་ཆ་དམའ་སར་ཆགས་པའི་གྲོང་དང་གྲོང་བྱིར་མང་པོའི་གནས་སྤངས་ལ་དཀའ་ངལ་འབྱུང་ཉེན་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་མ་ཟད། ས་ཁུལ་

ཁྱེད་ཀྱིས་ཤེས་པས།

གོ་ལའི་ཆ་རྫོད་འཕེལ་བའི་སྤྱོད་ཀྱིས་འདས་པའི་ཕོ་རབས་ཁ་ཤས་རིང་བྱང་སྤྱོད་སྤྱོད་གི་མངའ་ཁུལ་གྱི་མཚའུ་ ༡༩༥ བསྐྱམས་ཡོད།

མི་ཉུང་བ་ཞིག་ལ་ཚུ་ལོག་གི་གནོད་འཚེ་འང་བསྐྱེད་མར་འབྱུང་གི་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་དང་། གཞན་ཡང་ས་ཁུལ་ཁ་ཤས་ལ་

བྱིད་ཀྱིས་ཤེས་སམ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༢ ལོར་བོད་གཞུང་
དཀའ་ལྷན་ལོ་བྱང་ཕྱོགས་ལས་ནས་
རྒྱལ་དབུ་བརྟེན་ནས་བཟུང་། ལོ་
ལྷོད་རི་དྲགས་སེམས་ཅན་སྤྱང་སྤྱོད་
ཆེད་རི་སྤྱང་ཅ་ཆོག་གསལ། རི་རྒྱ་སྤྱང་
རྒྱ་བསྐྱམས་པའི་ཁྲིམས་སྲོལ་ཡོད་པ་
རེད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་འཛམ་གླིང་གནས་
གཤིས་བརྟག་དབྱེད་ལྷན་ཚོགས་
དང་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཁོར་
ཡུག་ལས་འཆར་ཆན་པའི་དོན་ནས་
ནས་རྒྱུ་འབྱུང་ཕྱོག་འགོ་བའི་གནས་
ཚུལ་བརྟག་དབྱེད་ཕྱོ་ཁག་(Intergov-
ernmental Panel on Climate Change,
IPCC) བཙུགས།

བྱིད་ཆད་ཆེ་རུ་སོང་སྟེ་ཐན་བ་དང་མེ་སྐྱོན་འབྱུང་གི་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་རེད། གནད་དོན་
འདིའི་རྒྱུ་པས་སའི་གོ་ལའི་ལྷོ་སྟེ་དང་བྱང་སྟེར་གནས་པའི་མེད་གུན་དང་དོམ་
དཀར་སོགས་གྲང་སར་འཆོ་བའི་སྟོག་ཆགས་རྣམས་སྟོང་ཉན་གྱི་གནས་སུ་གྱུར་
བཞིན་ཡོད་ལ། ས་ཆ་ཁ་ཤས་ལ་ཅི་ཤིང་སྐྱམ་པ་དང་། མཆོའུ་དང་གཙང་པོ་
སྐྱམ་པ་སོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་འོག་སྟོག་ཆགས་མང་པོ་ཞིག་གི་འཆོ་གནས་ཉན་
ཁའི་གནས་སུ་གྱུར་ཡོད།

འཛམ་གླིང་འབྲོད་བརྟན་ལྷན་ཚོགས་ (World Health Organization) ཀྱིས་
བརྗོད་པ་ལྟར་ན། གོ་ལའི་ཆ་བྱོད་འཕེལ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ལོ་རེར་མི་གྲངས་
༡,༥༠,༠༠༠ ལྷག་གི་ཆེ་སྟོག་འཆར་བཞིན་ཡོད་ལ། མི་འབོར་ས་ཡ་ ༥ ཅམ་ནད་
ཀྱིས་མནར་གྱིན་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༣༠ ལ་སྟེབས་དུས་གོ་ལའི་ཆ་བྱོད་འཕེལ་བའི་
རྒྱུ་པས་མི་རྣམས་འཆི་བ་དང་ནད་ཀྱིས་མནར་བའི་གྲངས་ཆད་དེ་ལྷ་བ་གཅིག་
གིས་འཕར་ངེས་རེད།

གོ་ལའི་ཆ་བྱོད་འཕེལ་བའི་གནོད་སྐྱོན།

དང་སང་གོ་ལའི་ཆ་བྱོད་འཕེལ་བའི་གནོད་སྐྱོན་འཛམ་གླིང་ཁྱིལ་པོས་
སེམས་འཁྱུར་བྱེད་དགོས་པའི་གནས་སུ་གྱུར་ཡོད། དེ་ནི་རང་བྱུང་ཁམས་ཀྱིས་ང་
ཆོར་སྟོང་རྗེ་མ་བྱས་པ་མིན་པར་གཙོ་བོ་ང་ཆོའི་འདྲོད་རྒྱུ་དང་། སྤང་མེད་སོགས་

ལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་བཞིན་ཡོད། བོད་ནང་དུའང་རྒྱ་གཞུང་གིས་འཇུགས་སྐྱོན་ལ་ཁ་གཡར་ནས་དོན་དངོས་སུ་ཁོར་ཡུག་
ལ་གཞོན་པའི་ལས་ཀ་རྗེ་མང་དུ་འགོ་བཞིན་པར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་ཆ་བྱོད་འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་ཆ་བྱོད་ལས་ལྷ་བ་གསུམ་གྱིས་ཆེ་
བ་འཕར་བཞིན་ཡོད།

ཆ་བྱོད་ཆེ་རུ་འགོ་བ།

གོ་ལའི་ཆ་བྱོད་འཕེལ་བར་བརྟེན་སའི་གོ་ལའི་ཆ་བྱོད་ཆེ་རུ་འགོ་བཞིན་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ནས་ད་བར་སའི་གོ་
ལའི་ཆ་བྱོད་རྒྱུ་རི་ ༡ གིས་འཕར་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༢༠ ནི་གོ་ལའི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་གི་ཆ་བ་ཆེ་གོས་ཀྱི་ལོ་ཞིག་ཡིན། ཆ་
བྱོད་ཆེ་རུ་འགོ་བའི་རྒྱུ་ཀྱིས་ཆ་བ་དང་འབྲེལ་བའི་ནད་གཞི་མང་དུ་ཐོན་པ་དང་། དུས་རྒྱུན་གྱི་ལས་ཀ་དང་འགོ་བསྐྱོད་
ཆེད་དཀའ་ཁག་ཆེ་རུ་འགོ་བཞིན་ཡོད། དེར་མ་ཟད་**རི་མེ** (Wildfires) དང་**ཆ་རྒྱབས་** (Heatwaves) ཀྱི་དཀའ་ངལ་མང་

དུ་འཕུང་བཞིན་ཡོད། བོད་ནང་དུ་འང་ཆ་དོད་ཆེ་རུ་འགོ་བའི་རྒྱུ་གྱིས་འབྲུག་ས་རིམ་ཞུ་བ་དང་། མཚོ་དང་མཚོ་ཁྲ་སྐམ་བ། **གཏན་འབྲུག་ས་ཞུ་བ་** (Thawing of permafrost) སོགས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་འཕུང་བཞིན་ཡོད།

རང་བྱུང་གནས་ལུལ་ཞོར་བ། (Loss of natural habitat)

སའི་གོ་ལའི་ནམ་ཐྱར་ཆ་དོད་ཆེ་རུ་ཕྱིན་པའི་རྒྱུ་གྱིས་ཅི་ཤིང་དང་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རང་བྱུང་གནས་ལུལ་ཞོར་བའི་དཀའ་ངལ་འཕུང་བཞིན་ཡོད། དེ་ནི་ཅི་ཤིང་དང་སྟོག་ཆགས་མང་པོ་ཅ་སྟོང་དུ་འགོ་བ་དང་སྟོག་ཆགས་རེ་འགའ་གནས་ས་གཞན་དུ་སྟོ་དགོས་པའི་གནས་སུ་བྱར་བཞིན་ཡོད། བོད་ཀྱི་སྟོག་ཆགས་ལྟ་བུར་མཚོན་ན་རྒྱང་དང་། འབྲོང་། གངས་གཟིག་བྱ་ཁྲུང་ཁྲུང་སྟེ་ནག་སོགས་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དུ་གནས་སྟོ་བྱེད་པ་དང་ཅ་སྟོང་དུ་འགོ་ཉན་ཡོད་པའི་སྟོར་འཛམ་གླིང་གི་རི་དྲགས་སྤང་སྟོབ་ཚོགས་པ་ཁག་གིས་རིལ་བསྐྱགས་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

འབྲུག་ས་རིམ་ཞུ་བ། (Melting of glaciers)

ང་ཚོའི་སའི་གོ་ལའི་བརྒྱ་ཆ་ ༡༠ ཅུ་མ་འབྲུག་ས་རིམ་གྱིས་འཁྲུམ་ཡོད་པ་དང་། བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་བྱུང་བ་ནས་བཟུང་སའི་གོ་ལའི་སྤྲོད་དུ་ཀར་བོན་འཚོ་རྒྱུད་ལྷན་དང་ལྷང་ཁང་སྤྱང་སྤྱང་ལྷན་མང་དུ་ཕྱིན་པར་གོ་ལའི་ཆ་དོད་རྒྱས་ནས་འབྲུག་ས་རིམ་བཟུ་བྱས་ཆེ་རུ་འགོ་བཞིན་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོར་རྒྱལ་ཡོངས་བར་སྤང་འདྲིའི་སྤྱི་དང་གནས་སུ་**གཏོང་ལས་རིག་པ་ས** (NASA) དབྱུང་བར་གཞིགས་ན་འདས་པའི་ལོ་ ༩༠ ནང་བོད་ཀྱི་འབྲུག་ས་རིམ་བརྒྱ་ཆ་ ༢༠ ཅུ་མ་ཞུ་ཆར་བའི་སྟོར་གསུངས་ཡོད།

བྱེ་འགྱུར། (Desertification)

རྩ་བར་དང་ནགས་ཚལ་འཛོམས་པའི་ས་ཁུལ་མང་པོ་ཞིག་རིམ་བཞིན་བྱེ་མས་བརྒྱམས་པའི་བར་ཞིག་དུ་འགྱུར་བཞིན་པ་དེ་ལ་བྱེ་འགྱུར་ཟེར། སྤྱིར་སའི་གོ་ལའི་རང་བཞིན་ལ་འགྱུར་བ་འགོ་བའི་སྟོར་དང་། ཡང་སྟོས་བྱེ་འགྱུར་སྟོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་མང་པོ་ཞིག་གིས་ལོ་མང་རིང་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པར་གཞིགས་ན། ལོ་རེར་ས་གཤེས་གཤེན་པའི་ས་ཁུལ་ཐེར་འབུམ་ ༢༩ རེ་བྱེ་འགྱུར་འབྱུང་གི་ཡོད་པས། འདས་པའི་ལོ་ངོ་ཉེ་ལུང་རིང་སའི་གོ་ལའི་ངོས་ནས་ཨ་རིའི་ས་ཁྲིལ་དང་མཚུངས་པའི་ས་ངོས་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཞིག་བྱེ་མའི་འོག་ལ་བརྒྱམས་ཡོད། ཚོད་ཅིས་བྱས་ན་འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་ས་ངོས་ཀྱི་ལྷ་ཆ་གཅིག་ཅུ་ལ་བྱེ་མའི་གཞོན་སྟོན་ཐེབས་ཡོད།

བྱེ་སྟོན།

ཞེལ་པོར་ཞིག་གི་ནང་འབྲུག་ས་བ་རྒྱང་རྒྱང་ཞིག་དང་། དེའི་ནང་རྒྱ་ཉོག་ཅུ་ལྟ་སྟེ་ཆ་དོད་གཞལ་དགོས། འབྲུག་ས་བ་ཞུ་བའི་རྒྱུ་གྱིས་རྒྱུ་ཆ་དོད་ཆེ་ཅུ་མཐོ་རུ་འགོ་བར་སྟོས།

གོ་ལའི་ཆ་དོན་འཕེལ་བར་སྒྲིན་འགོག་བྱེད་ཐབས།

གོ་ལའི་ཆ་དོན་འཕེལ་བ་ནི་མིའི་རིགས་ཀྱི་བྱ་སྤྱོད་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་མཐུག་འབྲས་མི་ལོགས་པ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ན། དཀའ་གནད་འདི་སེལ་ཐབས་ཀྱང་མིའི་རིགས་ཀྱི་བྱ་སྤྱོད་མི་ལོགས་པའི་རིགས་ལ་ཆོད་འཛིན་བྱེད་རྒྱུར་རག་ལས་ཡོད་པ་གོར་མ་ཆག

དུས་རྒྱུན་འཛམ་གླིང་ཡུལ་གྱ་གང་སར་ནགས་ཆལ་གཙོད་འབྲེག་བྱེད་པ་འདིའི་གཞིན་སྒྲིན་དེལ་བསྐྱགས་ཀྱིས་མང་ཚོགས་ལ་གོ་རྟོགས་སྤེལ་ཐབས་བྱ་རྒྱུ་དང་། རང་ངོས་ནས་འབད་བཙོན་གྱིས་ནགས་ཆལ་འདེབས་འཛུགས་བྱ་རྒྱུ་ནི། གོ་ལའི་ཆ་དོན་འཕེལ་བར་སྒྲིན་འགོག་ཡོང་ཐབས་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན།

མི་མང་པོ་ཞིག་གིས་གནས་སྐབས་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་དང་འཆོ་ཐབས་ཁོ་ན་ལས་བསམ་སྒོ་གཏོང་གི་མེད་པས། འཆོ་གནས་སྤྱི་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་གལ་ཆེན་འདིའི་གནད་འགག་ཤེས་ཀྱི་མེད། དེར་བརྟེན་ཁོ་ཆོའི་གོ་རྟོགས་གོང་མཐོར་གཏོང་ཐུབ་ཆེ་འདིའི་ཐད་པན་རུས་ཆེན་པོ་ཐོན་ཐུབ།

ནགས་ཆལ་འདེབས་འཛུགས་བྱས་ཆེ། དེས་གོ་ལའི་ཆ་དོན་རྒྱས་པར་བྱེད་པའི་ཀར་བོན་འཆོ་རྒྱུད་བྱང་ལྡན་ཅུང་དུ་གཏོང་ཐུབ་པས། དེ་ནི་རྒྱུད་ཁམས་གཙང་བཟོ་བྱེད་ཐབས་ལོགས་ཤོས་ཤིག་ཡིན།

དེ་བཞིན་དུས་རྒྱུན་ཁྲིམ་ནས་ཅ་དངོས་རིགས་ཉོ་སྐབས་ཐོན་རྫས་རྙིང་པ་བསྐྱར་སྤྱོད་བྱས་པ་ཉོ་རྒྱུ་ནི། རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་དང་ཐོན་ཁུངས་སྤངས་སྤྱོད་བྱེད་ཐབས་རུས་ལྡན་ཞིག་ཡིན། ཁྲིམ་རའི་ནང་ཐོན་རྫས་རྙིང་པ་བསྐྱར་སྤྱོད་ཡོད་པའི་ཅ་དངོས་རིགས་ཉོ་མཁན་ཇི་ཅམ་མང་ན་དེ་ཅམ་གྱིས་ཁོར་ཡུག་ལ་གཞོད་སྒྲིན་རྒྱུད་བའི་དཔལ་འབྱོར་གཉེར་ཐབས་ལ་སྐུལ་འདེད་ཐེབས་ངེས།

ཁོར་ཡུག་སྤངས་སྤྱོད་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་དོན་ཐད་རུས་པ་འདོན་པའི་བྱེད་ཐབས་གཞན་ཞིག་ཡོད་པ་ནི། ཁོར་ཡུག་སྤངས་སྤྱོད་དང་འབྲེལ་བའི་ཚོགས་སྡེ་དང་ལས་རིགས་སྣ་ཚོགས་ནང་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ཡིན། ཚོགས་སྡེ་དང་ལས་རིགས་སྣ་ཚོགས་བརྒྱུད་དེ་མི་མང་པོ་ཞིག་གིས་མཉམ་ཁུབ་ཀྱིས་སྲིད་གཞུང་ལ་ཁོར་ཡུག་སྤངས་སྤྱོད་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་དོན་ཐད་འགན་འཁུར་བའི་སྐུལ་མ་ནན་པོ་གཏོང་ཐུབ་པ་དང་། དེས་གོ་ལའི་ཆ་དོན་རྒྱུན་གཏན་དུ་ཆགས་ཐབས་གཅིག་ཤུ་མིན་པར་ཁོར་ཡུག་སྤངས་སྤྱོད་སྤྱིའི་བྱ་གཞག་ཐད་རུས་པ་ཆེན་པོ་ཐོན་ངེས།

གནས་གཤིས་འགྱུར་བ་འགྲོ་བའི་གནད་དོན་ཐད་མིའི་
 རིགས་ཡོངས་ནས་འགན་འཁུར་དགོས་གཤམ་ཆེ་བའི་
 གོ་ཚོགས་སྤེལ་ཐབས་དང་། གནས་གཤིས་འགྱུར་བ་
 འགྲོ་བར་བརྟེན་ནས་སྤིང་ཐོན་རྒྱལ་ཁབ་དང་མཆོ་རྒྱུད་
 དུ་ཆགས་པའི་ཁྱོད་དང་ཁྱོད་ཁྱེད་མང་པོར་དཀའ་ངལ་
 འབྱུང་ཉེན་ཆེ་བའི་གནས་ཚུལ་ལ་མི་ཚང་མས་དོ་སྣང་
 ཡོང་ཆེད། མལ་ཤེབ་སྤིང་ཐོན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སློན་ཆེན་
 ལྷན་ཚོགས་ངོས་ནས་གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུན་འཁེལ་བ་དང་
 འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་ཐད་སྐར་མ་སུམ་ཅུའི་རིང་གི་
 ཚོགས་འདུ་ཞིག་མཆོ་འོག་ཏུ་བསྐྱེད་སྤྱོད།

གནས་གཤིས་འགྱུར་བ་འགྲོ་བའི་གནད་དོན་ཐད་མིའི་རིགས་
 ཡོངས་ནས་འགན་འཁུར་དགོས་གཤམ་ཆེ་བའི་གོ་ཚོགས་སྤེལ་
 ཐབས་དང་། གནས་གཤིས་འགྱུར་བ་འགྲོ་བར་བརྟེན་ནས་
 འབྲེལ་གས་རྩིས་ལྷན་འགྲོ་བ་དང་གཙང་པོ་སྤྲོས་བཞིན་པའི་གནས་
 ཚུལ་ལ་མི་ཚང་མས་དོ་སྣང་ཡོང་ཆེད། བལ་ཡུལ་ཀྱི་སློན་ཆེན་
 ལྷན་ཚོགས་ངོས་ནས་འཛམ་གླིང་གི་བོ་མཐོ་ཤོས་རྩིས་སྤྲོད་མའི་
 འདུལ་སྤོང་གི་ལའི་ཆ་རྒྱུན་འཁེལ་བ་དང་འབྲེལ་བའི་
 གནད་དོན་ཐད་སྐར་མ་སུམ་ཅུའི་རིང་ཚོགས་འདུ་འཛོགས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུས་པས་སྤིང་སྤྲོད་འབྲེལ་གས་རྩིས་
 ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་མཆོ་འོག་ལའི་གནས་ཚུལ་འདི། མ་འོངས་པར་ཉེན་ཆ་བས་
 ཆེ་བའི་སློན་ལ་སྤིང་ཐོན་རྒྱལ་ཁབ་རྣམས་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་ལྷོ་ཞི་བདེ་རྒྱ་
 མཆོའི་མངའ་ཁུལ་གྱི་ཚོགས་འདུ་ (South Pacific Forum) འཛོགས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོར་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་
 ངོས་ནས་འཛམ་གླིང་གནས་གཤིས་བརྟག་
 དཔྱད་ལྷན་ཚོགས་ (World Meteorological Or-
 ganization, WMO) བརྒྱགས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༢ ལོར་
 མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་
 ཚོགས་ཁོར་ཡུག་ལས་
 འཆར་ཆན་པ་ (United
 Nations Environment Pro-
 gramme, UNEP) བརྒྱགས།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པ་ལ་རྟགས་རྒྱུ་བ།

ཀ) ལྷང་ཁང་རྒྱངས་རྩས་རེ་མང་དུ་སོང་བས་གོ་ལའི་ཆ་རྟོག་འཕེལ་ཡོང་། (དམ་བཅའ།)

སའི་གོ་ལར་ལྷང་ཁང་རྒྱངས་རྩས་དགོས། (རྒྱ་མཚན།)

ཀ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

ཁ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

ག) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་ནོར།

ང) དམ་བཅའ་ནོར་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག།

ཁ) གོ་ལའི་ཆ་རྟོག་འཕེལ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ནམ་རྒྱུ་འགྲུ་ཕྱོག་འགོ་བཞེན་ཡོང། (དམ་བཅའ།)

ནམ་རྒྱའི་འགྲུ་ཕྱོག་ལ་བརྟེན་ནས་ཁང་པ་རྒྱག་མི་ཐུབ། (རྒྱ་མཚན།)

ཀ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

ཁ) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

ག) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་ནོར།

ང) དམ་བཅའ་ནོར་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག།

ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་གྲིས།

༡) ཅི་ཞིག་ལ་གོ་ལའི་ཆ་རྟོག་འཕེལ་བ་ཟེར་རམ།

༢) རྒྱང་ཁམས་ཀྱི་རྟོག་ཆ་དང་འཕར་བར་བྱེད་པའི་ལྷང་ཁང་རྒྱངས་རྩས་གཙོ་བོ་གང་དག་ཡིན།

༣) གལ་ཏེ་རྒྱང་ཁམས་ནང་ལྷང་ཁང་རྒྱངས་རྩས་འདི་དག་མེད་ཆེ་གང་འབྱུང་རམ།

༤) བྱེད་ཀྱིས་ཉིན་རེའི་འཆོ་བའི་ནང་གོ་ལའི་ཆ་རྟོག་འཕེལ་བའི་ཅ་དངོས་གང་དག་སྤྱོད་བཞེན་ཡོང། ཅ་དངོས་དེ་དག་སྤྱོད་རྒྱ་ཅུང་དུ་གཏོང་བར་ཐབས་ལམ་ཅི་ཞིག་ཡོད་དམ།

གཉིས་པ། བྱོ་བ་བསྐྱར་གྱིས།

- ༡། གོ་ལའི་ཆ་དོད་འཕེལ་བ་བརྟེན་བོད་ཀྱི་ཁོར་ཕྱག་ལ་ཕྱགས་སྟེན་ཅི་ཞིག་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད་དམ།
- ༢། བྱོད་ཀྱི་ཉེ་འཁོར་གྱི་མི་རྒྱུས་ཀྱིས་གོ་ལའི་ཆ་དོད་འཕེལ་བའི་སྟེན་གཙོ་བོ་ཅི་ཞིག་བཟོ་བཞིན་འདུག།

གསུམ་པ། བྱེད་སྒོ།

- ༡། འདི་ལོར་རང་བྱུང་གཞོན་སྟོན་གང་ཡོད་མིན་གྱི་གནས་ཚུལ་བསྐྱར་བྱས་ཀྱིས།
- ༢། བྱོ་བ་ལགས་ཀྱིས་གཙོ་སྟོང་འོག་ཁོར་ཕྱག་སྤང་སྟོབ་དང་འབྲེལ་བའི་བརྗོད་གཞིའི་ཐོག་ཚོགས་འདུ་བསྐྱེད་ཏེ་མ་འོངས་པར་ཇི་ལྟར་བྱེད་དགོས་མིན་གྱིས་ཚད་འཛིག་བྱ།
- ༣། སློབ་སྤྱི་གླེང་རམ་སྤེལ་ཚན་གང་རུང་གིས་ཅ་དངོས་རྟོག་བ་རྒྱུས་སྒྲོར་དང་། བོད་ཀྱི་ཁོར་ཕྱག་དང་འབྲེལ་བའི་དཔེ་དེབ་འབྲེམས་སྟོན་བྱེད་དུ་འཇུག་དགོས།
- ༤། བྱོ་བ་ལགས་ཀྱིས་དྲ་ཚོགས་ (<https://climatekids.nasa.gov/>) རོ་སྟོན་ཞུ་དགོས།

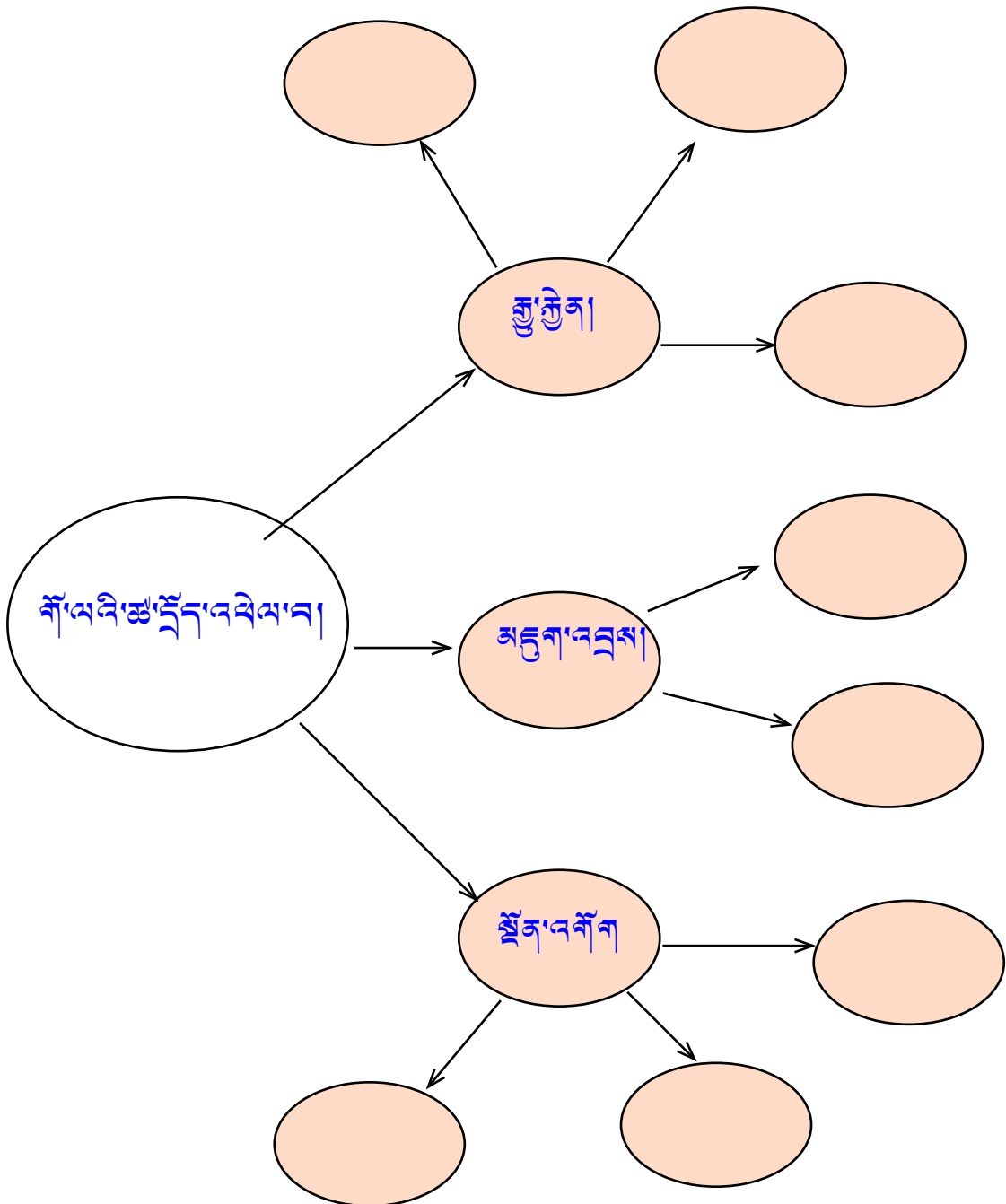
བཞི་པ། ཟུར་ལྟའི་རྒྱ་ཆ།

གཤམ་གྱི་སྟོན་བརྟན་གང་རུང་ཞིག་ལ་བལྟས་ཏེ་བསམ་གཞིགས་ཀྱིས་གོ་རྟོགས་སྤེལ་ཐབས་བྱས།

- An Inconvenient Truth
- The Five Ways to Save The World
- The Earth 2100
- The Great Warming
- Thin Ice

ལྷ་པ། ཆོམ་བྱའི་དཔེ་རིས།

གོ་ལའི་ཆ་རྒྱུད་འཕེལ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་དང་། མཐུག་འབྲས། རྒྱུན་འགོག་བཅས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་ཁག་ཆོམ་བྱའི་དཔེ་རིས་སུ་སྒྲོངས།

བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས།

བོད་མིལ་བུའི་རྗེས་སུ་བོད་ཀྱི་སྤྱི་དབང་སྐྱོང་མཁན་རིམ་པར་བྱང་བའི་རེའུ་མིག།

སྤྱི་ཚུངས་མཁན།	སྤྱི་དབང་སྐྱོང་མཁན་(བྱི་ལོ།)	སྤྱི་དབང་སྐྱོང་མཁན་ཕྱི་ལོ།
ས་སྐྱ་བ།	༡༣༥༣-༡༣༥༩	ལོ་ ༡༠༧
པག་བྱ་བ།	༡༣༥༩-༡༣༩༩	ལོ་ ༡༣༠
རིན་སྐྱེད་ས་པ།	༡༣༩༩-༡༤༦༦	ལོ་ ༦༩
སྤེལ་གཙང་བ།	༡༤༦༦-༡༦༣༣	ལོ་ ༡༦༦
དགའ་ལྷན་པོ་བླང་།	༡༦༣༣-༡༩༡༡	ལོ་ ༢༧༨

ལོ་ཚོགས་གལ་ཆེན་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས།

- ☞ ལྷ་ལོ་ ༡༣༠༠ ཅམ་ནས་སོག་པོའི་དབང་ལྷགས་བོད་ལ་སྤྱི་བས་འགོ་བཙུགས།
- ☞ ལྷ་ལོ་ ༡༣༠༩ ལོར་ཆོ་འཕྲུལ་སྤོན་ལམ་ཆེན་མོ་གསར་དུ་བཙུགས།
- ☞ ལྷ་ལོ་ ༡༣༣༩ ལོ་ནས་མན་ཁུ་དཔོན་དམག་བོད་དུ་བཅའ་སྤྱོད་བྱེད་འགོ་བཙུགས།
- ☞ ལྷ་ལོ་ ༡༤༠༧ ལོར་ཨིན་ཇིའི་དབང་དམག་བོད་ལ་སྤྱི་བས།
- ☞ ལྷ་ལོ་ ༡༤༡༣ ལོར་བོད་དང་ལྷ་ལོ་སོག་དབང་ཆེད་ས་ཡིག་བཞག།
- ☞ ལྷ་ལོ་ ༡༤༡༣ ལོར་བོད་སྤྱི་མན་ཁུ་དཔོན་དམག་ཡོངས་རྫོགས་མཐའ་སྤྱོད་བཟང་།
- ☞ ལྷ་ལོ་ ༡༤༡༧ ལོར་བོད་ཀྱི་ཨིན་གསུམ་དབང་ཤིང་སྤྱག་སིམ་ལའི་ཆེད་ས་ཡིག་བཞག།

༩

ས་སྐྱ་བ་ནས་དགའ་ལྷན་པོ་བྲང་བར་གྱི་ལོ་རྒྱུས།

༡༣༡། གྲི་ལོ་ ༡༤༩ ལོར་ལྷ་ལྷུང་དཔལ་རྫོང་གིས་བོད་རྒྱལ་ཞེ་གཉིས་པ་ཕྱ་དུམ་བཙན་པོ་བཀོངས་པ་ནས་ལོ་རྒྱུས་ ༤༡༡ རིང་བོད་ལ་གཅིག་གྱུར་གྱིས་མངའ་ཐང་སྐྱོང་མཁན་མེད་པར་ལུས་པས། དེ་ལ་ཡོངས་གྲགས་སུ་བོད་སིལ་བུའི་དུས་སྐབས་ཟེར་བ་སོགས་ཀྱི་སྐོར་འཛིན་རིམ་བདུན་པའི་ནང་སྤངས་ཟིན་པ་རེད།

འདིར་བོད་སིལ་བུའི་དུས་སྐབས་ཀྱི་རྗེས་སུ་བོད་ཁམས་ཡོངས་ལ་མངའ་དབང་སྐྱུར་མཁན་ས་སྐྱ་བ་དང་། རྗེ་སྲིད་པག་མོ་གྲུ་བ། རིན་སྤངས་པ། གཙང་བ་རྗེ་སྲིད་བཙས་རིམ་པར་བྱུང་སྟེ། མཐར་དགའ་ལྷན་པོ་བྲང་ཕྱོགས་ལས་ནམ་རྒྱལ་བཙུགས་ཚུལ་བར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྟུས་སུ་བཟོད་པར་བྱའོ། །

དག་པོ། ས་སྐྱ་བ་ས་བོད་ལ་མངའ་དབང་བསྐྱུར་བའི་དུས་སྐབས། (གྲི་ལོ་ ༡༣༥༣-གྲི་ལོ་ ༡༣༥༩)

༡། ས་སྐྱ་བ་ཞེས་པའི་མིང་ཐོགས་ཚུལ།

གྲི་ལོ་ ༡༠༧༣ ལོར་འཁོན་དགོན་མཆོག་རྒྱལ་པོས་གཙང་ཁུལ་གྱི་དཔོན་པོ་རིའི་འདབས་སུ་ས་གཟིགས་གནང་སྐབས། ཁོང་གིས་དཔོན་པོ་རི་སྤང་ཆེན་ཉལ་བ་དང་འབྲེལ་བའི་མཁའ་ཁུང་གཡས་པའི་ཐད་ནས་ས་དཀར་ཞིང་སྐུམ་ལ་ཚུ་གཡས་སུ་འབབ་པ་སོགས་ཀྱི་བཀའ་ཞིས་དགེ་མཚན་དུ་མ་དང་ལྷན་པ་མཐུན་ཏེ། དེར་དགོན་པ་ཞིག་བྲག་བཏབ། དགོན་པ་དེའི་མིང་ལ་ཡུལ་དེའི་སའི་ཁ་དོག་ལ་གཞིགས་ནས་ས་སྐྱ་དགོན་ཞེས་བཏགས། དེ་ནས་བཟུང་ས་སྐྱ་དགོན་གྱི་གདན་ས་འཛིན་མཁན་རིམ་པར་བྱུང་བ་ནམས་ལ་ས་སྐྱ་བ་ཞེས་པའི་མིང་ཐོགས་པ་ཡིན།

པར་རིས། ༡་༡ ལྷ་མོའི་དུས་ཀྱི་ས་སྐྱ་དགོན་པ།

༡། སོག་པོའི་བྲག་ཤུགས་བོད་ལ་ཐོག་མར་སླེབས་པ།

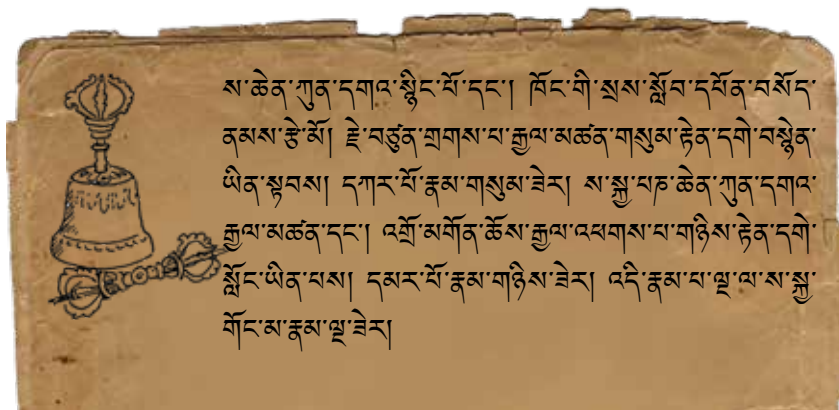
ཕྱི་ལོ་ ༡༣༠༠ ཙམ་ནས་བོད་ཀྱི་ས་མཆམས་སུ་སོག་པོའི་བྲག་ཤུགས་སླེབས་འགོ་ཚུགས། སྐབས་དེར་སྤེ་དཔོན་དང་ས་བདག་སོ་སོས་ཡུལ་གྱི་བདག་དབང་ལོངས་སྤྱོད་ལ་བརྟུག་གསུམ་མི་ཡོང་ཆེད། རོ་སྤང་ལྟ་བུར་འདབ་ནོར་ཞེས་རྟེན་ཆས་ཚུང་ཙག་རེ་སྤྱད་པ་དེས་རེ་ཞིག་གོ་ཆོད་པ་ལྟར་དབང་སྤྱར་གྱི་བྲག་ཤུགས་ཆེན་པོ་མ་བྱུང་། འོན་ཀྱང་ཕྱིས་སུ་སོག་རྒྱལ་ཆིང་གེ་སེ་ཁྲུང་གྲོངས་པའི་གཏམ་དེ་བོད་མི་ཚོས་ཐོས་པས། ལོ་འགའ་ཤས་རིང་འདབ་ནོར་སྤྱོད་མཆམས་བཞག དེར་བརྟེན་རྒྱལ་སྤྱོད་གོ་ཏན་ཁྲུང་ཁྲིས་ཏེ་ཕྱི་ལོ་ ༡༣༤༠ ལོར་སོག་དམག་ཁྲི་ཚོ་གསུམ་བྲངས་ཏེ། རྩ་སྤྱོད་སོགས་དགོན་པ་མང་པོ་མེར་བསྐྱབས་པ་དང་། བོད་མི་མང་པོ་དམར་གསོད་དང་འཕྲོག་བཅོམ་གྱིས་གནས་བབ་མི་བདེ་བའི་བརྟུག་གསུམ་ཆེན་པོ་བཟོས།

༢། བོད་སོག་མཆོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཐོག་མར་དབུ་བརྟེན་ཚུལ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༣༤༤ ལོར་གོ་ཏན་ཁྲུང་གིས་གསེར་ཡིག་པ་རྫོང་གི་མགོན་སོགས་བཀའ་ཤོག་དང་འབུལ་བ་གྲུ་ལོ་མ་བ་བཅས་ཆེད་མངགས་གྱིས་ས་སྐྱ་བརྩི་ཀུན་དགའ་རྒྱལ་མཆོན་མཆོག་སོག་ཡུལ་དུ་ལམ་གྱི་གནད་སྟོན་པར་གདན་བྲངས་པ་ལྟར་ཕེབས། ཁོང་གིས་ཆ་བོ་འཕགས་པ་སློ་གྲོས་རྒྱལ་མཆོན་ཕྱག་ཕྱིར་ཁྲིད་དེ་ལང་རྩ་ཞེས་པའི་ས་ཆར་འབྱོར་སྐབས། གོ་ཏན་ཁྲུང་སོག་ཡུལ་ནས་ཚུར་བྱོན་པའི་སྐབས་དང་ཁེལ་ཏེ་མཇལ་འཕྲད་བྱུང་བ་དང་། དེར་རྒྱལ་སྟོན་འབངས་དང་བཅས་པར་སྐབས་འགྲོ་དང་། ལས་འབྲས། ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་སེམས་བསྐྱེད་སོགས་གསུངས་ཏེ་ཆོས་ཀྱི་སྤྱིན་པས་ཆོམས་པར་མཛད། ཕྱི་ལོ་ ༡༣༤༥ ནས་ ༡༣༥༡ བར་ལོ་ངོ་ལྔ་ཙམ་གྱི་རིང་ས་པཌ་གྱིས་སོག་ཡུལ་དུ་ཆོས་ཀྱི་མཛད་པ་རྒྱ་ཆེན་བསྐྱངས་ཏེ། དགྲུང་ལོ་ ༥༠ ཐོག་ལང་རྩ་སྤེ་བཞིའི་ནང་ཆོན་སྤྱུལ་བའི་སྤེའམ་མེ་ཏོག་ར་བའི་སྤེ་རུ་སྐྱ་གཤེགས་པ་དང་། དེའི་ཕྱི་ལོར་གོ་ཏན་ཁྲུང་ཡང་འདས། བསྐྱར་དུ་སོག་དམག་བོད་ལ་སླེབས་ཏེ། མོན་མཁར་མགོན་པོ་གདོང་བཅོམ་ནས་མི་མང་པོ་བསད། རྒྱལ་ཆ་དང་རྫོང་འབར་ཟེར་བའི་བོད་ཀྱི་མི་ཆེན་གཉིས་ཀྱང་བཀོངས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༣༥༣ ལོར་ཀུབ་ལའི་ཁྲུང་ངམ་སེ་ཆེན་རྒྱལ་པོ་རྒྱལ་ཁྲིར་ཕེབས། སྐབས་དེར་འཕགས་པ་སློ་གྲོས་རྒྱལ་

མཆོན་དགྲུང་ལོ་ ༡༩ ཡིན་པ་དང་། ཁྲུང་གིས་རྒྱལ་སར་གདན་བྲངས་པ་ལྟར་ཕེབས། དེར་རྒྱལ་པོ་དང་བཅུན་མོ་གཙོས་རྒྱལ་སྟོན་ཉེར་ལྔ་ལ་ཡི་དམ་གྱི་རྫོང་སོགས་ཀྱི་དབང་ལན་གསུམ་གྱི་བར་བསྐྱར། དེ་ནས་བཟུང་སོག་

ཡུལ་དུ་གསར་སྤྲུགས་དོན་ཐེག་པའི་བསྟན་པ་དབུ་བརྟེས། རྒྱལ་པོས་དབང་དང་པོའི་ཡོན་དུ་བོད་ཁྱིམ་གྱི་སྐོར་བཅུ་གསུམ་
ལུལ། གཉིས་པའི་ཡོན་དུ་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ལུལ། གསུམ་པའི་ཡོན་དུ་རྒྱའི་མི་ཡུར་ཆེན་པོ་ལུལ། དེ་བཞིན་འགྲོ་མགོན་
ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པ་ལ་ཉི་ཤེས་པའི་རྒྱལ་པོའི་དབུ་མའི་གོ་གནས་ཀྱང་ལུལ་ཏེ། འགྲོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པ་སློ་
གོས་རྒྱལ་མཆོན་དང་། སོག་རྒྱལ་ཀྱུ་ལའི་ཁྲུང་སེ་ཆེན་རྒྱལ་པོ་གཉིས་ཀྱི་སྐུ་རིང་ལ་བོད་སོག་མཆོན་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་
བ་ཐོག་མར་དབུ་བརྟེས།

༧། ས་སྐྱ་པས་བོད་ལ་མངའ་དབང་སྐྱར་བ།

སྤྱིར་ས་སྐྱའི་ཆོས་ལྟེ་ཆེན་པོའི་གདན་ས་པ་ཐོག་མ་རྣམས་ཀྱི་སྐབས། ས་སྐྱ་པ་ཞེས་བོད་ཁམས་ན་སྟོན་གྲགས་
ཤིན་ཏུ་ཆེ་ནའང་། དེ་དུས་བོད་ཡོངས་ལ་ས་སྐྱ་པས་མངའ་དབང་སྐྱར་མེད། ས་སྐྱའི་དཔོན་རབས་རིམ་བས་བོད་

འདབ་ཅོར། གུས་པ་ཞུ་ཆེད་སྤྱེས་སུ་བུལ་བའི་
དངོས་པོ།

མཆོན་ གསེར་ཡིག་ལ། རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ཡིག་ཁྱེར་བའི་
མི་དེ་ལ་གསེར་ཡིག་པ་ཟེར།

འབྲེལ། ལྷག་ཕྱིར། ཞབས་ཕྱི།

དབུ་མ། རྒྱལ་པོ་དང་དཔོན་པོ་སོགས་ཀྱི་སྐྱ་མའི་
གཙོ་པོ།

ཞབས་འབྲིང་། རྒྱ་མ་དང་དཔོན་པོ་སོགས་ཀྱི་
གཡོག་འཁོར།

ཡོངས་ལ་དབང་སྐྱར་བའི་དུས་སྐབས་ནི། འགྲོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་
འཕགས་པའི་དུས་ནས་བྱང་བ་ཡིན་ཏེ། སེ་ཆེན་རྒྱལ་པོས་འགྲོ་
མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པ་ལ་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་ལུལ་བ་ནས་
ཕྱི་ལོ་ ༡༣༥༣ ལས་ ༡༣༥༩ བར་ལོ་ངོ་ ༡༠༥ ཡི་རིང་དཔོན་
ཆེན་ཤྲུ་བཟང་པོ་སོགས་ས་སྐྱའི་དཔོན་རབས་ཉི་ཤུ་ཡིས་བོད་
ཁམས་ཡོངས་ལ་དབང་སྐྱར་བའི་ལོ་རྒྱུས་བྱང་། དེ་ནི་དུས་རབས་
བཞི་ལྷག་རིང་བོད་
ཁམས་གཅིག་གྱུར་

མེད་པར་ཁ་འཐོར་དུ་གནས་དགོས་བྱུང་བའི་རྗེས་སུ་སྐྱར་ཡང་གཅིག་
གྱུར་བྱུང་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འགྱུར་རིམ་གསར་པ་ཞིག་གི་མཆོམས་ཡིན།
སྐབས་དེར་ཁྱིམ་གྱི་སྐོར་བཅུ་གསུམ་ལ་ཁྱི་དཔོན་རེ་དང་། ཁྱི་དཔོན་རེའི་འོག་
ཏུ་སྟོང་དཔོན་བཅུ་རེ་བསྐོས་ཤིང་། མདོ་ཁམས་ཁུལ་དུའང་དཔོན་བསྐོ་
གཞག་བྱས་ནས་དབང་སྐྱར་བ་བྱུང་།

༨། ས་སྐྱ་པའི་དབང་ཤུགས་ཉམས་སྐྱད་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུ།

དར་རྒྱད་ནི་འཛིག་ཉེན་གྱི་ཆོས་ཉིད་ཡིན་པས། ས་སྐྱ་པས་བོད་
ཡོངས་ལ་མངའ་དབང་སྐྱར་ནས་ལོ་ ༡༠༥ འདས་རྗེས་ས་སྐྱ་པའི་མངའ་
འོག་གི་ཁྱིམ་གྱི་སྐོར་གྱི་དབང་འཛིན་མཁན་ནང་ཁུལ་དུ་དབང་ཆ་འཕྲོག་ཅོད་

བོད་ཁྱིམ་གྱི་སྐོར་བཅུ་གསུམ།
ལ་སྟོང་སྟོ། ལ་སྟོང་བྱང་། གྱུར་ལོ། ལྷ་མིག་
ཤངས། ཞ་ལུ་བཅས་གཙང་གི་ཁྱི་བྱག་དང་།
རྒྱ་མ། འབྲི་གོང་། ཆོལ་བ། ཐང་བོ་ཆེ། བག་
བྲ། གཡལ་བཟང་སྟེ་དབུས་ཀྱི་ཁྱི་བྱག་དབུས་
གཙང་གི་མཆོམས་སུ་ཡང་འཕྲོག་སྟག་ལུང་
ཁྱིམ་གཅིག་བཅས་ཡིན་ནོ། །

ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཐབས་སྤྱད་པོ་བྱང་སྟེ་སྟོབས་ལྷགས་ཉམས་དམས་སུ་གྱུར་བ་དང་། རིམ་གྱིས་མངའ་དབང་པག་གྱུ་ཁྱི་
སྟོར་གྱི་དཔོན་ཏཱ་ལེ་མི་ཏུ་བྱང་ཆུབ་ཀྱིས་མཆན་གྱི་ལག་ཏུ་ཤོར།

གཉིས་པ། པག་གྱུ་པས་དབང་སྐྱུར་བ།

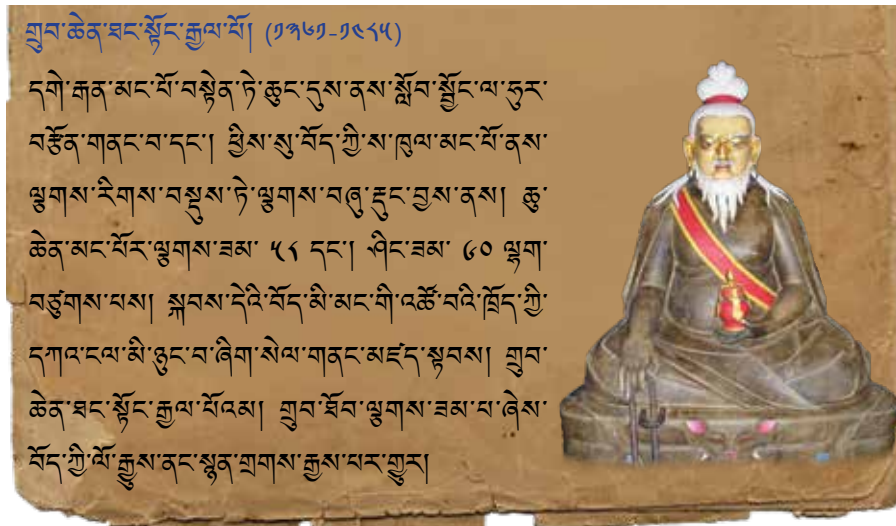
(བྱི་ལོ་ ༡༣༥༥-བྱི་ལོ་ ༡༤༩༩)

༡། པག་མོ་གྱུ་པས་སྤྱིད་དབང་བཟུང་ཚུལ།

ས་སྐྱ་པས་བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་གྱིས་ལོ་ངོ་ ༡༠༥ རིང་སྤྱིད་དབང་བཟུང་རྗེས། བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་གྱིས་
མངའ་ཐང་སྟོང་བའི་དབང་ལྷགས་དེ་སྟེ་སྤྱིད་པག་གྱུ་པ་ལ་ཤོར། དེ་ནི་བྱི་ལོ་ ༡༣༥༥ ལོར་པག་གྱུ་ལེ་ཁྱི་དཔོན་ཏཱ་ལེ་མི་
ཏུ་བྱང་ཆུབ་ཀྱིས་མཆན་གྱིས་བོད་སྤྱི་ལ་དབང་སྐྱུར་འགོ་ཚུགས་པ་ནས་བྱི་ལོ་ ༡༤༩༩ བར་སྟེ་སྤྱིད་པག་མོ་གྱུ་པ་རིམ་

བྱོན་གྱིས་བོད་ཀྱི་མངའ་དབང་
བསྐྱེད་པའི་དུས་སྐབས་ཡིན།

སྤྱིར་པག་གྱུ་ནི་ས་
སྐྱ་པའི་སྐབས་ཁྱི་སྟོར་བཅུ་
གསུམ་བྱང་བའི་ནང་གི་གཅིག་
ཡིན་པ་དང་། དེར་པག་གྱུ་ལེ་
ཁྱི་དཔོན་རྡོ་རྗེ་དཔལ་ལོགས་
རིམ་པར་བྱང་སྟེ། ཁྱི་དཔོན་
ཀྱིས་མཆན་སྐབས་ཀྱི་སྐབས་

ཏཱ་ལེ་མི་ཏུ་བྱང་ཆུབ་ཀྱིས་མཆན་དགྲུང་ལོ་ཉི་ཤུར་སོན་པ་དང་། ས་སྐྱ་པས་ཁོང་ལ་སྤྱད་མགོ་འོར་བུ་གསུམ་པ་ཞེས་པའི་
ཐམ་ཀ་བསྐལ་ཏེ་པག་གྱུ་ལེ་ཁྱི་དཔོན་དུ་བསྐྱོས། ཀྱིས་མཆན་སྐབས་ཀྱིས་ཁྱི་དཔོན་གྱི་གོ་གནས་ཏཱ་ལེ་མི་ཏུ་བྱང་ཆུབ་ཀྱིས་
མཆན་ལ་སྟོན་འདོད་མེད་པའི་ནམ་འགྱུར་བསྟན་མོད། ས་སྐྱ་ནས་བཀའ་བསྐྱབས་ཏེ་གོ་ས་ནས་པབ་པས། ཏཱ་ལེ་མི་ཏུ་
བྱང་ཆུབ་ཀྱིས་མཆན་གྱིས་སྟེ་གདོང་ཅིས་སྐྱེད་ཏེ་པག་གྱུ་ལེ་ཁྱི་དཔོན་གྱི་གོ་གནས་དངོས་སུ་བཟུང་། བྱི་ལོ་ ༡༣༥༥
ལོར་སྟེ་སྤྱིད་པག་མོ་གྱུ་པ་ཏཱ་ལེ་མི་ཏུ་བྱང་ཆུབ་ཀྱིས་མཆན་གྱིས་ས་སྐྱ་པའི་སྤྱིད་དབང་འཕྲོག་སྟེ། བོད་ཚལ་ཁ་གསུམ་
ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་དབང་བསྐྱུར་རྟོ། །

༡༩ རྩེ་རྩིང་པག་མོ་བྱ་བ་རྩེ་མི་རྩ་བྱང་ཆུབ་སྐྱེས་མཆོན་གྱིས་ཤོད་ཁམས་ཆོས་བཞིན་བསྐྱེད་སྤྱོད་པ།

དབང་ཆ་འཕྲོག་ཅོད་ཀྱི་རིམ་པ་མང་པོ་བརྒྱད་དེ། མཐར་ཐྱེད་སི་ཏུ་བྱང་ཆུབ་རྒྱལ་མཆོན་པོད་མྱི་ལ་མངའ་དབང་
རྒྱུར་བའི་བདག་པོར་བྱུང། ཁོང་གིས་དྲགས་པོ་བཀའ་བརྒྱད་པར་མདོ་ཕྱོགས་ཀྱི་བཤད་བྲག་གསར་ཉིད་མཛད་
ཅིང། བོད་ཡུལ་གང་སར་སྐྱབས་སུ་བསྐྱུང་བྱུགས་ཏེན་གསར་བཞེངས་དང་
མཐུན་སྦྱར་གནང་སྟེ་ཆོས་ཀྱི་ཕྱོགས་ལ་བྱ་བ་རྒྱ་ཆེན་པོ་བསྐྱབས་པ་
མ་ཟད། རི་རྒྱ་སྤྱང་རྒྱ་བལྟམས་པ། རྒྱ་ཆེན་ལ་ཟམ་པ་དང་། ཀོ་བྲུ་
གསར་འཛུགས། ལམ་འཕྲང་དབེན་པ་ཅི་ཡོད་ལ་འཛིགས་སྦྱོབ། ཞིང་
འཕྲོག་མི་མང་ལ་དབྱ་ཁུལ་ཆག་ཡང་། དབུས་གཙང་དང་། མངའ་
རིས་ཕྱོགས་ཀྱི་ས་ཆེགས་ནམས་ལ་རྫོང་ཆེན་བརྒྱ་གསུམ་བཅེགས་
པ། བོད་ཆོས་རྒྱལ་གོང་མའི་ཡུགས་བཞིན་ལྷ་ཆོས་དགེ་བ་བརྒྱ་
གཞིར་བབྱང་སྟེ། ཁྲིམས་ཡུགས་ཞལ་སྟེ་བཙེ་ལྷ་གཏན་ལ་ཕབ་པ་
སོགས་སྤིང་ཕྱོགས་ནས་ཀྱང་མཛད་པ་རྒྱ་ཆེར་བསྐྱུངས་ཤིང་། ཁོང་
གི་དུས་སུ་བོད་ཁམས་ཡོངས་སྤར་ལས་བདེ་སྦྱིད་དང་། ཞི་བདེ།
དར་རྒྱས་བཅས་ཀྱི་ལམ་དུ་ཞུགས་སུབ་པ་བྱུང་བས། བོད་ཀྱི་ལོ་
རྒྱུས་ནང་མཛད་རྗེས་ཆེ་བར་གྲགས་སོ།

མི་དབང་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཆོན་དང་། དཔོན་ཆེན་ནས་
མཁའ་བབ་པོ་གཉིས་ཀྱིས་རྗེ་ཙོང་ཁ་བ་ཆེན་པོ་གཏུག་
གི་ཁོར་བུར་བསྟེན་ཏེ། རབ་བྱུང་བདུན་པའི་ས་སྐང་
༡༧༠༩ ལོར་རྩ་ལྷན་གཏུག་ལག་ཁང་དང་རལོ་ཆེ་རྟེན་
དང་བརྟེན་པ་བཅས་ཉམས་གསོ་བསྟེན་བཀུར་མཛད་
པའི་སྤྱིན་བདག་གཞན་སྟེ། རྗེ་ཙོང་ཁ་བ་ཆེན་པོས་ཆོ་
འཕྲུལ་སྟོན་ལས་ཆེན་མོ་གསར་འཛུགས་མཛད་། དེ་
ནས་བརྒྱད་ལོ་རེ་བཞིན་བོད་རྒྱ་དང་པོའི་ཆོས་བཅོ་ལྔ་ལ་
ཆོ་འཕྲུལ་དུས་ཆེན་ཞེས་སྤང་ཅི་ཤེད་སྟོལ་ཆགས།

༣། བག་གྱའི་དབང་ཤུགས་ཉམས་ཚུལ།

གོང་དུ་གསལ་བ་བཞིན། གྲི་ལོ་ ༡༣༥༥ ནས་ ༡༤༤༥
བར་ལོ་ ༡༤༠ ཙམ་གྱི་རིང་ཕྱེ་ཕྱིན་པ་ག་མོ་གྲུ་བ་རིམ་གྱིན་
གྱིས་ཐོད་སྦྱི་ལ་མངའ་དབང་སྐྱུར་ཡོད། བྱང་ཆུབ་རྒྱལ་
མཆོན་གྱི་རྗེས་སུ་འདམ་དབངས་ལྟ་རྒྱུ་རྒྱལ་མཆོན་སོགས་
དཔོན་རབས་ལྷ་ལེ་རིང་ལ་དབང་སྐྱུར་བཟོན་པོར་གནས་
ཡོད་ཀྱང་། གྲགས་བ་འབྱུང་གནས་གྱི་རིང་ལ་རིན་སྐྱངས་
བའི་ལག་ཏུ་དབང་སྐྱེ་ཤོར་ཏེ་ཐོད་རྒྱལ་གྱི་མིང་ཙམ་ཡོད་བ་
མ་གཏོགས། མངའ་ཐོག་གི་ས་ཕྱེ་རྣམས་རིམ་གྱིས་ཤོར་བ་
དང་། དུས་མི་བདེ་བ་བྱུང་ནས་རྒྱལ་ཕྱིན་ཉམས་དམས་བྱུང་།

བར་རིས། ༡.3 གྱི་ལོ་ ༡༩35-1936 ལས་མས་ཀྱི་བརྒྱུན་པའི་སེ་
ར་ཐེག་ཆེན་གྱི་དགེ་བཤེས།

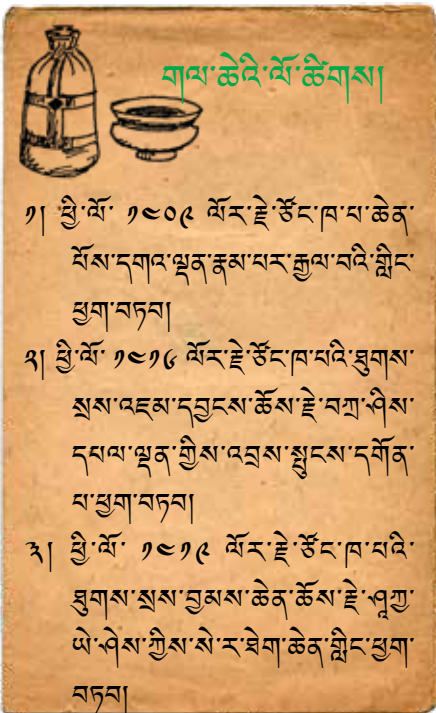
མཐར་དབང་ཆ་འཕྲོག་ཅོད་ཀྱི་ནང་འཁྲུག་བྱུང་སྟེ། བག་བྱའི་མངའ་དབང་ཡོད་ཚད་རིན་སྤངས་པའི་མི་རྒྱུད་ཀྱི་ལག་ཏུ་
ཤོར་སྟབས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལོར་རིན་སྤངས་པའི་མི་རྒྱུད་ཀྱིས་བོད་ཁམས་ཡོངས་ལ་དབང་སྐྱུར་འགོ་བཙུགས་པ་རེད།

གསུམ་པ། རིན་སྤངས་པས་བོད་ལ་མངའ་དབང་སྐྱུར་བ།

(ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡-ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥)

༡། རིན་སྤངས་པ་ཞེས་པའི་མིང་ཐོགས་ཚུལ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར་བག་བྱའི་སྡེ་སྤྱི་དབང་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་ནམ་མཁའ་རྒྱལ་མཚན་མཆོག་རིན་
སྤངས་རྫོང་གི་རྫོང་དཔོན་དང་། གཙང་ཆུ་མིག་རིང་མའི་ཁྱི་དཔོན། ས་སྐྱ་སྤྱ་ཁང་ཆེན་མའི་དཔོན་ཆེན་བཙས་སུ་བསྐྱོ་

གཞག་གནང་ཞིང་། རྗེས་སུ་རིན་སྤངས་རྫོང་དུ་ཡུན་རིང་བསྐྱད་བས། མི་
རྒྱུད་ལ་འཇགས་གནས་ཤེས་དམ་གནང་སྟེ། ལམ་མཁའ་རྒྱལ་མཚན་གྱི་
མི་རྒྱུད་ལ་རིན་སྤངས་པ་ཞེས་གྲགས།

༢། བག་བྱ་པའི་སྤྱི་དབང་རིན་སྤངས་པའི་ལག་ཏུ་ཤོར་ཚུལ།

ནམ་མཁའ་རྒྱལ་མཚན་གྱི་མི་རྒྱུད་ལ་རིན་སྤངས་པའི་གོ་མིང་
འཇགས་རྗེས། རིན་སྤངས་པར་རྫོང་དཔོན་དང་ཁྱི་དཔོན་སོགས་ཀྱི་གོ་
གནས་བདག་ཐོབ་རྒྱུ་མར་བྱུང་བ་དང་གཅིག་ རིན་སྤངས་པ་ནོར་བུ་
བཟང་པོའི་སྤྱི་ཚོ་ཞིག་པག་བྱ་སངས་རྒྱལ་རྒྱལ་མཚན་གྱི་བདག་མོར་
བཞེས་ཏེ། བག་བྱ་པ་དང་རིན་སྤངས་པའི་དབང་གཉེན་ཆོན་གྱི་འབྲེལ་
བ་བྱུང་བ་དང་གཉིས། བག་བྱ་གོང་མ་དག་གི་དབང་སྐྱུག་གཤེགས་ཏེ།
སྤྱས་སྐྱོན་པ་སྐྱབས་རིན་སྤངས་མཆོ་སྤྱིས་རྗེ་རྗེས་དཔོན་ཆོས་གནང་བ་

དང་གསུམ་བཙས་ལ་བཞེན་ནས་རིམ་བཞིན་རིན་སྤངས་པའི་དབང་ཤུགས་རྗེ་ཆེར་སོང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལོར་རིན་སྤངས་དོན་ཡོད་རྗེ་རྗེས་དམག་དབྱུང་རྒྱ་ཆེ་བ་བྱངས་ཏེ་བོད་ཡོངས་རྫོགས་ལ་མངའ་
དབང་སྐྱུར། དེ་ནས་བཟུང་སྡེ་སྤྱི་དབང་མོ་བྱ་བས་བོད་ཡོངས་ལ་མངའ་དབང་སྐྱུར་པའི་སྤྱི་དབང་རིན་སྤངས་པའི་
ལག་ཏུ་ཤོར།

༣། རིན་སྤངས་པའི་དབང་ཤུགས་ཉམས་ཚུལ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལོར་ ༡༩༥༥ བར་ལོ་ངོ་ ༡༥ རིང་རིན་སྤངས་པའི་མི་རྒྱུད་ཀྱིས་བོད་ཁམས་ཡོངས་ལ་མངའ་དབང་

པར་རིས། ༩་༣ རྒྱལ་ཅེ་དཔལ་འཁོར་མཆོད་རྟེན།

རྒྱལ་ཅེ་དཔལ་འཁོར་མཆོད་རྟེན་ནི་ཕྱི་ལོ་
 ༡༩༡༩ ལོར་ཆོས་རྒྱལ་རབ་བརྟན་ཀྱན་
 འཕགས་ཀྱིས་མཐུན་ཆེན་སྐུར་རྟེ། མཁས་
 གྲུབ་དགེ་ལེགས་དཔལ་བཟང་གིས་ཐོག་
 མར་བྱས་བཅུ་གཉིད།

སྐུར་བར་གྲགས། རིན་སྐྱབས་དག་དབང་འཛིགས་གྲགས་ཀྱི་སྐབས་སུ་ཁོང་གི་གཅེན་ཆེ་བ་པད་མ་དཀར་པོ་ཞིང་ཤག་
 པ་ཆེ་བརྟན་རྟོ་རྗེས་བཀོད་སྐྱབས། རིན་སྐྱབས་པས་ཞིང་ཤག་པ་ཆེ་བརྟན་རྟོ་རྗེའི་ཐོག་དཔག་བླངས་ཀྱང་། ཞིང་ཤག་
 པས་བྱེན་ལོག་བྱས་པས་རིན་སྐྱབས་པའི་བདག་དབང་ཡོངས་རྫོགས་ཤོར་བ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༤ ལོ་ནས་རིན་སྐྱབས་
 པའི་སྲིད་དབང་མཐུག་བསྐྱེལ།

པར་རིས། ༩་༤ རིན་སྐྱབས་པའི་དུས་
 སྐབས་སུ་བྱུང་བའི་རྟོ་བཞོས།

པར་རིས། ༩་༥ རིན་སྐྱབས་པའི་དུས་སྐབས་སུ་
 དར་བའི་གཡང་འཛིན་དངོས་ཆས།

བཞི་པ། རྗེ་པ་གཙང་པས་བོད་ལ་མངའ་དབང་སྐུར་བ།

(ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༤-༡༩༤༩)

༡། རྗེ་པ་གཙང་པའི་སྲིད་དབང་བཅུགས་ཚུལ།

ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དག་གི་ནང་འདི་ལ་རྗེ་པ་གཙང་པ་དང་། གཙང་སྟོད་རྗེ་པ། གཙང་པ་རྒྱལ་པོ་སོགས་མིང་
 འདོགས་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་ཡོད། རྗེ་པ་གཙང་པའི་སྲིད་དབང་ཐོག་མར་འཛིན་མཁན་ནི་ཞིང་ཤག་པ་ཆེ་བརྟན་རྟོ་རྗེ་ཡིན།
 ཞིང་ཤག་པ་ཆེ་བརྟན་རྟོ་རྗེར་རིན་སྐྱབས་པའི་སྲིད་དབང་ནང་ཉམས་གསོག་རྒྱུས་ལོན་དང་གོ་གནས་རིམ་འཛིན་བྱེད་
 པའི་གོ་སྐབས་བྱུང་། སྐབས་དེར་རིན་སྐྱབས་དག་དབང་འཛིགས་གྲགས་ཀྱི་གཅེན་ཆེ་བ་པད་མ་དཀར་པོ་དང་ཞིང་ཤག་
 པའི་དབང་མི་མཐུན་བ་བྱུང་སྟེ་ཞིང་ཤག་པས་བཀོད་སྐྱབས། རིན་སྐྱབས་པས་ཞིང་ཤག་པ་ཆེ་བརྟན་རྟོ་རྗེའི་ཐོག་ལ་

ཞིང་ཤལ་པར་སྤུང་དགུ་ལྷུང་པར་བཤད་པ་ལས་གྲགས་ཆེ་བ་ཀམ་མཐུ་སྟོབས་ནམ་རྒྱལ་དང་། ཀུན་སྤངས་ལྷ་
 དབང་དོ་ཤེ། ཀམ་བརྟན་སྤྱང་དབང་པོ་བཅས་ཀྱིས་སྤྲིད་བསྐྱངས་ཤིང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༡ ལོར་ཀམ་བརྟན་སྤྱང་དབང་པོའི་
 སྤུང་ལྷ་ཆོགས་ནམ་རྒྱལ་གྱིས་གཙང་པ་ལྷེ་པའི་སྤྲིད་དབང་གི་འགན་བཞེས་རྗེས། མངའ་རིས་རྒྱལ་པོ་དང་ལ་སྟོད་ལྷོ་
 ལྱང་གཉིས་མངའ་འོག་ཏུ་བསྐྱས་པ་དང་། སྤག་ལྷ་དང་རིན་སྤྱངས་བཅས་ཀྱི་སྤྲིད་བྱལ་ཙ་གཏོར་བཏང་སྟེ་པོད་ཁམས་
 ཀུན་ལ་དབང་བསྐྱར་བའི་བཀའ་ལྱང་བསྐྱགས། ལྷ་བས་འདིར་ཆོས་ལུགས་འཕེན་འཁྱེར་བྱལ་ཆེ་ལྷུང་བ་མ་ཟད།
 གཙང་འབྲུག་དབང་དམག་འབྲུག་ཀྱང་ལྷུང་པར་བཤད།

༣། རྩེ་པ་གཙང་པའི་མིང་དབང་ཉམས་ཏེ་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་ཕྱོགས་ལས་རྣམ་ཐུམ་དབྱ་བ་རྣམས་པ།

རྟེན་པ་གཙོ་བོ་དཔེ་དཔལ་ཀུན་བསྟན་མེད་དཔར་པོའི་སྐབས་བཟ་ཤིས་ལྷན་པོ། མེ་འབྲས་དགེ་ལམ་ལྷན། རྟེན་
 བོད་རྟེན་པ། ལྷག་ཅེ་རྟེན་པ་མོགས་ལ་སྟུན་གཙོར་ཡང་ཡང་བྱས་པས། རྟེན་པ་རྟེན་བོད་པ་མོག་ཡུལ་དུ་ཕྱོས་པ་དང་།
 གསུམ་དབང་ལྷ་པ་ཆེན་པོའི་ཡལ་ཟུར་བདུད་རྒྱལ་རབ་བརྟན་བཅོམ་ཁང་དུ་བཤོངས།

46

དང་པོ། འདེམས་སྐོར་གྱིས།

- ༡། འཁོན་དཀོན་མཆོག་རྒྱལ་པོས་ཡུལ་དེའི་ _____ གཞིགས་ནས་ས་སྐྱ་དགོན་ཞེས་བཏགས།
 ༡) གནམ་གཤེས་ལ།   ༢) སའི་ཁ་དྲོག་ལ།   ༣) ས་བབ་ལ།
- ༢། སོག་རྒྱལ་ཀྱབ་ལའི་ཁྲུང་གིས་འགོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པ་ལ་ _____ ཞེས་པའི་གོ་གནས་ཀྱང་སྤུལ།
 ༡) བོད་ཆོས་ཁ་གསུམ།   ༢) རྒྱའི་མི་ཡུལ་ཆེན་མོ།   ༣) ཉི་ཕྱི།
- ༣། རྗེ་སྤེན་པག་མོ་གྲུ་བ་རིམ་བྱོན་གྱིས་བོད་ཀྱི་མངའ་དབང་བསྐྱེད་པའི་དུས་སྐབས་ _____ ཅུང་ཡིན།
 ༡) ༡༩༠   ༢) ༡༥༠   ༣) ༡༣༠
- ༤། རྗེ་པ་གཙང་པའི་མིང་འདྲགས་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པ་ནི་ _____ །
 ༡) གཙང་པ་རྒྱལ་པོ།   ༢) གཙང་སྟོན་རྗེ་པ།   ༣) རྗེ་པའི་རྒྱལ་པོ།

གཉིས་པ། མཐུན་སྦྲོར་གྱིས།

༡།	ས་སྐྱ་པས་བོད་ཀྱི་སྤེན་དབང་བཟུང་པའི་དུས་ཡུན།		(བྱི་ལོ་ ༡༣༥༣-༡༣༥༩)
༢།	པག་གྲུས་བོད་ཀྱི་སྤེན་དབང་བཟུང་པའི་དུས་ཡུན།		(བྱི་ལོ་ ༡༣༩༣-༡༤༤༩)
༣།	རིན་སྐྱབས་པས་བོད་ཀྱི་སྤེན་དབང་བཟུང་པའི་དུས་ཡུན།		(བྱི་ལོ་ ༡༤༤༩-༡༥༤༤)
༤།	གཙང་པས་བོད་ཀྱི་སྤེན་དབང་བཟུང་པའི་དུས་ཡུན།		(བྱི་ལོ་ ༡༥༤༤-༡༥༩༩)

གསུམ་པ། ལན་གནད་བསྐྱེད་པའི་གྲིས།

- ༡། བོད་དུ་སོག་པའི་བྲག་ལྷགས་ཐོག་མར་སླེབས་ཚུལ་གྱིས།
- ༢། བོད་སོག་དབང་མཆོད་ཡོན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཐོག་མར་བྱུང་ཚུལ་གྱིས།

- ༣། ཏའེ་སི་ཏུ་བྱང་ཆུབ་རྒྱལ་མཚན་གྱི་མཛད་ཇེས་གཙོ་བོ་བྲིས།
- ༤། རིན་སྤངས་པས་ཞིང་ལག་པ་ཆེ་བརྟན་རྫོང་ལོ་མོག་དམག་བྲངས་དགོས་དོན་གང་ཡིན།
- ༥། གཞུང་ས་དགའ་ལྡན་ལོ་བྲང་བའི་ཆབ་སྲིད་མོག་མར་ག་དུས་དབུ་བརྟེས་སམ།

བཞི་པ། བྱེད་སྒོ།

- ས་སྐྱ་བ་དང་། མག་གྲ། རིན་སྤངས། སྤེ་བ་གཙང་བ་བཅས་ཀྱི་སྲིད་དབང་བཟུང་སྐབས་སོ་སོའི་བྱེད་ཚོས་གཙོ་བོ་གང་ཡོད་བྱར་འདོན་གྱིས་སློབ་གྲོགས་པན་ཚུན་གོ་རྟོགས་སྤེལ་རེས་བྱོས།

བྱར་ལྟའི་དེབ།

- ཅིས་དཔོན་ཞུ་སྐབ་པ་དབང་ལྷུག་བདེ་ལྡན་གྱིས་བཅམས་གནང་བའི་<<བོད་ཀྱི་སྲིད་དོན་རྒྱལ་རབས།>>
- དུང་དཀར་སློ་བཟང་འཕྲིན་ལས་ཀྱིས་བཅམས་གནང་བའི་<<དུང་དཀར་ཆིག་མཛོད་ཆེན་མོ།>>
- རྒྱལ་སྤེལ་ཆང་སློ་བཟང་སྤྱིན་པས་ཕྱོགས་བསྐྱིགས་ཞུས་པའི་ <<ལོ་རྒྱུས་རགས་བཤའ་བྱིས་པ་བདེ་འཇུག་>>

༩

ཡུལ་དབང་སྐྱེད་ལྔ་པ་ནས་བཅུ་གཉིས་བར་

བྱི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྟུན།

དང་པོ། ཡུལ་དབང་ལྔ་པ་ཆེན་པོའི་སྐབས་བྱི་ལོ་རྒྱུས་སྟོན་བསྟུན།

༡། ཡུལ་དབང་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་མངའ་བདག་ཏུ་གྱུར་ཚུལ།

གོང་གི་སློབ་ཆེན་དུ་སྦྱངས་ཟིན་པ་བཞིན། བྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ལོར་གྲུ་ཤིར་ཁང་གིས་དཔག་བླངས་ཏེ་སྡེ་པ་གཙང་པའི་སྲིད་དབང་སློགས་ཤིང་། ལོ་དེའི་ཟླ་ ༩ ཆོས་ ༥ ཉིན་གཞིས་ཀ་བསམ་གྲུབ་ཅེའི་ཆོས་མཆོག་དུ། ཡུལ་དབང་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་དག་དབང་སློབ་བཟང་རྒྱ་མཆོ་མཆོག་གསེར་ཁྲིར་མངའ་གསོལ་ཞུ་བའི་མཇུག་སྟེའི་སར། བོད་ཆོས་ཁ་གསུམ་གྱི་བདག་པོར་མངའ་གསོལ་ཞིང་། གྲུ་ཤིར་ཁང་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་དབྱང་ཆོགས་དང་བཅས་པ་རྒྱ་ལའི་སློབ་མའི་འབངས་སུ་ལུལ། འདི་ནས་བཟུང་བོད་གཞུང་དགའ་ལྡན་པོ་བླང་ཆོས་སྲིད་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་མངའ་ཐང་དབུ་བརྟེན་པ་ཡིན་ལ། ཡུལ་མཆོག་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་མངའ་བདག་ཏུ་གྱུར་བ་ཡིན།

དེ་ནས་ཡགོང་ས་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་དང་། དགའ་ལྡན་པོ་བླང་བའི་སྡེ་སྲིད་ཞབས་འབྲིང་དང་བཅས་པ་ལྡན་འཛོམས་བཀའ་བློས་ཀྱིས་སྤར་ཆོས་རྒྱལ་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོས་ལྷ་ས་དཔར་པོ་རིར་བཅུགས་པའི་པོ་བླང་དེའི་ལུང་རང་ལ་ད་ལྟའི་པོ་བླང་པོ་ཏེ་ལ་བསྐྱར་སྐྱོན་གནང་བའི་ཐུགས་ཐག་བཅད་དེ་ཤིང་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་འགོ་བཙུགས་ཏེ་སྤྲེལ་སུ་བསྐྱོམས་ལོ་ ༩༣ ནང་ལེགས་པར་གྲུབ།

འདི་ནི་བོད་གཞུང་དགའ་ལྡན་པོ་བླང་སྐྱོགས་ལས་རྣམ་རྒྱལ་དབུ་བརྟེན་ཏེ། ཡུལ་དབང་སྐྱེད་པའི་རིམ་བྱོན་གྱིས་

ཡུལ་མཆོག་ལྔ་པ་ཆེན་པོ།

མཆོག། ཡུལ་དབང་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་དག་དབང་སློབ་བཟང་རྒྱ་མཆོ།

འཁྲུངས་ལུལ། འབྲིངས་རྒྱས་འབྲིང་དབང་སྐྱུག་ཅེ།

ཡབ། བདུད་འདུལ་རབ་བརྟན།

ལུམ། བྱི་ལུམ་གྱུན་དགའ་ལྡན་མཛེས།

འཁྲུངས་འདས། (བྱི་ལོ་༡༩༡༧-བྱི་ལོ་༡༩༩༣)

བོད་ཀྱི་ཚོས་སྤྱི་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་སྤྱུགས་འགན་བཞེས་འགོ་ཚུགས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་གསར་བ་ཞིག་ཡིན།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་ཡ་རྒྱལ་མཆོག་ལྷ་པ་ཆེན་པོས་ཚོས་སྤྱི་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་སྤྱུགས་འགན་བཞེས་པ་ནས། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ལོར་ཡ་རྒྱལ་མཆོག་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོས་བོད་ཀྱི་འཕེལ་སྤྱུགས་དགོ་པའི་རྒྱུ་རྐྱེན་གཞིགས་ཀྱིས། ཆབ་སྤྱི་ཀྱི་སྤྱུགས་འགན་མཆམས་འཛོག་གནང་སྟེ། བོད་མི་མང་གིས་ཐད་ཀར་འོས་འདེམས་བྱས་པའི་འགོ་ཁྲིད་ལ་སྤྱུགས་འགན་ཡོངས་སུ་གཏང་བ་རེད།

༡། སྐབས་དེའི་སྤྱི་དོན་གནས་བབ་དང་ཡ་རྒྱལ་དབང་མཆོག་གི་མཛད་པ།

སྐབས་དེ་ནི་སོག་པོའི་སྟོབས་ལུགས་ཆེ་བས། བྱང་ཤར་རྒྱ་སོག་གི་ས་མཆམས་སུ་བཅན་འཇུག་ཡང་ཡང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། བོད་ཀྱི་ཚོས་སྤྱི་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་བདག་པོ་ཡ་རྒྱལ་དབང་ལྷ་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་སོག་པོས་བཀུར་པའི་སྒྲ་མ་དང་བསྟན་པའི་མངའ་བདག་ཆེན་པོར་ཅི་བའི་དུས་ཤིག་ཡིན།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་མན་རྒྱ་གོང་མ་དང་པོ་རྩོད་གིས་རྒྱ་བོད་དབང་གི་མཆོད་ཡོན་འབྲེལ་བ་ཡག་པོ་བྱུང་ཆོ། སོག་

བར་རིམ། ༤-༡ པོ་རྩོད་པའི་ཕྱེབས་རིམ་སུ་བཞོན་པའི་ཡ་རྒྱལ་མཆོག་ལྷ་པ་ཆེན་པོ་དང་ཕྱེ་སྤྱི་ལུགས་རྒྱུ་རྐྱེན་གྱི་མཆོད་པ།

པོས་རྒྱ་ནག་དང་མན་རྒྱའི་ས་ཁོངས་ལ་གཞོད་པ་མི་བྱེད་པར་པན་ཐོགས་ཡོང་རྒྱུར་ཤེས་ནས། ཡ་རྒྱལ་དབང་མཆོག་རྒྱ་ནག་ཏུ་གདན་འདྲན་ཞུས་པ་ལྟར་ཆེབས་བསྐྱར་གནང་།

རྒྱ་ནག་ཏུ་ཕྱི་ཕྱོད་སྐབས་གོང་མ་རང་ཉིད་ཀྱང་ཕྱི་ཆེ་མཐོང་དང་། མཆོན་བསྟོད་རྒྱ་ཆེར་ཕྱེས་པ་མ་ཐད། བཞུགས་གནས་པོ་བྱང་པའི་པོ་ཞེས་པ་གསར་དུ་བསྐྱེད་པ་སོགས་བཀུར་གཞོ་རྒྱ་ཆེན་བྱས། ཡ་རྒྱལ་དབང་མཆོག་རྒྱ་ནག་ཏུ་བཞུགས་སྐབས་བོད་སོག་རྒྱ་གཞུང་གི་དགོན་སྡེ་ཆེ་ཆུང་ཀུན་ལ་ཞབས་ཀྱིས་བཅགས་ཏེ། སངས་རྒྱུས་ཀྱི་བསྟན་པ་རིན་པོ་ཆེ་ཕྱོགས་ཡོངས་སུ་རྒྱ་ཆེར་སྤེལ་བའི་མཛད་འཕྲིན་རྒྱལ་པོ་ཆེ་བསྐྱེད་པ་མ་ཐད། རྒྱ་སོག་ནམས་ཀྱིས་བདེ་སྤྱུག་སྐབས་འཇུག་ཞུས་དང་། འཇུག་ཅིང་གི་རྟོག་འཛིང་

འཆེ་མེད་ཞི་བའི་ལམ་ནས་ཐག་གཅོད་གནང་མཁན་ཞི་བདེའི་དེད་དཔོན་ཆེན་པོ་ཞིག་ཏུ་ཀླུ་ཁྱིས་བཀྱར་བར་གྱུར།

༣། འཛིན་སྐྱོང་གི་ཁྱིམ་སྒྲིག་གསར་བཅོ་མཛད་པ།

ལྷུལ་དབང་མཆོག་གིས་བོད་ས་སྟོད་སྤྱད་བར་གསུམ་ལ་སྐོར་ཞིབ་པ་གཞུང་ཞབས་ཆེད་བཟངས་གནང་སྟེ། འབངས་ཀྱི་བདེ་སྤྱད་ལ་གཞིགས་ཏོག་དང་། ས་མི་ཞིབ་བཤེར། རྫོང་ཁྱེམ་བཤེར་གྱི་མིང་གཞུང་གསར་བཅོ། ཁྲལ་བཅོ་ཁྲངས་འཇུག་ཡུལ་ལྷང་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་མཐུན་ཆེན། ས་སྤྱེ་སྤྱང་བའི་ཡུལ་དམག་གི་དམག་སྟགས་སུ་བཏང་བའི་ལྷག་མ་རྣམས་གཞུང་གི་མཛོད་ཁང་ཏུ་འབྲུལ་རྒྱུའི་སྲོལ་གཏོད་མཛད།

དེ་བཞིན་སྤར་ཆོས་རྒྱལ་རྣམ་པའི་སྐུ་དུས་ཀྱི་ཆ་ལུགས་རྒྱ་གོས་ཀྱི་སྲོལ་བཟང་མི་ཉམས་པའི་ཆེད། ལོ་གསར་སོགས་མཛད་ཆེན་ཁག་ལ་གཞུང་ཞབས་ཆོས་རིན་ཆེན་རྒྱ་གོས་སྤྲས་དགོས་པའི་སྲོལ་བཟང་སྤྲར་གསོ་མཛད་པ་དང་། སྤྱ་སྤྱལ་དང་། རྒྱལ་ཐོག་སྤྱེ་དཔོན། གཞུང་ཞབས་བཅས་ཀྱི་གོ་བབ་ལ་གཞིགས་པའི་གདན་སོབ་མཐོ་དམའི་གདན་ཡིག་ཀྱང་གསར་སྒྲིག་མཛད།

ལྷུལ་དབང་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་ནི་ཆོས་སྤྱི་གང་ལའང་མཁྱེན་རྒྱ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་ཞིང་། མདོ་སྤྱགས་རིག་གནས་དང་བཅས་པའི་གསུང་ཚུལ་རྒྱ་ཆེར་མཛད་པ་དང་། བོད་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཆོས་སྤྱི་གཉིས་ཀྱི་མཛད་པ་རྒྱ་ཆེར་མཛད་པ་དང་། བོད་འབངས་རྣམས་ལ་བཀའ་དྲིན་ཆེ་བ་སྦྱོས་མེད་ཐོག་རྒྱ་སོག་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་བདེ་སྤྱད་སྤྱབས་འཇུག་ཞུ་ས་དང་། འཇུག་ཅོད་ཀྱི་རྟོག་འཛིང་འཆེ་མེད་ཞི་བའི་ལམ་ནས་ཐག་གཅོད་གནང་མཁན་ཞི་བདེའི་དེད་དཔོན་ཆེན་པོ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན།

ཕྱེ་སྤྱི་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཆོ།

ཕྱེ་སྤྱི་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཆོ་ (ཕྱི་ལོ་ ༡༢༥༣ - ༡༣༠༥) ནི་ལྷུལ་མཆོག་ལྔ་པ་ཆེན་པོའི་སྐབས་ཕྱེ་སྤྱི་རིམ་བར་བསྐྱོས་པའི་གྲས་ཀྱི་མཆོན་ཐོག་ལྔ་པ་ཡིན་ལ། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་ཆོས་སྤྱི་ལུགས་གཉིས་ཐད་མཛད་རྗེས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་མི་སྤྲ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། ཁོང་སྤྱི་དབང་འཛིན་སྐྱོང་ཐད་མཁྱེན་རྒྱ་ཡངས་པ་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཆེ་ཆུང་ཀླན་ལ་མཁས།

སོག་པོ་ལྷ་བཟང་ཁྲང་གིས་བོད་སོག་མཆོད་ཡོན་དབར་མི་འབྲིགས་པའི་རྟོག་གཞི་ཡང་ཡང་བཅོས་པས། མཐར་སྐབས་དེའི་བོད་ཀྱི་སྤྱི་གཞུང་དང་ཕྱེ་སྤྱི་མཆོག་གི་སྐུ་དབང་ཐད་སེལ་ཐབས་བྲལ་བའི་དཀའ་ངལ་མི་ཉུང་བ་ཞིག་བྱུང་སྟེ། ལྷ་བཟང་ཁྲང་གི་དབྱུང་དམག་གིས་ཕྱེ་སྤྱི་མཆོག་འཛིན་བཟུང་བྱས་ཏེ་སྟོད་ལུང་སྤྲ་དཀར་ཅེ་རུ་མགུལ་བཅད་ནས་བཀོངས།

གཉིས་པ། ཡུལ་དབང་སྐྱེས་བྱུང་བའི་སྐབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཉིང་བསྟུས།

༡། ཡུལ་དབང་ལྔ་པ་ཆེན་པོའི་ཡང་སྲིད་ངོས་འདྲིན་དང་བཅས་གསང་བ་རྒྱུ་ལོ་བ།

ཡུལ་དབང་ལྔ་པ་ཆེན་པོའི་དགོངས་དོན་དང་ཞལ་ཆེམས་བཞིན། སྡེ་སྲིད་སངས་རྒྱུ་རྒྱ་མཆོས་ལོ་ངོ་བཅུ་གསུམ་རིང་ཡུལ་དབང་མཆོག་སྐྱེས་པའི་ལས་འདས་པ་གསང་བ་བྱས་ཏེ། ཆོས་སྲིད་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་འགན་སྡོམ་ཁུར་དུ་བྱངས། ཕྱི་ལོ་ ༡༤༡༤ ཅུ་ནས་སོག་པོ་དང་མི་མཐུན་པ་རིམ་བཞིན་བྱུང་བ་དང་། རྒྱ་རྒྱལ་དང་སྡེ་སྲིད་དབང་ཡང་མི་མཐུན་པ་བྱུང་སྟེ་མཛད་དཀའ་ཆེན་པོ་བྱུང་།

དེ་བཞིན་ཡང་སྲིད་དགྲའ་ལོ་བཅུ་གསུམ་བར་ཅད་གཅོད་ཡོངས་གྲགས་གནང་བ་དེ་བྱུང་མེད་ཅིང་། སྡེ་སྲིད་སངས་རྒྱུ་རྒྱ་མཆོས་ཡུལ་དབང་སྐྱེས་པའི་ལས་འདས་སྐོར་གསང་བ་རྒྱ་མཛད་དགོས་དོན་དང་། ཡང་སྲིད་རི་ལྟར་ངོས་འདྲིན་མཛད་ཚུལ་གསལ་བ་ཤད་གནང་བས། ཆང་མས་དགའ་སྤྱོད་གཉིས་ལྟན་གྱི་ངང་ནས་སྐྱ་གོང་མའི་ཡང་སྲིད་འཁུལ་བྲལ་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་བྱུང་།

མེ་སྤང་ཕྱི་ལོ་ ༡༤༩༡ ལྷ་ ༤ ཆོས་ ༡༥ ཉིན་ཡང་སྲིད་སྤྱོད་དཀར་ཅིར་གདན་བྲངས་པ་དང་། ལོ་དེའི་ལྷ་དགུ་པར་ཡཔ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་སྟོབས་ལེགས་སྤྱན་བྲངས་ནས་ཡང་སྲིད་ལ་རབ་བྱུང་གི་སྟོམ་པ་གནང་སྟེ། མཆོན་ལ་རིན་ཆེན་ཆངས་དབྱངས་རྒྱ་མཆོ་ཞེས་བསྟུལ། ལོ་དེའི་ལྷ་བཅུ་པའི་ཆོས་ཉིར་ལྟེ་ཉིན་པོ་བྲང་པོ་ཏ་ལར་གདན་བྲངས་ཏེ་གསེར་ཁྲིར་མངའ་གསོལ་མཛད་པ་དང་། སྐབས་དེར་ཡཔ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་སོགས་ཡབ་སྐུས་རྣམས་ཀྱིས་གསེར་གྱི་མཆོད་སྟོང་འཛམ་སྤྱིང་རྒྱན་གཅིག་ལ་རབ་གནས་མཛད། ལོ་དེར་གསང་བ་རྒྱུ་ལོ་ཏེ་རྒྱ་ནག་དང་སོག་པོ་བྱིངས་ལ་བྲིལ་བསྟུགས་བྱས།

ཡུལ་དབང་སྐྱེས་བྱུང་བ།

མཆོན། ཡུལ་དབང་རིག་འདྲིན་ཆངས་དབྱངས་རྒྱ་མཆོ།

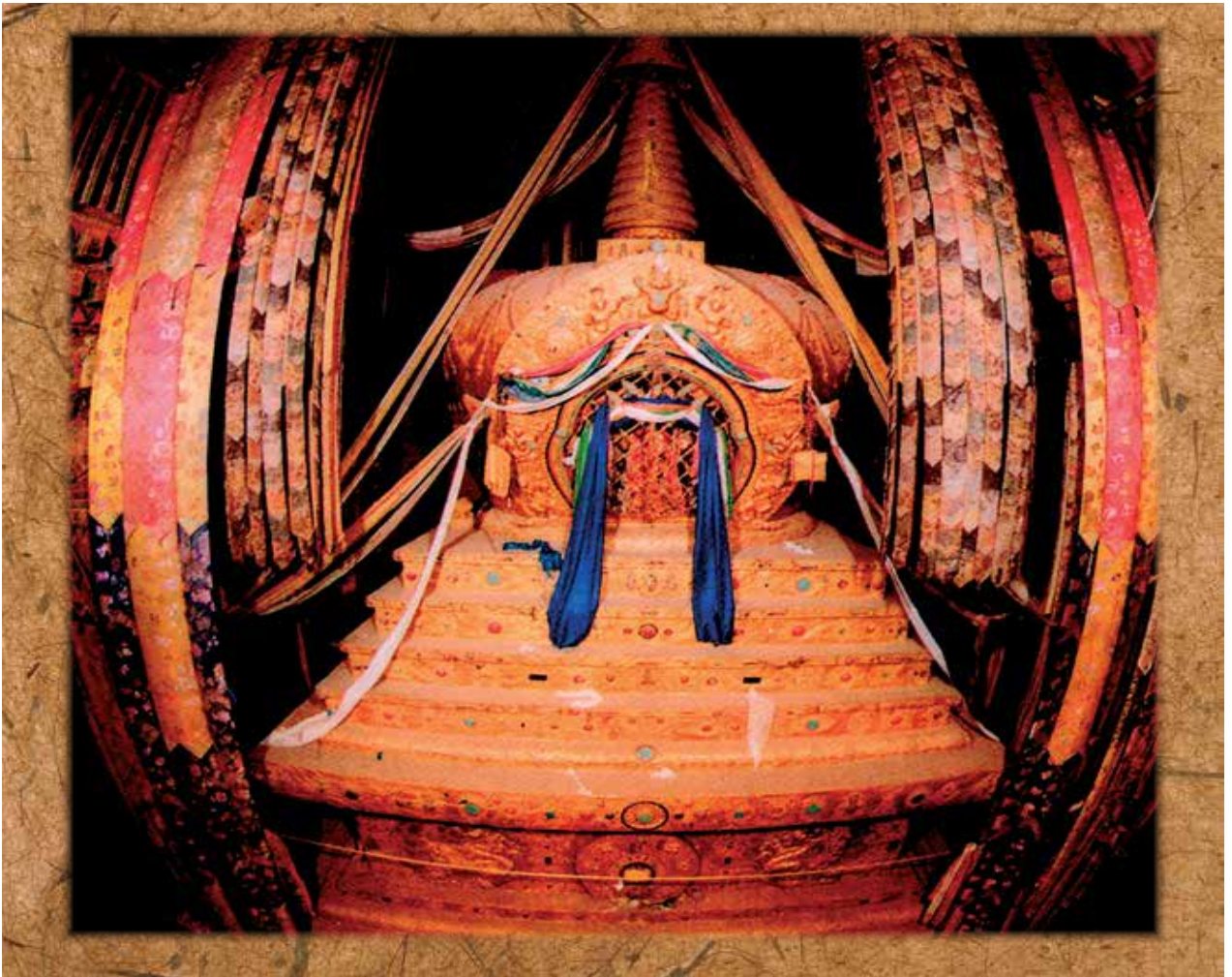
འཁུངས་ལུལ། མོན་ལ་འོག་ལུལ་གསུམ།

ཡབ། ཐུགས་འཆང་རིག་འདྲིན་བཟ་ཤེས་བསྟན་འདྲིན།

ལུལ། ཆེ་དབང་ལྔ་མོ།

འཁུངས་འདས། (ཕྱི་ལོ་ ༡༤༡༣ - ཕྱི་ལོ་ ༡༥༠༤)

པར་རིས། ༥་༩ གསེར་སྒྲོང་འཛམ་སྒྲིང་རྒྱན་གཅིག

ལ་རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཐོང་བླ་མ་པ་རིག་
འཛིན་ཆངས་དབྱངས་རྒྱ་མཚོ་ནི། བོད་
ཀྱི་རྩོམ་རིག་འཕེལ་རིམ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་
ནང་གྲུང་བའི་མི་སྣ་གལ་ཆེན་ཞིག་
ཡིན། ཁོང་གིས་མཛད་པའི་སྐུ་རྒྱུང་
སྐུ་འཛིན་དོན་དང་། ཆོག་འགྲོམ། དཔེ་
དོན་སྐྱོར་སྐྱེད་སྐྱོང་སོགས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་
རྩོམ་རིག་འཕེལ་རྒྱས་ཁོང་གི་ཕྱག་སྔ་
རྒྱན་ཐབས་མོ་ཐེབས་ཡོད།

བྱ་དེ་ཁྱེད་ཁྱེད་དཀར་པོ།
གཤོག་ཅུལ་ང་ལ་གཡོར་དང་།
ཐག་རིང་རྒྱང་ལ་མི་འཕྲོ།
མི་ཐང་བསྐྱོར་ནས་སྐྱེད་ཡོད།

ཐེག་པའི་ཡི་གེ་ནག་ཅུང་།
ཅུ་དང་ཐེགས་པས་འཛིན་སོང་།
མ་ཐེག་མེས་ཀྱི་རི་མོ།
བསྐྱེད་ཀྱིང་བསྐྱེད་ཀྱི་མི་འདུག།

ཤར་བྱོགས་རི་བོའི་ཅེ་ནས།
དཀར་གསལ་ལྷ་བ་ཤར་སོང་།
མ་སྐྱེས་ཨ་མའི་ཞལ་རས།
ཡིད་ལ་འཁོར་འཁོར་བྱས་བྱུང་།

གསུམ་པ། རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཐེང་བདུན་པའི་དུས་སྐབས།

འརྒྱལ་དབང་སྐུ་ཐེང་བདུན་པ་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༢༠༩ ལོར་མདོ་སྟོད་ལི་ཐང་དུ་སྐུ་བཞུགས། ལི་ཐང་ཚས་སྐྱོང་སོགས་ནས་འརྒྱལ་བའི་ཡང་སྤྱིད་ཡིན་པར་ལུང་བཞུག། འོན་ཀྱང་སྐབས་དེར་དབུས་སུ་ལྷ་བཟང་ཁྲུང་གིས་ཆེད་མངགས་ཞིབ་དཔྱད་པ་གཏོང་བའི་གཏམ་ཐོས་པ་དང་། ཉེན་ཡོལ་གྱི་ཚུལ་དུ་མཆོ་སྟོན་གྱི་སོག་རིགས་དཔོན་ཁག་གིས་མདོ་སྟོད་ཨ་མདོའི་ཁུལ་དུ་སྐུ་འབུམ་ཆོས་སྡེར་གདན་དངས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༢༡༠ ལོ་ནས་རིམ་བཞིན་བོད་སོག་མི་སྣ་གནད་ཡོད་ཆང་མས་བསམ་གྲོས་ཞིབ་བསྐྱར་དང་གོ་སྟོན་གིས་ཡང་སྤྱིད་རིན་པོ་ཆེ་སྟོན་འཁོར་ནམས་ཤིན་ཏུ་གཏོས་ཆེ་བའི་ཆེབས་ཞབས་དང་། རྒྱ་སོག་གི་སྐུ་སྤྱང་དམག་དབུང་དང་བཅས་སྐུ་འབུམ་ནས་དབུས་ཕྱོགས་སུ་ཆེབས་ཞལ་བསྐྱར།

ལོ་དེའི་རྒྱ་ ༩ ཆོས་ ༡༥ ཉེན་སེར་སྤྱོད་སོགས་ཀྱིས་མདུན་བསུས་ཏེ། རྒྱ་བོད་སོག་གསུམ་གྱི་དཔོན་རིགས་ཆེབས་ཀྱུ་དང་བཅས་པོ་བྱང་པོ་ཏེ་ལའི་གསེར་ཁྲིར་མངའ་གསོལ་བྱས།

སྐབས་དེ་ནི་ལྷ་བཟང་ཁྲུང་དང་རྩུག་གར་བ་གཉིས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྤྱིད་དབང་འཕྲོག་ཅོད་བྱེད་པའི་དུས་སྐབས་ཤིག་དང་། རྒྱ་ནག་མན་རྩུ་གོང་མ་ཁྲུང་ཤིས་རྒྱ་ལའི་རྒྱ་མའི་བདེ་འཇགས་ལ་ཁ་གཡར་ཏེ། རྒྱ་དམག་བོད་ལ་བཏང་ནས་རྒྱ་འཇུགས་ཐབས་ཀྱི་འབད་ཅོལ་བྱེད་པའི་དུས་སྐབས་ཤིག་གྱུང་ཡིན་པ་མ་ཟད། བོད་རང་ལ་བྱི་དག་འགོག་ཆོལ་དང་རྒྱལ་ཁབ་བཅད་སྤྱང་བྱེད་པའི་བྱས་པ་ཞན་ཁར། ང་ལུས་སྤྱར་གསུམ་དང་པོ་ལྷ་བ་སོགས་ཀྱི་དབར་དབང་ཆ་འཕྲོག་ཅོད་ཀྱི་ནང་འཁྲུག་རྒྱུན་མར་བྱུང་སྟེ། ཁལ་བསྐྱར་དང་འཁྲུག་ཅོད་སོགས་ཀྱིས་སྤྱི་ཚོགས་གནས་བབ་ཐིང་ཆ་མང་བའི་དུས་སྐབས་ཤིག་ཡིན།

འརྒྱལ་དབང་སྐུ་ཐེང་བདུན་པ།

མཆོན། འརྒྱལ་དབང་བསྐྱལ་བཟང་རྒྱ་མཆོ།

འཁྲུངས་ལུལ། མདོ་སྟོད་ལི་ཐང་།

ཡབ། བསོད་ནམས་དར་རྒྱས།

ལུས། རྒྱ་བཟང་ཆོས་མཆོ།

འཁྲུངས་འདས། (ཕྱི་ལོ་ ༡༢༠༩-ཕྱི་ལོ་ ༡༢༥༧)

ཕྱི་ལོ་ ༡༧༡༧ ལོར་སོག་པོ་རྩལ་གར་བའི་དཔག་དབྱང་གིས་ལྷ་སར་
བཅན་འཛུལ་བྱས་ཏེ། ལྷ་བཟང་ཁྲུང་དང་། རྩོགས་གཏོགས་གཞུང་ཞབས་གཙོ་
གས་མང་པོ་བསད། གྲེ་བ་སྟག་ཅེ་བ་བོད་ཀྱི་གྲེ་སྲིད་ལ་བསྐྱོས་ཀྱང་། འོན་ཏེ་ས་
ཐོག་དབང་ཆ་ཡོངས་རྫོགས་ལ་རྩལ་གར་བས་ཆོད་འཛིན་བྱས།

དེ་རྗེས་རྒྱ་ནག་མན་རྩུ་གོང་མ་ཁྲུང་གི་དང་སོག་པོའི་དཔོན་རིགས་གཞན་
དག་གི་རིགས་རམ་ལོག་རྩལ་གར་བ་ལྷ་ས་ནས་མཐའ་སྐྱོད་བཏང་། མཆོམས་
འདི་ནི་མན་རྩུ་གོང་མ་ལ་མཆོན་ན་བོད་རྩོགས་སུ་དབང་སྐྱུར་དང་རྒྱ་སྐྱེད་
བྱེད་རྒྱུར་ཐོབ་དཀའ་བའི་གོ་སྐབས་ཤིག་དང་། བོད་ལ་མཆོན་ན་རྒྱ་ནག་གི་ངན་
སེམས་ཀྱི་བྲིབ་ནག་འདི་ལ་གཡོལ་འདོད་ཀྱང་གཡོལ་དཀའ་བའི་དུས་སྐབས་
ཤིག་ཡིན།

རྩལ་གར་བ་མཐའ་སྐྱོད་བཏང་རྗེས། རྩལ་གར་དཔག་ལ་ཁག་འདོགས་
གིས་རྒྱ་ལའི་ཁྲ་མའི་སྐུ་སྲུང་དུ་ལྷ་སར་མན་རྩུ་དཔག་དབྱང་བཞི་སྟོང་བཞག་སྟེ།
རྒྱ་སོག་གི་དཔོན་རིགས་གཞན་ནམས་ཕྱིར་ལོག་བྱས། འདི་ནི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་
ལྷ་སར་མན་རྩུ་དཔོན་དཔག་ཡུན་རིང་སྟོང་པའི་ཆང་རྩོམ་མ་ལྟ་བུར་བྱུང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༧༢༩ ལོར། པོ་ལྷ་བསོད་ནམས་སྟོབས་རྒྱལ་ལ་བོད་ཀྱི་མངའ་
དབང་ཐོབ་མ་ཐག་རྒྱ་ལའི་ཁྲ་མའི་ཞབས་ཁུ་ཡིན་ཚུལ་གྱིས་མན་རྩུ་དཔོན་རིགས་
ཨམ་བན་གཉིས་དང་རྒྱ་དཔག་སྟོང་པ་ལ་གཉིས་ལྷ་སར་བཅའ་སྟོང་བྱེད་དུ་
བཅུག་དེ་ནས་བཟུང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ ལོར་ཡ་གོང་ས་བཅུ་གསུམ་པ་ཆེན་པོའི་
བཀའ་ལླར་ལྷ་སྟོད་མན་རྩུའི་དཔོན་དཔག་ཡོངས་རྫོགས་མཐའ་སྐྱོད་མ་བྱས་བར་དུས་རབས་གཉིས་མ་ཐེན་ཅམ་སྟེ་ལོ་
རོ་ ༡༩༥ རིང་མན་རྩུ་དཔོན་དཔག་ལྷ་སར་གཏན་སྟོད་བྱེད་པའི་ལམ་སྲོལ་བྱུང་།

གྲེ་སྲིད་འགྱུར་མེད་ནམ་རྒྱལ་གྱི་དུས་སྐབས།

མི་དབང་པོ་ལྷ་བ་བསོད་ནམས་སྟོབས་རྒྱལ་གྱིས་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་མི་ལོ་བཅུ་དགུར་བསྐྱུངས་རྗེས། ཕྱི་ལོ་
༡༧༩༧ ལོར་སྐུ་གཤེགས། མི་དབང་པོ་ལྷ་བ་བྱ་གཉིས་ཡོད་པ་དང་། ཆེ་བ་གྱུང་འགྱུར་མེད་ཆེ་བཏན་གྱིས་སྟོད་མངའ་
རིས་ཁུལ་གྱི་སྤྱི་བྱུང་གནང་ཞིང་། རྒྱུང་བ་འགྱུར་མེད་ནམ་རྒྱལ་ལ་ཡང་གི་གོ་ས་དང་བཅས་པ་ཤུལ་བྱ་འཛིན་ཡོང་བའི་
ཐུགས་རེ་མཛད་དེ། ཡསྐབས་མགོན་རྒྱ་ལའི་ཁྲ་མ་མཆོག་ནས་སྲས་རྒྱུང་བ་འགྱུར་མེད་ནམ་རྒྱལ་ལ་དཔེ་ཆིང་བླ་མུར་

བྱེད་
ཀྱིས་
ཤེས་
སམ།

ཡ་རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཐེང་བཏུན་པ་བསྐྱལ་
བཟང་རྒྱ་མཆོ་མཆོག་སྐུ་སྲུང་ལས་
འདས་མ་ཐག་བཀའ་ཤིག་དང་གདན་
ས་གསུམ་གྱོས་བསྐྱུར་གྱིས། ཡ་རྒྱལ་
བའི་ཡང་སྲིད་ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཐུགས་
འགན་མ་བཞེས་པར་རྒྱལ་ཆབ་ཅིག་
བསྐྱོར་གྱོས་འཆམ་བུར་སྟེ། དེ་མོ་
སྐུ་སྐྱུང་ག་དབང་འཛམ་དཔལ་བདེ་
ལེགས་རྒྱ་མཆོ་ནོ་མོན་ཏན་གྱི་གོ་
གནས་དང་བཅས་རྒྱལ་ཆབ་ཏུ་བསྐྱོ་
གནང་མཛད།
དེ་ནི་ཁྲ་སྐུལ་ཁོངས་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་
ཆབ་གནང་མཁན་ཐོག་མ་ཡིན་པ་རེད།

ཁྱེ་གོ་གནས་དང་བཅས་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་པ་དུས་ལྟར་བྱེད་ཆོག་པའི་བཀའ་བསྩལ།

ཁོང་ནི་མན་རྩུ་གཞུང་དང་དཔོན་དམག་ནམས་ལ་གཏན་ནས་མི་དགའ་མཁན་ཞིག་ཡིན་པས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོར་མན་རྩུ་གོང་མ་ཆཅན་ལུང་དང་ལྷ་སྟོད་ཨམ་བན་ལ་ཡིག་རག་གཉིས་ཐོག་ནས་མན་རྩུ་དཔུང་དམག་རྒྱ་ཡུལ་དུ་སྤར་མ་ལོག་ཆེ། བོད་མིའི་འཆོ་བ་དང་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ལ་བརྟུག་གསེག་ཆེན་པོ་ཡོད་སྟོར་ཡང་ཡང་ཁྱེད་ཀྱིས་གོང་མ་ཆཅན་ལུང་ནས་མན་རྩུ་དཔོན་དམག་བརྒྱ་ཐམ་བ་ལས་དེ་འཕྲོས་ཆང་མ་སྤྱིར་འཐེན་བྱ་རྒྱུ་དང་། ཨམ་བན་ནས་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ལ་ཐེ་བྱས་ནས་ཡང་བྱེད་མི་ཚོག་པའི་བཀའ་བཏང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༣༥༠ ཟླ་ ༡༠ ཚེས་ ༡༣ ཉིན་ཨམ་བན་
 གཉིས་ནས་གཡོ་རྒྱས་བཤམས་ཏེ་སྡེ་མིང་བཟུང་མེད་ནམ་
 གྲུལ་བཤོངས། ཉིན་དེར་བོད་མི་ཚོས་ལྷ་རྩྱེད་ཨམ་བན་རྒྱ་ཞིན་

གཉིས་དང་། རྒྱ་རིགས་མཐོང་ཆོད་བསད་པ་མ་ཟད། རྒྱ་མིའི་ཆོར་ཁར་སོགས་གཏོར་བཅོམ་ཆེན་པོ་བཏང་།

ཆོས་སྒྲིབ་ལྷན་སྒྲུབ་སྐབས་ཀྱི་ལྷན་སྐྱོང་བཞེས་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར། ལྷུས་མཆོག་སྐུ་ཐེང་པ་དུན་པ་པསྐུ་པ་བཟང་ལྷ་མཆོས་ཆོས་སྡིད་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ལུགས་
འགན་བཞེས་ཤིང་། སེར་སྐུ་བཞི་ལོད་པའི་པག་འཁྱུག་གི་སྐྱེ་བ་འཛུགས་གསར་བཏོད་དང་། གཞུང་ཞབས་ཆེ་མ་གསར་
ཏུ་བསྐོས་གཞག་བསྐྱེད་ཏེ་གཞུང་གི་བཀོད་སྐྱེ་བ་ཡིགས་པར་མང་།

ཡ་སྐྱལ་དབང་བསྐྱལ་བཟང་སྐྱལ་མཆོ་མཆོག་ནི་མདོ་སྐད་ལ་གྱུན་ལ་མཁའིན་སྐྱལ་ཡངས་ཤིང་། གསུང་ཚུལ་ཡང་མང་པོ་

ཡིད་ཕྱོད་རྒྱལ་ཆེན་གྱི་སྐལ་ལོན་མ་གྲུབ་པ།

དེ་མོ་ཉི་མོ་ག་སྐྱུ་མེད་ཀྱི་པ་ཤོད་ལུང་དུ་བསྐྱབས་ཤིང་། དགྲུང་མོ་བཅུ་གསུམ་སྟེང་ལྷ་སར་ཕེབས་པ་དང་། རྒྱལ་
དབང་བསྐྱལ་བཟང་རྒྱ་མཆོས་དབུ་སྐྱ་གཙུག་ལུན་བཞེས་ཏེ་མཆོན་ལ་ངག་དབང་འཇམ་དཔལ་བདེ་ལེགས་རྒྱ་མཆོ་ཞེས་གསོམ།
སྐྱ་ཚུར་དུའི་དུས་ནས་རྒྱལ་ས་རིག་པ་ལ་ཞིང་། གསན་བསམ་ལ་བཅོན་པ་ལྟར་བཞེས་གནང་སྟེ་མཁས་པར་གྱུར་བས། རྒྱལ་
མཆོག་བསྐྱལ་བཟང་རྒྱ་མཆོ་མཆོག་གིས་ཆོས་མིན་གཉིས་ཀྱི་གཟིགས་པ་ཆེན་པོས་བསྐྱབས། རྒྱལ་དབང་མཆོག་སྐུ་ཞི་བར་
གཤེགས་རྗེས། མིན་སྟོང་རྒྱལ་ཆབ་དུ་སྐྱོམས་རྒྱལ་ས་ཞིབ་གནང་བ་ལྟར། དེ་མོ་སྐུ་སྐྱོམས་པར་གཟིགས་ཏེ་རྒྱལ་ཆབ་དུ་
བསྐྱོ་གནང་མཛད། དུས་འདི་ནས་བཟུང་པོད་ལ་མིན་སྟོང་རྒྱལ་ཆབ་བསྐྱོ་བའི་ལོ་མོག་མ་གྱུར་བ་དེང་།

མཛད་པ་དང་། འདུལ་བའི་བཅས་ཁྲིམས་ལ་སྲུང་ཅི་ཆེན་པོ་མཛད་པས། སྤྱི་པོ་སེར་སྤྱི་མཆོག་དཔལ་ཀྱན་གྱིས་ཁོང་ལ་
གངས་ཅན་ལྷ་གཅིག་ཕྱག་ན་བརྗོད་ཞེས་གྲུས་བཅི་དང་བསྐྱེད་པ་ཆད་མེད་གནང་། དབྱང་གངས་ལྷ་བཙུ་མེད་པས་བ་ཕྱི་
ལོ་ ༡༡༥༧ ལོར་གཞུགས་སྤྱི་བཀོད་པ་ཆོས་དབྱིངས་སུ་ཐེམ་པའི་ཚུལ་བསྟན།

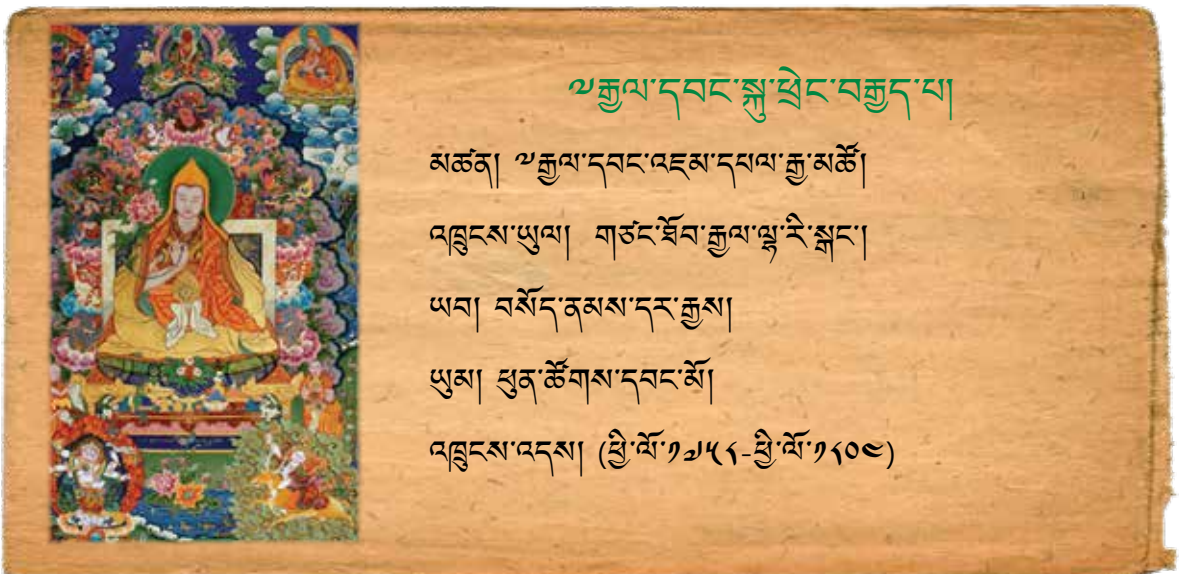
བཞི་པ། ལྷུལ་དབང་སྤྱི་ཕྱིང་བཙུང་བའི་ཁྱེས་རྒྱུས།

སྤྱི་ལོ་ ༡༡༥༩ ལོར་ལྷུལ་ཆབ་དང་བཀའ་ལྷོན། གདན་སའི་ཆེས་མཐོའི་སྤྱི་ལྷུལ་ཁག་བཅས་ཀྱིས་གཞུང་བསྟེན་
ཆོས་སྤྱོད་ཁག་ལ་ཡུང་བསྟན་ཞུས་ཏེ། གཙང་ཐོབ་ལྷུལ་ལྷ་རི་སྐང་དུ་བཅས་པའི་ཕྱིས་བ་ཞིག་སྤྱི་བོད་མའི་ཡང་སྤྱིང་
འབྲུལ་བུལ་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་ཞུས། ཡང་སྤྱིང་བཀའ་ཞིས་ལྷན་པོར་གདན་དངས། ལྷན་གཟིགས་ལ་བཀའ་ཆེན་རིན་པོ་
ཆེས་དབུ་སྤྱོད་གཙུག་ཕྱད་བཞེས་ཏེ། མཆོན་ལ་སྤྱོད་བཟང་བསྟན་པའི་དབང་ཕྱག་འཇམ་དཔལ་ལྷུ་མཆོད་ཞེས་གསོལ།

སྤྱི་ལོ་ ༡༡༦༩ ལོར་ལྷན་གཟིགས་ལ་བཀའ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་གཙོས། རྒྱ་བོད་ཏོར་གསུམ་གྱི་ཆེ་ཆུང་ཕེབས་བསུ་རྒྱ་
ཆེན་པོ་དང་བཅས་པོ་བྲང་པོ་ཏ་ལའི་གསེར་ཁྲིར་ཞབས་སོར་འཁོད།

ལྷ་སྤྱོད་འདིའི་རིང་སྤྱི་ལོ་ ༡༡༧༡ ལོར་མན་རྩུ་ཡིས་སོག་པོ་ཨོ་རོད་རྩན་གར་ཡུལ་དུ་བཅན་འཇུལ་བྱས་ཏེ་
དཔོན་རིགས་ཆོ་ཁག་ལྷ་བཙུ་སྤྱོད་དང་ཁྲིམ་དུད་ཁྲི་ཆོ་བཙུ་སྤྱོད་ལ་བཅུ་གསུམ་བཅོ་སྐབས་བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་སོག་
ཞི་འགྲིག་ཡོང་སྤྱོད་བར་འདུམ་མཛད་དེ་གནས་བབ་བདེར་བཀོད། སྐབས་དེར་གོར་ཁ་དང་བོད་དབར་དཔལ་འབྲུག་ལྷ་
རྩེས་བྱང་སྤྱོད་གཙང་སྤྱོད་ལྷུལ་དུ་བཅུ་གསུམ་ཆེན་པོ་བྱུང་།

སྤྱི་ལོ་ ༡༡༩༡ ལོར་བོད་ལྷོངས་ལྷ་མི་སྤྱི་ནས་གསོལ་བ་བཏབ་པ་ལྟར། ལྷོངས་མཆོག་ནས་ཆོས་སྤྱིང་ཕྱགས་

ལྷུལ་དབང་སྤྱི་ཕྱིང་བཙུང་པ།

མཆོན། ལྷུལ་དབང་འཇམ་དཔལ་ལྷུ་མཆོད་
འབྲུངས་ཡུལ། གཙང་ཐོབ་ལྷུལ་ལྷ་རི་སྐང་།
ཡལ། བསོད་ནམས་དར་རྒྱས།
ཡུལ། སུན་ཆོགས་དབང་མོ།
འབྲུངས་འདས། (སྤྱི་ལོ་ ༡༡༥༩-སྤྱི་ལོ་ ༡༡༩༡)

གཉིས་ཀྱི་སྤྱགས་འགན་བཞེས་གནང་མཛད་ནའང་། རྒྱུན་དུ་ཆོས་ཕྱོགས་ལ་ཉམས་བཞེས་སྤྱགས་གཞིལ་ཆེ་བས།
ཆོས་སྤྱིད་གཉིས་ཐད་མཁུན་རྒྱ་ཡངས་བའི་སྤྱིད་སྦྱོང་ཆེ་སྟོན་སྤྱིང་བས་སྤྱ་མཐུད་བྱག་རོགས་ཁྱར་འགན་བཞེས། ཕྱི་ལོ་
༡༩༠༧ ལོར་དགྲུང་གངས་ ༧༥ རོག་གཟུགས་སྤྱི་བཀོད་བ་ཆོས་དབྱིངས་སུ་ཐེམ་པའི་རྒྱལ་བསྟན།

ལྷ་པ། ལྷུལ་དབང་སྤྱི་ཐེང་དགུ་པའི་བྱས་སྐབས།

ལྷུལ་དབང་སྤྱི་ཐེང་དགུ་པ་ལུང་རྟོགས་རྒྱ་མཆོད་དུས་སྐབས་སུ། བོད་གཞུང་གིས་ཐད་ཀར་མདོ་སྟོད་སྦྱང་
གཉིས་ལ་སྐར་དཔོན་བླ་འདེམས་བསྐོས་གཞག་མཛད་དེ། ས་ཁུལ་སོ་སོར་གནས་སྐོར་བ་དང་ཆོང་པ་ཁག་བཅས་ཐག་
རྒྱུ་ཀྱི་གཞོན་པ་ལས་སྤྱང་སྦྱོབ་བྱེད་པའི་སྲོལ་བཟང་བཅུགས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༧ ལོར་གོར་ཁ་དང་རྒྱ་གར་དབྱིན་གཞུང་གཉིས་དམག་འཁྲུག་བྱུང་བར། གོར་ཁ་འི་རྒྱལ་པོས་བོད་
གཞུང་ལ་རོགས་རམ་དགོས་པའི་ཞུ་ཡིག་སྤྲུལ། སྐབས་དེར་བོད་གཞུང་གིས་དབྱང་རོགས་དངོས་སུ་བཏང་མེད་ཀྱང་།
རྒྱ་བསྐོར་ཆེད་འདུས་ཆོགས་ནས་སྤྱགས་སྟོན་མཚམས་སྦྱར་དང་། ལྷ་སྤང་ལ་འཕྲིན་བསྐྱལ་མཛད་པ་སོགས་བལ་བོད་
དབང་འབྲེལ་ལམ་བཟང་པོ་ཡོད་པ་མཆོན། མདོར་ན་སྐབས་དེར་མན་རྩ་གོང་མས་ལྷོ་ས་མཆོག་གི་ཡང་སྤྱིད་ངོས་
འདྲིམ་ཞུ་ཐབས་སུ་གསེར་བུམ་དགུགས་འདོན་གནང་ན་ལེགས་རྒྱལ་བསྟན་ཡང་། བོད་རང་ལ་དེ་སྤྱི་ཡོད་པའི་སྲོལ་
བཞེན་གནང་བ་ལས་གོང་མའི་བརྒྱུད་སྤྱུལ་ལྟར་ལག་ལེན་བསྟན་མེད། སྐབས་དེར་མན་རྩ་ཨམ་བན་དང་བོད་གཞུང་
དབང་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ནི། རྒྱ་བོད་མཆོད་ཡོན་ཀྱི་མཐུན་ལམ་ཅམ་ལས་རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་བོད་གཞུང་གི་ཆབ་སྤྱིད་ལ་རྩས་
གཏོགས་མེད།

ལྷུལ་དབང་སྤྱི་ཐེང་དགུ་པ།

མཆོན། ལྷུལ་དབང་ལུང་རྟོགས་རྒྱ་མཆོད།

འཁྲུངས་ཡུལ། མདོ་སྟོད་ལྷན་ཆོས་འཁོར་དགོན་ཀྱི་ཉེ་འགམ།

ཡབ། བསྟན་འདྲིམ་ཆོས་སྦྱོང་།

ཡུམ། དོན་གྲུབ་སྟོལ་མ།

འཁྲུངས་འདས། (ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༥ - ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༥)

དྲུག་པ། ལྷ་ཁྱུ་ལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཅུ་པ་འི་བྱས་སྐབས།

ལྷོང་ས་སྐྱེ་བྱེད་བཅུ་པ་ལྷ་ཁྱུ་ལ་མཆོང་སྐྱེ་བྱས་སུ། ས་གནས་འགོ་དཔོན་ཁག་ལ་བོད་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་ས་
མཆོང་ས་བརྟན་སྐྱེད་དགོས་པའི་བཀའ་ཤོག་བསྐྱེད་བ་དང་། སྟོང་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་ལ་ས་མི་ཞིབ་དཔྱོད་དུ་སྐྱེ་ཆབ་
ཆེད་གཏོང་མཛད་པ། དབུས་གཙང་ཁུལ་གྱི་རྫོང་གཞིས་ཁག་གི་གཞུང་སྐྱེར་ཆོས་གསུམ་གྱི་ཁལ་བསྐྱེད་ལས་ལུགས་
བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱིས་ཞིབ་དཔྱོད་གཏན་འབེབས་མཛད་པ་སོགས་གཞུང་དམངས་གཉིས་པན་གྱི་སྤྲིག་སྟོལ་བཟང་པོ་བཏོད་
གནང་མཛད།

སྐབས་དེར་སྟོ་བོ་ཀམ་གནས་སྟེ་བ་དང་། མཆོ་སྟོན་ཕྱོགས་སུ་རྩ་ནང་ང་སག་སོགས་ཀྱིས་ཁལ་འཇལ་ཞིམས་
འཁུངས་ཚུལ་མཐུན་མ་ཁུས་པའི་རིགས་ལ་སྐབས་སོ་སོར་ཞིབ་དཔྱོད་བ་སྐྱེ་ཆབ་དང་། རྒྱུ་སྟོན་དབུང་དམག་བཅས་
ཆེད་བརྫོངས་མཛད་དེ་བྱས་ཉེས་ལ་དཔག་པའི་བཀའ་ཆད་དང་། སྐད་གཞུང་སའི་བཀའ་ཅི་དང་ལེན་དགོས་པའི་བྱིས་
འདོམས་ཀྱི་ཐབས་ཚུལ་མིག་དཔེར་པན་བ་མཛད།

ལྷ་ཁྱུ་ལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཅུ་པ།

མཆོན། ལྷ་ཁྱུ་ལ་དབང་ཚུལ་ཞིམས་རྒྱ་མཆོ།

འཁུངས་ལུལ། མདོ་སྟོན་ལི་ཐང་།

ཡལ། སྟོ་བཟང་སྟན་ཐགས།

ལུམ། རྣམ་རྒྱལ་བྱ་འབྲིད།

འཁུངས་འདས། (བྱི་ལོ་ ༡༩༡༦-༡༩༣༧)

བདུན་པ། ལྷ་ཁྱུ་ལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཅུ་གཅིག་པ་འི་བྱས་སྐབས།

ལྷ་ཁྱུ་ལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཅུ་གཅིག་པ་མཁས་བྱུང་རྒྱ་མཆོ་མཆོག་གིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་བོད་ལྗོངས་ལྷ་མི་ཡོངས་
ཀྱི་རེ་འདོད་ལྟར་ཆོས་སྟོན་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་འགན་བཞེས་བ་དང་། ཆོས་སྟོན་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་འགན་
བཞེས་ནས་ཆེ་བྱུག་ལས་མ་སོང་བར་སྟོ་བྱར་དུ་དགོངས་བ་གཞན་དོན་དུ་གཞུགས་པའི་ཚུལ་བསྟན།

ལྔཱལ་དབང་སྐྱ་ཐེང་བཅུ་གཅིག་པ།

མཚན། ཡུལ་དབང་མཁས་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ།
འབྲངས་ཡུལ། མི་ཉག་མགར་ཐང་དགོན་གྱི་ཉི་འདབས།
ཡལ། ཆེ་དབང་དོན་གྲུབ།
ཡུམ། གཡུང་རྒྱུང་བུ་འཁྲིད།
འབྲངས་འདས། (བྱི་ལོ་ ༡༩༣༩-༡༩༥༥)

བརྒྱད་པ། ཡུལ་དབང་ཁྱེད་བུ་གཉིས་པའི་ཏུས་སྐབས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༤ ལོར། སིང་པ་ཁྱོག་རའི་རྒྱལ་པོས་ལ་དྲུག་ས་བཅན་བསྐྱང་བྱས་ཏེ། བོད་དང་ལ་དྲུག་ས་དབར་གྱི་
 ཆོང་ལམ་བཅད་པ་མ་ཟད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལོར་ལ་དྲུག་ས་དང་སིང་པ་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་དབྱང་དམག་ཁྱོན་ཆེ་བཏང་
 རྟེ་བོད་གྱི་མངའ་རིས་ཕྱོགས་སུ་བཅན་འཇུག་བྱས། བོད་གཞུང་གིས་བྱར་ཁང་པ་ཆེ་བཏན་དོ་རྩེ་དམག་སྤྱིར་བསྐོས་ཏེ་
 བར་ཆོལ་ལན་མང་བྱས་ཀྱང་། སིང་པ་རྣམས་གོ་ལག་བཅན་བས་བོད་དམག་གཡུལ་ལས་རྒྱལ་མ་བྱལ། སྤང་ཡང་
 མདའ་དཔོན་བཤད་སྒྲ་དབང་ལྷག་རྒྱལ་པོ་དང་དབྱུས་གཙང་གི་ཡུལ་དམག་བཅས་རྒྱལ་སྟོན་དུ་བཏང་སྟེ་བར་ཆོལ་
 བྱས་བས། བོད་ས་མངའ་རིས་སྐོར་གསུམ་ཡོངས་རྩོགས་ཚུར་སྤངས་པ་མ་ཟད། ལ་དྲུག་ས་གྱི་ས་ཆ་ནས་སིང་པ་ཡོངས་
 རྩོགས་མཐར་སྐོད་བཏང་སྟེ། ཕྱིས་སུ་བོད་སིང་དབར་ཞི་མཐུན་གྱིས་ཆིངས་ཡིག་བཞག་ཏེ་ཞི་འགྲིག་བྱུང་།

གྲུ་མོ་ ༡༥༩༠ མོང་ཡ་རྒྱལ་དབང་འཕྲིན་ལས་རྒྱ་མཚོ་རྒྱ་ན་སྤ་བས་མིང་དབང་གི་སྤྲུགས་འགན་རྒྱལ་ཆབ་རྩ་མཉེན་གྱིས་བཞེས་པའི་། ལས་དོན་ཆེ་སྤ་རྒྱན་ལ་ཡ་རྒྱལ་བའི་སྤྲུག་ཐམ་སྤྱོད་ཐལ་ཆེ་བས། བཀའ་མཚན་བཤད་སྤྱད་དབང་སྤྲུག་རྒྱལ་མོ་སྤྲུགས་བཀའ་མཚན་སྤྲུག་མོང་ནས་ཐམ་འཛིན་གཞན་ཞིག་འཕྲོ་རྒྱུའི་འཆར་གཞི་སྤལ་པར་བརྟེན། རྩ་མཉེན་གྱིས་བཤད་སྤྱད་བས་རང་གི་མིང་དབང་འཕྲོག་པར་དོགས་ཏེ། བཤད་སྤྱད་སྤྲེ་མོ་མཚན་མཁར་གཞིས་ཁོངས་སུ་རྒྱུང་ཕྱུང་བཏང་བ་མ་ཟད། མདའ་དཔོན་མཚན་པ་སྤྲུགས་མངགས་ཏེ་གཡོ་ཐབས་ཀྱིས་འཕྲོངས་ཅིས་བྱས་ཀྱང་། བཤད་སྤྱའི་ཉེ་སྤྲུགས་དགའ་སྤྲུག་ཤར་ཅིའི་སྤྲུག་མཚོད་དཔལ་སྤྲུག་དོན་གྲུབ་ཀྱིས་དགའ་འབྲས་སྤྲུག་མོང་གི་ཐོག་ཐོད་གཞུང་དཔོན་རིགས་ནང་

དང་པོ། ལན་གནད་བསྐྱེད་རེ་གིས།

- ༡། ལྷུལ་དབང་ལྷ་མོ་ཆེན་པོས་བོད་ཀྱི་ཚོས་སྤྱི་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་འགན་བཞེས་ཚུལ་གྱིས།
- ༢། མན་རྩ་ཨམ་བན་བོད་དུ་ཐོག་མར་ཡོང་ཚུལ་གྱིས།
- ༣། སྤེ་སྤྱི་འགྱུར་མེད་ནམ་རྒྱལ་དང་མན་རྩ་བར་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་སྐོར་མདོར་ཅམ་གྱིས།
- ༤། ལྷུལ་དབང་སྐྱེ་ཐེང་གང་གི་དུས་སུ་བཀའ་ཤག་ཐོག་མར་བཅུགས་གནང་མཛད།
- ༥། བོད་ཀྱི་ཁྱེད་སྤྱུལ་ཁོངས་ནས་སྤྱི་ཚོང་གནང་མཁན་ཐོག་མ་སུ་ཡིན་ནམ།

གཉིས་པ། ཐོས་བསྐྱེད་ཀྱིས།

- ༡། ལྷུལ་དབང་སྐྱེ་ཐེང་བཅུ་གཉིས་པའི་ནམ་ཐར་བརྗོད་གཞིར་བཟུང་སྟེ་སྐབས་དེའི་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་སྐོར་ལ་སློབ་སྦྱོང་སོ་སོའི་བསམ་ཚུལ་བརྗོད་རེས་ཀྱིས།
- ༢། <<བོད་ཀྱི་སྤྱི་དོན་ལྷུལ་རབས།>> སོགས་འབྲེལ་ཡོད་དེབ་རིགས་བསྐྲུགས་ཏེ་གོར་བོད་དམག་འཁྲུག་རྒྱུ་ཤོག་རའི་དམག་འཁྲུག་བཅས་ཀྱི་འབྱུང་རྒྱུན་དང་། བརྒྱུད་རིམ། མཐུག་འབྲས་སོགས་ཀྱི་ཐད་སློབ་སྦྱོང་སོ་སོའི་བསམ་ཚུལ་ཤོད་རེས་ཀྱིས་ཕན་ཚུན་གོ་རྟོགས་སྤེལ་ཐབས་ཀྱིས།

གསུམ་པ། བྱེད་སྒྲུ།

- ༡། འཛིན་གྲུའི་ནང་ཚོགས་རྒྱུང་ཆ་བཞོས་ཀྱིས་གཤམ་ཀྱི་མི་སྣ་དག་གི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྐྱེད་རེ་བཤད་དེ་གོ་རྟོགས་སྤེལ་ཐབས་ཀྱིས།
  - ལྷུལ་དབང་སྐྱེ་ཐེང་ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་དག་དབང་སྐོར་བཟང་རྒྱ་མཚོ།
  - སྤེ་སྤྱི་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཚོ།
  - ལྷུལ་དབང་སྐྱེ་ཐེང་དུག་པ་རིག་འཛིན་ཚངས་དབྱངས་རྒྱ་མཚོ།
  - མི་དབང་པོ་ལྷ་བསོད་ནམས་སྟོབས་རྒྱལ།
- ༢། ལྷུལ་དབང་སྐྱེ་ཐེང་རིམ་བྱོན་ཀྱི་ནམ་ཐར་དང་ལོ་རྒྱུས་སྐོར་བརྟན་ཐུང་དུ་ཐོག་ནས་འདེམས་སྦྱོང་གིས་བསྐྱེད་ཏེ་གོ་རྟོགས་

སྐུ་རྒྱ་དང་། རྒྱ་མཚོ་ཕྱོད་ཀྱི་འཕྲུལ་རྒྱ།

བཞི་པ། མཐུན་སྦྲེལ་གྱིས།

༡།	ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར་		ལྷ་མོ་མཚོ་གཤམ་པ་ཆེན་པོས་ཆོས་སྤྱི་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་འགན་བཞེས།
༢།	ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ལོར་		ལ་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་སྐོ་བཟང་ཡེ་ཤེས་གྱིས་ཀྱལ་བ་སྐྱེ་ཕྱིར་བྱུག་པའི་མཚན་ལ་རིན་ཆེན་ཆོངས་དབྱངས་རྒྱ་མཚོ་ཞེས་བསྟུལ།
༣།	ཕྱི་ལོ་ ༡༩༢༡ ལོར་		ལྷ་མོ་དབང་སྐྱེ་ཕྱིར་བུལ་པ་མདོ་སྟོད་ཡི་ཐང་དུ་སྐྱེ་བལྟམས།
༤།	ཕྱི་ལོ་ ༡༩༢༩ ལོར་		པོ་ལྷ་བསོད་ནམས་སྟོབས་རྒྱལ་གྱིས་མན་རྩ་དཔོན་རིགས་ཨམ་བན་གཉིས་དང་རྒྱ་དམག་སྟོང་ཐུག་གཉིས་ལྷ་སར་བཅའ་སྟོད་ཕྱིར་བུ་བཅུག།
༥།	ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོར་		ལ་དུགས་དང་སིང་པ་མཉམ་འབྲེལ་གྱིས་དབྱང་དམག་ཁྲོན་ཆེ་བཏང་སྟེ་བོད་ཀྱི་མངའ་རིས་ཕྱོགས་སུ་བཅན་འཛུལ་བྱས།

༡༠ ལྷུལ་དབང་སྐུ་ཐེང་བཅུ་གསུམ་པའི་དུས་སྐབས།

༡། ལྷུལ་དབང་སྐུ་ཐེང་བཅུ་གསུམ་པ་མཆོག་སོག་ཡུལ་དུ་ཉེན་ཡོལ་ལ་ཐེབས་དགོས་བྱུང་བ།

དུས་རབས་བཅུ་དགུ་པའི་མཇུག་ཙམ་ནས་བཟུང་ཆུ་གར་ཨིན་ཇིའི་སྤེད་གཞུང་གིས་བལ་ཡུལ་དང་། འབྲུག་འབྲས་ལྗོངས་སོགས་ཉེ་འཁོར་ཆུལ་ཐན་ཁག་བ་སེམས་ཀྱིས་ཞི་དག་གི་ཐབས་ཤེས་རིམ་བར་བྱས་ཤིང་། ལྷུག་པར་དུ་བྱེ་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོའི་ཨིན་འབྲུག་དབང་བཞག་པའི་ཆིངས་ཡིག་གི་ནང་དོན་དང་། བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་ཨིན་ཇི་དང་ཆུ་

ལྷུལ་དབང་སྐུ་ཐེང་བཅུ་གསུམ་པ།

མཆོག་ ལྷུལ་དབང་ཐུབ་བསྟན་ཆུ་མཆོ།
འབྲུངས་ཡུལ། ལྷོ་ཁ་ཐང་བདུན།
ཡལ། ཀུན་དགའ་རིན་ཆེན།
ཡུམ། རྫོང་བཟང་སློབ་མ།
འབྲུངས་འདས། (བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༤ - བྱེ་ལོ་ ༡༩༩༣)

ནག་མན་རྩ་དབང་བཞག་པའི་ཆིངས་ཡིག་ནང་། ཨིན་ཇི་བ་ཆུ་ནག་དང་ཆུ་གར་དུ་ལྷ་སྐོར་འབྲེ་སྐབས། བོད་ནས་འབྲེ་སྐོར་ཆོག་པའི་ཆོད་དོན་བཞག་པ་བཅས་ལ་བོད་གཞུང་གིས་ངོས་ལེན་མ་བྱས་ཤིང་། ས་གནས་རྫོང་གཞིས་ཁག་ལ་བྱེ་མི་གཅིག་གྲང་བོད་ནང་གཏོང་མི་ཆོག་པའི་བཀའ་བྲུབ་བྱུང་། བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར། འབྲས་ལྗོངས་དང་བོད་ཀྱི་ས་མཆོམས་ལུང་ཐུར་ཁུལ་དུ་ཨིན་ཇིས་ཚུར་ཁོལ་བྱས་པ་མ་ཟད། དེ་རིམ་བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོར་ཆུ་གར་དང་མན་རྩ་ཨམ་བན་དབང་ཀལ་ཀཏ་ཏར་ཆིངས་ཡིག་དོན་ཚན་བརྒྱུད་ཅན་ཞིག་དང་། བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༣ ལོར་དོར་གླིང་དུ་ཨིན་ཇི་དང་ཆུ་མིའི་སྐུ་ཚབ་དབང་ཆོད་དོན་སྤྱི་གཤམ་ཐེར་བའི་ཆིངས་ཡིག་དོན་ཚན་དགུ་ཅན་བཅས་རིམ་འཛོག་བྱས་པར་བོད་གཞུང་གིས་ངོས་ལེན་ནམ་ཡང་མ་བྱས་པ་སོགས་ལ་བརྟེན། བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༤ ལོར་ཡུང་ཏམེ་བེ་རྩ་ཡིས་གཙོས་ཨིན་ཇིའི་དབྱུང་དམག་སྟོང་ཐག་མང་བོས་འབྲུལ་མདའ་དང་། མེ་སྒྲིགས་སོགས་ཐོགས་ཉེ་བོད་ལ་བཅན་འཇུག་བྱས་ཤིང་། བོད་དམག་རྣམས་

པམ་ཉེས་ཆེན་པོ་བཏང་བ་དང་། གཞིས་ཀ་ཅེ་དང་། རྒྱལ་ཅེ་སོགས་བཅན་བཟུང་བྱས་ཏེ། རིམ་བཞིན་ལྷ་ས་དང་ཉེ་བའི་
ལྷགས་ཟམ་གྲུ་ཁར་འཁྱོར་སྐབས། ལྒྱལ་དབང་མཆོག་རེ་ཞིག་སོག་ཡུལ་དུ་སྤྱི་ཉེན་གཡོལ་ཆེད་ཆེབས་ཞལ་བསྐྱར་
དགོས་བྱུང་། སྐབས་དེའི་སྤྱི་མྱོང་དགའ་ལྷན་གྱི་རིན་པོ་ཆེ་ལྷོ་བཟང་རྒྱལ་མཆོན་གྱིས་གཙོས་བོད་གཞུང་སྐྱེ་ཆབ་ནམ་
པས་རྒྱ་བལ་འབྲུག་གསུམ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་སྐྱེ་ཆབ་དཔང་པོར་བཅུགས་ཏེ། ཨིན་ཇི་དང་གོ་ས་མཐུན་དོན་ཆོན་བཅུ་
ཅན་ཞིག་བཞག་པའི་ནང་། བོད་ནང་ཨིན་ཇིའི་ཆོང་ར་འཛུགས་རྒྱ་དང་། བོད་འབྲས་ས་མཆོས་ཀྱི་ཅོད་རྟོག་སེལ་
ཐབས། ཨིན་གཞུང་ལ་དམག་གི་འགྲོ་གྲོན་གྲུན་གསལ་སྤོད་རྒྱ་སོགས་བཀོད་ཡོད།

ལྒྱལ་དབང་མཆོག་སོག་ཡུལ་དུ་བཞུགས་རིང་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་རྒྱ་ཆེར་བསྐྱོར་བར་མཛད་པ་དང་། དགོན་
ཕྱེ་པལ་ཆེར་ཉམས་གསོ་གནང་། དེ་ནས་སྐྱེ་འབྲས་བྱམས་པ་སྤྱིང་བརྒྱད་པེ་ཅིང་དུ་གོང་མ་གོང་ལྷ་ཐེངས་མང་མཛལ་
འཕྲད་གནང་སྟེ། ཁམས་ཁུལ་ནས་མན་རྩའི་དམག་གིས་བཅུ་གསུམ་ཆེན་པོ་བཅོས་པར་བྱེད་འཐེན་ཡོང་བའི་བཀའ་
མོལ་མཛད་ཀྱང་། སྐབས་དེར་མན་རྩའི་དགའ་དབང་ལྷགས་ཉམས་ཞན་དུ་འགྲོ་སྐབས་ཡིན་སྐབས་ལྷ་ས་པ་མ་ཐོན་
པས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར་བྱེད་བོད་དུ་ཕེབས་པར་མཛད།

༩། ལྒྱལ་དབང་སྐྱེ་ཐོང་བཅུ་གསུམ་པ་མཆོག་རྒྱ་གར་དུ་ཉེན་གཡོལ་ལ་ཕེབས་དགོས་བྱུང་བ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར། ལྒྱལ་དབང་མཆོག་སྐྱེ་འཁོར་དང་བཅས་པེ་ཅིང་ནས་བོད་རྒྱལ་ཁབ་དུ་ཕེབས་ཀྱང་། རྒྱ་
ནག་དུ་བཞུགས་རིང་མན་རྩའི་ཨམ་བན་ཀྱང་ཡིན་ཐང་གིས་བོད་ཀྱི་སྤྱི་དབང་འཕྲོག་རྒྱུའི་རྒྱས་ངན་བཅུམས་པར།
གཞུང་འབངས་ཡོངས་ཀྱིས་ཞི་བྱག་གི་ངོ་རྒྱུ་འཐབ་ཅོད་ལྷགས་ཆེར་བྱས་ཏེ། རྒྱ་བོད་འབྲེལ་བ་རྗེ་སྤྱག་དུ་སོང་
སྐབས། བེ་ཁོན་ནས་ལུ་ལུ་ཅུན་རྒྱ་དམག་གི་སྤྱག་བཀལ་བས་ཁམས་སྤྱོགས་སུ་བཅན་འཛུལ་གྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༠ ལོར་
ལྷ་སར་འཁྱོར་ནས་མི་གསོད་ཁག་སྤྱོར་དང་། འཕྲོག་བཅོམ་ཆོད་མེད་བྱས་ཏེ་ཐེང་ཆ་བསྐྱངས་པར་བཞེན། ལྒྱལ་
དབང་མཆོག་དང་བཀའ་རྒྱོན་ནམ་པ་བཅས་གྲོ་མོ་བརྒྱད་རྒྱ་གར་དུ་ཉེན་གཡོལ་ལ་ཕེབས་དགོས་བྱུང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༡ ལོར། རྒྱ་ནག་དུ་སྤྱན་ལ་སན་གྱི་འགོ་བཟོད་འོག་རྒྱ་ནག་མི་མང་གིས་མན་རྩའི་དབང་སྐྱར་མཐར་
སྤོད་གཏོང་བའི་སྐབས་དང་བསྐྱུན་ཏེ། བོད་མི་ཆོས་བོད་ནང་ཡོད་པའི་རྒྱ་མིའི་དབྱུང་དམག་ལ་པར་རྒྱུ་གྱིས་བྱེད་
འབྲད་གཏོང་འགོ་ཚུགས་ཏེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ ལོར་བོད་སྤྱོད་མན་རྩའི་དམག་ཡོངས་རྫོགས་ཕྱིར་འབྲད་བཏང་བ་དང་།
ལྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་རྟོན་འཁོར་ལྷ་སར་ཆེབས་བསྐྱར་གནང་།

བཀའ་ཐམ་སྤྱི་ཞི་བདེ་སྤྱིང་མ།

སྤྱི་ཚོགས་དང་སྤྱི་ཐམ་མ།

འོག་དབུལ།

བོད་དམག་གི་རྒྱུ་མ།

བོད་ཀྱི་སྤྱི་སྤྱོད་ལག་འཁེར་གྱི་རྒྱུ་བཟུངས་འོག་མ།

དབུལ་ཞེ་མ།

༣། བོད་སོག་རང་བཙན་ཡིན་པའི་ཆིངས་ཡིག་

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ ལོར་ཞི་བདེ་གཉིས་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་སྤྱོད་མན་རྒྱ་དཔོན་དམག་ཡོངས་རྫོགས་ཕྱིར་འབྱུང་བཏང་ཐོས། ལོ་དེའི་བོད་ཆོ་ ༡༣ ཆོས་ ༤ ཉིན་སོག་པོའི་རྒྱལ་ས་ཡུར་གར་དུ་བོད་སོག་སྤྱོད་གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ལྷན་འཛུགས་སོག་དོན་ཚན་ལྷ་ཅན་གྱི་ཆིངས་ཡིག་ཅིག་བཞག་ཡོད། ཆིངས་ཡིག་དེའི་འགོ་བརྗོད་དུ། རང་རེའི་བོད་སོག་གཉིས། མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མངའ་འོག་ནས་སོན། རྒྱ་ནག་པོ་དང་བཟུང་ཏེ། བོད་སོག་སོ་སོ་རྒྱལ་ཁབ་རང་བཙན་པ་བཟུངས། སྤར་དུས་ནས་ད་བར་བོད་སོག་གཉིས་བརྒྱན་པ་ལར་རྒྱ་གཅིག་པས་ཉེ་འབྲེལ་ཆེ་སྟབས། ད་དུང་འོག་ཏུ་བརྟེན་ཐབས་སུ་ཆིངས་ཡིག་བཞག་དོན། ཞེས་བཀོད་ཡོད།

༤། རྒྱ་སྤངས་པའི་སྤངས་སྤངས་ཅ་ཆིག་ཆེན་མོ་བསྐྱབས་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ ལོར་ཡུ་ཤོང་ས་ཡུ་བས་མགོན་རྒྱལ་དབང་སྤྱི་བཟུང་བཟུང་གསུམ་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས། བོད་མི་སེར་སྤྱོད་ཡོངས་ལ་སྤངས་སྤངས་ཅ་ཆིག་དོན་ཚན་ལྷ་ཅན་གསལ་བསྐྱབས་མཛད་པ་དང་། འདི་ལ་ལོ་རྒྱུས་སོག་རྒྱ་སྤངས་ཅ་

ཆོག་ཀྱང་ཟེར།

དེ་ནས་རིམ་བཞིན་བོད་དུ་དམག་མིའི་སྤྱི་ལོ་འཛུགས་ལ་ལེགས་བཅས་དང་། ཤོག་དངུལ། གསེར་དངུལ་གྱི་ཉམ་ཁ། སྤྱག་ཐམ། སྤྱག་ཉགས། ཉར། སྤྱོག་ཁང་བཅས་དེར་རབས་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ལ་དགོས་ངེས་ཀྱི་མ་ལག་མང་དག་ཅིག་གསར་གཏོད་མཛད།

༧། ཤིང་སྤྱག་སེམ་ལའི་ཆེངས་ཡིག

ལ་རྒྱལ་དབང་བཅུ་གསུམ་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་ཞི་བླ་གཉིས་ཀྱི་ཐབས་ཤེས་ཐོག་དགོངས་པ་རྒྱ་ཆེར་བཞེས་ཏེ། ཕྱོགས་གཅིག་ནས་བོད་དམག་གིས་ཁམས་ཁུལ་དུ་རྒྱ་དམག་རྣམས་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་བ་དང་། ཕྱོགས་གཅིག་ནས་བོད་རྒྱ་གཉིས་ཞི་བདེ་ཡུན་གནས་ཡོང་ཐབས་སུ་འཆེ་མེད་ཞི་བའི་ཐབས་ལམ་ཉག་གཅིག་ལ་བརྟེན་དགོས་པར་དགོངས་པ་བཞེས།

པར་རིས། ༡༠་ཉ སེམ་ལ་རྒྱ་རྒྱ་བོད་ཞི་བླ་གསུམ་གྱི་སྤྱོད་ཆེན་པོའི་འབྲེལ་ཁ།

སྐབས་དེར་རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་ཀྱང་ཆིངས་འབྲིགས་ལྷུ་འདོད་ཆེན་པོ་ཡོད་སྟབས། རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀྱི་ཚོད་རྒྱུག་དང་། ས་མཆམས་སོགས་དབྱེ་འབྱེད་གཙང་མ་འབྱུང་ཕྱིར་རྒྱ་གར་གྱི་ཨིན་གཞུང་བར་བཞུགས་ཀྱིས་ཆིངས་དོན་གནང་རྒྱའི་བཀའ་བསྐུལ་གནང་བ་ལྟར། ཤིང་སྟག་ ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ལོར། བོད་ཀྱི་སྐུ་ཚབ་བཀའ་སློན་བཤམ་སྤྱི་བ་དཔལ་འབྱོར་དོ་རྩེ་དང་ལས་རོགས། རྒྱ་གར་ཨིན་གཞུང་གི་དབང་ཚད་ཆ་ཆང་ཡོད་པའི་སྐུ་ཚབ་ཕྱི་འབྲེལ་སློན་ཆེན་མེག་མ་ཉོན་དང་ལས་རོགས། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་དབང་ཚད་ཆ་ཆང་ཡོད་པའི་སྐུ་ཚབ་**ཨི་ཕན་ཁིན་** (Ivan Chen) དང་ལས་རོགས་བཅས། བོད་རྒྱ་ཨིན་གསུམ་གྱི་སྐུ་ཚབ་ནམས་སིམ་ལར་ལྷན་འཛོམས་ཀྱིས་ཆིངས་དོན་བཞག།

བཛོ་སྤེང་སྐབས་བོད་རྒྱ་གཉིས་བོད་ཀྱི་བདག་དབང་ཐད་ཚོད་སྤེང་མང་དུ་བྱུང་མཐར། ཨིན་གཞུང་སྐུ་ཚབ་མེག་མ་ཉོན་གྱི་དགོངས་འཆར་ལྟར། བོད་ཀྱི་བདག་དབང་དང་། བོད་རྒྱའི་ས་མཆམས་ཚོད་རྒྱུག་སྐབས་བདེ་ཡོང་སྤྱད་བོད་ཕྱི་མ་དང་། ཉང་མ་ཞེས་དུམ་བུ་གཉིས་སུ་བཟོ་རྒྱུ་དང་། བོད་ཐོག་རྒྱ་མིར་མིང་ཅམ་གྱི་བདག་དབང་ཡོད་ཅེས་ཆིངས་ཡིག་ཟེན་གྱིས་སུ་འཁོད་པར་བོད་རྒྱ་ཨིན་གསུམ་སྐུ་ཚབ་སོ་སོས་མིང་ཉགས་བཀོད་ཡོད་ཀྱང་། ཡིག་ཆ་དོ་མར་རྒྱ་ནག་སྐུ་ཚབ་ཀྱིས་དམ་སྤྱག་མ་བརྒྱབ་པར་བརྟེན། བོད་ཨིན་གཉིས་ཀྱི་དབང་ཆིངས་ཡིག་འཕར་མ་ཞེག་བཞག་སྟེ། ཆིངས་ཡིག་ཟེན་གྱིས་ནང་བཀོད་པའི་བོད་ཐོག་རྒྱ་ནག་གི་ཐོབ་ཐང་གང་ལའང་ཆ་འཛིན་མེད་ཅེས་གསལ་བར་བཀོད་ཡོད།།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པ་ལ་རྟགས་རྒྱུ་བ།

- ༡། རྒྱལ་དབང་མཆོག་རེ་ཞིག་སོག་ཡུལ་དུ་སྤྱི་ཉེན་གཡོལ་ཆེད་ཆེབས་ཞལ་བསྐྱར་དགོས་བྱུང་། (དམ་བཅའ།)
ཡུང་ཏ་སེ་བན་གྲིས་གཙོས་ཨིན་ཇིའི་དབྱང་དམག་སྤྱོད་པ་མང་པོས་བོད་ལ་བཅན་འཛུལ་བྱས། (རྒྱ་མཆོན།)
- ཀ། དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆོན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཆོན་དུ་མི་འགྲོ།
- ཁ། དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆོན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཆོན་དུ་འགྲོ།
- ག། དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཆོན་ཞོར།
- ང། དམ་བཅའ་ཞོར་ཡང་རྒྱ་མཆོན་འགྲིག།
- ༢། བྱི་ལོ་ ༡༩༡༡ ལོར་རྒྱ་ནག་དུ་སྤྱི་ལ་སན་གྱི་འགོ་ཁྲིད་འོག་མན་རྒྱའི་དབང་རྒྱུར་མཐར་སྐྱོད་བཏང་། (དམ་བཅའ།)
བྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ ལོར་བོད་སྤྱོད་མན་རྒྱ་དཔོན་དམག་ཡོངས་རྫོགས་བྱིར་འབྱུང་བཏང་། (རྒྱ་མཆོན།)
- ཀ། དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆོན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཆོན་དུ་མི་འགྲོ།
- ཁ། དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆོན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཆོན་དུ་འགྲོ།
- ག། དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཆོན་ཞོར།
- ང། དམ་བཅའ་ཞོར་ཡང་རྒྱ་མཆོན་འགྲིག།

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་བྲིས།

- ༡། རྒྱལ་དབང་མཆོག་སོག་ཡུལ་དུ་ཉེན་གཡོལ་ལ་ཐེབས་དགོས་བྱུང་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གང་ཡིན་ནམ།
- ༢། རྒྱལ་དབང་མཆོག་རྒྱ་གར་ལ་ཉེན་གཡོལ་དུ་ཐེབས་དགོས་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གང་ཡིན་ནམ།
- ༣། སོག་པོའི་རྒྱལ་ས་ཡུར་གར་དུ་བོད་སོག་ཕྱོགས་གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་ཆབ་སྒྲན་འཛུལ་སྐོག་དོན་ཆོན་ལྔ་ཅན་གྱི་ཆེད་སྒྲིག་ཡིག་ཅིག་
བཞག་ཡོད་པ་དེའི་ནང་དོན་གཙོ་བོ་གང་ཡིན།
- ༤། རྒྱ་སྤང་ལོའི་སྤང་སྤང་ཅ་ཆོག་ཆེན་མོ་ཞེས་པ་གང་ཡིན།
- ༥། ཤེང་སྟག་སེམ་ལའི་ཆེད་སྒྲིག་འཛུལ་སྐོག་ལྔ་བས་རྒྱ་བོད་ཨིན་གསུམ་གྱི་སྤྱི་ཆབ་གཙོ་བོ་སྤྱད་སྤྱད་ཡིན་ནམ།

གསུམ་པ། རྩོམ་བསྟར་བྱེད་པ།

༡། རྒྱལ་དབང་སྤྱི་ཐོབ་བཅུ་གསུམ་པ་མཆོག་སོག་ཡུལ་དང་རྒྱ་གར་ལ་ཉེན་གཤམ་དུ་ཕེབས་དགོས་བྱུང་བའི་གནས་ཚུལ་ཐད་སློབ་སྤྱུག་པའི་ཚུན་གྱིས་བསྟར་བྱེད་པ།

བཞི་པ། བྱེད་སློ།

- ༡། <<བོད་ཀྱི་མི་དོན་རྒྱལ་རབས།>> ལས་ཚུ་གླང་ལོའི་སྤང་གླང་ཅ་ཆེན་དོན་ཚན་ལུ་བསྐྲུགས་ཏེ་གོ་དོན་ངེས་ཐབས་དང་།
སློབ་གྲགས་པའི་ཚུན་གོ་དོན་སྤེལ་ངེས་ཀྱི་སྤང་མོལ་བྱེད་པ།
- ༢། ཨིན་ཇིས་བོད་ལ་བཅན་འཇུག་བྱས་པའི་བརྒྱུད་རིམ་དང་། ལུ་ལུ་ཚུན་དཔག་གིས་བཅན་འཇུག་བྱས་ཚུལ་གྱི་མཚུངས་བསྟར་བྱེད་སློ་སྤེལ།

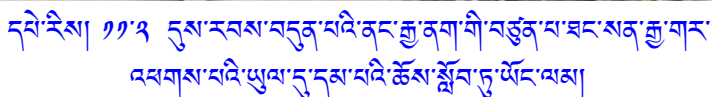
མི་མཚུངས་པ།		མཚུངས་པ།		མི་མཚུངས་པ།
	ཨིན་ཇིའི་ཡུང་ཏུ་སེ་		ལུ་ལུ་ཚུན་རྒྱ་དཔག་གིས་	
	བེ་རྩ་ཡིས་བོད་ལ་བཅན་		བོད་ལ་བཅན་འཇུག་	
	འཇུག་			

༣། རྒྱལ་དབང་བཅུ་གསུམ་པའི་སྐབས་བོད་ལ་དགོས་ངེས་ཀྱི་གསར་གཏོད་རིགས་མང་དག་ཅིག་བྱས་ཡོད། བར་རིས་ལམ་ནས་ཁུངས་སྤེལ་བྱེད་པ།

ཀྱ་གར་གྱི་ལྗེ་རྒྱལ།

གལ་ཆེད་གནད་དོན་ཁག

- ☞ བ་ལ་སེའི་གཡུལ་འགྱུར་དེ་ནི་ཀྱ་གར་རང་བཙན་སྤར་གསེའི་འཐབ་ཚད་ཐོག་མ་རུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
- ☞ ཨིན་ཇི་རྒྱལ་མོ་ཐེག་ཏེ་དེ་ལ་ཡིས་ཨིན་ཇི་རྒྱལ་སེའི་མངའ་འོག་གི་བྱ་བ་གཞུང་འཛིན་བཞུགས་གིས་ཀྱ་གར་སྤོང་གཞུང་འཛིན་སྐྱོང་གནད་རྒྱུ་ཡིན་པ་བཀའ་བསྒྲགས།
- ☞ ར་ཇ་རམ་མོ་ཏྲན་རོ་ཡེ་ཡིས་བ་ར་མོ་ས་མ་ཇ་བཙུགས།
- ☞ ཨིན་གཞུང་གིས་ཀྱ་གར་ནང་བཙུགས་པའི་སྤོང་གཞུང་གི་སྒྲོམ་གཞིར་འགྱུར་བ་གཏོང་རྒྱུ་ཆེད་མོར་ལེ་མིན་ཏོ་ཡི་བཅོས་བསྐྱར་བཅོས་ཡོད།
- ☞ སྤོང་གཞུང་ལ་ངོ་མྱོལ་བྱེད་པའི་མི་སྡུ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཡང་ཁྲིམས་སར་འདི་གཅོད་བྱེད་མི་དགོས་པར་ཐད་ཀར་བཙོན་འདུག་ཆོག་པའི་རྩ་འཛིན་ཁྲིམས་ཡིག་རོ་ལེ་ཏ་ཁྲིམས་ཞེས་པ་གཏན་འཁེབས་བྱས།
- ☞ ཨིན་གཞུང་གིས་ཀྱ་གར་སྤོང་གཞུང་གི་སྒྲོམ་གཞིར་སྤར་ལས་ལྷག་པའི་བཅོས་བསྐྱར་གཏོང་ཐབས་སུ་སི་མོན་ཏོག་ཞིབ་ལྷན་ཆོག་ཀྱིས་ཀྱ་གར་ལ་བཏང་ཡང་ལྷན་ཆོག་ཀྱིས་དེའི་ནང་ཀྱ་གར་གྱི་འཐུས་མི་གཅིག་ཀྱང་མེད།
- ☞ སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་གུན་རྒྱུ་མཆོག་གིས་སྤྱི་མང་བཀའ་ལོག་ལས་འགྲུལ་གྱི་དབུ་ཁྲིད་ཡོད།
- ☞ གུན་རྒྱུ་མཆོག་གིས་ཨིན་ཇི་དབང་ལྷགས་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་བའི་ལས་འགྲུལ་འགོ་བརྩམས།
- ☞ ཨིན་ཇི་སྤྱི་ཆབ་ལོ་ཏ་མོན་ཏ་རྩ་ཏེན་གྱིས་ཀྱ་གར་འདི་ཉིད་ཀྱ་གར་དང་བཞི་སྤྱན་གཉིས་སུ་སོ་སོར་དབྱེ་བའི་འཆར་གཞི་ཞིག་བཏོན།

223

ཅིག་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་དབར་
 དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཁེ་སན་བསྐྱབ་
 རྒྱུར་དམིགས་ཏེ་ཆོང་དོན་
 འབའ་ཞིག་གཉེར་དུ་ཡོང་ཡོད།
 སྤེས་སུ་ཨིན་ཏི་རྒྱ་གར་
 ལ་ཡོང་སྟེ་དབང་བསྐྱར་ནས་ལོ་
 རོ་ཉིས་བརྒྱ་ཅམ་གྱི་རིང་བསྐྱད་
 ཟུང་།

དཔེ་རིས། ༡༡་༣ ལོ་རྒྱུ ༣༣༠༠ ཡི་གོང་དུ་ཨ་ལེག་ཇོན་ཏེར་ (Alexander The Great) གྱིས་དམག་
 དབྱང་བཅས་ནས་རྒྱ་གར་དུ་ཡོང་སྟེ་སྤེས་ལོག་བའི་ལམ།

པ་ལ་མེ་འི་གཡུལ་འབྱེད།

སྤྱི་ལོ་ ༡༥༡༩ ལོའི་པ་ལ་མེ་འི་གཡུལ་འབྱེད་ (The battle of Plassey) གྱི་རྒྱུས་ནས་རྒྱ་གར་ནང་ཨིན་ཏིའི་སྤྱི་དོན་
 དབང་འབྲུགས་གྱི་མང་གཞི་བཙུགས་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་ ༡༨༥༨ ལོར་ཨིན་ཏིའི་དཔོན་རིགས་ཁལ་ཏོ་སི་ (Lord Dalhousie)
 རྒྱ་གར་ནང་ཨིན་ཏིའི་སྤྱི་ཐུབ་གཞུང་འཛིན་པར་བསྐྱོས་ཤིང་། ཁོང་
 གི་སྐབས་སུ་རྒྱ་གར་ནང་ཨིན་ཏི་དབང་འབྲུགས་དར་བའི་ཅེ་
 མོར་སོན་ཏེ་པན་ལྷ་བ་དང་། བེ་ཤ་ཤར། (Peshawar) པ་ཐན་ཆོ་བ་
 (Pathan Tribes) རྣམས་རྒྱ་གར་བྱུང་བྱང་མངའ་ཁོངས་སུ་ཆ་སྤྱིལ་
 བྱས། སྤྱི་ལོ་ ༡༨༥༩ ལོར་ཨིན་ཏིའི་དབང་སྐྱར་སྐྱོབ་སྤྱུགས་སྤར་
 བས་སྤྱ་བཙན་དུ་སྒྱུར། རྒྱ་གར་ནང་ཨིན་ཏིའི་དབང་སྐྱར་གྱི་སྐྱོབ་སྤྱུགས་
 འབྲུགས་ཆེས་ཆེར་རྒྱས་པའི་དུས་སྐབས་ཤིག་ཡིན་མོད། སྐབས་
 དེར་ས་གནས་གྱི་རྒྱ་གར་ཡུལ་མི་དབང་འཛིན་པ་དང་། ཞིང་པ།
 ཤེས་ཡོན་པ། མང་ཆོགས་དཔྱུས་མ། དེ་བཞིན་ཨིན་གཞུང་གིས་
 མངའ་སྡེའི་དམག་དབྱང་ལས་རྒྱ་གར་དམག་མི་སོགས་གྱིས་ཨིན་
 གཞུང་ལ་མི་དགའ་བའི་ལྷ་ཚུལ་ཐུབ་ཆེ་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། རིམ་
 བཞིན་ཨིན་གཞུང་ལ་མི་དགའ་བའི་ལྷ་ཚུལ་འབྲུགས་ཆེར་སྒྱུར་ཏེ་དོ་རྒྱལ་བྱེད་པའི་རིམ་པར་སྐྱོབ་སྤྱུགས་པ་དང་། དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་
 ༡༨༥༨ ལོའི་བྱེད་ལོག་དོ་རྒྱལ་གྱི་འཕེལ་རིམ་དུ་དོས་འཛིན་བྱེད་གྱི་ཡོད།

དཔེ་རིས། ༡༡་༤ དུས་རབས་བཙོ་བརྒྱད་པའི་ནང་ཨིན་ཏི་རྒྱ་
 གར་ལ་ཡོང་སའི་མཆོ་ལམ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོའི་གྲོན་ལོག

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོའི་ཕ་ལ་སའི་གཡུལ་འགྲུང་ནི་རྒྱ་གར་ལ་ཨིན་ཱིས་དབང་སྐྱུར་བྱེད་པའི་གོམ་སྐབས་ཐོག་མ་
ཡིན་ལ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༦ ལོར་ཨིན་ཱི་དཔོན་རིགས་ཁ་ཉི་ལྔ་ཡི་རྒྱ་གར་ནང་ཨིན་ཱིའི་སྤྱི་ཁབ་གཞུང་འཛིན་གྱི་ལས་

ཕར་རིས། ༡༩༥༤ རྒྱ་གར་ཨིན་ཱིའི་སྤྱི་ཁབ་
གཞུང་འཛིན་ལོ་ཁྱེད་ཉི་ལྔ་

འགན་འཁུར་བའི་དུས་ཡུན་མཐུག་བསྐྱེད་མཚམས་སུ། རྒྱ་གར་ནང་ཨིན་ཱིའི་
དབང་སྐྱུར་གྱི་མང་གཞི་སྤྱི་བརྟན་ཆགས་ཡོད། འོན་ཀྱང་ས་གནས་སོ་སོའི་མང་
ཚོགས་ཀྱིས་ཨིན་ཱི་གཞུང་གི་དབང་སྐྱུར་ལ་མི་དགའ་བའི་ངོ་རྒོལ་རིམ་བར་བྱས་
ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོར་མི་ར་ཐ་ (Meerut) ས་གནས་སུ་དམག་མི་ཚོས་
གྲོན་ལོག་ངོ་རྒོལ་བྱས་ཤིང་། དེར་པོ་མ་འགོར་བར་ས་གནས་མང་པོ་ནས་ཨིན་
གཞུང་ལ་གྲོན་ལོག་ངོ་རྒོལ་བྱས་པས། སྐབས་དེའི་ཨིན་ཱིའི་དབང་སྐྱུར་སྤྱི་
བཞིན་སྤྱི་བརྟན་ཡོང་བར་དཀའ་ངལ་འབྱུང་ཡོད། སྤྱིར་ལོ་ངོ་གཅིག་ཙམ་གྱི་
ནང་གྲོན་ལོག་ངོ་རྒོལ་དེར་ཨིན་གཞུང་གིས་སྤངས་འཛིན་ཐུབ་པ་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་།
སྐབས་དེའི་གྲོན་ལོག་ནང་རྒྱ་གར་ས་གནས་སོ་སོའི་ཡུལ་མི་འགོ་ཁྲིད་པ་དང་།
མང་ཚོགས་དཔྱུས་མ། རྒྱ་གར་དམག་མི་བཅས་ཀྱིས་ངར་ཤྱགས་ཆེར་བསྐྱེད་
གྱིས་མཉམ་ཞུགས་བྱས་པས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོའི་གྲོན་ལོག་དེ་ནི་རྒྱ་གར་རང་
བཙན་སྤྱི་གསའི་འཐབ་ཚད་ཐོག་མ་རུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་གྱི་ཡོད།

སྐབས་དེར་ཨིན་གཞུང་གིས་རྒྱ་གར་ནང་ས་བདག་ལམ་ལུགས་ (Zamindari System) བཅུགས་པས། གསར་
དུ་བསྐྱོས་པའི་ས་བདག་ཚོས་ཞིང་པ་ཚོར་དབྱ་ཁལ་ལྷི་མོ་བཀལ་ཏེ་འཚོ་བ་དཀའ་སྤྱུག་ལ་སྤྱར་བ་དང་། ཁྲིམ་རའི་ནང་
ཨིན་ཱིས་བཅོས་པའི་ཅ་དངོས་ཁབ་གདལ་ཆེ་རུ་བཏང་བས་རྒྱ་གར་ཡུལ་མི་བཅོ་ལས་པ་མང་པོ་ཞིག་གི་འཚོ་ཐབས་ལ་

ཕར་རིས། ༡༩༥༦ ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོའི་གྲོན་ལོག་སྐབས་ཀྱི་རྒྱུ་ལ།

ཐོག་ཐུག་ཆེན་པོ་བྱུང་། དེ་བཞིན་ཨིན་གཞུང་
འཛིན་སྐྱོང་ལོག་རྒྱ་གར་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་
གལ་ཆེན་དུ་གྱུར་པའི་ཚོས་ལུགས་དང་རིགས་
རུས་བཅི་སྟོལ་ཉམས་སྤྱད་དུ་གྱུར་བ་དང་།
སྤིང་གཞུང་གི་རིམ་བཞུགས་པའི་ལས་གནས་
ཁག་ཏུ་ཡུ་རོབ་ཀྱི་མི་རྒྱུས་བསྐྱོས་ཏེ། རྒྱ་གར་
ཀྱི་དམག་མི་དང་མང་ཚོགས་ལ་སྤིང་གཞུང་
ནང་གོ་གནས་རིམ་བཞིན་རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་བའི་གོ་

སྐབས་མེད་པར་བཅོས། དེར་བཞེན་ཐུགས་མི་མང་ཨིན་ཟེེ་སྤྱི་ལུགས་ལ་མི་དགའ་བའི་ཆོར་བ་ཟེེ་ཆེར་སོང་ཁར།
 སྐབས་དེར་དམག་མིར་སྤྱད་པའི་མདེུ་ལ་པག་ཆེལ་དང་བ་སྦྱང་གི་ཆེལ་བྱུགས་ཡོད་པ་དང་། མདེུ་སྤྱོད་ལས་འདོན་
 པར་སོ་བཏུབ་ནས་ཁ་འབྱེད་དགོས་པ་དང་། དེ་ལྟར་སོ་བཏུབ་ནས་ཁ་འབྱེད་སྐབས་ཁའི་ནང་ལ་པག་ཆེལ་དང་བ་སྦྱང་
 གི་ཆེལ་འགོ་ཡི་ཡོད་པས། ཁ་ཆེ་དང་ཉིན་རྒྱ་ཆོས་ལ་དད་པའི་དམག་མི་ཆོའི་དད་སེམས་ལ་ལོག་སྟུག་བྱུང་སྟེ་མི་ར་ཐ་ས་
 ལུལ་གྱི་དམག་མི་ཆོས་མདེུ་དེ་རིགས་སྤྱོད་པར་ངོ་ཆོལ་བྱས་ཤིང་། སྤྱི་གཞུང་གིས་ངོ་ཆོལ་བྱེད་མཁན་གྱི་དམག་
 མི་ནམས་འཛིན་བཟུང་བྱས་པར། དམག་ཁོངས་གྱི་དམག་རོགས་ཆོས་དམག་མི་ཆོར་རྒྱུ་སྤྱོད་ཀྱིས་སྤྱི་གཞུང་གི་བྱ་
 སྤྱོད་ལ་ངོ་ཆོལ་བྱེན་ལོག་བྱས།

རིང་པོ་མ་འགོར་བར་སྤྱི་གཞུང་ལ་བྱེན་ལོག་བྱེད་པའི་ལུགས་རྒྱུ་དེ་དེ་སྤྱི་ས་ལུལ་དུ་བྱུང་བ་དང་། རིས་བཞིན་
 ཐུགས་ས་ལུལ་མང་ཆེ་བར་ངོ་ཆོལ་ལས་འགྲུལ་བྱུང་གདལ་དུ་སོང་། སྐབས་དེའི་ངོ་ཆོལ་ལས་འགྲུལ་དང་སྤྱི་གཞུང་
 གི་སྤངས་འཛིན་དབར་འབྲུག་རྒྱུ་ཆེན་ཆེན་པོ་ལངས་སའི་ས་ལུལ་གཙོ་བོ་ཁག་ནི་**དེ་ལྷི་** (Delhi) དང་། **ཨ་ཡ་ཌ།** (Awadh)
རོ་ཉིལ་ཁྲོག། (Rohilkhand) **ཨ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ཏ།** (Allahabad) **ཨག་ར།** (Agra) མི་ར་ཐ། **བོ་ཏར་མངའ་སྡེའི་རུབ་ལུལ་** (West-
 ern Bihar) བཅས་ཡིན། ས་གནས་སོ་སོ་ནས་རྒྱལ་ཁབ་དཀའ་ངལ་དང་ཉེན་ཁའི་གནས་སུ་འཕྲད་པར་སྟུགས་འཆབ་ཆེ་
 བའི་རྒྱལ་གཅེས་ལྷག་བསམ་ཅན་གྱི་དཔའ་བོ་མང་པོས་སྟེ་ཁྱིད་དེ་རྟོག་ཅ་གཅིག་སྤྱིལ་གྱིས་ཨིན་གཞུང་ལ་བྱེན་ལོག་ངོ་
 ཆོལ་ལུགས་ཆེན་བྱས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༦ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཆོས་ ༡༠ ཉིན་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ཟླ་ ༤ ཆོས་ ༣༠ བར་ལོ་ངོ་གཅིག་
 རིང་། ཐུགས་མི་མང་གིས་ཨིན་ཟེེའི་དབང་སྐྱུར་ལ་ངོ་ཆོལ་བྱས་མཐར་ཨིན་གཞུང་གིས་བྱེན་ལོག་ངོ་ཆོལ་ལ་བཀག་
 སྟོམ་ནན་པོ་བྱས་ཏེ་ངོ་ཆོལ་ལས་འགྲུལ་རེ་ཞིག་མཆམས་ཆད།

ཐུགས་ཤར་གྱི་སྤྱི་གཉེར་ཁང་སློབ་རྒྱུ་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༦ ལོའི་བྱེན་ལོག་ལ་པམ་ཁ་བྱུང་ནའང་། ཟླགས་གཞན་ཞིག་ནས་དེ་སྤྱིའི་ཐུགས་ཤར་གྱི་སྤྱི་གཉེར་
 ཁང་གི་མིང་ལོག་ནས་ཐུགས་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་ཨིན་ཟེེའི་དབང་ལུགས་སྟེལ་
 ཐབས་ལ་འབད་བཅོན་བྱེད་པའི་ནམ་པ་མཐུག་བསྐྱེལ་ཏེ། ཨིན་གཞུང་གིས་ཐུ་
 གར་ལ་འཛིན་པའི་སྤྱི་བྱས་ཐད་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་ཐེབས། སྐབས་དེ་ནས་བཟུང་
 ཐུགས་གྱི་ས་གནས་སོ་སོའི་རྒྱལ་ཕྱན་ཁག་གི་རྒྱལ་བོ་དང་། ས་གནས་འགོ་
 འཛིན། ས་བདག་སོགས་བརྒྱད་ནས་ཐུགས་ནང་ཨིན་ཟེེའི་དབང་སྐྱུར་སྤྱི་བཏུན་
 དང་རྒྱུད་ཡོང་བའི་བྱེད་ཐབས་གསར་པ་ཞིག་ལག་བསྟར་བྱེད་འགོ་ཚུགས།
 ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ཟླ་ ༡༡ ཆོས་ ༡ ཉིན། ཨིན་ཟེེ་རྒྱལ་མོ་**ཕིག་ཏོ་རི་ཡ་** (Victo-
 ria) བར་རིས། ༡༡་མ་ ལུགས་སློར་ཐོག་དབར་
 བའི་ཨིན་ཟེེ་རྒྱལ་མོ་ཕིག་ཏོ་རི་ཡ།

མར་རིས། ༡༡་༩ ར་ཇ་རམ་མོ་ཉན་རྡོ་ཡེ།

མར་རིས། ༡༡་༩ བན་ཀིམ་ཅན་ཏ་ར།

མར་རིས། ༡༡་༡༠ ཨིཤ་ཤར་ཅན་ཏ་ར་མིན་ཡ་ས་གར།

ria) ཡིས་ད་ནས་བཟུང་ཨིན་ཱིའི་རྒྱལ་པོའི་མངའ་འོག་སྤྱི་ཁབ་གཞུང་འཛིན་པ་
(Secretary of State) ཞིག་གིས་རྒྱ་གར་སྲིད་གཞུང་འཛིན་སྐྱོང་གནང་རྒྱུ་ཡིན་
པའི་བཀའ་བསྐྱུགས།

སྤྱི་ཁབ་གཞུང་འཛིན་པ་དེར་རྒྱལ་པོའི་སྐུ་ཚབ་ཀྱི་མཚན་གནས་བསྐྱེལ་
བ་དང་། རྒྱལ་མོ་མེག་འོ་རི་ཡ་ལ་རྒྱ་གར་གྱི་རྒྱལ་ཡུམ་ཆེན་མོའི་མཚན་གནས་
བསྐྱེལ་ཏེ་རྒྱ་གར་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ནང་སྲིད་ཐད་ལའང་ཨིན་ཱིའི་དབང་ཤུགས་
ཆེ་རུ་གྱུར་བས། རྒྱ་གར་མངའ་ཁོངས་ཡོངས་ལ་ཨིན་ཱིའི་དབང་ཤུགས་སྤྱི་
བཟོན་དུ་གྱུར། རྒྱ་བས་དེར་ཨིན་གཞུང་གིས་རྒྱ་གར་ས་གནས་སོ་སོའི་རྒྱལ་
ཕན་ཁག་གི་རྒྱལ་པོ་དང་། ས་བདག་ས་གནས་འགོ་འཛིན་བཅས་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་
བྱས་ཆེ། དབང་ཤུགས་བཟོན་སྤྱིང་ཡོང་བར་སྐྱམ་པའི་སྲིད་བྱས་ཤིག་བཟུང་
བ་ལས། ཤེས་ཡོན་ཅན་དང་མང་ཚོགས་དགུས་མ་རྣམས་སྤང་མེད་དུ་བཞག
གཞན་ཡང་རང་ཉིད་ཀྱི་ཁེ་ཕན་ཁོ་རྣམ་དམིགས་ཏེ་ཨིན་ཱིའི་ཆོང་ལས་བ་དང་།
བཟོ་གཞི་བདག་པོ། ཞིང་པ། གཞུང་ཞབས་བཅས་རང་སྤྱོད་སྤྱི་འགྲུག་པར་
ཤུགས་སྤོན་བརྒྱབ་ཀྱང་། རྒྱ་གར་མི་མང་ལ་སྲིད་གཞུང་འཛིན་སྐྱོང་དང་། སྲིད་
བྱས་ཐད་བསམ་ཚུལ་བཟོ་དབང་གང་ཡང་མེད། དེར་བརྟེན་རྒྱ་གར་མང་
ཚོགས་ཨིན་ཱི་ལ་མི་དགའ་བ་ཆེ་རུ་གྱུར་བ་དང་། དེས་རིམ་བཞིན་རྒྱ་གར་
རྒྱལ་ཡོངས་ལས་འགུལ་ཆེན་མོ་ (Indian National Movement) འགྱུར་བར་
སྐུལ་མ་ཐེབས།

ཕྱིས་སྤྱི་གསར་བཞེ་བ་གྲགས་ཅན་ར་ཇ་རམ་མོ་ཉན་རྡོ་ཡེ་ (Raja Ram-
mohan Roy) དང་། བན་ཀིམ་ཅན་ཏ་ར། (Bankim Chandra) ཨིཤ་ཤར་ཅན་ཏ་
ར་མིན་ཡ་ས་གར་ (Ishwar Chandra Vidyasagar) སོགས་རྒྱ་གར་རང་དབང་
འཐབ་ཅོད་ལས་འགུལ་གྱི་སྤེ་ཁྱིའི་དུ་གྱུར་བ་དང་། ཕྱིའི་བཅན་འཇུག་དང་
དབང་སྐྱུར་ལ་ངོ་ཚོལ་བྱེད་པའི་འཐབ་ཅོད་ཁྱོད་ཆང་མས་ཆེག་སྤྱིལ་གྱི་བྱས་
པ་ཇེ་ཆེར་གཏོང་བའི་འདུན་པ་གཅིག་མཐུན་བྱང་། རྒྱ་བས་དེར་ར་ཇ་རམ་མོ་
ཉན་རྡོ་ཡེ་ལ་མཆོན་ན། ཐོག་མར་རྒྱ་གར་སྤྱི་ཚོགས་ནང་ཁྱལ་གྱི་ཞན་ཆ་མང་
དག་ཅིག་གཅང་སེལ་བྱེད་རྒྱ་ནི་ཁ་ཆ་དགོས་གཏུགས་ཤིག་ཏུ་མཐོང་སྟེ། ཕྱི་

ལོ་ ༡༩༣༡ ལོར། **བ་ར་མོ་ས་མ་ཇ་** (Brahmo Samaj) བཙུགས་ཤིང་། དེ་ལྟ་བུ་གར་སྤྱི་ཚོགས་ནང་ཁྱོ་བོ་བྱོངས་རྗེས་འདས་མཆོད་དང་ལྷན་དུ་ཚུང་མའང་གསོན་བསྐྱེད་ཀྱི་ཁྱེད་པའི་སྒྲིལ་པ་དང་། ཁྱིས་པ་ལོ་ན་མ་སྤྱོན་པའི་དུས་ནས་བ་མའི་འདོད་མོས་ལྷར་གཉེན་སྤྲིད་ཀྱི་ཁྱེད་པ། དེ་བཞིན་བྱད་མེད་ཀྱིས་ནང་ལས་ཁོ་ན་ལས་སྤྱེས་པ་ལོ་ལྷར་ཁྱེད་པས་གཉེར་ན་མི་འཆོམ་པའི་གོམས་སྒོལ་དང་། ཁྱོ་བོ་བྱོངས་ཟེན་པའི་བྱད་མེད་ཀྱིས་བསྐྱར་དུ་གཉེན་སྤྲིད་ཀྱི་ཁྱེད་མི་ཚོགས་པའི་སྒྲིལ་སོགས་མེད་པར་བཅོས་ཏེ། བྱད་མེད་ལ་ཤེས་ཡོན་སྒྲོལ་སྤྱོད་གི་གོ་སྐབས་སྤྱོད་ཕྱགས་ཐད་ལྷགས་སྒོན་བརྒྱུ། ཁོང་གི་འབད་བཙོན་ལ་བརྟེན་ནས་ཨིན་རྒྱུ་འབྲེལ་གྱིས་ཁྱོ་བོ་བྱོངས་རྗེས་འདས་མཆོད་དང་ལྷན་དུ་ཚུང་མའང་གསོན་བསྐྱེད་ཀྱི་ཁྱེད་མི་ཚོགས་པའི་ཁྲིམས་བསྐྱེད་ཀྱིས།

བར་རིས། ༡༡་༡༡ ས་མ་མི་མེ་མེ་ཀ་ནན་ཏ།

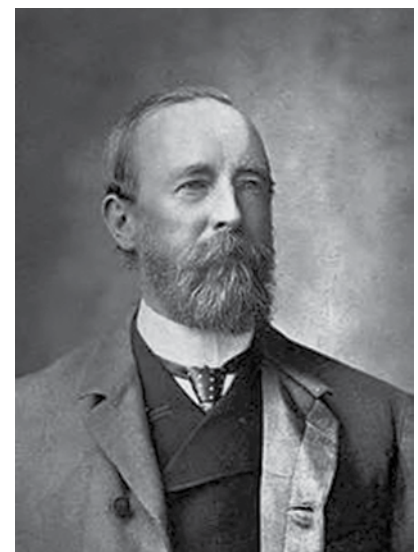
ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༧ ལོར། **རྩམ་གྱིལ་པ་ར་མ་ཉ་མ་ས་** (Ramakrishna Paramahansa) མཆོག་གི་ཐུགས་སྤྲོས་སྤྱི་མི་མེ་མེ་ཀ་ནན་ཏ་ (Swami Vivekananda) ཡིས་**བེ་ལུར་** (Belur) ས་གནས་སུ་**རྩམ་གྱིལ་ཚོས་ཚོགས་** (Ramakrishna Mission) བཙུགས་ཤིང་། ཁོང་གིས་རིག་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་ཁྲབ་སྤྲེལ་གཏོང་བར་འབད་བཙོན་གནང་བ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༣ ལོར་ཁོང་གིས་ཨ་རིའི་ཡུལ་གྱི་**ཆི་ཁ་གོ་** (Chicago) ས་གནས་སུ་འཆོགས་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཚོས་ལུགས་ཚོགས་ཆེན་ཐོག་ཉིན་རྒྱ་ཚོས་ལུགས་རོ་སྤྱོད་ཐོག་མར་གནང་ཉེ་རུ་བ་ཕྱོགས་པ་ཚོར་ཉིན་རྒྱ་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་རིན་ཐང་ཐད་ངོས་འཛིན་ཟབ་མོ་རྟེན་བཙུག་པ་སོགས། སྐབས་དེར་ཁྱེད་ཀྱི་བསམ་སྒྲོལ་དང་། ཚོས་ལུགས་པ། གསར་བརྗེ་བ་སོགས་ཤེས་ཡོན་པ་མང་པོས་ཁྱེད་ཀྱི་ནང་གཉིས་སུ་རུས་པ་འདོན་ཐབས་ལ་འབད་དེ་འབྲེལ་ལུགས་ཀྱན་ཏུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རང་དབང་སྤར་གསོར་སྤྱོད་པའི་བྱུང་འབྲས་མི་དམན་པ་ཐོབ་ཡོད།

བར་རིས། ༡༠་༡༣ སུ་རྟེན་རྩམ་ བེན་ར་རྟེ།

ཀོང་རེ་སི་ཚོགས་པ་གསར་འཛུགས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༦ ལོར། **ཀལ་ཀཏ་ཏ་** (Calcutta) རུ་རྒྱ་གར་འབྲས་མི་ལྷན་ཚོགས་ (Indian Association) བཙུགས་ཏེ་**སུ་རྟེན་རྩམ་ བེན་ར་རྟེ།** (Surendranath

བར་རིས། ༡༡་༡༣ ཨི་ཨོ་རྟེ་མེ།

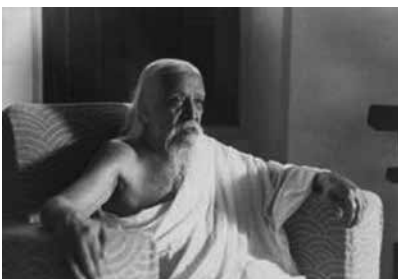

བར་རིམ། ༡༡་༡༤ མོ་མེ་ཤ་ཅན་ཏ་ར་འཛིན་རྒྱུ།

བར་རིམ། ༡༡་༡༥ ལྷ་ལ་རྩ་རྩ་རྩ་རྩ་ལག་།

བར་རིམ། ༡༡་༡༦ ཨར་འཛིན་རྒྱུ།

Banerjee) མཚོག་གི་དབུ་ཁྱིམ་འོག་ཀྱང་གར་རྒྱལ་ཡོངས་ལས་འགུལ་ཆེན་མོ་འཛིན་གཞི་བཙུགས། སྐབས་དེར་བཙུགས་པའི་ལྷ་ལ་རྩ་རྩ་རྩ་རྩ་ལག་དེའི་དམིགས་ལུལ་གཙོ་བོ་ནི། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གྲལ་རིམ་བར་མའི་ཁོངས་གཏོགས་ཤེས་ཡོན་པ་ཆེད་ལྷ་ལ་རྩ་རྩ་རྩ་རྩ་ལོང་ཐབས་དང་། ཀྱང་གར་སྤྱི་ཚོགས་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་ཆེག་སྤྱིལ་གྱིས་རྒྱས་བྱུགས་འདོན་ཀྱང་གལ་ཆེན་ཡིན་པ་དོ་འཕྲོད་ཐབས་བྱ་རྒྱུ་ཡིན། ལྷ་ལ་རྩ་རྩ་རྩ་རྩ་ལག་དེས་བགྲེས་ཡོལ་ཟེན་པའི་ཨིན་ཇིའི་ལས་སྡེ་བ་**ཨ་ཨ་ཏུ་མེ** (A.O.Hume) ཡིས་རོགས་རམ་འོག་བཙུགས་པའི་ཀྱང་གར་གོང་རེ་སི་ཚོགས་པའི་འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་འགན་ཐོག་མར་ཁུར་བ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༥ ལོར་ཀྱང་གར་གོང་རེ་སི་དབུ་བརྟེན་པ་དེས་ཤེས་ཡོན་པ་གསར་པ་མང་པོ་ཞིག་སྤྱི་དོན་ལས་རིགས་ནང་ཞུགས་ཏེ་ཀྱང་གར་གྱི་སྤྱི་དོན་གནས་སྐབས་ཐད་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༥ ཟླ་ ༡༢ རང་**བོམ་བེ** (Bombay) ཁྱོང་ཁྱེར་དུ་**མོ་མེ་ཤ་ཅན་ཏ་ར་འཛིན་རྒྱུ** (Womesh Chandra Banerjee) མཚོག་གི་དབུ་ཁྱིམ་འོག་ཀྱང་གར་གོང་རེ་སི་ཚོགས་ཆེན་ཐེངས་དང་པོ་ཚོགས། དུས་རབས་ཉི་ཤུ་བར་སྤེལ་མཚམས་སུ་**ལྷ་ལ་རྩ་རྩ་རྩ་རྩ་ལག་** (Bal Gangadhar Tilak) དང་**ཨར་འཛིན་རྒྱུ** (Aurobindo Ghose) སོགས་ཀྱིས་དབུ་ཁྱིམ་དེ་རང་ཁ་རང་གསོའི་ལས་འགུལ་ (Swadeshi Movement) སྤེལ་བ་བརྒྱུད་ཤེས་ཡོན་ཐད་གོ་རྟོགས་དམན་པའི་མང་ཚོགས་དཔྱུས་མ་ནམས་ཀྱང་རང་དབང་འཐབ་ཅོད་ཀྱི་ལས་འགུལ་ནང་མཉམ་ཞུགས་བྱུང་། སྐབས་དེར་**ཁེ་ན་ཏ་** (Canada) དང་**ཨ་སྤུ་ལི་ཡུ** (Australia) བེ་ཨིན་ཇིའི་དབང་སྐུར་འོག་ཡོད་མོད། སྤྱི་གཞུང་གི་སློམ་གཞི་ནི་མང་ཚོགས་ཀྱི་འཕྲིན་མིས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པས་འཛིན་སྐྱོང་ནང་རང་དབང་གང་འཚམ་ཆེན་པོ་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༦ ལོར་གལ་གཏ་ཏ་**ཁྱོང་ཁྱེར་དུ་ཏ་ར་ལྷ་ཡེ་ནོ་ར་རྒྱུ** (Dadabhai Naoroji) ཡིས་དབུ་ཁྱིམ་དེ་གོང་རེ་སི་ཚོགས་ཆེན་ཐོག་མར་ཚོགས་ཀྱིས་འདེམས་བསྐོས་བྱས་པའི་འཕྲིན་མིས་བྱུང་བའི་རང་དབང་ཅན་གྱི་སྤྱི་གཞུང་འཛུགས་དགོས་པའི་རེ་འདུན་བཏོན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར། ཨིན་གཞུང་གིས་ཀྱང་གར་ནང་བཙུགས་པའི་སྤྱི་གཞུང་གི་སློམ་གཞིར་འགྱུར་བ་གཏོང་རྒྱུའི་གསལ་བསྐྱགས་བསྐྱངས་པ་དང་།

གླུ་མཁའ་དེའི་འགྱུར་བ་ལ་**མོར་ལ་མིན་ཏེ་ཡི་བཅོས་སྒྱུར་** (Morley-Minto Reform) ཟེད། འོན་ཀྱང་འགྱུར་བ་དེར་མིན་གཞུང་
 འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་སྡེ་རྩ་མང་ཆོག་གས་ཀྱི་འཕུས་མི་བསྐོ་བའི་ཆ་རྒྱུན་མ་བསྐྱུན་སྟབས། འགྱུར་བ་དེ་མང་ཆོག་གས་ཀྱི་འདོད་
 རྒྱུ་དང་མཐུན་པ་ཞིག་མ་བྱུང་བ་མ་ཟད། མིན་གཞུང་འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་སྡེའི་ནང་ཁ་ཆའི་དམིགས་བསལ་འཕུས་མི་ཞིག་
 བསྐོ་བའི་ཆ་རྒྱུན་བཞག་པ་དེ་ནི། གླུ་མཁའ་དེར་ཉིན་རྒྱ་དང་ཁ་ཆེ་གཉིས་རྟོག་ཅ་
 གཅིག་སྤིལ་གྱིས་རྒྱལ་ཡོངས་ལས་འགུལ་ཐད་འདོན་པའི་རྒྱས་བ་ཉམས་དམས་
 གཏོང་བྱེད་དུ་གྱུར། དེར་བརྟེན་ཁ་ཆའི་དབུ་ཁྲིད་**མུ་ཏ་མ་ཌ་ཨ་ལི་རྩེ་ན་** (Mu-
 hammad Ali Jinnah) དང་དབུ་ཁྲིད་གཞན་ཆང་མས་རོ་རྒྱལ་ལྷགས་ཆེན་བྱས་པ་
 དང་། **རྩེ་རྩེའི་རྒྱལ་རབས་ལྷ་པའི་** (King George V) རོས་ནས་བྱི་ལོ་ ༡༩༠༥
 ལོར་སྤྱི་ཆོག་ན་ནང་ལྷགས་རྒྱུན་ཆེ་བའི་**བརྒྱལ་ས་ཁོངས་ཁ་བྲལ་** (Partition of
 Bengal) མིན་བྱས་ལག་བསྟར་མཚམས་འདྲིག་བྱ་རྒྱ་དང་། རྒྱ་གར་གྱི་རྒྱལ་
 ས་ཀལ་ཀཏ་ཏ་ནས་དེ་མི་ལ་སྤོ་རྒྱའི་བཀའ་བསྐྱུགས།

ཕར་རིས། ༡༡.༡༧ ར་ར་ལེ་ལོ་རོ་རྒྱ།

གྲུ་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར། འགོ་བཙམས་པའི་བཅོས་སྒྱུར་དེ་རྒྱ་གར་མང་
 ཚོགས་སྡོམ་སྤེལ་སྤྱི་གཞིར་གྱུར་བས། རང་དབང་འཐབ་ཅོད་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་གོམ་
 བ་སྡོམ་བའི་འདུན་པ་རྗེ་ཆེར་སོང་། ལྷ་བས་དེར་ཕྱོགས་གཅིག་ནས་རང་དབང་
 འཐབ་ཅོད་ཁྱིད་སྒྲིད་གྲགས་ཆེ་བའི་**ལྷ་ལྷང་ལྷ་ལྷར་འི་ལག་** (Bal Gangadhar
 Tilak) དང་། **ལ་ལ་ལ་ཇ་པ་ཊ་རོ་ཡེ།** (Lala Lajpat Rai) **ལྷེ་ཕིན་ཅན་ཏ་ར་**
པ་ལ་ (Bipin Chandra Pal) སོགས་ཀྱིས་སྤེལ་བྱེད་དེ་ཨིན་གཞུང་ལ་ངོ་ཚྏ་ལ་བྱེད་
 བ་དང་། ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་ནས་གསར་བརྗེ་ལས་འགྲུལ་བ་ཆོས་ཨིན་གཞུང་
 ལ་བྲག་པོའི་ཚྏ་ལ་བྱེད་པ་སོགས། མདོར་ན་རྒྱ་གར་རྒྱལ་ཡོངས་ས་གནས་
 ཀྱན་ཏུ་ཨིན་གཞུང་ལ་ངོ་ཚྏ་ལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་
 སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་སྤེལ་
 འཛིན་པའི་རྣམ་འགྱུར་རྗེ་ཆེར་འགོ་བཙམས་པའི་ཁར། གྲུ་ལོ་ ༡༩༡༩ ལོར་སྤིང་
 གཞུང་ལ་ངོ་ཚྏ་ལ་བྱེད་པའི་མི་སྤྱི་འབྲུག་ཞིག་ཡིན་ཡང་ཁྲིམས་སར་འདྲི་གཙོད་
 བྱེད་མི་དགོས་པར་ཐད་ཀར་བཅོན་འཇུག་ཆོག་པའི་རྩ་འཛིན་ཁྲིམས་ཡིག་**རོ་
 ལེ་ཏ་ཁྲིམས་** (Rowlatt Act) ཞེས་པ་གཏན་འབེབས་བྱས་པས། ཨིན་གཞུང་
 བོ་བུ་སྤྱིད་ལ་འཁོན་འཛིན་སྒྲུར་ལས་ཆེ་ཏུ་གྱུར་ཏེ་རྒྱ་གར་རྒྱལ་ཡོངས་མང་

བར་རིས། ༡༡་༡༩ རྫོང་རྫོང་གྲུ་ལ་རབས་ལྷ་པ།

ཚོགས་ཚང་མས་རམ་སྟོན་ཁྲིམ་སྒྲོར་དང་། ལས་མཚམས་འཛིན་པ་སོགས་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་ངོ་ཚྏལ་ལས་འགུལ་སྟེལ་
བར་ཨིན་གཞུང་གིས་བསམ་ཡུལ་ལས་འདས་པའི་བྲག་གཞོན་བྱས། ལོ་རྒྱུས་ནང་ཨིན་ཟི་དམག་སྤྱི་ཚན་མོ་ཨོ་ཏ་ཡེར་
(General. O. Dyer) གྱི་བཀོད་འདོམས་འོག་གོ་ལག་གང་ཡང་མ་ཐོགས་པའི་མང་ཚོགས་དཀྱུས་མ་རྣམས་ལ་སྟོན་བརྒྱ་
གང་ཡང་མ་སྤྲད་པར། དམར་གསོད་བྱས་པར་གྲགས་པའི་རྩ་ལན་ཐ་ལ་རྟག་སྤྱི་མིང་གི་སྟེབ་གསོད་ཚན་མོའི་དོན་
རྒྱུན་ (Jallianwala Bagh Massacre) ཡང་སྐབས་དེར་བྱུང་ཡོད།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པ་ལ་རྟགས་རྒྱུ་

༡། ཕྱི་ལོ་ག་དུས་ཨིན་ཟིའི་དཔོན་རིགས་ཏ་ལ་ཉི་མེ་རྒྱ་གར་ནང་ཨིན་ཟིའི་སྤྱི་ཁབ་གཞུང་འཛིན་པར་བསྐོས་ཡོད།

ཀ) ༡༩༥༩   ཁ) ༡༩༩༩   ག) ༡༩༣༩   ལ) ༡༩༦༩

༢། བ་ལ་སའི་གཡུལ་འབྲེད་ནི་རྒྱ་གར་ལ་ཨིན་ཟིས་དབང་སྒྱུར་བྱེད་པའི་གོམ་སྐབས།

ཀ) མཐའ་མ།   ཁ) ཐོག་མ།   ག) གསུམ་པ།   ལ) བཞི་པ།

༣། ཕྱི་ལོ་ག་དུས་མི་ར་ཐ་ས་གནས་སུ་དམག་མི་ཚོས་བྱེད་ལོག་ངོ་ཚྏལ་བྱས་ཡོད།

ཀ) ༡༩༦༧   ཁ) ༡༧༦༧   ག) ༡༧༧༧   ལ) ༡༩༥༧

༤། རྒྱ་གར་གྱི་ཀོང་རེ་སི་ཆབ་སྲིད་ཚོགས་པ་དབུ་བརྟེས་པའི་མོ་ནི།

ཀ) ༡༩༩༥   ཁ) ༡༩༥༥   ག) ༡༩༣༥   ལ) ༡༩༦༥

༥། ཁ་ཆེ་དང་ཉིན་རྒྱ་ཆོས་ལ་དད་པའི་དམག་མི་ཆོའི་དད་སེམས་ལ་ཕྱག་སྐྱོང་། (དམ་བཅའ།)

ཨིན་གཞུང་གིས་རྒྱ་གར་ནང་ས་བདག་ལམ་ལུགས་བཙུགས། (རྒྱ་མཆན།)

༡། དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཆན་དུ་མི་འགྲོ།

༢། དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཆན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཆན་དུ་འགྲོ།

༣། དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཆན་འོང།

༤། དམ་བཅའ་འོར་ཡང་རྒྱ་མཆན་འགྲིག

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱེད་ཅིང་བྱེད་པ།

༡། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོའི་ཁྱེད་ལོག་ནང་སྤྱད་སྤྱོད་མཉམ་ཞུགས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། ཁྱེད་ལོག་དེ་ནི་རྒྱ་གར་རང་བཙན་སྐྱེད་པ་གསའི་འཐབ་ཚོད་ཐེངས་གཞི་དེ་ཡིན་ནམ།

༢། ཁྱོད་ཀྱི་ནང་ཨིན་ཇིས་བཅོས་པའི་ཅ་དངོས་ཁྲབ་གདལ་ཆེ་དུ་བཏང་བས་རྒྱ་གར་ཡུལ་མི་བཅོ་ལས་པ་མང་པོ་ཞིག་གི་འཆོ་ཐབས་ལ་ཕྱག་སྐྱོང་གང་ཡོད་དམ།

༣། ཨིན་ཇིས་མེ་མདའི་མདེུ་ལ་པག་ཆེལ་དང་བ་སྐྱང་གི་ཆེལ་བྱགས་དགོས་དོན་གང་ཡིན།

༤། གསར་བཞེ་བ་བྱགས་ཅན་ར་ར་རམ་མོ་ཉན་རོ་ཡེ་ཡིས་རྒྱ་གར་སྤྱི་ཆོགས་ལ་ཞབས་འདེགས་གང་ཞུས་སམ།

༥། སྤྱི་མི་མི་མེ་ཀ་ནན་ཏེ་ཡིས་རྒྱ་གར་སྤྱི་ཆོགས་ལ་ཞབས་འདེགས་གང་ཞུས་སམ།

གསུམ་པ། ཁྱོད་བསྐྱེད་བྱེད་པ།

༡། འདས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་འཛམ་གླིང་ཡུལ་གྱི་མང་པོ་ཞིག་ནས་མི་ནམས་རྒྱ་གར་དུ་ཡོང་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།

༢། རྒྱ་གར་མི་མང་ཨིན་ཇིའི་སྤྱད་སྤྱོད་ལ་མི་དགའ་བའི་ཆོར་བ་བྱུང་དགོས་དོན་གཙོ་བོ་གང་དང་གང་ཡིན་ནམ།

༣། རང་ཁ་རང་གསའི་ལས་འགྲུལ་ཞེས་པ་དེ་གང་ཡིན། ལས་འགྲུལ་དེ་ར་ཆོའི་འཐབ་ཚོད་ནང་བེད་སྤྱོད་ཡོད་དམ།

༤། མོར་ལེ་མིན་ཏོ་ཡི་བཅོས་སྐྱར་ཐེར་ན་གང་རེད་དམ། བཅོས་སྐྱར་དེ་རྒྱ་གར་མང་ཆོགས་ཀྱི་འདོད་ལྟོ་དང་མཐུན་པ་ཞིག་མ་བྱུང་བའི་རྒྱ་གར་ཡིན། དེ་དང་མང་བོད་ནང་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བཅོས་སྐྱར་དེ་འབྲེལ་པ་ལག་བསྟར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་དམ།

བཞི་པ། བྱེད་སྤྱོད་པ།

ཨིན་གཞུང་གི་སྐྱེད་པ་འཛིན་ལ་རོ་གྲོལ་དང་འབྲུག་རྒྱུན་ཆེན་པོ་ལངས་སའི་ས་ཁུལ་ཁག་ས་ཁའི་ནང་སྐྱོངས།

༡༣

ཨིན་ཱི་འི་དབང་ལྷུང་དང་རྒྱ་གར་གྱི་རང་

དབང་འཐབ་ཚུང། (༡༩༣༠-༡༩༤༧)

༡༣། །གོང་དུ་བསྐྱགས་པ་བཞིན་ཇ་ལན་མ་ལ་ཟླ་གྱི་སྒྲིང་གི་སྒྲེབ་གསོད་ཆེན་མོ་དོན་རྒྱུན་ནི། ཨིན་ཱི་འི་རྒྱ་གར་ལ་དབང་ལྷུང་བྱེད་པའི་དུས་སྐབས་ཀྱི་ཆེས་གདུག་རྩལ་ཆེ་བའི་བྱ་སྤྱོད་ཅིག་ཡིན། བྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ལྷ་ ༤ ཆེས་ ༡༣ ཉིན་མང་ཆོག་ས་སྟོང་ཕྱག་མང་པོ་ཨ་མ་རྒྱེ་ཏ་སར་ཡོད་པའི་གསེར་གྱི་ལྷ་ཁང་ཉེ་འགམ་གྱི་ཇ་ལན་མ་ལ་ཟླ་གྱི་སྒྲིང་དུ་འདུ་འཛུམས་ཀྱིས་ཆོས་ལུགས་དུས་སྟོན་ལ་རོལ་བ་དང་ཆབས་ཅིག་ཨིན་གཞུང་གི་གདུག་རྩལ་ཆེ་བའི་བྱ་སྤྱོད་ལ་ཞི་བའི་རོ་རྒྱུ་ལས་འགྲུལ་སྒྲེལ་འཆར་ཡོད། འོན་ཀྱང་སྒོ་བྱར་དུ་དམག་སྤྱོད་ཆོ་ཁོ་ཏ་ཡེར་གྱིས་དྲག་ཆས་ཐོགས་པའི་ཉེན་རྟོག་དུ་ཁག་ཅིག་ཁྲིད་ཡོང་སྟེ། བྱུང་མེད་དང་། བྱིས་པ། སྐྱ་རབས་སོགས་ལག་དུ་གོ་མཆོན་མེད་པའི་ཉེས་མེད་མང་ཆོག་ས་སྟོང་མེ་མདའ་བརྒྱབ་པས། དུས་ལུན་བྱུང་དུ་ཞིག་གི་རིང་མང་ཆོག་ས་བརྒྱ་ཕྱག་མང་པོར་ཤི་མས་ཆབས་ཆེན་ཐེབས།

འཛུམ་སྒྲིང་དམག་ཆེན་དང་པོའི་རྒྱུ་སྤྱོད་ཆོག་ཀོང་རེ་སི་ཆོག་ས་པའི་ཆོག་ས་གཙོར་བསྐྱོས་པ་དང་། ཁྱུ་གར་རང་དབང་འཐབ་ཚུང་གི་ལས་འགྲུལ་བསྐྱོད་མར་སྒྲེལ་བའི་དུས་མཆའས་འདིར་ཁོང་གིས་འཆོ་བ་མེད་པའི་ལས་འགྲུལ་གྱི་བྱེད་ཐབས་གསར་པ་ཞིག་བཏོན་པ་དང་། འཆོ་བ་མེད་པའི་ལས་འགྲུལ་དེར་བཞུགས་

པར་རིས། ༡༣་༡ ཇ་ལན་མ་ལ་ ཟླ་གྱི་སྒྲིང་གི་སྒྲེབ་གསོད་ཆེན་མོ་དོན་རྒྱུན་གྱི་རྣམ་པ།

གཞུང་ལ་བྱེད་ཀྱི་ནས་ནས་མཐུན་འགྱུར་མཆོམས་འདོག་ཡོང་ཐབས་སུ་མཉམ་ལས་མི་བྱེད་པའི་ལས་འགུལ་བཙུམས་
བ་དང་། དེས་ཁྱེད་ཀྱི་ནང་གཞི་ཚུགས་པའི་ཨིན་གཞུང་འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱས་པ་ཉམས་ཞན་དུ་བཏང་། ལས་འགུལ་འདིས་
ཁྱེད་ཀྱི་མང་ཚོགས་ས་ཡ་མང་པོར་སྐྱེལ་སྐྱོང་ཐབས་ཏེ་བྱུང་འབྲས་ཆེན་པོ་ཐོབ་པས། ཨིན་འི་དབང་འཛིན་བ་ཚོ་ཁྱེད་
ཀྱི་ལས་སུ་མཐུན་དབང་སྐྱུར་བྱ་བར་གཏོང་ཆོད་བྱལ་བའི་གནས་སུ་གྱུར།

སི་མོན་ཏྲོག་ཞིབ་ལྷན་ཚོགས།

དེ་ཞིག་མཉམ་ལས་མི་བྱེད་པའི་ལས་འགུལ་མཆོམས་འདོག་བྱེད་དགོས་བྱུང་བས། སིད་དོན་ལས་འགུལ་གྱི་ཟེང་
ཆའང་འཇགས་པར་གྱུར། བྱི་ལོ་ ༡༩༡༧ ལོར་ཨིན་གཞུང་གིས་ཁྱེད་ཀྱི་སིད་གཞུང་གི་སྒྲོམ་གཞིར་ལྷན་ལས་ལྷག་པའི་
བཅོས་སྐྱུར་གཏོང་ཐབས་སུ་**སི་མོན་ཏྲོག་ཞིབ་ལྷན་ཚོགས་** (Simon Commission) ཁྱེད་ཀྱི་ལ་བཏང་། འོན་ཀྱང་ལྷན་
ཚོགས་དེའི་ནང་ཁྱེད་ཀྱི་འཕྲིན་མི་གཅིག་གྱུར་མེད་ལ། སིད་གཞུང་དོས་ནས་ཁྱེད་ཀྱི་རང་དབང་གི་འདོད་འདུན་ལ་
མོས་མཐུན་མེད་པའི་ལྷན་འགྱུར་བསྐྱུར་བས། ཁྱེད་ཀྱི་ཁྱེད་ལོངས་ཀྱི་ས་གནས་ཀྱི་ནས་དོ་རྒྱུ་གྱི་རྒྱ་ཆུབས་འགོག་
མེད་དུ་འཕྲུར་འགོ་བཙུམས། **ལ་ལ་ལ་ཊ་པ་རྟ་ལོ་ཡི་** (Lala Lajpat Rai) ཡི་དབུ་ཁྱིད་འག་གོང་དེ་སི་མོན་ཚོགས་བ་དང་། **ལ་**

པར་རིས། ༡༩༡༧ སི་མོན་ཏྲོག་ཞིབ་ལྷན་ཚོགས་ཁྱེད་ཀྱི་ཡོང་བར་མོས་མཐུན་མེད་པའི་དོ་རྒྱུ་ལས་འགུལ་སྤེལ་བ།

ཆའི་མཐུན་ཚོགས་ (Muslim League) རོས་ནས་མོས་མཐུན་མེད་པའི་རོ་ཁྲོལ་
ཤུགས་ཆེན་བྱས་ཤིང་། ལས་འགུལ་སྤེལ་བར་འདུ་འཛོམས་བྱས་པའི་མང་
ཚོགས་ཚོར་གཙང་རྩུང་བླ་མོ་བྱས་པ་དང་། **པན་རྒྱུ་ཀྱི་སེའླེ་** (Lion of Pun-
jab) གྲགས་པའི་སྐབས་དེའི་དབུ་ཁྲིད་ལ་ལ་ལ་ཇ་པ་ཏ་རོ་ཡེ་ལའང་སྐབས་དེའི་
ཟེང་ཆའི་ཁྲིད་རྩུང་དེག་ཆབས་ཆེན་ཐེབས་ཏེ་སྤྱི་བོངས།

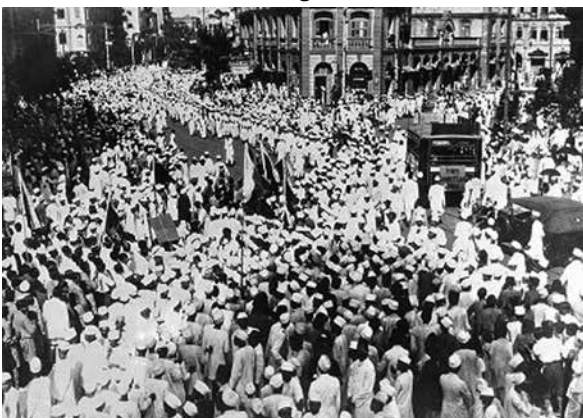

བར་རིས། ༡༣-༥ ལ་ལ་ལ་ཇ་པ་ཏ་རོ་ཡེ།

ཨིན་གཞུང་གི་བཀོད་ཁྲབ་མི་བཙུགས་པའི་ཞི་ཁྲོལ་ལས་འགུལ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༤ ཟླ་ ༡༢ ནང་འཚོགས་པའི་ཀོང་རེ་སིའི་ཚོགས་ཆེན་དང་
བསྐྱེད་ནས་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་གྲུན་རྒྱུ་མཆོག་གིས་**སྤྱི་མང་བཀའ་ལོག་ལས་**

འགུལ་ (Civil Disobedience Movement) གྱི་དབུ་ཁྲིད། ལས་འགུལ་འདིའི་ཁྲོད་ཕྱི་ཟླ་ ༡ ཆེས་ ༢༩ ཉིན་ནི་རྒྱ་གར་རྒྱལ་
ཡོངས་ས་ཁུལ་ཀུན་ནས་**རྒྱ་གར་རང་བཙན་ཉིན་མོར་** (Independence Day) སྤྱང་བཙུག་བྱ་གཏན་འཁེལ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༠
ཟླ་ ༡ ཆེས་ ༢༩ ཉིན་རྒྱ་གར་གྱི་ས་གནས་སོ་སོར་ཚོགས་འདུ་བསྐྱེད་པ་དང་། ཀོང་རེ་སིའི་རོས་ནས་ཚོན་མདོག་
གསུམ་ལྟན་གྱི་རྒྱལ་དར་ཡང་སྤེང་འཇུགས་བྱས། ཨིན་གཞུང་གིས་ལས་འགུལ་དེ་མཆོམས་འཛོག་ཡོང་ཐབས་སུ་བླ་
གོན་བྱས་པས། མང་ཚོགས་བརྒྱ་ཕྱག་མང་པོ་བསད་ཆེས་ཆབས་ཆེན་ཐེབས་པ་དང་། གྲུན་རྒྱུ་དང་ལྟ་བུ་སོགས་
ལས་འགུལ་གྱི་དབུ་ཁྲིད་གཙོས་མི་མང་སྟོང་ཕྱག་མང་པོ་འཛིན་བཟུང་བཙོན་འཇུག་བྱས། འོན་ཀྱང་ལས་འགུལ་དེའི་
རྒྱུན་མ་ཆད་པར་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱོད་པ་མཐའ་ཀུན་ལ་ཁྲབ་བར་གྱུར། དེ་རྗེས་ཨིན་རིའི་རྒྱལ་ས་ལོན་ཏྲོ་ཏུ་**སྐོར་སྤྱོད་**
ཚོགས་འདུ་ (Round Table Conferences) རིམ་བར་བསྐྱེད་པ་དང་། གྲུན་རྒྱུ་ལོན་ཏྲོ་ཏུ་བསྐྱེད་པའི་གྲོས་མོལ་ཐེངས་
གཉིས་པའི་ཚོགས་ཐོག་ཏུ་དངོས་སུ་ཞུགས། འོན་ཀྱང་སྐོར་སྤྱོད་ཚོགས་འདུ་དེར་གྲུབ་འབྲས་གང་ཡང་མ་སོན་པས་སྤྱི་
མང་བཀའ་ལོག་ལས་འགུལ་བསྐྱེད་དུ་སྤེལ།

བར་རིས། ༡༣-༦ གྲུན་རྒྱུ་ཨིན་རིའི་སྤྱི་མང་བཀའ་ལོག་ལས་འགུལ་
སྤེལ་བའི་ནམས།

བར་རིས། ༡༣-༧ གྲུན་རྒྱུ་ལོན་ཏྲོ་ཏུ་བསྐྱེད་པའི་སྐོར་སྤྱོད་
ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་ཏུ་ཞུགས་པ།

བར་རིམ། ༡༩་༡ རྒྱལ་གཅེས་
དཔལ་ལོ་རྒྱ་རྩ་མིང་།

བར་རིམ། ༡༩་༤ རྒྱལ་
གཅེས་དཔལ་ལོ་རྩ་རྩ་བུ་རྩ།

བར་རིམ། ༡༩་༡༠ རྒྱལ་
གཅེས་དཔལ་ལོ་སྤྱལ་ཁྲེབ།

སྐབས་དེར་རྒྱལ་གཅེས་དཔལ་ལོ་རྩ་རྩ་མིང་ (Bhagat Singh) དང་། སྤྱལ་ཁྲེབ། (Sukhdev) ར་རྩ་བུ་རྩ་ (Rajguru) གསུམ་གྱིས་ཨིན་གཞུང་གི་དབང་འཛིན་ལམ་ལུགས་ལ་ངོ་ཚྏ་ཀྱིས་བྲོས་ཆོགས་ཆོགས་ཁང་ (Central Assembly Hall) ཏུ་འགད་ཇུས་གཡུགས་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༡ ཟླ་ ༣ ཆོས་ ༡༩ ཉིན་རྒྱལ་གཅེས་དཔལ་ལོ་ཁོང་གསུམ་དབྱང་ལ་བཏགས་ཏེ་སྐྱེ་བཞེདས།

ཨིན་ཇིའི་དབང་ལྷགས་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་བའི་ལས་འགུལ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༡ ཟླ་ ༡ ནང་གུན་རྒྱུ་མཆོག་གིས་ཨིན་ཇིའི་དབང་ལྷགས་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་བའི་ལས་འགུལ་ (Quit India Movement) འགོ་བརྩམས་ཤིང་། ཨིན་ཇི་རྒྱ་གར་ས་ཐོག་ནས་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་ཆེད་ཨིན་གཞུང་གི་བཞོད་ཁབ་མི་བརྩེ་བའི་འཆི་གསོན་དབྱེ་ཐག་གཅོད་བའི་ལས་འགུལ་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བ་ཞིག་སྤེལ་རྒྱུའི་ཐག་བཅད། ལས་འགུལ་དེའི་ཁྲོད་མེ་འཁོར་ས་ཆོགས་དང་། སྤྱལ་ཏར་ཁང་། མིང་གཞུང་གི་ཁང་ཆེག་སོགས་མི་སེར་སྤེལ་བའི་ལས་དོན་སྐྱབ་ཡུལ་མང་པོ་ཞིག་ལ་བྲག་སྤྱོད་ཀྱིས་གཏོར་སྤོན་ཆེན་པོ་བཏང་། དེ་ལྟར་བྲག་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱོད་བ་དར་ཁབ་ཆེ་རུ་སོང་བ་དང་ཨིན་གཞུང་གིས་བྲག་སྤྱོད་ཀྱི་ལས་དེ་དག་ནི་ཀོང་རེ་སིས་ཆེད་དུ་བྱས་པའི་མིང་བྱས་ཤིག་ཡིན་པར་བསྐྱད་དེ་དེའི་འགན་ཆ་ཆང་གུན་རྒྱུ་ལ་གཡོགས་ཤིང་། གནད་ཡོད་འགོ་ཁྲིད་ཆང་མ་འཛིན་བཟུང་གིས་ཀོང་རེ་སི་ཆོགས་པས་བྲག་སྤྱོད་གང་ཡང་སྤེལ་མི་ཆོག་པའི་བཀག་སྡོམ་བྱས་པ་དང་། དེ་བཞིན་ས་གནས་གང་སར་དམག་དང་བྲག་ཆས་ཉིན་རྒྱུ་བ་བཏང་སྟེ་ལས་འགུལ་ལ་བྲག་གཞོན་བྱས།

སྐབས་དེར་ནེ་ཏེ་ཅུ་ཟུམ་ཅན་ཏར་རྩོ་ས་ (Netaji Subhash Chandra Bose) གལ་ཀའ་ཏ་ཏ་རུ་ཨིན་ཇིའི་བཀག་ཉར་ཁང་ (Detention) ཏུ་ཡོད་པ་དང་། ཁོང་གསང་སྐབས་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་རྩོས་ཏེ་ཨིན་ཇི་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་ཆེད་རྒྱ་གར་རྒྱལ་ཡོངས་དམག་གི་ཅ་འཛུགས་ (INA-Indian National Army) བཙུགས། འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པ་འགོ་བརྩམས་པ་དང་། རྒྱ་གར་ཨིན་ཇི་སྤྱི་ཁབ་གཞུང་འཛིན་པས་རྒྱ་གར་གྱི་གནད་ཡོད་འགོ་ཁྲིད་ཆོར་བྲོས་བསྐྱར་མ་བྱས་པར་རྒྱ་

ལར་ཤེས། ༡༩༡༡ ལྷན་རྒྱུ་མཆོག་གི་དབུ་མིང་ཤོག་ཡིན་ཟིན་དཔང་བྱས་ཅ་མེད་གཏོང་བའི་རོ་རྒྱལ་ལས་འགུལ་སྐྱེལ་སྐྱབས་ཀྱི་ནམ་ལ།
གར་དཔག་འཁྲུག་ནང་ཞུགས་པའི་ཁྲབ་བསྐྱུགས་བྱས། སུ་རྟམ་ཅན་ཏ་ར་རྟོ་ས་མཆོག་གིས་ཉི་ཉོང་གི་རོགས་རམ་ལ་
བཏེན་ནས་ཡིན་ཟིན་དང་དཔག་འཁྲུག་བྱས་ཤིང་། **ཨན་ཏ་མན་དང་ནི་ཁོ་རྩར་སྤིང་ཕན** (Andaman and Nicobar Islands)
སོགས་ཡིན་ཟིན་ལག་ནས་སྒོགས་པ་མ་ཟད། རྒྱ་གར་བྱང་ཤར་མཐའ་མཆོམས་བཞུགས་ཏེ་དཔག་དཔྱད་བྱིད་ནས་
རྒྱ་གར་ས་སྒོག་ཏུ་འབྱོར། རོན་གྱང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་འཇམ་སྤིང་དཔག་ཆེན་གཉིས་པའི་ཁྲོད་ཉི་ཉོང་ལམ་པར་གྱུར་
སྐབས། ཁོང་ཉི་ཉོང་དང་ཁ་བྲལ་ནས་བདེ་འཇགས་ཀྱི་ས་ཁུལ་གཞན་ཞིག་ཏུ་འགྲོ་ཆེད་གནམ་གྱུར་བསྐྱད་ནས་འཕུར་
སྐབས་བདེ་བ་སྒྲིབ་ལྷུང་སྟེ་སྐྱུ་ཁྲོངས།

ཁོང་ནི་རྒྱ་གར་རང་བཅན་འཐབ་ཚིང་ཁོད་ཀྱི་རྒྱལ་གཅེས་དབང་པོ་གྲགས་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་གིས་རང་བཅན་འཐབ་ཚིང་ཀྱི་ལས་འགུལ་སྤེལ་སྐབས་རྒྱ་གར་མི་མང་ལ་གཞིན་སྐྱེལ་གསུང་བཤད་མང་པོ་གནང་ཡོད་ལ། “ར་ལ་རྒྱངས་ཁྲག་གཞོངས་དང་། རས་ཁྲིད་ཆོར་རང་དབང་སྤྱད་ཆོག” ཅེས་བའི་གསུང་དུས་དེ་ནི་སྐབས་དེར་ཆེས་སྐད་གྲགས་ཆེ་བའི་ཁོང་གི་གསུང་བཤད་ཅིག་ཡིན།

ཏྲུ་གར་དང་དགེ་སྦྱོར་སོ་སོར་ཁ་གྲེས་པ།

འཛམ་གླིང་དཔལ་ཆེན་གཉིས་པ་མཛད་བསྟེན་ཆེས་ཞིན་ཡུལ་དུ་ཡིན་མོད་ཁ་ཕེ་མེན་ལ་རི་ཆར་དུ་ཁ་ལ་ཕི་

(Clement Richard Attlee) **མཆོག་གི་དབུ་ཁྲིད་འོག་དཔ་ཚུལ་ཆོག་པ་** (Labour Party) དབང་ཤུགས་ཆེ་རུ་སོང་། དཔ་ཚུལ་ཆོག་པ་འདི་འོས་ནས་རྒྱ་གར་མི་མང་ལ་རང་དབང་དགོས་པར་མོས་མཐུན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༦ ལྷན་པ་ནང་**ལམ་སྟོན་ཆོག་པ་** (Cabinet Mission) ཞིག་རྒྱ་གར་ལ་མངགས་ཏེ་རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་དོན་གནས་སྟངས་ལ་ཞིབ་འཇུག་མཐིམ་བྱེད་པ་བྱས་ཏེ། **བར་བཀལ་སྤྱིད་གཞུང་** (Interim Government) ཞིག་འཇུགས་རྒྱ་དང་། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་**འོས་འཕྲུལ་མི་** (Nominees) དང་། **མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཅོ་སྒྲུབ་ཁང་** (Provincial Legislatures) ཁག་གིས་འདེམས་བསྐོས་བྱས་པའི་**ཅ་ཁྲིམས་བཅོ་འགོད་ཆོག་པ་ལྷན་** (Constituent Assembly) ཞིག་བསྐོར་རྒྱ་བྱས་པ་ལྟར། བེད་རུ་མཆོག་གི་དབུ་ཁྲིད་འོག་བར་བཀལ་སྤྱིད་གཞུང་ཞིག་བཙུགས། འོན་ཀྱང་ཁ་ཆེ་ལྷན་ཆོག་པ་གིས་ཅ་ཁྲིམས་བཅོ་འགོད་ཆོག་པ་ལྷན་

པར་འི་ས། ༡༩༡༩ ཉེ་ལ་ཇེ་སུ་གྲུབ་ཅན་ཁ་རྒྱོ་ས་མཆོག་གིས་རང་བཅོན་འཐབ་ཚོད་ཆེད་ཀྱི་གར་རྒྱལ་ཡོངས་དམག་དབུང་གསར་འཛུགས་
ཀྱིས་དབུ་ཁྲིད་གནང་བ།

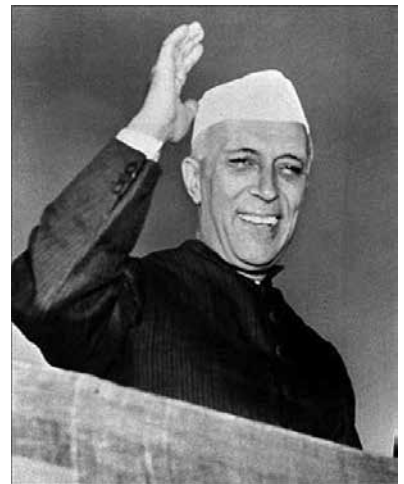
དང་འབྲེལ་བའི་ཁྱོས་འཆར་ནང་ཞུགས་འདོད་མེད་པ་དང་། བཞི་སྒྲུབ་ལ་ལོགས་སུ་བདག་དབང་ཡོད་པའི་གནས་བབ་
 ཅིག་བསྒྲུབ་དགོས་པའི་འདོད་ཚུལ་བཏོན། སྐབས་དེར་བྱ་གར་དུ་སྟོད་པའི་ཨིན་རིའི་སྐུ་ཚབ་**པོ་ཏ་ཨོན་ཏ་ལ་ལྷ་ལེན** (Lord
 Mountbatten) གྱིས་བྱ་གར་འདི་ཉིད་བྱ་གར་དང་བཞི་སྒྲུབ་གཉིས་སུ་སོ་སོར་དབྱེ་བའི་འཆར་གཞི་ཞིག་བཏོན་པ་དང་། དེ་
 བཞིན་ཁ་ཆེའི་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་སོས་མཐུན་བྱས་སྟབས། བྱ་གར་གྱི་འགོ་ཁྲིད་ཚོས་སོ་འདོད་བཞིན་དུ་བྱལ་ཁབ་གཅིག་

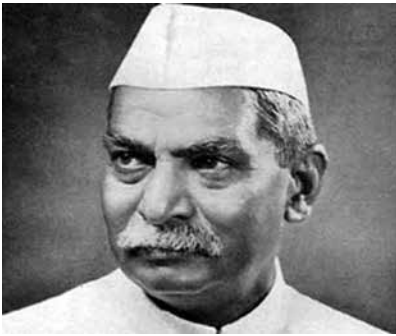

པར་ངེས། ༡༣༡༣ གྱི་ལོ་ ༡༩༧༡ ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༧ ཉིན་རྒྱ་གར་རང་བཙན་ཐོབ་པ་ཡོངས་ལྷ་ཁྲབ་བསྐྱེད་པ་གྲུས།

དུམ་བྱ་གཉིས་སུ་བགོ་བའི་འདེམས་ཀ་དེ་དང་ལེན་མི་བྱ་ཀ་མེད་བྱང་།

[illegible]

ཕར་རིས། ༡༩༡༨ ཟླ་གར་གྱི་མིང་ཆོན་མོག་
མ་ལེ་རྩ།

པར་རིས། ༡༣་༡༥ ཁྲི་གར་གྱི་སྤྱི་འཛིན་
ཐོག་མ་ར་རྟུ་བླ་སྟ།

དུས་སྐབས་ཤིག་ཤར་བ་རེད། ལོ་རྒྱུས་ནང་འབྱུང་དགོན་པའི་དུས་སྐབས་ཤིག་
ཤར་བ་རེད། དེ་རིང་སྤྱི་ཤུག་གི་ལོ་རྒྱུས་ལ་མཐུག་སྟེ་མ་བུ་བླ་སྟ། ཁྲི་གར་
རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་སྤར་ཡང་རང་ཉིད་ཉིད་པ་རེད།” ཅེས་གསུངས།

བྱི་ལོ་ ༡༩༥༦ ལྷ་ ༡ ནང་ཁྲི་གར་གྱི་རྩ་ཁྲིམས་ (Indian Constitution)

གཏན་འབེབས་ཆེད་རྩ་ཁྲིམས་ཟིན་བྱིས་བཅོ་འགོད་ཆོག་ས་རྒྱུ་ཞིག་བཅུག་ས་

ཤིང་། བྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལྷ་ ༡༡ ཆོས་ ༣༤ ཉིན་རྩ་ཁྲིམས་ཟིན་བྱིས་བཅོ་འགོད་

ཆོག་ས་རྒྱུ་རྒྱུ་ཁྲི་གར་གྱི་རྩ་ཁྲིམས་གཏན་འབེབས་བྱུང་། བྱི་ལོ་ ༡༩༥༠

ལྷ་ ༡ ཆོས་ ༣༤ ཉིན་གསར་དུ་གཏན་འབེབས་བྱུང་བའི་རྩ་ཁྲིམས་ཀྱི་དགོངས་དོན་ལོག་ར་རྟུ་བླ་སྟ། (Rajendra

Prasad) མཆོག་ཁྲི་གར་ལོ་རྒྱུས་ནང་གི་སྤྱི་འཛིན་ཐོག་མ་ར་ལོས་འདེམས་བྱུང་།

དཔེ་རིས། ༡༣་༡༦ ཁྲི་གར་རང་བཅན་མ་ཐོབ་གོང་ངམ་ཁྲི་གར་དང་
པག་སྤྱན་གཉིས་ལོག་ས་སྤྱ་མ་ཆགས་གོང་།

དཔེ་རིས། ༡༣་༡༧ ཁྲི་གར་རང་བཅན་ཐོབ་ཤིང་སམ་ཁྲི་གར་དང་
པག་སྤྱན་སོ་སོར་ཁ་བྲལ་ཤིང་། (བྱི་ལོ་ ༡༩༥༡)

དང་པོ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་གྲིས།

- ༡། སེམས་དཔལ་ཆེན་པོ་གཏུ་རྒྱུ་མཆོག་གི་བདེན་པའི་ཕྱ་ཚུགས་ཀྱི་ལས་འགུལ་དེའི་ཐབས་ལམ་ཅི་འདྲ་ཞིག་ཡིན།
- ༢། རྒྱ་གར་མི་མང་གིས་སི་མོན་ཏྲོག་ཞིབ་ལྷན་ཚོགས་ལ་མོས་མཐུན་མེད་པའི་ནམ་འགྱུར་བསྐྱེད་དགོས་དོན་གང་ཡིན།
- ༣། ཀོང་རེ་སི་ཚོགས་པ་དྲུས་ནམ་ཞིག་ལ་བཙུགས་པ་དང་། དེས་རྒྱ་གར་རང་བཙན་འཐབ་ཅོད་ཐད་ཅུས་པ་བཏོན་ཚུལ་གྲིས།
- ༤། སྤྱི་ཚོགས་ཚོགས་ཁང་དུ་འགད་ཇུས་གཞུགས་མཁན་སྤྱི་དང་སྤྱི་ཡིན། ཁོ་ཚོས་དེ་ལྟར་བྱེད་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།
- ༥། སྤྱི་ཚོགས་ཚོགས་ཁང་དུ་རྒྱུ་མཆོག་གི་ཆེད་སྒྲུབ་གྲགས་ཆེ་བའི་གསུང་བཤད་ཅིག་ཡོད་པ་དེ་གང་ཡིན།

གཉིས་པ། མཐུན་སྦྱོར་གྲིས།

༡།	སི་མོན་ཏྲོག་ཞིབ་ལྷན་ཚོགས།		ནི་ཅུ།
༢།	རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་དང་འཛིན་ཐོག་མ།		ཕྱི་ལོ་༡༩༥༧
༣།	ཀོང་རེ་སི་ཚོགས་པ་བཙུགས།		ར་ཇེན་ཏ་ར་པར་ས་ཏ།
༤།	རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་དང་འཛིན་ཐོག་མ།		ཕྱི་ལོ་༡༩༥༥ ལོ།
༥།	རྒྱ་གར་རང་བཙན་ཐོབ།		ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧

གསུམ་པ། འགྲིག་མིན་ཏགས་ཚུལ།

- ༡། སི་མོན་ཏྲོག་ཞིབ་ལྷན་ཚོགས་ནང་རྒྱ་གར་གྱི་འཕུས་མི་གཅིག་ཀྱང་མེད།
- ༢། ནི་ཅུ་ཇི་སྤྱི་ཚོགས་ཚོགས་ཁང་དུ་རྒྱུ་མཆོག་གི་ཆེད་སྒྲུབ་གྲགས་ཆེ་བའི་གསུང་བཤད་ཅིག་ཡོད།
- ༣། རྒྱ་གར་མི་མང་དང་། སྤྱི་དང་འཛིན་ཐོག་མ་རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་དང་འཛིན་ཐོག་མ་ལྟར་འཛིན་ཐོག་མ་ཡིན།
- ༤། གཏུ་རྒྱུ་མཆོག་གིས་ཨིན་ཇིའི་དབང་འཕྲུགས་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་བའི་ལས་འགུལ་འགོ་བཙུགས།
- ༥། རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་དང་འཛིན་ཐོག་མ་ར་ཇེན་ཏ་ར་པར་ས་ཏ་ཡིན།

བཞི་པ། བྱེད་སྒོ།

[illegible]

མཆན།	པར།	འགྲུངས་འདས་ཀྱི་ལོ་ཚིགས།	བྱས་ཇེས།

༡༥ རྒྱ་ཡར་ཁྱིཾ་ར་བཅན་ཉི་མཛེ་མེད་ནི་ཡའི་ཐམས་པལ་ཁོ་ནར་བརྟེན་ནས་ཐོབ་པ་ཡིན། བཏོ་སྒྲིེར་ལྷོས།

བོད་གནས་རི་མཐོང་།

གལ་ཆེ་འི་གནད་དོན་ཁག

- ❧ བོད་མིའི་སྤྱི་གཙུག་ལ་མང་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་མཐུ། དབང་ཚད་འབྲ་མཉམ་ཡིན་པའི་སྤྱི་གཙུག་གསུམ་ཡོད་པ་ནི། སྤྱི་གཙུག་གི་འགན་འཛིན་དང་། ཁྲིམས་བཟུང་དབང་འཛིན། ཁྲིམས་ལུགས་དབང་འཛིན་བཅས་ཡིན།
- ❧ བོད་ནི་འཛམ་གླིང་ནང་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་དར་སྤེལ་གྱི་ཡུལ་གྱི་བྱུང་པར་ཅན་ཞིག་ཡིན། རགས་ཅིས་བྱས་ན་ད་བར་བོད་ཡུལ་སྟོང་སྟོང་བར་གསུམ་དུ་དགོན་སྡེ་དུག་སྟོང་ལྟག་བྱུང་ཡོད།
- ❧ བོད་ནི་རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་གི་ཆ་རྒྱུན་ཏུ་ཅང་ལེགས་པའི་ས་ཆ་ཞིག་ཡིན་པས། དེ་སྤྱི་སྤྱོད་ཆགས་རིགས་ཀྱང་སྤྲོ་ཆགས་ཡོད། དེ་སྤྱི་སྤྱོད་ཆགས་ནི་མིའི་རིགས་ཀྱིས་བདག་ཏུ་མ་བཟུང་བར་རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་གི་མཐུན་འགྱུར་འབའ་ཞིག་ལ་བརྟེན་པའི་སྤྱོད་ཆགས་རིགས་ཡོད་དོ་ཅོག་ལ་ཟེར།
- ❧ ཡ་སྤྱི་ནོར་ཡ་གོང་ས་ཡ་སྤྱོད་མཐོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་བོད་མི་གཞོན་སྐྱེས་རྣམས་ལ་ཤེས་ཡོན་སློབ་སྦྱང་ཆེན་མཁན་ཞིག་སྦྱོང་གནང་གལ་ཆེ་བ་གཟིགས་ཏེ། རྒྱ་གར་གྱི་མིང་ལྷོན་པའི་ཏ་ཇ་ལྷ་ཏར་ལྷ་ལ་ནེ་ཏ་ཏུ་མཆོག་ལ་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭ་བྱུང་འཛུགས་གནང་རྒྱུའི་འཕོད་སྤྱུལ་གནང་།

༡༣

བཅན་བྱེད་པ་བོད་མིའི་སྤྱི་ལུགས་

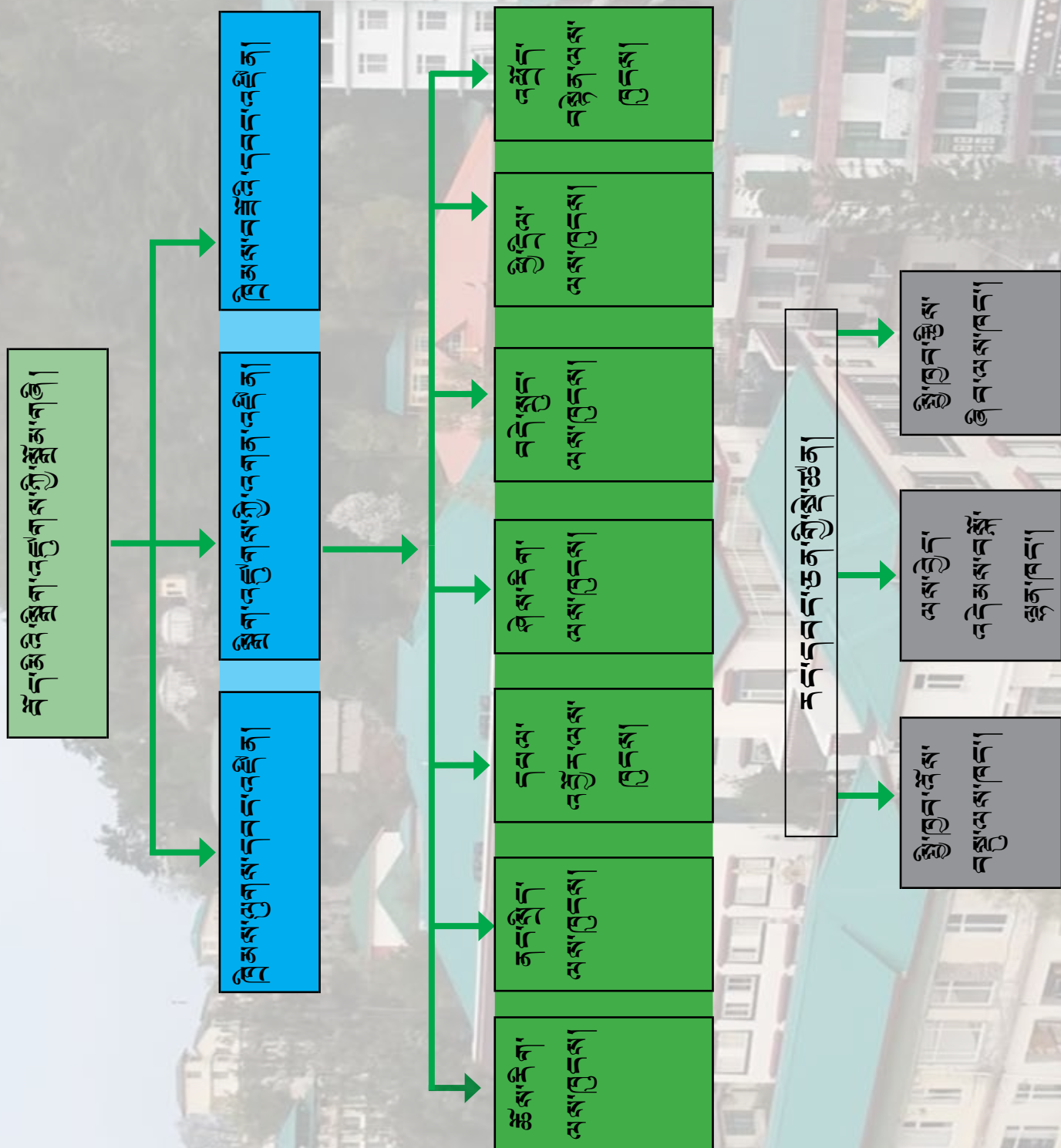
མར་རིས། ༡༣་༡ ཡལོང་ས་མཆོག་དང་ནེཏ་རུ་ནམ་གཉིས་མ་སུ་རིའེ་སྤྱིར་ལ་ཁང་ (Birla Huse)གི་མདུན་ཐང་དུ།

༡༣། བོད་མིའི་སྤྱི་ལུགས་འཛུགས་སམ་བཅན་བྱེད་པ་བོད་གཞུང་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༡༩ ཉིན་ཡལོང་ས་
 ཡལྱུབ་ས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ནས་ཀྱུ་གར་གྱི་བྱང་ཕྱོགས་མ་སུ་རིར་དབུ་འཛུགས་བསྐྱེད་ས་བ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༦༠
 ལོར་ཀྱུ་གར་གྱི་མུ་ཅལ་མངའ་ཁོངས་དྲ་རམ་ས་ལར་གནས་སྡོད་གནང་བ་རེད།

ཀྱུ་གར་དུ་བོད་མིའི་སྤྱི་ལུགས་འཛུགས་བཅུགས་བ་ནས་ད་བར་འགྲུར་བ་དང་འཕེལ་རྒྱས་ཏེ་ཆེན་པོ་བྱིན་ཡོད།
 བོད་མིའི་སྤྱི་ལུགས་འཛུགས་ནི་དེར་དུས་མང་གཙོ་ལྷོ་སྤྱོད་གཞུང་གི་ལམ་ལུགས་ལྡན་པའི་སྤྱི་ལུགས་འཛུགས་ཤིག་ཡིན།

བོད་མིའི་སྤྱི་ལུགས་འཛུགས་འདི་སྤྱི་ལུགས་གཙོ་བོ་གསུམ་ལ་དབྱེ་དགོས་དོན།

བོད་མིའི་སྤྱི་ལུགས་འཛུགས་ལ་མང་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་མཐུ། དབང་ཆ་དང་འདྲ་མཉམ་ཡིན་པའི་སྤྱི་ལུགས་འཛུགས་གསུམ་
 ཡོད་པ་ནི། སྤྱི་ལུགས་འཛུགས་ཀྱི་འགན་འཛིན་དང་། ཁྲིམས་བཞེད་དབང་འཛིན། ཁྲིམས་ལུགས་དབང་འཛིན་བཅས་ཡིན།
 དེ་ལྟར་སྤྱི་ལུགས་གཙོ་བོ་གསུམ་དུ་དབྱེ་དོན་ནི། དེ་དག་པན་ཚུན་དབང་ཆ་དང་འདྲ་མཉམ་འགན་ཆ་བཞོས་ཀྱིས། པན་ཚུན་ལྟ་
 རྟེན་དང་ལས་དོན་ཆགས་ཚུད་ཡོང་ཆེད་ཡིན།

སྤྱི་ལོ་འཕྲུག་ལ་གྱི་འགན་འཁུར།

སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་བཅན་ཕྱོད་དུ་
ཐོག་མར་འབྲུར་སྐབས་བཀའ་སློན་མེར་མོ་
བ་གཉིས་དང་། སྤྱི་ལོ་གསུམ་བཅས་བཀའ་
སློན་ལ་བསྐྱོས་པ་དང་། དེ་རྗེས་རིམ་བཞིན་
བཀའ་སློན་བསྐྱོ་འཛིག་གྱེད་སྤངས་དང་།
བཀའ་སློན་གྱི་གངས་ཆད། ལས་དོན་གྱེད་
ཕྱོགས་གྱི་སྤྱི་གཞི་སོགས་ལ་དུས་བསྟུན་
འགྲུར་བ་བཏང་སྟེ། དེར་སྐབས་བཅན་ཕྱོད་
བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་གྱི་དགོངས་དོན་ལྟར།
བཀའ་ལག་ཏུ་སྤྱི་སྤྱོད་གཅིག་དང་། བཀའ་སློན་བདུན་ལས་མ་མང་བ་དགོས།

བར་རིས། ༡༣་མ སྤྱི་ལོ་འཕྲུག་ལ་གྱི་འགན་འཁུར་བཀའ་ལག

སྤྱི་ལོ་འཕྲུག་ལ་གྱི་འགན་འཁུར་དབང་ཆ་སྤྱི་སྤྱོད་ལ་ཡོད་ཅིང་། བཅན་ཕྱོད་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་གྱི་དོན་ཆན་
ཁག་གཞིར་བཟུང་སྤྱི་སྤྱོད་གིས་ཐད་ཀར་རམ། བཀའ་སློན་རྣམས་པ་དང་། འགན་འཁུར་ལས་གྱེད་བརྒྱུད་དབང་ལུང་
ཁབ་བསྐྱར་བྱ་རྒྱ། ཁྱད་པར་སྤྱི་སྤྱོད་གིས་འགན་འཁུར་གྱི་འགན་དབང་ཐོག་ནས།

༡། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་གྱིས་གཏན་འབེབས་གནང་བའི་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟེན་དང་། སྤྱི་གཞི་ཁག་ལ་ཆོག་
མཆན་དང་གསལ་བསྐྱབས།

༢། བྱས་རྗེས་གཟེངས་རྟགས་དང་། བོ་མིང་བདག་ཉེན།

༣། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་སུ་ལས་དོན་སྟན་ཏུ་དང་། གཏམ་བཤད། གསལ་བཤད་བྱ་རྒྱ་བཅས་ཡིན།

སྤྱི་སྤྱོད་ནི་བོད་མི་མང་ཚོགས་གྱིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་འདེམས་བསྐྱོ་གྱེད་ཀྱི་ཡོད། སྤྱི་སྤྱོད་གིས་
གོས་ཚོགས་སུ་བཀའ་སློན་རྣམས་འོས་འཕྲུགས་མིང་འདོན་གནང་བར་གོས་ཚོགས་ནང་ངོ་ཡོད་སྤྱི་འཐུས་གྱི་བརྒྱ་ཆ་ ༥༠
ལས་མི་ཉུང་བའི་བརྒྱ་ཆ་སྤྱོད་འཐོབ་དགོས། སྤྱི་སྤྱོད་དང་བཀའ་སློན་རྣམས་པའི་ལས་རྒྱ་ལུང་ཆད་ལོ་ལྔ་ཡིན།

སྤྱི་སྤྱོད་དང་བཀའ་སློན་གྱི་འོས་ཆོས།

༡། བོད་ཀྱི་ཡུལ་མི་ཡིན་པ།

༢། རང་ལོ་ ༣༥ ཡིས་པོ་ལོན་པ།

- ༣། ཁྲིམས་ཁང་ངམ། སྤྱོད་པ་ཚད་ལྡན་གྱིས་རིག་འཆོམ་ཟེན་པར་གསལ་བསྐྱགས་བྱས་པ་མ་ཡིན་པ།
- ༤། བྱ་ལོན་སྐྱབ་འཇལ་མ་ཐུབ་པ་མ་ཡིན་པ།
- ༥། ཁྲིམས་ཁང་ནས་ནག་ཉེས་ཐོག་ཟེན་པ་མ་ཡིན་པ།
- ༦། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་འཐུས་ཙུང་ལོང་གསུམ་ཆ་གཉིས་ཡན་གྱིས་མོས་མཐུན་གྱིས་སྲིད་སྲྀང་ངམ་བཀའ་
སློན་གྱི་འོས་གཞིར་མ་འོས་པར་ཐག་བཅད་པ་མ་ཡིན་པ།
- ༧། དུན་ཚད་གཉིས་བསྟུན་མར་སྲིད་སྲྀང་ངམ་བཀའ་སློན་གྱི་ལས་འཁུར་བྱེད་བཞིན་པ་མ་ཡིན་པ།
- ༨། བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་༡༩ པའི་ནང་གསལ་པ་༣ པའི་ ༡ དང་ ༢ པ་ལྟར་སྲིད་སྲྀང་ངམ་བཀའ་སློན་འཛོལ་འགྲུར་
བྱེད་དགོས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པ།
- ༩། བོད་མིའི་ཁེ་སན་ལ་གཞོན་གཞིའི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་གྱི་ལས་དོན་དང་། གོ་གནས། དུལ་དངོས་ཀྱི་ཁེ་སན་ཡོད་
རིགས་མ་ཡིན་པ།
- ༡༠། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་འོས་བསྟུན་ཁྲིམས་ལུགས་སམ་ཁྲིམས་སྤྱི་ཅི་རིགས་
དང་མི་འགལ་བ།
- ༡༡། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་ལ་ཡིད་ཆེས་སློག་གཏད་མེད་པའམ། བོད་མིའི་ཙུང་ལོང་གསུམ་ཆ་དོན་ལ་གཞོན་པའི་ལས་
དོན་གང་བྱུང་དང་། དངོས་ལུགས་བརྒྱུད་གསུམ་ནས་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་དན་རྟགས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་
བཅས།

བཀའ་ལག་གི་འགན་འཁུར་དང་། འཛོལ་འགྲུར།

- ༡། བཀའ་ལག་གི་འགན་འཁུར་ནི་སྲིད་སྲྀང་
དང་། བཀའ་སློན་ཚང་མ་མཉམ་འདུས་ཀྱི་
འགན་འཁུར་ཡིན་པ་དང་། བཀའ་ལག་
གིས་རྒྱན་དུ་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ལ་
འགན་ཁུར་བའི་ཐོག་ནས་ལས་དོན་སྤྱོད་
དང་། ཁྲི་བར་ལན་འདེབས་བྱེད་དགོས།
- ༢། བཀའ་སློན་སོ་སོར་འགན་དབང་དང་།
ལས་ཁུངས་ཆ་བཞོས་བྱེད་ཚུགས་སྲིད་
སྲྀང་གིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས།

པར་རིམ། ༡༣་༡ བཀའ་ལག་ལྷན་ཚོགས་ཁང་།

- ༣། ཀའ་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་འཐུས་རེ་ཡོད་གསུམ་ཆ་གཉིས་ཡན་གྱིས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་སྤྱི་ཚུང་དང་།
 བཀའ་སློན་གྱི་བྲག་པ་འཕམ། བཀའ་འགག་ཡོངས་རྫོགས་འཕོ་འགྱུར་གཏོང་འཐུས།
 ཁ་ཤིང་སྤྱི་ཚུང་དུས་ཚོས་སྤྱི་ཚུང་པ་དང་། འཕོ་འགྱུར་སོང་ཆེ་བཀའ་འགག་ཡོངས་རྫོགས་རང་བཞིན་གྱིས་འཕོ་
 འགྱུར་འགོ་རྒྱ། སྤྱི་ཚུང་དུས་ཚོས་སྤྱི་ཚུང་ཆེ། བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་ཉེར་གཅིག་ཀྱི་པ་ནང་གསལ་ལྟར་འོས་
 འདེམས་མ་བྱུང་བར། བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་ ༡༧ པ་ནང་གསལ་བཞིན་གཞུང་འབྲེལ་གཏན་འབེབས་གཞིར་
 བཟུང་ལས་ཁུངས་གྲལ་རིམ་བཀའ་སློན་དེས་སྤྱི་ཚུང་གི་ལས་ཆབ་གནང་རྒྱ།
- ༤། སྤྱི་ཚུང་གིས་བཀའ་སློན་གྱི་བྲག་པ་སྤྱི་ཚུང་དགོངས་ལྷན་གྱི་དགོངས་ཀྱི་བསམ་འཆར་བཏོན་ཆེ་བཀའ་སློན་དེས་
 དེས་པར་དུ་དགོངས་པ་ལྷན་དགོས། སྤྱི་ཚུང་གིས་དེ་འབྲེལ་བཀའ་སློན་སྤྱི་ཚུང་དགོངས་པ་ལྷན་དགོས་ཀྱི་བསམ་
 འཆར་འདོན་དགོས་བྱུང་རྒྱུ་མཚན་གྱིས་ཚོགས་འཚོགས་སྤྱི་ཚུང་ཡིན་ན་དེ་རང་དང་། དེ་མིན་ཚོགས་དུས་
 རྗེས་མར་གསལ་བཤད་ལྷན་དགོས།
- ༥། བཀའ་འགག་འཕོ་འགྱུར་བྱུང་བ་ཡིན་ན། འོས་བསྐྱུ་ལས་ཁང་གིས་གསལ་བསྐྱགས་བྱས་ཉིན་ནས་ཉིན་གྲངས་
 ༡༥ ལྷན་ཚུན་སྤྱི་ཚུང་གི་འོས་བསྐྱུ་དང་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བའི་གསལ་བསྐྱགས་བྱེད་དགོས། བཀའ་སློན་
 གྱི་བྲག་པ་འཕམ་འགྱུར་བྱུང་ཆེ་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་འཚོགས་སྤྱི་ཚུང་ཡིན་ན་ཚོགས་དུས་དེ་གའི་
 ལྷན་དང་། དེ་མིན་ཚོགས་དུས་རྗེས་མའི་ནང་སྤྱི་ཚུང་གིས་ཆབ་གསལ་བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་ ༡༩ པ་ནང་
 གསལ་བཞིན་མིང་འདོན་བྱེད་དགོས།
- ༦། བཀའ་འགག་གི་ཡུན་ཚད་རྫོགས་མཚམས་སྤྱི་ཚུང་གསལ་བའི་དམ་འབྲུལ་མ་ཟིན་བར་རྒྱུང་པས་ལས་འཁུར་
 རྒྱུན་སྤྱི་ཚུང་བྱེད་དགོས། དོན་ཚན་འདིའི་ནང་གསལ་ ༣ པ་དང་ ༤ པ་བཅས་ཀྱི་འོག་བཀའ་སློན་གྱི་བྲག་པ་ཞིག་
 འཕོ་འགྱུར་བྱུང་ཆེ་དེས་འབྲུལ་དུ་ལས་འཁུར་མཚམས་འདོག་བྱེད་དགོས། བཀའ་འགག་ཆ་ཚད་འཕོ་འགྱུར་བྱུང་
 ཆེ་སྤྱི་ཚུང་གསལ་བའི་དམ་འབྲུལ་མ་ཟིན་བར་ལས་འཁུར་རྒྱུན་སྤྱི་ཚུང་བྱེད་དགོས། འོག་ཀྱང་བར་བཞག་གི་དུས་
 ཡུན་དེའི་རིང་འཆར་ཅན་བྱེད་སྒོ་ཅམ་ལས་སྤྱི་ཚུང་དང་འབྲེལ་བའི་ཐག་གཅོད་གསལ་བའི་རིགས་བྱེད་མི་
 ཚོགས།

ཁྲིམས་བརྗོད་དབང་འཛིན།

སྤྱི་མི་མང་གིས་ཐད་ཀར་འཇུག་མི་བདམས་ཏེ་སྤྱད་གཞུང་འཛིན་སྐྱོང་གྲེང་པའི་ལམ་སྟོན་འདི་ནི། དེང་རབས་འཛམ་གླིང་ནང་དར་ཁབ་ཆེ་ཞིང་མི་མང་མང་ཆེ་བའི་འདོད་སྐྱོད་དང་མཐུན་པའི་མང་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ཞེས་བ་དེ་ཡིན། ཡགོང་ས་མཆོག་གི་དགོངས་གཞི་ལྟར་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཇུག་ལྷན་ཚོགས་ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ལྷ་ ༤ ཆེས་ ༡ ཉིན་དབུ་བརྩེས། དེ་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་མང་གཙོའི་ལམ་ལ་ཞུགས་པའི་གོམ་སྟབས་ཐོག་མའང་ཡིན། དུས་དེ་ནས་བཟུང་གཞིས་བཞུགས་བོད་མིའི་ཆབ་མཆོན་ཆོལ་ཁ་དང་ཆོས་ལུགས་སོ་སོའི་འཇུག་མི་འདེམས་བསྐོས་གྲེང་པའི་བརྒྱུད་རིམ་ཁྲོད་མང་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ཚད་ལྡན་ཞིག་ཡོང་བའི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱོད་ཡོད།

བར་རིམ། ༡༣་༣ བོད་མི་མང་སྤྱི་འཇུག་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་ཁང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལྷ་ ༤ ཆེས་ ༡༩ ཉིན་སྤྱི་ནོར་ཡགོང་ས་ཡསྟབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཇུག་ལྷན་ཚོགས་སྐབས་བཅུ་གཅིག་པས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་<<བཅན་གྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས།>>ལ་མཆོན་རྟགས་བཀོད་གནང་མཛད་དེ། བཅན་གྱོལ་བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཇུགས་འདི་མང་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་ལྷན་གྱི་གཞི་རྩའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཡོད་པའི་དེང་རབས་མང་གཙོའི་འགོ་ལུགས་དང་ཡོངས་སུ་མཐུན་པ་ཞིག་ཏུ་གྱུར།

བར་རིམ། ༡༣་༤ ཟམ་གདོང་རིན་པོ་ཆེས་བཅའ་ཁྲིམས་ལ་མཆོན་རྟགས་འགོད་བཞིན་བ།

བར་རིས། ༡༣་ཙ བོད་མི་མང་སྤྱི་འབྲུས་ལྷན་ཆེན་གསལ།

ཁྱིམ་ས་བཞེད་དབང་ཆ།

ཁྲིམས་ལུགས་བཟོ་འགོད་དང་། གཏན་འབེབས་བྱ་རྒྱུའི་དབང་ཆ་ཡོངས་རྫོགས་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་
 ལ་ཡོད་པ་དང་། ཁྲིམས་ལུགས་དེ་དག་ཁྲིམས་སྲུ་བཅའ་བ་ལ་སྤྱིད་སྦྱོང་གིས་ཚོག་མཆན་མིང་ཉགས་འགོད་དགོས།

ཕྱི་ལྷན་ཁྲིའི་ཆེས་ཆེན།

- ༡། བོད་ཀྱི་ཡུལ་མི་ཡིན་པ།
 ༢། རང་ལོ་༢༥ ཅིལ་པོ་ལོན་པ།
 ༣། ཁྲིམས་ཁང་ངས། སྒྲན་པ་ཆོད་ལྟན་གྱིས་རིག་འཆོམ་བཞིན་བར་གསལ་བསྐྱབས་བྱས་པ་མ་ཡིན་པ།
 ༤། ལུ་ལོན་སྐྱབ་འངལ་མ་སྐྱབ་པ་མ་ཡིན་པ།
 ༥། ཁྲིམས་ཁང་ནས་ནག་ཉེས་ཕོག་བཞིན་པ་མ་ཡིན་པ།
 ༦། བོད་མིའི་སྤྱིག་འཇུགས་ཀྱི་ལས་བྱེད་མ་ཡིན་པ།
 ༧། བོད་མིའི་ཁེ་སན་ལ་གཞོད་གཞིའི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་གྱི་ལས་དོན་དང་། གོ་གནས། དུལ་དངོས་ཀྱི་ཁེ་སན་ཡོད་
 རིགས་མ་ཡིན་པ།
 ༨། སྤྱི་འཐུས་ལྟན་ཆོགས་ཀྱིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་འོས་བསྐྱའི་ཁྲིམས་ལུགས་སམ། ཁྲིམས་སྤྱིག་ཅི་རིགས་
 དང་མི་འགལ་བ།
 ༩། བཅན་སྤྱལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་ལ་ཡིད་ཆེས་སློ་གཏད་མེད་པའམ། བོད་མིའི་ཅ་དོན་ལ་གཞོད་པའི་ལས་དོན་
 གང་རུང་དང་། དངོས་ཤུགས་བརྒྱུད་གསུམ་ནས་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་དན་རྟགས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པ་བཅས།

བོད་མི་མང་སྤྱི་འབྲས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ།

༡། ཆོལ་ཁ་གསུམ།

ཕ་རྒྱུད།	ཕ་རྒྱུད།	དུས་འཇུག་ལོ་རྒྱུད།
༡༠	༡༠	༡༠

༡། ཆོས་བརྒྱད་ལྔ།

ཉིང་མ།	བཀའ་བརྒྱད།	ས་སྐྱ།	དགོ་ཕྱག་མ།	གཙུང་བྱང་མོ།
༡	༡	༡	༡	༡

31

བྱང་ཨ་རི་དང་། ལྷོ་ཨ་རི་ཁྲལ་གནས་སྟོད་བོད་མིའི་ཁོངས་ནས་འོས་བསྟུ་བྱས་པའི་སྤྱི་འཐུས་གཉིས།
 ཡུ་རོབ་དང་། ཨ་ཕི་རི་ཀའི་ཁྲལ་གནས་སྟོད་བོད་མིའི་ཁོངས་ནས་འོས་བསྟུ་བྱས་པའི་སྤྱི་འཐུས་གཉིས།
 རྒྱ་བལ་འབྲུག་གསུམ་ཕྱད་པའི་ཨེ་ཤི་ཡ་དང་ཨོ་སེ་གེ་ལེ་ཤི་ཡའི་ཁྲལ་གནས་སྟོད་བོད་མིའི་ཁོངས་ནས་འོས་
 བསྟུ་བྱས་པའི་སྤྱི་འཐུས་གཅིག

གོང་གསལ་ ༡། རང་གསལ་གྱི་འཇུག་པོ་མོ་བྱུང་མེད་བཅུ་དེའི་ནང་ནས་ཉུང་མཐར་བྱུང་མེད་གཉིས་དེ་དགོས་པ་
ཡིན།
གྱི་འཇུག་ལྟན་ཚོགས་ཀྱིས་དགོས་གཤམ་གཞིགས་མཆོམས་ས་ཁྲལ་གྱི་གྱི་འཇུག་ས་ཁོངས་སྤར་འཇུག།

ཁྱིམ་ས་ལྷག་ས་དབང་འཛིན།

ཁྱིམ་ས་ལུགས་དབང་པོ་རྩ་ཉམ་བཅུ་གྲུ་པོ་ད་མིའི་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་ནི་བཅུ་གྲུ་པོ་ད་མིའི་བཅའ་
 ཁྱིམ་ས་ཀྱི་དགོངས་དོན་བཞིན་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ཟླ་ ༣ ཆེས་ ༡༡ ཉིན་དབུ་བརྒྱས།

བཅན་གྱི་ལ་བོད་མིའི་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ནི་བོད་མིའི་སྤྲིག་འཇུག་ས་དང་། མི་མང་གི་གནས་སྐབས་དམིགས་བསལ་དགོས་མཁོ་དང་འཆ་མ་བའི་ཁྲིམས་ལུགས་དབང་འདོན་གྱི་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ཞིག་ཡིན་དགོས་པ་དང་། ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་དེའི་ནང་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་གཅིག་དང་། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ནས་ཁྲིམས་ཞིབ་པའི་གངས་སྤར་དགོས་པའི་ཁྲིམས་ལུགས་མ་བཟོས་བར་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་བཅས་དགོས་པ་ཡིན།

ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྲིམས་ཞིབ་པ།

༡། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དང་། ཁྲིམས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་བཅས་སོ་སོའི་གོ་ཡུལ་སྟོང་པ་ནས་ཐོན་ལ་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དང་། སྤྱི་འཐུས་ཚོགས་གཙོ་ཚོགས་གཞོན། སྤྱི་སྡེ་བཅས་ཆང་འདོམས་བྱུང་ན་སྟོན་

བར་རིས། ༡༣.༦ ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་།

མེད་དང་། གལ་ཏེ་ཆང་འདོམས་མ་བྱུང་ཆེ་ཤོད་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་སྐབས་དེའི་འོས་མི་འདེམས་སྤྲུག་ཁོ་ནའི་ཆེད་བསྐོ་འཇུགས་བྱས་པའི་མི་འབྲེག་གསུམ་མཁུ་ཡོད་པའི་འདེམས་སྤྲུག་ཚོགས་ཆུང་གིས་ཉིས་ལྷལ་ལས་མ་ཉུང་བའི་འཆར་ལུལ་ལྟར་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་སུ་འོས་བསྐྱེད་ལས་ནས་མང་མོས་ཐོབ་པ་དེར་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བའང་ཁྲིམས་ཞིབ་པར་འོས་ཐོན་བྱུང་བར་འོས་འདོན་བྱ་

གྱི།

༢། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དང་། ཁྲིམས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་བཅས་ནི།

༡། བོད་གྱི་ཡུལ་མི་ཡིན་པ་དང་།

ཁ རང་ལོ་ལྔ་བརྒྱ་རྒྱུ་ལོ་ལོན་པ་ཡན།

ག ཁྲིམས་ཁང་ཞིག་ནང་ལོ་ལྔ་འི་རིང་སྤྱི་མཐུན་ཁྲིམས་དཔོན་གྱི་ལས་འཁུར་བྱས་སྟེང་བའང་། ཡང་ན་ཉུང་མཐར་ལོ་བརྒྱའི་རིང་ཁྲིམས་ཚོད་མཁས་པའི་གས་སུ་ཚུད་པ་བཅས་ལ་མ་གཏོགས་འོས་བབ་ཡོད་པ་མ་ཡིན། འོན་ཀྱང་བཅའ་ཁྲིམས་འདི་ཉིད་ལག་ལེན་འགོ་འཇུགས་བྱས་པ་ནས་བཟུང་ལོ་སུམ་ཅུའི་རིང་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དང་། ཁྲིམས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་བཅས་བསྐོ་གཞག་དགོས་རིགས་ནང་གསེས་འདིའི་ཆ་རྒྱུན་ཁག་ལ་བསྟན་གནང་མི་དགོས།

༣། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བར་འོས་ཐོན་བྱུང་འབྲལ་ལས་འཁུར་དུ་མ་ཞུགས་གོང་འཁུར་ཉེའི་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བའང་ལས་ཆབ་གྱི་མདུན་དུ་ཁྲིམས་ལུགས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་ཆོག་གཞི་ལྟར་ལས་ཁུར་དམ་བཅའ་ཁྲིམས་ལེན་བྱེད་དགོས། ཁྲིམས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་འོས་ཐོན་བྱུང་འབྲལ་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་

བའི་མདུན་ལས་ཁྱེད་ཀྱི་མ་ཞུགས་པའི་གོང་ཁྱིམ་ས་ཡུགས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་ཆོག་གཞི་ལྟར་ལས་ཁྱེད་དམ་
བཅའ་ལ། ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས།

༤། ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དང་། ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་བཅས་སུ་བྱང་སྤྱི་འཐུས་
ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་འཐུས་ཅ་འཕོར་གསུམ་ཆ་གཉིས་ཡན་གྱིས་འཕོ་འགྱུར་དགོས་པའི་གྲོས་ཚད་བཞག་སྟེ་འཕོ་
འགྱུར་བྱ་དགོས་བྱུང་བའོ། དོ་བདག་ནས་དགོངས་ཤོག་ཡུལ་ན་ལས་དེ་མིན་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་ཆེ་བའི་ལས་ཁྱེད་ལོ་
ལྔའོ། རང་ལོ་དྲུག་ཅུ་རེ་ལྷ་ཁྱིམ་ལོ་ལོན་པ་གང་སྤེལ་བར་ཡིན། ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་རང་ལོ་དྲུག་ཅུ་རེ་
ལྷ་མ་ལོན་བར་ལས་ཁྱེད་ལྷན་འཛིན་བྱ་རྒྱ།

༥། ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དང་། ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་བཅས་སུ་བྱང་ལས་འཁྱུར་
ནས་ཀླས་ཡོལ་ཐོན་པའོ། འཕོ་འགྱུར་བྱས་པའི་སྤྱི་བོ་སུ་ཡང་བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུགས་ཀྱི་ཁེ་ཡོད་ལས་འཛིན་དུ་
གཞུགས་མི་ཆོག།

༦། ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དུས་ཡུན་ངེས་ཅན་གྱི་གསེང་ཁུ་དགོས་བྱུང་རིགས་ལ་ལས་
ཆབ་བཅའ་ཁྱིམ་ས་དོན་ཚན་ ༤༧ པའི་འོག་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་སྤྱི་གཞི་ལྟར་བསྐྱོ་གཞག་བྱ་རྒྱ།

ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་གི་དབང་ཚད།

༡། ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་ནི་བཅན་བྱོལ་བོད་མི་སྤྱི་སྐྱེར་ཡོངས་ཀྱི་མཐར་ཐུག་གི་ཁུ་གཏུགས་བྱ་ཡུལ་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་
ཁང་དང་། བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུགས་ཀྱི་ཁྱིམ་ས་འཛིན་གོང་ན་མེད་པ་དེ་ཡིན།

༢། བཅན་བྱོལ་དུ་གནས་རིང་གནས་ཡུལ་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་ཁྱིམ་ས་འོག་ཏུ་གནས་དགོས་སྟབས་ནག་ཉིས་དང་མཁའ་
དབང་ཚད་ཚྭ་གི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་བྱ་རྒྱུར་འབྲེལ་བ་མེད་ནའང་གཙོ་ཆེད།

༣། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྱིམ་ས་ཀྱི་ཆོག་དོན་འབྲེལ་བཟོད་བྱེད་ཕྱོགས་ལ་བརྟེན་པའི་ཚད་སྐྱོང་དང་།

༤། བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུགས་ཀྱི་འགན་འཛིན་ལས་ཁུངས་སམ། ལས་བྱེད་པའི་ལས་དོན་བྱེད་ཕྱོགས་དང་། ཡང་
བདེན་བྱུང་མིན་ལ་བརྟེན་པའི་ཚད་སྐྱོང་།

༥། བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུགས་ཀྱི་ལས་བྱེད་ཁག་གི་ལས་དོན་དང་། ཁེ་བན་རྗེས་འབྲེལ་གྱི་ཚད་སྐྱོང་།

༦། བོད་མིའི་སྤྱོད་སྤྲེལ་ཁག་གི་ས་ཁང་སྐོར་གྱི་ཚད་སྐྱོང་།

༧། བོད་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཚད་ཚྭ་དང་། སྤྱི་ཚོགས་བདེ་འཇགས་།

༨། གོང་གསལ་དོན་ཚན་ཁག་ནང་མ་གསལ་པའི་ཚད་གཞི་ཁག་བཅས་ལ་གཞུང་བའི་ཚུལ་གྱིས་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཐག་

གཙོད་བྱ་རྒྱ་དང་།

༤། གཞན་ཡང་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་འོག་མ་ནུབ་ས་དང་། ཁྱིམ་ས་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་ལས་དོན་
 བྱེད་སྤྲོས་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱ་བར་ཞིབ་འཇུག་ལས་སྟོན་དང་། སྤངས་འཛིན་བྱ་རྒྱུའི་དབང་ཆ་ཡོད།

པར་རིས། ༡༣་དེ་བཅས་བྱུང་བ་དེ་མིའི་ཆེས་མཐོའི་བྲིམས་ཞིབ་ཁང་།

བྲིམས་ཞིབ་ཁང་འོག་མ་ཁག

༡། ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་གིས་ས་གནས་སོ་སོའི་འགོ་འཛིན་ཁག་དང་། དེ་མིན་ལས་ཁྲེང་དང་། རྒྱུ་ཁོ་སྤྱོད་ལས་ཁ་
 ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཀྱི་དབང་ཆ་སྤྱད་དེ་གཏན་འཇགས་དང་། འཕྲུལ་སེལ། ཡང་ན་སྒྲོར་བསྒྲོད་བཅས་ཀྱི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་
 འོག་མའི་ལས་དོན་སྐབས་བརྒྱན་གྱིས་སྤྱབ་ཆོག་བ་ཡིན།

༡༥ ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་འོག་མ་ཁག་གི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་དང་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་སོ་སོར་དགོས་གཤམ་དང་བསྐྱུན་པའི་བཞེད་དཔང་དང་གཟུ་དཔང་ཆོག་པ་མི་འདི་དགོས་བཅས་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་ཆེ་བས་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས་ལ་གོ་བསྐྱུང་གིས་བསྐྱོ་གཞག་བྱ་རྒྱུ།

རང་དབང་ཅན་གྱི་སྡེ་ཆ་ན།

བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དགོངས་དོན་བཞེན་པོས་བསྟུ་ལས་ཁང་དང་། ལས་ཁྱེད་འདེམས་བསྐོས་ལྟན་ཁང་། ལྷི་བྲག་ཅིས་
ཞིབ་ཁང་བཅས་ནི་མོད་མིའི་སྤྱི་ལ་འཇུགས་ཀྱི་རང་དབང་ཅན་གྱི་སྡེ་ཆ་ནི་ཞིག་ཡིན་པར་སོང་སྡེ་ཆ་དེ་ནུས་ཀྱི་ལས་
དོན་ཁག་བཅའ་ཁྲིམས་དགོངས་དོན་ལག་ལེན་བསྟུར་སྟོན་ཐང་སྟུ་གང་གིས་ལས་སྟོན་ཐེ་བྲུས་བྲས་མི་ཆོག །

བོད་མིའི་སློབ་འཁྱེད་གསུངས་ཀྱི་ལས་ཁུངས་ཁག

ཡང་།	ལས་ཁུངས་ཁག	ལས་འགན།
༡།	ཚོས་རིག་ལས་ཁུངས།	བོད་ཀྱི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཚོས་དང་རིག་གཞུང་མི་ཉམས་རྒྱུན་འཛིན་དང་ ཉམས་བསྐྱར་གསོ།
༢།	ནང་སྤྱི་ལས་ཁུངས།	བོད་མི་རྣམས་བཅན་བྱོལ་དུ་གནས་སྡོད་རིང་གཞིས་འཁོད་འཛོལ་ཉན་ཐུབ་ ཐབས་ལུ་རྒྱ།
༣།	དཔལ་འབྱོར་ལས་ཁུངས།	བོད་མིའི་སློབ་འཁྱེད་འཛུགས་ཀྱི་འཕུལ་ཕྱགས་མན་བདེའི་གཞུང་དབུལ་དཔལ་ འབྱོར་འདུ་འགོད་ཐབས་ལམ་ལུ་རྒྱ།
༤།	ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས།	བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭ་ཁག་ལ་གཞིགས་ཏྱིང་དང་། ཤེས་ཡོན་དང་འབྲེལ་ བའི་དགོས་མཁོ་སྐོང་ཐབས་ལུ་རྒྱ།
༥།	བདེ་སྤྱང་ལས་ཁུངས།	སྤྱི་ནོར་ཡ་གོང་ས་ཡ་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་སྐུ་ཕྱེད་ཉན་སྤྱང་དང་། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བདེ་དོན་ལྷ་རྟོག་ལུ་རྒྱ།
༦།	ཕྱི་དྲིལ་ལས་ཁུངས།	བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་སློབ་འཛུགས་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཕྱི་འབྲེལ་དང་དྲིལ་བསྐྱགས་ ལས་དོན་ཀྱི་འགན་ཁུར་ཆར་ལེན་ལུ་རྒྱ།
༧།	འཕྲོད་བསྟེན་ལས་ཁུངས།	མང་ཚོགས་ཀྱི་འཕྲོད་བསྟེན་དང་། གཙང་སྤྱ། སྤྱན་བཙོས་བཅས་ཀྱི་མཐུན་རྐྱེན་ འདར་རེས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་རྒྱ།

དང་པོ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་གྲིས།

- ༡། བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གི་མང་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་གང་དང་གང་ཡིན། དེ་དག་སྤེལ་གསུམ་དུ་དབྱེ་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།
- ༢། འཛིན་སྐྱོང་བཀའ་ཤག་གི་ལས་འགན་གང་ཡིན་ནམ།
- ༣། བཀའ་ལློན་རྣམས་ཇི་ལྟར་བསྐོས་བཞག་གནད་གི་ཡོད་དམ།
- ༤། གལ་ཏེ་བཀའ་ཤག་འཕྲོ་འགྲུར་བྱུང་ན་འོས་བསྐྱུས་ལས་ཁང་གིས་ཅི་ཞིག་གནད་དགོས་སམ།
- ༥། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་ལ་མཚན་ཉག་གསུམ་ག་དུས་བཀོད་ཡོད་དམ།
- ༦། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ག་དུས་དབུ་བརྩེས་སམ།
- ༧། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་གིས་ཚོད་རྩིས་གང་འདྲ་ཞིག་ལ་ཁྲིམས་ཞིབ་བྱེད་ཆོག་གས།

གཉིས་པ། ལན་འགྲིག་བ་དེ་འདེམས་དགོས།

- ༡། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གི་ཕྱི་ལོ་ ..... ལ་དབུ་བརྩེས་བ་རེད།
 ༡) ༡༩༩༩   ༢) ༡༩༧༩   ༣) ༡༩༩༣
- ༢། བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་གངས་ནི་ ..... ཡིན།
 ༡) ༩༠   ༢) ༩༥   ༣) ༩༩
- ༣། བཀའ་ཤག་ལ་སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་གཅིག་དང་བཀའ་ལློན་ ..... ལས་མ་མང་བ་དགོས།
 ༡) ཟླ།   ༢) དུག   ༣) བདུན།
- ༤། བྱང་ཨ་རི་དང་། སྤྱི་ཨ་རིའི་ཁུལ་གནས་སྤྱོད་བོད་མིའི་ཁོངས་ནས་སྤྱི་འཐུས་ ..... ཡོད།
 ༡) གསུམ།   ༢) གཉིས།   ༣) ཟླ།
- ༥། རྒྱ་བལ་འབྲུག་གསུམ་ཕུད་པའི་ཨེ་ཡ་དང་ཨ་ཤི་ཀྲེ་ཨེ་ཡའི་ཁུལ་གནས་སྤྱོད་བོད་མིའི་ཁོངས་ནས་སྤྱི་འཐུས་ .....
 ༡) གཅིག   ༢) གཉིས།   ༣) གསུམ།

གསུམ་པ། ཁྲོས་བསྟར་གྱིས།

༡། སྤྱི་འཇུག་ལྷན་ཚོགས་དང་། བཀའ་ཤག་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་བཅས་ལ་མང་གཙོའི་གཞུང་ནང་ཀ་བ་གསུམ་ཟེར་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།

༢། སློབ་སྦྱོང་ཚོར་ཁྲོས་ཚོགས་དང་། འོས་བསྐྱུ་སོགས་གཞུང་འབྲེལ་གནས་ཚུལ་བརྟན་འཕྲིན་གྱི་ལམ་ནས་སྟོན་ཀྱང་།

བཞི་པ། བྱེད་སྒོ།

༡། གཤམ་གསལ་རེ་ཅུ་མིག་ནང་ལས་ཐོག་བཀའ་སྟོན་གྱི་མཚན་འབྲི་དགོས།

མང་།	ལས་ཁུངས་ཁག	བཀའ་སྟོན་གྱི་མཚན།
༡།	ཚོས་རིག་ལས་ཁུངས།	
༢།	ནང་མིད་ལས་ཁུངས།	
༣།	དབལ་འབྱོར་ལས་ཁུངས།	
༤།	ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས།	
༥།	བདེ་སྤྱང་ལས་ཁུངས།	
༦།	ཕྱི་དྲིལ་ལས་ཁུངས།	
༧།	འཕྲོད་བསྟེན་ལས་ཁུངས།	

༢། གཤམ་གྱི་དྲ་ཚོགས་ཁག་ནས་བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུགས་ལ་རྒྱས་ལོན་བྱེད་དགོས།

⇨ བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུགས། bod.asia

⇨ བོད་མི་མང་སྤྱི་འཇུག་ལྷན་ཚོགས། chithu.org

⇨ ཚོས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་། trimzin.net

⇨ བོད་གྱི་འབྲེམས་སྟོན་ཁང་། tibetmuseum.org

༡༣། བོད་ནི་འཛམ་གླིང་ནང་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་དང་ཕྱེ་ཤོས་ཀྱི་ལུལ་བྱ་བྱེད་བར་ཅན་ཞིག་ཡིན། སྐད་ཅིག་གིས་བྱས་ན་ད་བར་བོད་ལུལ་སྟོད་སྟངས་བར་གསུམ་དུ་དགོན་སྡེ་དུག་སྟོར་སྟུག་བྱུང་ཡོད། དེ་དག་ལས་ཁ་ཤས་ལ་ལོ་ངོ་སྟོང་སྟུག་སྟུག་གི་ལོ་རྒྱུས་ལྡན་པ་དང་། ཡང་ཁ་ཤས་ལ་ལོ་ངོ་བརྒྱ་སྟུག་དུ་མའི་ལོ་རྒྱུས་ལྡན་པས། དགོན་སྡེ་དེ་དག་ནི་མོད་གངས་ཅན་ཀྱི་ཐུན་མིན་ལོ་རྒྱུས་དང་། རིག་གནས། ཆོས་ལུགས། སྤྱི་ཆོགས། འཛུགས་སྐྱུན་སོགས་ཀྱི་བྱུང་རབས་དང་བྱེད་ཆོས་ལ་འཕེལ་བ་དམ་ཟབ་ཡོད། འྲོགས་གཞན་ཞིག་ནས་བཞད་ན། སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ནི་བོད་ཀྱི་དབལ་འཕྲོར་དང་། རིག་གནས། སྤྱི་ཆོགས། ཆབ་སྲིད་བཅས་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་བའི་བརྒྱད་རིམ་ཞོད། སྤེའི་རིག་གནས་ཀྱི་སོགས་ཆ་ནང་འདྲིན་བྱས་པའི་ཉིང་བཅུད་ལྟ་བུ་ཡིན།

སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་པོད་ལ་དར་བྱེད་མ་བྱུང་བའི་ཡར་ཕྱོན་དུ། བོད་རང་ལ་ཕྱིའི་རིག་གནས་ཀྱི་ལུགས་
རྒྱུ་མ་ཐེབས་པའི་ཆོས་ལུགས་དང་རིག་གནས་ཡོད་དམ་ཞེ་ན། སྤེལ་འདྲེ་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་ཀུན་གྱི་ནང་གསལ་བ་བཞིན།
བོད་ནི་མིའི་རིགས་ལྗུང་སྤྱིར་དཔལ་ཡོན་དར་ལུན་རིང་བའི་མི་རིགས་ཤིག་ཡིན་པས། སྤེལ་འདྲེ་དུས་ནས་རང་རྒྱ་སྤྱོད་
པའི་རིག་གནས་དང་ཆོས་ལུགས་ལུན་སུམ་ཆོགས་པ་དར་ཡོད། གླུ་མ་དེའི་བོད་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་གཙོ་བོ་ནི་བོན་ཡིན།
བོན་ནི་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དང་། རིག་གནས། སྤྱི་ཆོགས་བཅས་གོང་འཕེལ་འགྲོ་བའི་མང་གཞིར་གྱུར་ཡོད་པས། ལོ་
རྒྱུས་ནང་དུའང་བོད་ཀྱི་སྲིད་དོན་སྦྱར་ཐེབས་པའི་གསུམ་གྱིས་བསྐྱེད་སྤྱོད་པའི་གསལ་ཡོད། བོན་གྱི་འགྲུལ་བའི་བསྐྱོད་
ཏུ་མེད་པའི་ཆོས་ཉིད་ཅིག་ཡིན་པ་ལྟར། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་ཁོང་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དང་། རིག་གནས། སྤྱི་ཆོགས།
དཔལ་འགྲོལ་བཅས་ལ་འགྲུལ་སྤྱོད་ཆེན་པོ་བྱུང་།

རྒྱུར་རྒྱ་ཁྱེན་རྣམས་ཀྱི་དབང་གིས་ཐོན་ཉམས་སྤྱད་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད་པོད། རང་འཕེལ་རྒྱ་ཆོག་པ་ནང་དེར་སངས་
 ད་དུང་སྤར་སྒོལ་རྒྱར་ཐོན་ཉམས་སྤྱེ་ལེན་པའི་ཆོས་གྲུལ་དགོན་སྡེ་མང་པོ་ཞིག་མངལ་རྒྱ་ཡོད། སངས་རྒྱས་ཆོས་
 ལུགས་དང་ཐོན་གཉིས་གང་ཡིན་ཡང་ཐོས་བསམ་སྒོམ་གསུམ་དང་འཆད་ཚིད་ཚོམ་གསུམ་བྱ་པའི་གནས་གཙོ་པོ་ནི་
 དགོན་པ་ཡིན་པ་དང་། དགོན་པ་སོ་སོའི་འདུགས་སྐྱོན་ཐད་ཐོད་མི་རིགས་ཀྱི་སྒོ་བྲོས་དང་སྤྱུ་ཅལ་ཀྱི་བྱད་ཆོས་ཐུན་
 མེན་ལུན་ཡོད་ལ། དགོན་པ་ནི་ཐོད་དུ་དཔལ་ཡོན་དར་བའི་པོ་རྒྱས་ཀྱི་དབྱང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་ལུན་སུམ་ཆོག་པ་ཤོས་དེ་
 ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱས་ཆོག།

བོད་རྒྱལ་ཐོག་མ་གཉའ་ཁྲི་བཅན་པོའི་སྐབས་བཞེངས་པའི་མཁར་གྱི་ཐོག་མ་ཡུམ་བུ་སྒྲ་མཁར།

༼བོད་དུ་དམ་པའི་ཚོས་ཐོག་མར་དབུ་བརྟེན་ས།༽

པར་རིས། ༡༤་༡ ཐོ་བྲང་ཡུམ་བུ་སྒྲ་མཁར།

ཐོ་བྲང་ཡུམ་བུ་སྒྲ་མཁར་ནི་བོད་དབུས་གྱི་ལྷོ་ཁ་སྤེལ་གདོང་རྫོང་ཁོངས་རྫོམ་བཟའི་ས་ཆེ་རིང་ཞེས་པའི་ཁུ་བོ་རོས་རི་རྒྱུད་གྱི་བྲག་རིའི་སྤྲེང་ཆགས་ཡོད་ལ། བྱི་ལོ་སྤྱོད་གྱི་དུས་རབས་གཉིས་པའི་ནང་བོད་རྗེ་ཐོག་མ་རྗེ་གཉའ་ཁྲི་བཅན་པོས་བྲག་བཏབ་པར་གྲགས་ཤིང་། མཁར་གྱི་ཐོག་མའང་ཡིན། རྒྱ་བཟའ་ཤོང་རྫོང་བོད་དུ་ཐེབས་རྗེས་སྐབས་ཤིག་རིང་ཐོ་བྲང་ཡུམ་བུ་སྒྲ་མཁར་དུ་བཞུགས་སྤྱོད་ཡོད།

མཁར་འདིའི་མཚན་འབྲི་སྲོལ་ཡང་འབྲུ་མིན་སྐྱ་ཚོགས་བྱུང་འདུག དཔེར་ན། ཡུམ་བུ་སྒྲ་སྐང་དང་། ཡུམ་བུ་སྒྲ་མཁར། ཡུམ་བུ་སྒྲ་སྐང་དང་། ཡུམ་བུ་བརྒྱ་སྐང་སོགས་འདུག རྒྱ་མཁར་ཞེས་པའི་སྒྲ་ནི་གོང་མའི་དོན་ཡིན་པས་གོང་མའི་མཁར་རམ་སྒྲ་མའི་མཁར་ཞེས་ཐོགས་པར་སྤང་། བརྒྱ་མཁར་ཞེས་པ་ནི་ཐོ་བྲང་ཆགས་སའི་རི་དེ་ལྷ་བ་ཡུ་མོ་ཉལ་བ་དང་འབྲུ་ཞིང་། ཐོ་བྲང་ལྷ་བ་ཡུ་མོའི་བརྒྱ་ཤའི་སྐང་དུ་ཆགས་པའི་རྒྱ་མཚན་གྱིས་བཏགས་པར་གསུངས་པ་དང་། རྒྱ་མཁར་ཞེས་པ་ནི་ཐོ་བྲང་ཆགས་སའི་རིའི་མཐའ་འཁོར་དུ་ཤིང་སྒྲ་བའི་སྤྱང་པོ་རྒྱུང་བ་མང་པོས་བསྐྱོར་ནས་ཡོད་པས་དེ་ལྟར་བཏགས་པར་གསུངས།

ཐོ་བྲང་འདི་བོད་རྒྱལ་ཐོག་མ་གཉའ་ཁྲི་བཅན་པོ་ནས། བོད་རྒྱལ་སོ་གསུམ་པ་སྤོང་བཅན་སྐམ་པོས་རྒྱལ་ས་སྤྱ་སར་མ་སྒྲོས་བར་དུ་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་རིམ་བྱོན་གྱི་ཐོ་བྲང་ཡིན།

སྤྱ་མོ་ཐོ་བྲང་འདིའི་ཐེབས་རིས་སུ་རྒྱལ་པོ་གཉའ་ཁྲི་བཅན་པོ་རྒྱལ་སར་འཁོད་པའི་སྐྱོར་བྲིས་ཡོད་ཀྱང་། དུས་གྱི་འགྱུར་འགྲོས་ཁྲིད་ཉམས་རྒྱུ་ཆེན་པོ་བྱུང་སྟེ་ཞིག་གསོ་བེངས་མང་གནང་ཡོད།

ཡུམ་བུ་སྒྲ་སྒྲིབ་མདུན་ཁག་གཉིས་སུ་དབྱེ་བའི་མདུན་ངོས་ལ་ཐོག་བཅེགས་གསུམ་ཡོད་ལ། འོག་མ་ལྷ་ཁང་གི་ནང་ཏེན་གཙོ་བོ་གསེར་ཟངས་ལས་གྲུབ་པའི་རྫོ་བོ་ཙོར་བུ་བསམ་འཕེལ་བཞུགས་ཤིང་། གཡས་གཡོན་དུ་སྒྲར་རྒྱལ་བཅན་པོ་རིམ་བྱོན་ལས་རྗེ་ཐོག་མ་གཉེན་ཁྲི་བཅན་པོ་དང་། ལྷ་ཐོ་ཐོ་རི་གཉེན་བཅན། སྒྲོང་བཅན་སྒྲུལ་པོ། ཆོས་རྒྱལ་ཁྲི་སྒྲོང་ལྷེ་ལྷ་བཅན། མངའ་བདག་ཁྲི་རལ་པ་ཅན་བཅས་བོད་རྗེ་བཅན་པོ་གྲགས་ཅན་ལག་ལྟར་དང་། ད་རུང་སྒྲོང་བཅན་སྒྲུལ་པོའི་བཙུན་མོ་རྒྱ་བཟའ་དང་བལ་བཟའ་གཉིས། སྒོ་བ་དཔོན་ཐོན་མི་སམ་རྩོ་ཧ། སྒོན་ཆེན་མགར་སྒྲོང་བཅན་བཅས་རྒྱལ་སྒོན་བཀའ་བྲིན་ཆེ་བ་ལག་འཁྱེད་འཛིན་བརྟན་བཞུགས་ཡོད།

ཐོག་ཅེག་གཉིས་པར་རྒྱལ་བ་བྱམས་པ་དང་། རྗེ་ཙོང་ཁ་པ། སྒོ་བ་དཔོན་པ་སྒྲ་འབྲུང་གནས། འཇམ་པའི་དབྱངས་སོགས་ཀྱི་སྒྲ་ཏེན་ཆེ་ཆུང་སྣ་ཆོགས་ཡོད།

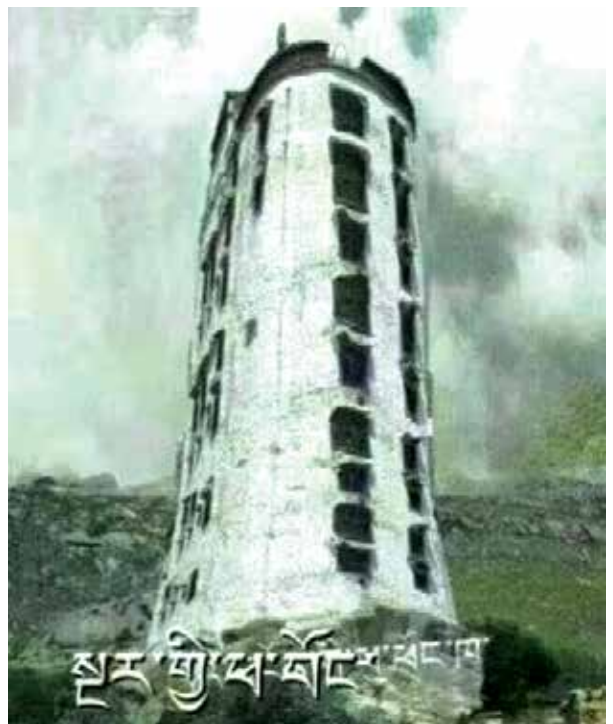
ཐོག་བཅེགས་གསུམ་པའི་མདུན་ཕྱོགས་ནི་གཡལ་ལྷེང་དང་། རྒྱབ་ནི་བྱམས་ཡིན། མདུན་ཁང་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱབ་ཕྱོགས་དཀྱིལ་དབུས་མཐོ་ཞིང་གཟར་བའི་ཁང་པ་ཐོག་བཅེགས་གསུམ་ཅན་ཞིག་ཡོད་པ་དེས་གནའ་བོའི་བོད་ཀྱི་འཛུགས་སྐྱོན་དང་ལོ་རྒྱུས་མཆོན་ཡོད། ཐོ་བྲང་ཡུམ་བུ་སྒྲ་མཁར་ནི་བོད་ཀྱི་མཁར་ཐོག་མ་ཡིན་ལ་སངས་རྒྱུས་ཀྱི་བསྟན་པ་རིན་པོ་ཆེ་ཐོག་མར་དབུ་བརྟེན་སའང་ཡིན།

དུས་རབས་བདུན་པའི་ནང་བོད་རྒྱལ་སྒྲོང་བཅན་སྒྲུལ་པོས་བཞེངས་པའི་སྒྲ་མཁར་མ་རུའམ་པ་བོང་ཁ།

༼བོད་ཡིག་གསར་བཅོ་དང་དམ་ཆོས་བོད་དུ་ཐོག་མར་བསྐྱར་སའི་གནས།༽

པ་བོང་ཁའམ་སྒྲ་མཁར་མ་རུ་ནི་གྲོང་ཁྲིམ་སྣ་པའི་བྲང་ངོས་སུ་གི་ལོ་མི་ཧར་བརྒྱུད་ཅམ་གྱི་སར་དབུ་གདུགས་རིའི་སྒྲོ་འདབས་སུ་ཆགས་ཡོད། སྒྲ་མཁར་མ་རུ་ནི་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་རུས་སྤལ་མའི་དབྱིབས་ཅན་གྱི་རྫོ་པ་བོང་ཞིག་གི་སྒྲོང་དུ་བཞེངས་ཡོད་པ་དང་། རྫོ་པ་བོང་དེའི་མཐོ་ཆད་ལ་མི་ཧར་ ༡༠ ཅམ་དང་། རྒྱ་ཁྲིན་ལ་མི་ཧར་གྲུ་བཞི་མ་ ༣༠༠ ཅམ་ཡོད།

པ་བོང་ཁའི་འཛུགས་སྐྱོན་གྱི་བཅོ་དབྱིབས་ནི་སྒྲོ་ངོས་སྒྲོར་སྒྲོར་དང་། བྲང་ངོས་གྲུ་བཞི། སྒོ་མདུན་དུ་རྫོ་སྒྲུལ་སོགས་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། དེ་ལས་བོད་ཀྱི་གནའ་བོའི་འཛུགས་སྐྱོན་གྱི་སྐོན་མིན་ཁྲད་ཆོས་མང་པོ་ཞིག་མཐོང་ཐུབ།

པར་རིས། ༡༤་༡ སྒྲ་མཁར་མ་རུ།

པར་རིམ། ༡༤་ན བལ་བཟའ་ཁྱི་བཙུན་དང་ཆོས་རྒྱལ་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོ་རྒྱ་བཟའ་ཤོང་ངོ་བཅས་ཀྱི་སྤྱི་བརྒྱན།

སྤྱི་མཁར་མ་རུའམ་པ་བོད་ཁ་ཞེས་པ་འདི་ནི། བྱི་ལོ་དུས་རབས་བདུན་པའི་ནང་བོད་རྒྱལ་སོ་གསུམ་པ་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོས་བཞེངས་ཡིང་། དེ་ནི་ལྷ་སའི་གཙུག་ལག་ཁང་བཞེངས་སྐབས་ས་དབྲ་བརྒྱུག་ཆེད་ས་བདག་གསེར་གྱི་རུས་སྤལ་དབྱིབས་པ་བོད་ཆེན་པོ་ཞིག་གི་སྤྲེང་པོ་བྲང་ཐོག་ཅིག་དགུ་ཅན་ཞིག་བཞེངས་པ་ཡིན།

ཆོས་རྒྱལ་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོའི་སྤྱི་རིང་ལ་རྒྱལ་ཁྲོན་སྤྱི་འཁོར་གཙོ་གྲས་ནམས་འདིར་བཞུགས་ཡིང་། ལྷ་ཆོས་དགེ་བ་བཙུ་དང་མི་ཆོས་གཙང་མ་བཙུ་བྱུག་གི་སྲོལ་བྱས་ཏེ། རྒྱལ་སྤྱི་དུ་ཆོས་ཀྱིས་སྲོང་གནས་གཙོ་བོར་གྱུར།

བྱིས་སྤྱི་བོད་རྗེ་ཁྱི་སྲོང་ལྷེ་བཙན་གྱི་སྐབས་གནས་འདིར་དགེ་འདུན་གྱི་སྤེ་ཚུགས་ཡིང་། རབ་བྱུང་བ་མང་པོ་རྒྱུན་དུ་བཞུགས་པས། བྱུང་རབས་ནང་བོད་ཀྱི་ཆོས་དང་སྤྱི་དགཉིས་དར་བའི་གནས་ཅ་ཆེན་ཞིག་ཏུ་གྱུར།

མདོར་ན། གནས་ཁྱད་པར་ཅན་འདི་ནི་བོད་རྗེ་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོ་སྤྱི་མཚམས་སྤྱི་བཞུགས་ས་དང་བོད་ཡིག་ཐོག་མ་སློབ་ས། ཐོན་མི་སམ་རྩོུས་བོད་ཡིག་གསར་བཟོ་མཛད་ས། ཆོས་དབེ་དང་བསྟན་བཅོས་མང་པོ་བསྐྱར་སའི་གནས། བོད་ཀྱི་བཙན་པོའི་དུས་སྐབས་སྤྱི་ཐོག་ཅིག་དགུ་ཅན་གྱི་ཨར་ལས་འཛུགས་སྤྱན་སྤེལ་ཡུལ་ཐོག་མ་བཅས་ཡིན། དེར་བརྟེན། རྒྱལ་པོའི་པོ་བྲང་ཡིན་ལ་ལྷ་ཁང་ཡང་ཡིན་པ་མ་ཟད། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རིན་ཐང་ཆེན་པོ་ལྷན་པས། དེར་སང་དད་ལྷན་དང་། ཞིབ་འཇུག་པ། ཡུལ་སྐོར་བ་མང་པོས་དོ་སྤྲང་བྱ་ཡུལ་གྱི་གནས་ཅ་ཆེན་ཞིག་ཡིན།

དུས་རབས་བརྒྱད་པའི་ནང་མཁན་སློབ་ཆོས་གསུམ་གྱིས་བཞེངས་པའི་བསམ་ཡས་མི་འགྲུར་ལྷན་གྱིས་བྱུང་བའི་

གཙུག་ལག་ཁང་།

༼སང་མི་བདུན་རབ་ཏུ་བྱུང་གནས་བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཁང་ཐོག་མ༽

བར་རིས། ༡༩་༩ བསམ་ཡས་གཙུག་ལག་ཁང་གི་རི་
མའི་བཀོད་པ།

བར་རིས། ༡༩་༥ དེང་སང་དངོས་སུ་མཇུག་ཏུ་ཡོད་པའི་
བསམ་ཡས་གཙུག་ལག་ཁང་།

མཆན་རྒྱས་བར་དཔལ་བསམ་ཡས་མི་འགྲུར་ལྷན་གྱིས་བྱུང་བའི་གཙུག་ལག་ཁང་ཞེས་གྲགས། གཙུག་ལག་ཁང་འདི་ནི་བོད་སྡེ་དང་སྡེ་ཁྲིམས་ཁྲུལ་གྱི་ནང་རྫོང་ཁོངས་ཡར་བྱུང་གཙང་བོའི་བྱང་ངོས་ཀྱི་ཉ་ས་པོ་རི་ཡི་རི་འདབས་ན་ཆགས་ཡོད།

དེ་ནི་དུས་རབས་བརྒྱད་པའི་དུས་དཀྱིལ་དུ་མཁན་སློབ་ཆོས་གསུམ་སྟེ། མཁན་ཆེན་རྟོ་རྟེ་ས་ཏུ་དང་། སློབ་དཔོན་བསྐྱེད་འགྲུལ་གནས། ཆོས་རྒྱལ་ཁྱི་སྤོང་ལྷེ་བཙན་གསུམ་གྱིས་བཞེངས་ཤིང་། སང་མི་བདུན་རབ་ཏུ་བྱུང་ཡུལ་བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཁང་ཐོག་མ་ཡིན། གཙུག་ལག་ཁང་འདི་ཐོག་བཅེགས་རིམ་བ་གསུམ་དང་ལྷན་ཞིང་། མཐའ་བཞི་ལྷགས་རིས་བསྐྱོར་ཡོད། གཙུག་ལག་ཁང་འདིའི་བཙོ་སྐྱོན་གྱི་བཀོད་པ་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་ཞིག་ཡོད་པ་ནི། འོག་ཁང་བོད་

བྱང་ཤར་མཆོམས་སུ་ཡོད་པའི་
མཆོད་རྟེན་ཐོག་པོ། (ལྷང་ཁ།)

རྒྱབ་བྱང་མཆོམས་སུ་ཡོད་
པའི་མཆོད་རྟེན་གྲག་པོ།

ཤར་ལྷོ་འཕྱུར་མཆོམས་སུ་ཡོད་
པའི་མཆོད་རྟེན་དཀར་པོ།

སྟོ་རྒྱབ་མཆོམས་སུ་ཡོད་
པའི་མཆོད་རྟེན་དམར་པོ།

བར་རིམ། ༡༤་༩ བསམ་ཡས་གཙུག་ལག་ཁང་གི་མདུན་གྱི་
རྒྱལ་སྐོར་བཀའ་བའི་ཅོང་ཆེན་པོ།

ལུགས་དང་། བར་ཁང་རྒྱ་ནག་ལུགས། སྟེང་ཁང་རྒྱ་གར་ལུགས་
བཅས་ལུགས་གསུམ་གྱི་བྱེད་ཚོས་ཆང་བ་བྱས་ཡོད།

གཞན་ཡང་གཙུག་ལག་ཁང་ལ་སྒྲིང་བཞི་སྒྲིང་ཐུན་གྱིས་
བརྒྱན་པ་ཞིག་སྟེ། **ཤར་གྱི་སྒྲིང་དུ་**སང་མི་བདུན་རབ་དུ་བྱུང་
གནས་རྣམ་དག་ཁྲིམས་ཁང་སྒྲིང་དང་། ཆོས་དབྱེད་བྱ་ལུ་
མཁེན་རབ་འཇམ་དཔལ་སྒྲིང་། བརྟ་སྟོན་ཁང་བརྟ་སྟོན་ཆང་
མང་སྒྲིང་། **སྟོ་ཡི་སྒྲིང་དུ་**ལུགས་གྱི་སྤྱི་གཏད་མནན་ཁང་བདུད་
འདུལ་ལུགས་བ་སྒྲིང་། བཅན་པོའི་རྟ་མགིན་སྐྱབ་གནས་ཨ་རྩ་
བ་ལོའི་སྒྲིང་། ཆོས་སྐུར་ཁང་སྐྱ་སྐུར་རྒྱ་གར་སྒྲིང་། **ཁུབ་གྱི་སྒྲིང་དུ་**
བེ་རོ་རྩ་ན་བཞུགས་ལུ་ལ་**བེ་རོ་རྩ་ནའི་སྒྲིང་།** མ་འོངས་ལུང་བསྟན་
ཁང་བྱམས་བ་སྒྲིང་། བསམ་གཏན་སྟོན་ཁང་བསམ་གཏན་སྒྲིང་།

བྱང་གི་སྒྲིང་དུ་རིན་ཆེན་གཏེར་མཛོད་ཁང་རིན་ཆེན་སྐྱ་ཚོགས་སྒྲིང་། བྱང་རྩལ་སེམས་བསྐྱེད་གནས་བྱང་རྩལ་སེམས་
བསྐྱེད་སྒྲིང་། མཛོད་ཁང་བདད་དཀར་དཀོར་མཛོད་སྒྲིང་བཅས་ཡོད།

གཙུག་ལག་ཁང་གི་ཕྱོགས་བཞེར་ཁ་དོག་མི་གཅིག་པའི་མཆོད་རྟེན་ཆེན་པོ་བཞེ་ཡོད་པ་སྟེ། བྱང་ཤར་མཆོམས་
སུ་རྒྱ་བོད་རྩ་ལས་བྱུབ་པའི་མཆོད་རྟེན་སྟོན་པོ་ཐོག་བཅུགས་བདུན་ཅམ་ལྷན་པ་ཞིག་དང་། ཁུབ་བྱང་མཆོམས་སུ་
མཆོད་རྟེན་ནག་པོ་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལུགས་སུ་བཞེངས་པ་ཁོ་བོ་ཟངས་ཁ་སྐྱབ་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཤར་སྟོང་མཆོམས་སུ་
མཆོད་རྟེན་དཀར་པོ་མཐའ་སྟོར་དུ་ས་དཀར་གསལ་བའི་མཆོད་རྟེན་ཆུང་དུ་བརྒྱ་ཅ་བརྒྱད་ཀྱིས་བསྟོར་བཞེག་ ལྟོ་ཁུབ་
མཆོམས་སུ་མཆོད་རྟེན་དམར་པོ་རྒྱ་སོ་པག་དང་རྟོ་ལས་བྱུབ་ཅིང་དབྱིབས་ཅོང་རིལ་ཁ་སྐྱབ་པ་ལྟ་བུར་སྐྱབ་པ་བཅས་
མཆོད་རྟེན་ཆེན་པོ་རྣམ་བཞིའི་བཀོད་པ་རོ་མཆར་ཆེ་བ་བཞུགས་ཡོད། གཙུག་ལག་ཁང་འདིའི་མདུན་གྱི་རྒྱལ་སྐོར་ནང་
བོད་ཡིག་བཀོད་པའི་ཅོང་ཆེན་པོ་ཞིག་བཀའ་ཡོད་པ་དེ་ནི་རྒྱལ་བའི་བསྟན་པར་དད་ཞེན་ཆེ་བའི་བཅན་པོ་ཁྱི་སྟོང་ལྟེ་

བསམ་ཡས་གཙུག་
ལག་ཁང་དུ་
བཞུགས་པའི་སྟོན་
དཔོན་རིན་པོ་ཆེའི་
སྐུ་བརྙན་འཁོར་ཅན་
གྲུ་རྩེད་འབྲམ།

མཁན་ཆེན་རྟོ་
རྟེན་སྟེ། སང་མི་
བདུན་བཅས་ཀྱི་
སྟེན་རིམ།

བཅན་གྱི་བཅུན་མོ་འགྲོ་བཟའ་བྱང་ཆུབ་སྒྲོན་གྱིས་ཕུལ་བར་གསུངས།

མདོར་ན་གཙུག་ལག་ཁང་འདི་ནི་བསྟན་པ་སྣ་དར་ལ་ཆོས་དར་ཕུལ་དང་། རྒྱ་གར་གྱི་ལོ་བཅུ་དུ་མ་ཤོན་ཏེ་དམ་པའི་ཆོས་མང་པོ་བསྐྱར་བའི་གནས་མཆོག་རྒྱ་ཁྱོན་ཆེ་ཞིང་བཀོད་པ་ལེགས་པ་ཞིག་ཡིན་པས་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་རྒྱས་ནང་སྟན་གྲགས་ཏེ་ཅང་ཆེ། བོད་དུ་སྤྱིར་ནང་པའི་ཆོས་དང་ཡང་སྒོས་གསང་སྤྲུགས་སྤྱིར་མའི་ཆོས་བསྐྱར་བ་དང་། འཆད་པ། སྤེལ་བ་བཅས་བྱ་ཕུལ་གཙོ་བོར་ཡང་གྱུར་ཡོད། འོན་ཀྱང་བོད་སིལ་བྱའི་དུས་སྐབས་དང་རིག་གནས་གསར་བརྟེན་སྐབས་མོ་མོར་མེ་སྒྲོན་དང་གཏོར་སྒྲོན་ཆེན་པོ་ལོག་ནས་ནང་གི་རྟེན་སྤྱིར་པ་རྩ་ཆེན་པལ་ཆེ་བ་བཞུགས་མེད།

བོད་ཀྱི་ཆོས་ཕུགས་བྱུང་མཐའ་ཁག་དང་དགོན་སྡེ་ཁག་བྱུང་ཆུང་།

༼དུས་རབས་བདུན་པ་ནས་དུས་རབས་བཅོ་ལྔའི་བར།

སྤྱིར་རྒྱལ་པོ་སྔོང་བཅན་སྐམ་པའི་དུས་སུ་རྒྱ་གར་གྱི་སློབ་དཔོན་ཀུ་ས་ར་དང་། བམ་ཟེ་ཤི་ཀ་ར། བལ་པའི་སློབ་དཔོན་ཤི་ལ་མཆུ་སོགས་སྤྱན་དངས་ནས་གསང་སྤྲུགས་ཀྱི་རྒྱུད་མང་པོ་བསྐྱར།

དེ་ནས་མི་རབས་ལྷ་མོར་བ་ཆོས་རྒྱལ་ཁྲི་སྔོང་ལྷེ་བཅན་གྱི་དུས་སུ་སློབ་དཔོན་པ་རྣམས་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་བོད་དུ་སྤྱན་དངས། རྗེ་དང་འབངས་ཉིད་ལྷ་སོགས་སློབ་མ་མང་པོར་ཡོ་ག་དང་མན་ངག་མང་པོ་གསུངས་ཤིང་། རྒྱ་གར་གྱི་པ་རྟེན་ཏེ་མང་པོ་ཤོན་ནས་གསང་སྤྲུགས་ཀྱི་ཆོས་མང་དུ་གསུངས་ཤིང་བསྐྱར། སློབ་དཔོན་ཆེན་པོས་རི་བྲག་མཆོ་གསུམ་ལ་གཏོར་དུ་སྤེལ་བ་བཅས་རྒྱལ་པོ་སྔོང་བཅན་སྐམ་པའི་དུས་ནས་**སྤྱིར་མའི་ཆོས་བསྐྱར་འདི་བྱུང་ཞིང་།** ཁྲི་སྔོང་ལྷེ་བཅན་གྱི་དུས་སུ་དར་རྒྱས་བྱུང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༠༩༠ ལོར། ལྷ་ལྷ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་དང་བྱང་ཆུབ་འོད་གྱིས་རྫོ་བོ་རྗེ་དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ཤ་བོད་དུ་གདན་དངས་ཏེ་མངའ་རིས་སུ་ལོ་ཤས་བཞུགས། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༩༡ ལོར་དབུས་གཙང་དུ་ཕེབས། འགྲོ་མ་སྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་གནས་གཙོ་མ་པའི་དབུས་གཙང་ཁམས་གསུམ་ནས་སློབ་མ་མང་དུ་བྱུང་བ་ནས་**བཀའ་གདམས་པའི་**བྱུང་མཐའ་བྱུང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༩༡ ལོར་རྫོ་བོ་རྗེ་སྐུ་གཤེགས་རྗེས་འགྲོ་མ་སྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་གནས་གྱིས་བཀའ་གདམས་ཀྱི་དགོན་པ་ཐོག་མ་རུ་སྦྱང་བྱས་བཅས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༣ ལོར། ས་སྐུ་བ་འཁོན་དགོན་མཆོག་རྒྱལ་བོས་ས་སྐུའི་གནས་གཞི་བཟུང་ནས་དགོན་པ་བཅས་སྟེ་**ས་སྐུ་བ་བྱུང་།**

ཕྱི་ལོ་ ༡༡༣༡ ལོར་རྗེ་མི་ལ་རས་པའི་སློབ་མ་མཉམ་མེད་དྲགས་པོ་ལྷ་རྗེས་དྲགས་ལྷ་སྐམ་པའི་གནས་གཞི་བཟུང་སྟེ་དགོན་པ་གསར་དུ་བཅས་པ་ནས་**བཀའ་བརྒྱུད་པའི་**བྱུང་མཐའ་ཁག་རིམ་བཞིན་དར།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་ཀུན་སྲངས་བྱུགས་མེ་བཙོན་འགྲུས་གཙང་ཨོ་མོ་ནག་སྒྲན་རྒྱལ་མའི་གནས་ཨོ་ནང་ཞེས་པའི་
ལྷང་པར་ཕེབས་ཏེ་གདན་ས་མཛད་ཅིང་དུས་ལའོར་གྱི་བསྐྱན་པ་རྒྱ་ཆེར་སྤེལ་བ་ནས་བཟུང་**ཨོ་ནང་པ་**བྱང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་མེ་ཙོང་ཁ་བ་སློབ་ཐང་གྲགས་པས་དགོ་ལྷན་ནམ་པར་རྒྱལ་པའི་སྤྱིར་སྤྱོད་དགའ་ལྷན་དགོན་
པ་བྱུག་བཏབ་པ་ནས། རི་ཕོ་**དགོ་ལྷགས་པའམ་**དགོ་ལྷན་པའི་བྱུབ་མཐའ་བྱང་བ་དང་། དེ་ལ་བཀའ་གདམས་གསར་
མའང་ཟེར།

བྱེད་སྒོ། དགོན་པ་དང་སློབ་གྲྭ་གཉིས་ལ་བྱད་པར་ཅི་ཞིག་འདུག་གམ།

དགོན་པ།

སློབ་གྲྭ།

མཚུངས་པ།

མི་མཚུངས་པ།

དོགས་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༠༥༢ ལོར་འབྲོམ་སྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་གནས་ཀྱིས་བཞེངས་
ཆེན་གྱི་དབལ་ཙེ་བླ་ག་གཤེན་བསྟན་ཅི་མེད་སྒྲིང་། (དགོན་པ་ཚོག་མ་
ཡིན་མེན་ལྟ་བུ།)

ཕྱི་ལོ་ ༡༠༥༢ ལོར་འབྲོམ་སྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་གནས་ཀྱིས་བཞེངས་
པའི་བྱང་རྩ་སྒྲིང་གི་གདན་ས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༠༥༣ ལོར་འཁོན་དགོན་མཆོག་རྒྱལ་བོས་བླ་ག་བཏབ་པའི་
ས་སྐྱ་དགོན་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༡༩༡ ལོར་དུགས་པོ་ལྷ་རྩེས་བླ་ག་བཏབ་པའི་དུགས་ལྷ་སྐུམ་པོ་
དགོན་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༢༤༤ ལོར་ཀུན་སྐུངས་བླ་གས་རྩེ་བཙུན་འབྲས་ཀྱིས་བླ་ག་
བཏབ་པའི་གཙང་ཇོ་མོ་ནག་སྐུན་རྒྱལ་མའི་གནས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༤༤༤ ལོར་རྩེ་ཙེང་ཁ་པ་ཆེན་པོས་བླ་ག་བཏབ་པའི་དགའ་ལྷན་
དགོན་པ།

དང་པོ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་གིས།

- ༡། རོ་བྱང་ཡུམ་བུ་སྒྲ་མཁར་གང་དུ་ཆགས་ཡོད་ནས།
- ༢། བ་བོང་ཁ་བཞེངས་དགོས་པའི་རྒྱ་མཚན་གང་ཡིན་ནས།
- ༣། ལུགས་གསུམ་བསམ་ཡས་གཙུག་ལག་ཁང་གི་ལུགས་གསུམ་གང་ཡིན་ནས།
- ༤། རོད་ཡིག་ཐོག་མ་བཟོ་ས་གང་ཡིན་ནས།
- ༥། རོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཁང་ཐོག་མ་གང་ཡིན་ནས།
- ༦། བ་བོང་ཁ་ཆགས་ཚུལ་རྒྱུ་ལྡན་ཡིན་ནས།

གཉིས་པ། མཐུན་སྦྲེལ་བྱེད།

ཚོས་བརྒྱུད།		དགོན།
ཐོན།		དུགས་ལྷ་སྐྱམ་པོ་དགོན་པ།
ཉིང་མ།		དགའ་ལྷན་དགོན་པ།
ས་སྐྱ།		དབལ་ཅེ་རྩལ་གཤེན་བསྐྱར་བྱི་མེད་སྤྱིང་།
བཀའ་བརྒྱུད།		གཙང་ཇོ་མོ་ནག་སྐྱར་རྒྱལ་མོའི་གནས།
ཇོ་ནང་།		ས་སྐྱ་དགོན་པ།
དགེ་ལུགས།		བསམ་ཡས་གཙུག་ལག་ཁང་།

གསུམ་པ། འགྲིག་མིན་རྟགས་རྒྱུ་བ།

- ༡། དུགས་ལྷ་སྐྱམ་པོ་དགོན་པ་ནི་དགེ་ལུགས་པའི་དགོན་པ་ཐོག་མ་ཡིན།
- ༢། ཅེ་རྩལ་གཤེན་བསྐྱར་བྱི་མེད་སྤྱིང་དགོན་པ་ནི་བོན་གྱི་དགོན་པ་ཞིག་ཡིན།
- ༣། རུ་སྤྱིང་དགོན་ནི་ས་སྐྱ་པའི་དགོན་པ་ཐོག་མ་ཡིན།

- ༥། ས་སྐྱ་དགོན་ཕྱག་འདེབས་མཁན་ནི་རྗེ་ཙོང་ཁ་བ་ཡིན།
- ༥། སྐྱ་མཁར་མ་རུ་ནི་བོད་ལ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ཐོག་མར་དབུ་བརྟེན་ས་ཡིན།
- ༦། བོ་བྲང་ཡུལ་བྱ་ཆེ་མཁར་ནི་སད་མི་བདུན་རབ་རྩ་བྱང་ཡུལ་མིན།

གསུམ་པ། བྱོ་ས་བསྐྱར་བྱོས།

(འཛིན་གྱི་ནང་སློབ་སྤྱད་ནམས་སྡེ་ཆོན་ཆ་བཞོས་ཀྱིས་གཤམ་གསལ་བརྗོད་གཞི་གང་རུང་ཐོག་བྱོ་ས་བསྐྱར་དང་བཞོ་སྤྱོད་གི་ལས་རིམ་གོ་སྒྲིག་བྱོས།)

- ༡། དགོན་པ་ནི་སློབ་གཉེར་བྱ་ཡུལ་གཙོ་བོ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་པའི་རྒྱ་མཚན།
- ༡། དགོན་པ་དང་རིག་གཞུང་གི་འབྲེལ་བ།
- ༢། དགོན་པ་དང་མིའི་འཆོ་བའི་དབར་གྱི་འབྲེལ་བ།

བཞི་པ། བྱེད་སྒྲིག་

- ༡། སློབ་སྤྱད་རེས་བོད་ཀྱི་དགོན་པ་གང་རུང་བརྩ་ཡི་མིང་བཅའ་ཏེ་འཛིན་གྱི་ནང་ཞོད།
- ༡། སློབ་སྤྱད་གཉིས་སམ་གསུམ་རེས་མཉམ་རྒྱུ་བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེའི་བར་རིས་བྱོགས་བསྒྲིགས་ཀྱི་གྲང་སྐྱར་རེ་བཞེས།
- ༢། སློབ་སྤྱད་རེས་བོད་ཀྱི་དགོན་པ་གང་རུང་གཅིག་རེའི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྐྱུས་ཐོས་ཏེ་སློབ་གྲྲི་ཚུལ་ཡིག་སྐྱར་བར་བྱ་སྒྲིག་
- ༣། བོད་ཀྱི་དགོན་པ་གང་རུང་ཞིག་གི་འབྲེལ་གཞུགས་བཞེས་ཏེ་འབྲེལ་བརྗོད་བྱོས།

༡༥

བོད་ཀྱི་རི་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས།

༢༡། །སྤྲེལ་རི་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས་ནི་མིའི་རིགས་ཀྱིས་བདག་ཏུ་མ་བཟུང་བར་རང་བྱུང་ཁོར་ལུག་གི་མཐུན་འགྱུར་འབའ་ཞིག་ལ་བརྟེན་པའི་སློབ་ཆགས་རིགས་ཡོད་དོ་ཙམ་ལ་ཟེར། སློབ་ཆགས་དེ་རིགས་འཆོ་གནས་འཆའ་སའི་རང་བྱུང་ཁོར་ལུག་གཙོ་བོ་ནི་ནགས་ཚལ་དང་། སྤང་ལྗོངས། གཙང་པོ། མཆོའུ། གྲེ་ཐང་། རི་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས་ཡིན།

བོད་ནི་རང་བྱུང་ཁོར་ལུག་གི་ཆ་རྒྱུན་ཏུ་ཅང་ལེགས་པའི་ས་ཆ་ཞིག་ཡིན་པས། རི་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས་རིགས་ཀྱང་སྤྱི་ཚོགས་ཡོད་པ་མ་ཟད། བོད་མི་རྣམས་ཚོས་ལ་དད་ཅིང་སློབ་གཙོད་པའི་ལས་ལ་འཇུག་ཐོན་ཤིང་ཏུ་ཆེ་བས། དེ་སྤྱི་ཚུ་ནག་གིས་བོད་ལ་དག་པོའི་བཅན་འཇུག་མ་བྱས་གོང་། བོད་ལུལ་སྤྲོད་སྤྲོད་བར་གསུམ་གང་སར་རི་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས་མང་པོ་མིའི་རིགས་ཀྱི་གཞོན་འཆོ་བྲལ་པའི་ཞི་བདེ་བག་ལེབས་ཀྱི་འཆོ་བ་ལ་ཅི་དགར་རོལ་གྱི་ཡོད།

འོན་ཀྱང་སྤྲེལ་སྤྱི་ཚུ་ཆས་ཐོག་པའི་རྒྱ་དམག་པོན་ཆེ་བོད་ལུལ་བཅན་འཇུག་བྱ་བར་སྤེལ་བས། ཁོ་ཚོས་གང་བྱུང་རི་དྲགས་རྩོན་པ་མ་ཟད། ཚོང་རྒྱག་པ། རྒྱ་གཞུང་དང་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དབར་སྤྲེལ་འབྲེལ་གྱི་ཁེ་ཕན་ཆེད་རྩོན་པ་སྤྲེལ་བ་སློབ་ཆགས་བོད་ཀྱི་རི་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས་ཅ་སྤྲོངས་སུ་འགྲོ་བའི་གནས་སུ་གྱུར་བ་མ་ཟད། རང་བྱུང་ཁམས་སུ་ཅི་དགར་འཆོ་བའི་སློབ་ཆགས་བསྐང་ཡས་ཤིག་གི་འཆོ་གནས་ཀྱང་དཀའ་ཁག་གི་གནས་སུ་གཏད་ཡོད།

དེ་སྤྱི་ཚུ་བོད་ནང་ཡོད་པའི་སྤྲེལ་ལ་མཆོན་ན། དགུན་ཁ་གནམ་གཤིས་གང་སྐབས་བལ་ལུལ་དུ་ཡོང་སྟེ་དབྱར་ཁ་རང་ལུལ་དུ་སྤྲེལ་ལོག་བྱེད་གྱི་ཡོད་ཀྱང་། གཞོན་འཆོ་རྒྱུན་ཆད་མེད་པར་བྱུང་སྟབས། སྤྲེལ་སྤྱི་ཚུ་བལ་ལུལ་དུ་གནས་བཅས་ཏེ་སྤྲོད་པ་ལས་བོད་དུ་སྤྲེལ་མ་ལོག་དེ་བཞིན་རྒྱུང་དང་། འབྲོང་། གངས་གཟིག་ཁག་གཅིག་ལ་དྲགས་སུ་སྤྲོད། དེར་བརྟེན་འཇུག་སྤྲིང་ན་དཀོན་པའི་བོད་ཀྱི་རི་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས་འབྲོང་དང་། རོམ་ཁ། ལྷང་ལྷང་སྤྲེལ་གསལ་གྱི་རིགས་ཅ་སྤྲོད་དུ་འགྲོ་ཉིན་ཡོད།

གཙོ།

གཙོད་ནི་བོད་གངས་ཅན་ལྗོངས་ཀྱི་ཅ་ཆའི་རི་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས་ཤིག་ཡིན། རྒྱ་མཆོའི་རོམ་ནས་མཐོ་ཆད་མི་ཉར་ ༣༠༠༠ ནས་ ༤༠༠༠ བར་དུ་འཆོ་གནས་བྱེད་གྱི་ཡོད་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོ་ལ་ལྷུ་དང་ལྷུ་བྱས་ཏེ་བོད་ཆོལ་ཁ་གསུམ་གྱི་ས་ཁུལ་མང་པོར་ཞི་བདེ་བག་ཡངས་སུ་གནས་ཡོད། མདོ་སྤྲོད་ཆུ་བྱང་གི་ཉེ་འགམ་དུ་ཡོད་པའི་གཙོད་ཤོག་ཁའི་མི་སྤེལ། གཙོད་གོང་ཁྲེང་ཞེས་པའི་ས་གནས་དེར་དེ་སྤྱི་ཚུ་གཙོད་ཏུ་ཅང་མང་པོ་ཡོད་པས་མིང་དེ་སྤྲེལ་སློབ་ཆགས་ཡོད།

གཙོད་ནི་གཟུགས་སྟོབས་འབྲིང་གས་ཀྱི་སྟོག་ཆགས་ཤིག་ཡིན་ལ། ལུས་ཀྱི་རིང་ཚད་ལ་སེན་ཏེ་མི་ཤར་ ༡༢༠ ནས་ ༡༤༠ བར་ཡོད་པ་དང་། སྐྱ་དང་མཚུ་ཉིའི་ངོས་སྟོས་པ་ལྟར་ཡོད། ཐོ་ལ་རྩ་ཚུ་ནག་ཐོ་སྐྱ་ལ་རིང་བ་སེན་ཏེ་མི་ཤར་ ༥༤ ནས་ ༦༠ ཚམ་སྟེ། ལྷ་གང་སྟག་ཚམ་ཡོད་ཅིང་། དེ་ལ་གཉེར་ཆོགས་མང་པོ་ཡོད་པ་རིམ་བཞིན་སྐྱ་རུ་སྟོན་པའི་ཅེ་ཚོ་ཞིང་འཇམ་ལ། མའི་རིགས་ལ་རྩ་མེད་པ་མ་ཟད། གཟུགས་ཀྱང་ཐོ་ལས་རྩུང་རྩུང་བ་ཡོད།

བོད་ཡུལ་དུ་གཙོད་འཆོ་སྟོད་བྱ་སའི་ས་ཁུལ་གཙོ་བོ་ནི་གདང་ལ་རི་རྒྱུད་དང་། གཉན་ཆེན་ཐང་ལའི་རི་རྒྱུད། ལྷ་རུ་རི་རྒྱུད། བ་ཡན་ཉ་རིའི་རི་རྒྱུད། མདོ་ལ་རི་རྒྱུད། གངས་ཉི་མའི་རི་རྒྱུད། ཉི་མ་ལ་ཡའི་བྱང་ཤར་རི་རྒྱུད་བཅས་ཡིན།

ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༩ ལོར་རྒྱ་ནག་དུ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཨོ་ལེམ་བིག་ཅེད་འགྲན་ཚུགས་པའི་སྐབས་སུ་ཅེད་འགྲན་གྱི་མཆོག་རྟགས་སུ་བོད་ཀྱི་ཅ་ཆའི་རི་སྟེས་སྟོག་ཆགས་གཙོད་དེ་རྒྱ་ནག་གི་ཡིན་པ་ལྟར་བེད་སྤྱོད་བྱས་ཡོད།

འབྲོང་།

འབྲོང་ནི་བོད་མཐོ་སྐང་དུ་གནས་པའི་རི་སྟེས་སྟོག་ཆགས་ཤིག་ཡིན་པ་མ་ཟད། གཟུགས་ཆེ་ལ་གཤིས་ཀ་གཏུམ་པ། རྒྱན་དུ་རྒྱ་དང་རྒྱ་བྱས་ནས་སྟོད་རྒྱར་དགའ་བའི་སེམས་ཚན་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་གང་རེག་དང་སྟོགས་སྟོམ་ལ་བཟོད་བསྐྱེད་ཆེ་བས། གང་དང་ལྷན་ལ་སྐྱམ་ཤིང་ཆེ་བའི་བོད་མཐོ་སྐང་གི་རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་དུ་འཆོ་གནས་སྐབས་འདི་ཁྱད་ཆོས་ཚན་གྱི་རི་སྟེས་སྟོག་ཆགས་ཤིག་ཡིན།

དེའི་ལུས་དབྱིབས་དང་། སྐྱ་མདོག་ཆ་བྱད་ཀྱང་གྱི་ཆ་ནས་འབྲི་གཤག་དང་ཉ་ཅང་འབྲེལ་དང་། འབྲོང་མང་ཆེ་བའི་གཟུགས་ཐོའི་རིང་ཚད་ལ་སེན་ཏེ་མི་ཤར་ ༣.༥ ནས་ ༣.༩ བར་ཡོད་པ་དང་། ལྷིད་ཚད་ལ་གི་ལོ་ཟླ་རམས་ ༤༠༠ ནས་ ༡༠༠༠ བར་ཡིན་པས། དེའི་ལུས་བོངས་ནི་འབྲི་གཤག་ལས་ལྷ་བ་ཀྱིས་ཆེ་བ་ཡོད། དེ་བཞིན་རྩ་ཚུ་སྟོམ་ཞིང་རིང་བའི་ཅེ་གཉིས་

ཁྱེད་ཀྱིས་ཤེས་སམ།

དེར་སང་འཇམ་གླིང་རྒྱལ་ཁབ་ཆང་མའི་ནང་རི་སྟེས་སྟོག་ཆགས་ལ་རྒྱལ་སྤྱི་གླིང་ཁ་ (National Park) མང་པོ་བཙུགས་ཡོད་པ་མ་ཟད། རྒྱལ་སྤྱིའི་རང་བྱུང་ཁམས་བདག་གཙུག་ཅེས་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པའི་ལྷན་ཆོགས་ (International Union for the Conservation of Nature-IUCN) ཀྱང་བཙུགས་ཏེ་ལས་དོན་འདིར་ཤུགས་སྟོན་རྒྱག་གི་ཡོད་པས། ད་ལྟའི་བར་འཇམ་གླིང་ཁོར་ཡོངས་ན་རི་སྟེས་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱི་གླིང་ཁ་ ༤༥༠༠ ལྷག་ཡོད།

པན་ཚུན་བསྟེན་ཏེ་ནང་གྲག་ཆེ་བ་ཡོད། ལུས་པོའི་སྤྱ་མདོག་ནི་དབྱར་དུས་སུ་སྤྲུག་ནག་དང་དགུན་དུས་སུ་སྤྲུག་སྒྱུ་ཡིན།
སྤྱ་བའི་རྩི་གསང་རྩོད་པས་ཀི་ལོ་མི་ཤར་འགའ་ཤས་ཀྱི་སར་ཡོད་པའི་བྱི་གཞན་ཆོར་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད།

བོད་ཡུལ་དུ་འབྱོར་ཡོད་སའི་ས་གནས་གཙོ་བོ་ནི་མཚོ་ངོས་ལས་ས་
བབ་མཐོ་ཆད་མི་ཤར་ ༣༠༠༠ ནས་ ༤༠༠༠ བར་ཏེ། གདང་ལ་རི་རྒྱད། གཉན་
ཆེན་ཐང་ལྷ་རི་རྒྱད། ལུ་བུ་རི་རྒྱད་ཀྱི་སྤོ་ངོས། བ་ཡན་ཏ་རིའི་རི་རྒྱད། མདོ་ལ་
རི་རྒྱད་ཀྱི་བུ་བོ་ས་བཅས་ཡིན།

ད་དུང་འབྱོར་ནི་འབྲི་གཡག་གི་མེས་པོ་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་
ནག་གིས་བོད་ས་བཅོན་བཟུང་བྱས་པ་ནས་རི་སྤྱིས་སློག་ཆགས་འབྱོར་གི་
གངས་ཀ་ལྷ་མང་པོས་ཉུང་དུ་སོང་སྟེ། དང་སང་འཛམ་གླིང་ནང་སྟོང་ལ་ཉེ་བའི་སློག་ཆགས་ཀྱི་གས་སུ་བགང་གི་ཡོད།

ལྷ་བ་མཚུ་དཀར།

ལྷ་བ་མཚུ་དཀར་ནི་བོད་མ་གཏོགས་འཛམ་གླིང་ཡུལ་གྱུ་གཞན་ཀྱི་ནང་པལ་ཆེར་མཐོང་རྒྱ་མེད། དེའི་མཚུ་ཉོ་དང་
ཨོག་མ་བར་ཀྱི་སྤྱ་མདོག་དཀར་པོ་ཡིན་པར་བརྟེན་ལྷ་བ་འདིའི་མིང་ལའང་ ‘ལྷ་བ་མཚུ་དཀར་’ ཞེས་བཏགས་པ་ཡིན།

སློག་ཆགས་འདི་ནི་རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ནས་མཐོ་ཆད་མི་ཤར་ ༣༥༠༠ ནས་ ༥༥༠༠ བར་ཀྱི་སར་གནས་སྟོན་བྱེད་ཅིང་
། ནག་ཚུའི་ཤར་ངོས་དང་། ཆབ་མདོ། ལྷན་གྲུབ། རྒྱ་ཚ། མལ་གྲོ་གུང་དཀར། ལྷག་ཅེ། ཀོང་པོ་རྒྱ་མདའ། ཟངས་རི་
སློག་ཀྱི་ཤིང་ནགས་ཀྱི་འགམ་དང་། སྟོང་ཐུང་ལྷན་པའི་ཁྲོད། རྒྱ་ཐང་སློག་སུ་འཆོ་སྟོན་བྱེད་པའི་གྲང་ཤ་དོད་ལ་སྟོ་
ཁོག་རྒྱུང་བའི་སློག་ཆགས་ཤིག་ཡིན། དེས་ཟས་སུ་རྩ་ལུས་དང་། ལྷག་མའི་རིགས། ཤིང་ལོ་སློག་ཟ་ཡི་ཡོད།

ལྷ་བ་མཚུ་དཀར་ཀྱི་གཟུགས་ཆད་ལ་མི་ཤར་གཉིས་ཙམ་ཡོད་པ་དང་། ལྷོད་ཆད་ལ་ཀི་ལོ་སྟ་རམ་ ༣༥༠ ཙམ་
ཡོད། རྒྱ་བ་གཉིས་ཆེ་ཞིང་ནང་ལ་སྤྱ་དཀར་པོ་ཡོད་པ་དང་། བོད་རྒྱ་ལྷ་བ་ཙམ་ལ་རྩ་ཙོག་གསར་བ་སྟེ་ཞིང་། གསར་སྟེས་
རྩ་གསར་ནི་སྤྱ་ཁམ་སེར་ཀྱིས་བཏུམས་པའི་ནང་ཁྲག་གིས་གང་བ་དེ་རིམ་བཞིན་ཁ་དབྲག་གཉིས་གསུམ་ཙམ་གྱིས་བ་

བྱིད་ཀྱིས་ཤེས་པ་མཉམ།

ནོར་དཀར་ཀྱི་པ་ས།

མདོ་སྟོད་དཔའ་རིས་ཡུལ་ཀྱི་ཕྱགས་ཐོག་མང་ཆེ་བ་དཀར་པོ་ཡིན་
པས། ཡུལ་འདི་ལ་ནོར་དཀར་ཀྱི་པ་ས་ཡང་ཟེར་བ་དང་། ཡུལ་དེའི་
འབྲོག་པ་མང་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱ་གུར་ཡང་ནོར་དཀར་ཀྱི་ཅིད་པ་ལས་བྱས་
པས་དཀར་པོ་ཡིན།

སྟེ། དེ་ལ་ཤ་བའི་ཁྲག་རྩམས་འབོག་རྩ་ཟེར་ཞིང་། རིམ་བཞིན་ཁ་དབྱག་ཁ་
ཤས་ཀྱིས་ཉེ་གས་ནས་ཐ་མ་དཀར་པོ་རྩས་པ་འབྲ་བར་གྱུར་པར་ཤ་བའི་རྩ་གན་
ཟེར།

བོད་རྒྱ་དགུ་པ་དང་བརྩ་བར་མོ་མོའི་འབྲེལ་བ་ཡོང་ཞིང་། མངལ་སྐྱམ་ཡུན་
ཚད་རྒྱ་བ་བརྒྱད་ཙམ་ཡིན་ལ། ཤ་ཕྱག་རེ་གཉིས་སྟེ་བ་ཡིན།

དོམ་ཁ།

དོམ་ཁ་ནི་འཛམ་གླིང་གི་ཡང་ཅེ་ཞེས་གྲགས་པའི་བོད་གངས་ཅན་གྲོངས་མདོ་ཁམས་ས་ཡི་ཐེག་ལེ་ཤར་རྒྱལ་མོ་
རོང་དང་། ལྷ་ལི། འབྲུག་ཟུ། ཟུང་ཚུའི་ཤར་དྲུང་རིའི་རྒྱུད་ཀྱི་སྤང་བཟང་། མཚོ་ངོས་ལས་མི་ཉར་ ༡༩༠༠ ནས་མི་ཉར་
༣༥༠༠ ཡིས་མཐོ་བའི་ནགས་ཚལ་སྐྱག་པོའི་ཁོད་དུ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དོམ་ཁ་སྤྱིའི་གཞུགས་པོ་རིང་ཚད་ལ་མི་
ཉར་ ༡་༩ ནས་ ༡་༩ བར་དང་། མཐོ་ཚད་ལ་མི་ཉར་ ༡ ཙམ་ཡོད།

གཞུགས་པོའི་ལྗོད་ཚད་ལ་གི་ལོ་རྒྱ་རམ་ ༡༠ ནས་ ༡༩༥ བར་ཡོད། མོའི་ལྗོད་ཚད་ལོ་ལས་ཅུང་ཅུང་། དོམ་
ཁའི་སྐྱ་མདོག་ནི་མི་རྣམས་ལ་དམིགས་བསལ་གྱི་ཚོར་སྣང་སྤྱིན་ཐུབ་པའི་མདེས་སྐྱག་ཡིད་དབང་རབ་དུ་འཕྲོག་ཐུབ་
པ་ཞིག་ཡོད་པས། སྤྱིའི་ལུས་ཀྱི་སྐྱ་མདོག་ནི་ཁ་ཁ་ཡིན་པ་གང་ཞིག་ལ་མིག་དང་ན་ཚོག་སྐྱག་ལག་བཞི་བཅས་ནག་པོ་
དང་ལྗོངས་དཀར་པོ་ཡིན།

སྤྱིར་དོམ་ཁ་རྣམས་འཚོ་ཉེན་བྱེད་ས་གཙོ་བོ་སྐྱག་མ་ཡིན་པས་ཉིན་གཅིག་ལ་སྐྱག་མ་སྤྱི་རྒྱ་ ༡༠ ནས་ ༡༩ བར་
ཐ་དགོས་པ་དང་། ཉིན་གཅིག་ལ་རྒྱ་ཚོད་ ༡༡ ནས་ ༡༩ བར་ཐ་འཕུང་ལ་ཡོངས་སུ་སྤྱོད་དགོས་ཀྱི་ཡོད་པས་གསོ་སྦྱོང་
བྱེད་རྒྱ་ཆེས་ཁག་པོ་ཡོད།

དོམ་ཁ་པོ་མོ་ལུས་འབྲེལ་སྐྱབས་མ་གཏོགས་ཁེར་རྒྱུ་གིས་འཚོ་བ་ཡིན་ལ། དུས་དེ་ནི་ལོ་རེའི་དབྱིད་རྒྱ་གསུམ་པ་
ནས་དབྱར་རྒྱ་ལྗོད་པའི་བར་ཡིན་པ་དང་། མངལ་སྐྱམ་པའི་དུས་ཡུན་ནི་རྒྱ་བ་ལྗོད་ལ། སྟོན་རྒྱ་བརྒྱད་པ་ནས་སྟོན་རྒྱ་བཅུ་
པའི་བར་སྐྱ་གྲུ་བཅའ་བ་ཡིན། བཅའ་ཐེངས་རེར་དོམ་ཁ་ཕྱག་གཅིག་རེ་བཅའ་བ་ཡིན། དོམ་ཁ་ནི་འཛམ་གླིང་ནང་ཆེས་ཅ་

ཁྱ་བྱག

ཁྱ་བྱག་མང་པོས་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཚང་མི་བཟོ་བར་རིགས་མཐུན་པའི་བྱ་གཞན་གྱི་ཚང་དུ་སྒོར་བཞག་ནས་
གསོ་སྦྱོང་བྱེད་པས་གཞན་གསོས་ཞེས་ཟེར་ཡང་། བལ་མོ་ཆེ་བས་སོ་སོའི་བྱ་གསོ་སྦྱོང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
ཐག་རིང་གཙོད་པའི་འཕུར་རྩལ་ཅུང་ལེགས་ཀྱང་། ནམ་འཕང་གཙོད་པ་དང་། གང་ལྟགས་བཟོད་པའི་རུས་
པ་ཞན། ཁྱ་བྱག་གི་བྱ་སྐྱམས་སྤྱིར་བཏང་འཛམ་ཞིང་། རྒྱུ་དུ་རྒྱུས་ཡོངས་སུ་བངས་པ་ལྟ་བུ་ཡོད།

ཆེའི་སློག་ཆགས་སྟོངས་ལ་ཉེ་བ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། **འཛམ་གླིང་རང་བྱུང་ཁོང་ཕྱག་ཐེབས་ཅའི་**(WWF)མཚོན་རྟགས་ཡིན། ད་ཆ་པལ་ཆེར་གྲངས་འཛོར་
༡༥༠༠ ཙམ་ལས་མེད་པར་ཆོད་དཔག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

གཡི།

གཡི་ནི་བོད་དང་། ཤར་རྒྱུ་གི་སི་ཐུན། རྒྱ་ནག་ཤར་ཕྱོགས་ས་ཁུལ།
རྒྱ་གར་བྱང་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་སོགས་ཨེ་ཤི་ཡའི་མངའ་སྲུང་གི་ས་བབ་མཐོ་
སར་འཛོལ་གནས་བྱེད་པའི་རི་སྐྱེས་སློག་ཆགས་ཤིག་ཡིན།

དེ་རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ནས་མཐོ་ཆད་མི་ཉར་ ༣༥༠༠ ནས་ ༥༠༠༠ བར་གྱི་སར་སྟོད་ཀྱི་ཡོད། གཡི་ནི་ཤིང་སྟོད་དང་
བྲག་རི་གཟར་པོ་སོགས་ལ་འཕུད་ན་འཕུད་ཅལ་མཁས་པ་དང་། རྩ་ལ་འཕུག་ན་རྩ་ལ་མཁས་པ། རྩུན་དུ་བྲག་གསེབ་
དང་ཤིང་སྟོད་གི་ཁོག་རྩ་ཆར་གསོག་པ་དང་། ཉིན་མོ་ཆར་དུ་ངལ་གསོ་ཞིང་མཚན་མོ་ཕྱི་རོལ་དུ་ཟས་འཛོལ་དུ་འགྲོ་ཡི་
ཡོད། ཟས་སྲུ་འཕྱི་བ་དང་། རི་བོང་། བྱ་རིགས། འབྲུ་སྟོན་སོགས་བཟུང་ནས་ཟ་ཡི་ཡོད།

གཡིའི་གཟུགས་པོའི་རིང་ཆད་ལ་སེན་ཉེ་མི་ཉར་ ༩༠ ནས་ ༡༡༥ བར་དང་། མཐུག་མའི་རིང་ཆད་ལ་སེན་ཉེ་མི་
ཉར་ ༡༥ ནས་ ༣༥ བར་ཡོད་པ་མ་ཟད། སྤྱིད་ཆད་གི་ལོ་རྒྱ་རམ་ ༣༠ ནས་ ༣༠ བར་ཡོད། སེམས་ཅན་དེ་ལ་ཁྱད་ཆོས་
མང་སྟེ། སེམས་ཅན་གཞན་ལས་མཐོང་བའི་རྒྱས་པ་ཆེ་བ་མ་ཟད། འོད་ཟེར་འགྲོ་མི་སྐབ་པའི་དངོས་པོས་བསྐྱེབས་ཀྱང་
པ་རོལ་མཐོང་སྐབ་པའི་ཁྱད་ཆོས་ཡོད། དེ་དག་གཟིག་ལས་རྒྱུ་ཡང་ཞི་མི་ལས་ཆེ་བ་ཡོད་ཅིང་། རྒྱ་བའི་ཅེ་མོར་སྐྱ་ཁ་
རིང་པོ་ཀྱང་རེ་སྐྱེས་པ་ནི། སེམས་ཅན་དེའི་རིགས་ཀྱི་དམིགས་བསལ་ཁྱད་ཆོས་ཤིག་ཡིན།

སྤྱིར་བཏང་ལུས་ཀྱི་སྐྱ་ཁ་ཁམ་སྐྱ་ཡིན་པ་གང་ཞིག་སྤྱི་གནས་ཤིང་ས་ཤིང་། གཞོད་གི་གཡས་གཡོན་ཕྱོགས་
སྐྱ་སྐྱ་རིང་པོ་ཡང་སྐྱེས་ཡོད།

ཁྱད་ཆོས་སླེ་ནག་ནི་རྩུན་དུ་རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ལས་མི་ཉར་ ༣༥༠༠ ནས་ ༥༣༠༠ བར་གྱི་ས་མཐོའི་འདས་རྩའི་
གསེབ་དང་མཚོ་ཁྱའི་འགྲམ་གྱི་སྟོན་ཤིང་ཁོད་དུ་འཛོལ་སྟོད་བྱེད་ཅིང་།

བྱ་དེད་བྱར་དུས་ནག་རྒྱ་དང་། མངའ་རིས། འཛོལ་མདའ་རྩོད་སོགས་སྐྱ་སྐྱེ་འཕེལ་བྱེད་པ་དང་། དགུན་དུས་
ལྷ་ས་དང་ལྷོ་ཁ། གཞིས་ཅེ་སོགས་ཀྱི་ས་ཁུལ་ཁག་དུ་སྟོད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་འདྲེ་གཟུགས་པོའི་རིང་ཆད་ལ་
སེན་ཉེ་མི་ཉར་ ༡༣༠ ཙམ་ཡོད་པ་དང་། སྤྱིད་ཆད་ལ་གི་ལོ་རྒྱ་རམ་ ༤ ནས་ ༩ བར་ཡོད།

བོད་ཀྱི་རི་སྒྲིབ་སྒྲིབ་ཆགས་ཉུང་དུ་འགྲོ་བའི་རྒྱ་རྒྱུ།

རང་བྱུང་ཁམས་ནི་རི་སྒྲིབ་སྒྲིབ་ཆགས་ཆང་མའི་འཆོ་གནས་འཆའ་སའི་
 ཁྱིམ་གཞི་ལྟ་བུ་ཡིན་པས། རང་བྱུང་ཁམས་ལ་ཕོག་ཐུག་གཏོང་བ་ནི། རི་སྒྲིབ་
 སྒྲིབ་ཆགས་ཁྱི་སྒྲིབ་མང་པོའི་འཆོ་གནས་ལ་ཕོག་ཐུག་གཏོང་བ་དང་གཅིག་
 མཚུངས་ཡིན། དེས་ན་བོད་ཀྱི་རི་སྒྲིབ་སྒྲིབ་ཆགས་ཉུང་དུ་ཕྱིན་པ་དང་། ཁ་ཤས་
 ཙུ་སྒྲིབ་དུ་འགྲོ་ཉན་ཆེ་བ་ནི། བོད་ཀྱི་རང་བྱུང་ཁོར་ལུག་གི་གནས་བབ་ལ་འགྱུར་
 སྒྲིབ་འགྲོ་བ་དང་འབྲེལ་བ་དམ་ཟབ་ཆགས་ཡོད།

- རང་བྱུང་ནགས་ཆལ་གཙོད་འབྲེག་བྱེད་ཐལ་ཆེ་བ།
- རང་བྱུང་གཏོར་ཁ་སྒྲིབ་འདོན་བྱེད་ཐལ་ཆེ་བ།
- དཔལ་འབྱོར་ཡོང་འབབ་ཁོ་ནར་དམིགས་ཏེ་རི་དྲགས་རྫོན་ཐལ་ཆེ་བ།
- ལོ་རེ་བཞེན་རྒྱ་རིགས་མི་འཁོར་ཁྱོན་ཆེ་བོད་ལུལ་དུ་སྒྲོ་བ།
- བཟོ་བྲུ་དང་གོང་ཁྱེར་འཇུགས་སྐྱུན་བྱེད་ཐལ་ཆེ་བ།
- རྒྱ་གཞུང་གིས་སྒྲིབ་ཆགས་སྤང་སྒྲོབ་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས་ཡོད་པ་ཙམ་ལས་ལག་བསྟར་དོན་འབྲོལ་མེད་པ་
 སྒྲིབ་ཆགས་ཡིན།

མྱ་བ།

མྱ་བ་ནི་ནགས་རྩལ་ཆེ་བའི་བྲག་རིའི་ཕོག་གནས་གིང་། རྒྱ་དུ་ཁེར་རྒྱུ་དུ་
 སྒོད་པ་དང་། སྤ་དགོང་གཉིས་ལ་ཟས་འཆོལ་བར་འགྲོ། ཉིན་མོ་རྒྱུང་རྒྱུང་སའི་ཁྱག་
 རྒྱུ་དུ་ཡིབ་ནས་སྒོད། མྱ་བ་པོའི་ལྟེ་བ་དུ་མྱ་ཅི་ཞེས་བའི་སྐྱན་མཆོག་ཅིག་ཡོད་
 པས། མི་མང་པོ་ཞིག་གིས་མྱ་ཅི་འཛོལ་རེ་བཅངས་ཏེ་མྱ་བའི་ཆེ་སྒྲིབ་འགྲོག་གི་ཡོད།

རི་ཁྱུང་ཅ་ཆེ་ག

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ལོར་བོད་གཞུང་དགའ་ལྷན་པོ་བླ་མ་ཕྱག་པར་དབུ་བཞུགས་པ་ནས་བརྒྱུད་ལོ་ལྷ་ར་རི་
དྲགས་སེམས་ཅན་སྤངས་སྤྱོད་ཆེད་རི་ཁྱུང་ཅ་ཆེ་ག་གས། རི་ཁྱུང་ཅ་ཆེ་ག་བསྐྱམས་པའི་ཁྱིམ་སློབ་ཡོད་པ་རེད།

དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་རི་ཁྱུང་ཅ་ཆེ་ག་བསྐྱམས་པའི་ཅ་ཆེ་ག་ནང་། “རང་ཅག་བསེལ་ལྷན་ལྷོངས་འདིའི་ལྷ་
སྐལ་འཕགས་མཆོག་ཕྱག་ན་པར་འདྲི་ཆོས་གར་ཡ་གོང་ས་ཡ་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་སྐུ་ཕྱེད་ཡ་ཞབས་བརྟན་དང་།
ཡ་རྒྱལ་བསྟན་ཆབ་སྲིད་སྤྱི་འགྲོ་ཡོངས་ལ་པན་བཤེད་ལེགས་ཆོགས་གོང་འཕེལ་འབྱུང་ཐབས་བཅས་ཀྱི་ཆེད་སྤྱོད་སོ་
སོའི་ཁྱབ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པར་དུང་འགྲོ་ཆེ་ཕྱི་སློབ་ལ་བདོ་བའི་གཞོན་གཅེར་ཆེ་རེས་ཀྱི་གཅན་གཟན་འཕར་སྤྱང་
ཕུད། དེ་བྱིངས་བྱ་དང་རི་དྲགས་ཉ་སྐམ་སོགས་རི་ཁྱུང་སྐམ་གཤེར་ལ་གནས་པའི་སློབ་ཆགས་དབུགས་ཐོག་ཆེ་ཕྱ་
ཡོངས་ལ་མི་འདིགས་སློབ་གི་སྐྱབས་སྤྱོད་ཀྱི་བསྐྱམས་བཅན་དམིགས་སུ་ཆེ་བའི་དམ་བསྐྱགས་དང་། དེ་མཚུངས་
ལྷགས་འབྱུག་ནས་བརྒྱུད་གོང་སྤྱོད་སོ་སོར་ཆེ་རེའི་ཉ་སྤྱོད་བརྒྱུད་གསུམ་དང་ཆོ་འབྱུལ་ཆེ་བ། ས་ག་ཆེ་བ། དུག་པ་ཆེ་ས་
བཞི། དགུ་པ་ལྷ་བབས། ལྷ་མཆོད་ཆེན་མོ་བཅས་ཀྱི་དུས་ཆེན་རིང་དང་བཅས་པར་དམར་ཁེ་དང་། ཉེར་མཁོ་བཤམ་
གཏོང་བྱ་མི་གང་ས་ནས་སློབ་གཅོད་གཏན་ནས་མི་ཆོག་པ་བཅས་ཀྱི་རྒྱས་དབྱུད་སོང་དོན་ལྷ་ར་རང་ཁོངས་ཀྱི་ཁྱབ་ལ་
ཁྱིམ་སློབ་འདོམས་མཚུག་གཞོན་དམ་བཅེངས་དགོས་ཀྱི་སྒོས་ཅི། རྗེར་གཞིས་གཞན་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་འང་ཚུལ་མེན་
འགལ་སྤྱོད་རིགས་ཡོད་མེད་གསང་ཉལ་རྟོག་ཞིབ་སྤྱོད་མེད་བགྱིད་དེ་དངོས་ཐོག་ར་འཕྲོད་ཡོད་ཆེ་སྐབས་སྤྱར་སོ་སོར་
འདི་གར་རྒྱ་མཚན་ཁ་གསལ་རེས་བསྐྱེངས་དགོས་ཀྱི།” ཞེས་འཁོད་ཡོད།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པ་དེ་འདེམས་དགོས།

༡། འཁྲོང་ནི་ ..... ལྷན་པའི་ཐོད་མཐོ་སྒྲུང་དུ་འཆོ་གནས་བྱེད་པའི་རི་སྒྲིབ་སྟོན་ཆགས་ཤིག་ཡིན།

ཁང་ངར།

ཆ་བ།

སྒྲུང་སྒྲིངས།

༢། དོམ་ཁྲ་མངལ་སྒྲིབ་པའི་ཡུན་ཆད་ལྷ་བ་ ..... ཡིན།

དགྲ།

དུག།

ལྷ།

༣། ལྷ་བ་ནི་ཉིན་མོ་སྒྲུང་ཆུང་སའི་ཁྲག་ཀྱི་ཏུ་ཡིབ་ནས་སྒྲོད་ཀྱི་ཡོད། (དམ་བཅད།)

ལྷ་བ་ཐོའི་ལྷ་བ་དུ་ལྷ་ཅི་ཞེས་པའི་སྒྲན་མཆོག་ཅིག་ཡོད་པས་ཡིན། (རྒྱ་མཆོན།)

༡། དམ་བཅད་དང་རྒྱ་མཆོན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅདེ་རྒྱ་མཆོན་དུ་མི་འགྲོ།

༢། དམ་བཅད་དང་རྒྱ་མཆོན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅདེ་རྒྱ་མཆོན་དུ་འགྲོ།

༣། དམ་བཅད་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཆོན་ནོར།

ད) དམ་བཅད་ནོར་ཡང་རྒྱ་མཆོན་འགྲིག།

༤། ཐོད་ཀྱི་རི་སྒྲིབ་སྟོན་ཆགས་ཁྱི་སྒྲོང་མང་ཐོའི་འཆོ་གནས་ལ་ཐོག་ཐུག་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། (དམ་བཅད།)

ཐོ་ཐོ་བཞིན་ཐོད་དུ་རྒྱ་རིགས་མི་འཁོར་ཁྱོན་ཆེ་སྒྲོ་བས་ཡིན། (རྒྱ་མཆོན།)

༡། དམ་བཅད་དང་རྒྱ་མཆོན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅདེ་རྒྱ་མཆོན་དུ་མི་འགྲོ།

༢། དམ་བཅད་དང་རྒྱ་མཆོན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅདེ་རྒྱ་མཆོན་དུ་འགྲོ།

༣། དམ་བཅད་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཆོན་ནོར།

ད) དམ་བཅད་ནོར་ཡང་རྒྱ་མཆོན་འགྲིག།

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱས་རེ་བྲིས།

༡། ཁྱེད་ཀྱིས་གཙོད་ཀྱི་ཐོ་ཐོ་རི་ལྷ་རྩོས་འཛིན་བྱ་ཐུབ་བམ།

༢། འཁྲོང་གི་ཁྱད་ཆོས་གང་ཡིན་ནམ།

༣། ཐོད་ཀྱི་རི་སྒྲིབ་སྟོན་ཆགས་ཉུང་དུ་འགྲོ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཉིས་བྲིས།

༤། ལྷ་བ་མཆོད་དཀར་ཐོད་ཀྱི་ས་ཆ་གང་དུ་འཆོ་སྒྲོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་དམ།

༥། གཡི་ཡི་བྲད་ཚུལ་གཉིས་གྲིས།

གསུམ་པ། མཚུངས་བསྟར་རེུ་མིག

གཅན་གཟན་ཁང་དང་། བཙོན་ཁང་།

མཚུངས་པ།	མི་མཚུངས་པ།

བཞི་པ། མཐུན་སྦྲེལ་གྲིས།

༡།	གཙོད་རྩ་རིང་ཤོས་ཀྱི་རིང་ཚད་ལ་སེན་ཤི་མི་ཤིང་།		གསལ།
༢།	འགྲོང་མང་ཆེ་བའི་གཞུགས་པའི་རིང་ཚད་ལ་སེན་ཤིང་།		གནའ་བ།
༣།	གཞིག་དང་འབྲ་བའི་སློབ་ཆགས།		༥༥
༤།	ལྷག་དང་འབྲ་བའི་སློབ་ཆགས།		སྤྱ་བ།
༥།	སྤྱ་ཅི་ཡོད་པའི་སློབ་ཆགས།		༣.༤༩

ཐུང་པ། བྱེད་སྒོ།

༡། བོད་ཀྱི་རི་སྤྲོས་སློབ་ཆགས་སྒོར་ཀྱི་གནས་ཚུལ་དང་བར་རིས་བསྟར་བྱེད་ཀྱིས་སློབ་ཆུན་བརྟན་རིས་བཅོས་ཏེ་འཛིན་སློབ་ས་
པན་ཚུན་གོ་ཉོགས་སྤེལ་རིས་བྱོས།

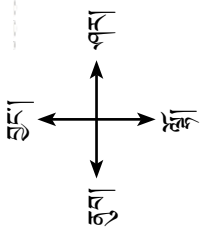
༢། རང་ཉིད་གཅན་གཟན་ཁང་ལ་འགྲོ་སྤྱོད་མཁན་ཞིག་ཡིན་ན་འཛིན་གྲུའི་ནང་སྐབས་དེའི་མཐོང་སྒྲུང་དང་སྤྱོད་ཚུལ་ཤོད་རིས་

ཁྱོད་ཀྱི་

མཉམ་འབྲེལ་སྐབས་ནང་དུ་འཛོལ་བའི་ཕྱི་ལོ་ལྷན་ཁྲིའི་ནང་བཞག་དེ་སྟོན་དགོས།

འབྲོང་།	གསལ།	གཙོད།	ལུ་བ་མཆུ་དཀར།

༡༩

བཅན་ཁྱོལ་བོད་མིའི་ཞེས་ཡོན།

༡༩། །བཅན་ཁྱོལ་བོད་མིའི་ཞེས་ཡོན་ནི་བོད་མིའི་སྐོན་མེད་པའི་དབུ་ཁྲིད་སྤྱི་ནོར་ཡུ་གོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་སྐུ་ཐེང་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་སྟོན་འཁོར་དང་བཅས་པ་རྒྱ་གར་ལ་བཅན་ཁྱོལ་དུ་ཞབས་སོར་འཁོད་པ་དང་། སྐབས་དེར་བྱེས་འབྱོར་བོད་མི་རྣམས་ཀྱི་ཉམས་སྤྱོད་དང་། དཔལ་འབྱོར་གནས་བབ་སོགས་གང་ཐད་ནས་སྐྱོད་ལ་ཉ་ཅང་ཆེ་ཡང་། མགོན་པོ་གང་གིས་བོད་སྤྱག་རྣམས་མ་འོངས་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྤྱི་ཞི་བའི་ས་བོན་དུ་བཅེ་གཟིགས་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ལྷ་ ༣ ཆེས་ ༣ ཉིན་བོད་སྤྱག་ ༥༠ ཡོད་པའི་བཅན་ཁྱོལ་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭ་དང་པོ་མ་སུ་རི་བོད་གཞུང་གཏན་སློབ་གསར་འཛུགས་བསྐྱེད་པ་ནས་འགོ་བཙུགས་ཡོད།

བོད་རྒྱལ་འབྲལ་ཕྱགས་ཀྱི་དཀའ་རྒྱུ་མེད་དགོས་ན་བོད་མི་གཞོན་སྐྱེས་རྣམས་ལ་དེར་དུས་ཀྱི་གནས་སྤྱངས་དང་འཆམ་པའི་ཞེས་ཡོན་སློབ་སྦྱོང་ཆད་ལྷན་ཞིག་སྦྱོར་སྦྱོད་གནང་གལ་ཆེ་བ་དང་། དེར་དུས་ཀྱི་ཞེས་ཡོན་དེ་ཡང་ཕན་བདེའི་རང་བཞིན་ཅན་ཀྱི་བོད་ཀྱི་སློབ་རྒྱུན་རིག་གཞུང་གི་ཉིང་བཅུད་མ་ཡལ་བའི་ཐོག་གནང་གལ་ཆེ་བ་སོགས་དུས་གསུམ་གསལ་གཟིགས་ཀྱི་སྐབས་ཆེན་དགོངས་གཞི་ཟབ་མོས་སྐབས་དེའི་རྒྱ་གར་ཀྱི་སྤྱི་ཚོན་བཞི་ཉ་ཇ་ལྷ་ཉར་ལྷལ་ནེ་ཏ་རུ་མཆོག་ལ་བོད་མི་འདུས་སྡོད་ཆེ་བའི་ས་གནས་སུ་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭ་བྱུང་འཛུགས་གནང་རྒྱུའི་འཕོད་སྐུལ་གནང་།

སྤྱི་ཚོན་ནེ་ཏ་རུ་མཆོག་ནས་ཀྱང་ཕྱགས་འཁུར་ཆེ་བཞེས་ཀྱིས་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭའི་ཚོགས་སྤྱི་ (Tibetan Schools Society) ཞེས་པ་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལྷ་ ༩ པའི་ཆེས་ ༥ ཉིན་མ་སུ་རི་གཏན་སློབ་དངོས་སུ་ཅེས་བཞེས་གནང་བ་དང་། སློབ་གྲྭའི་འགོ་བོན་དང་འདིན་སྦྱོང་གི་ལས་དོན་སོགས་ཕྱགས་འཁུར་ཡོངས་སུ་བཞེས་ཏེ། རྫོང་སྤྱི་གཏན་སློབ་དང་། སེམ་ལ་གཏན་སློབ། སྤེལ་ཀོབ་དབུས་སློབ། ཏལ་ཏོར་གཏན་སློབ། ཀ་སྤྱག་གཏན་སློབ། ཨ་རི་ས་དབུས་སློབ། མན་སྤར་དབུས་སློབ། ཉི་ཏུ་དབུས་སློབ་བཅས་གསར་འཛུགས་དང་རྒྱ་སྤྱི་དེམ་པར་གནང་ཡོད།

ཞེས་ཡོན་སློབ་སྦྱོང་སྦྱོང་པའི་དམིགས་ཡུལ།

༡། སློབ་སྤྱག་རྣམས་རང་རང་གི་རྣམ་འབྱེད་ཀྱི་ཞེས་རབ་ཡོངས་སུ་སད་དེ་སྒྲང་དོར་ཀྱི་གནས་ལ་རང་སྟོབས་ཀྱིས་ལེགས་ཉེས་འབྱེད་རུས་པ་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་རུས་པའི་བསམ་སྦྱོང་ཀྱི་རང་དབང་དང་། འཆོ་བ་དགོས་མཁོ་དང་འཆམས་པའི་ཐོག་གཞན་ཁོ་ནར་བརྟེན་པའམ་གཞན་ལ་བཟུ་གཞོག་བྱེད་མ་དགོས་པར། རང་གི་

འབད་ཚེ་མ་གྲིས་བསྐྱབས་པའི་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་སྒོ་ནས་ཡང་དག་པར་འཆོ་རུས་པའི་འཆོ་བའི་རང་དབང་། འཆོ་མེད་ཞི་བའི་ཐབས་ལམ་ལ་བརྟེན་ནས་རང་དང་རང་གི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་རང་དབང་སྤངས་སྐྱོབ་བྱེད་རུས་པའི་སྤངས་སྐྱོབ་ཀྱི་རང་དབང་བཅས་ “རང་དབང་” དང་།

༡། རང་ལས་གཞན་གཅེས་པར་བཟུང་སྟེ་གཞན་གྱི་དོན་དུ་རང་ཉིད་སྒོས་བཏང་ནས་སྤྱི་ཞུ་སྐྱབ་རུས་པའི་ “གཞན་པལ།”

༢། འབྱུང་འགྱུར་མི་རབས་ནམས་ཀྱི་ཆེད་ཁོར་ཡུག་དང་ཐོན་ཁུངས་ལ་གཞི་དུ་སྤྱོད་མི་གཏོང་བར་ས་ཡི་གོང་བུ་འདི་ཞི་བདེ་རྒྱན་གནས་བྱུང་བ་དང་། རང་གི་པ་མེས་ནས་བྱུང་བའི་རིག་གཞུང་བཟང་པོ་ནམས་བརྒྱད་འཛིན་བྱེད་རུས་པའི་ “རྒྱན་འཛིན།”

༣། འཛིག་རྟེན་སྤྱིའི་པན་བདེ་དང་འབྲེལ་ཞིང་ཡུལ་དུས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་དང་འཆམས་པའི་ལྟ་བྱུང་དང་ལམ་ལུགས། དངོས་པོ། ལས་འགྲུལ་སོགས་གསར་གཏོད་བྱེད་རུས་པའི་ “གསར་གཏོད་” བཅས་བཞི་དང་ལྷན་པའི་ཡུལ་མི་བསྐྱན་རྒྱ་དེ་ཡིན།

ཤེས་ཡོན་ལམ་ལུགས་དང་བསྐྱབ་གཞི།

ཐོག་མའི་སྐབས་སུ་བོད་མི་པལ་ཆེ་བ་དེར་དུས་ཀྱི་སྒོ་བ་གྲའི་ལམ་སྒོལ་ལ་ཆ་རྒྱས་མེད་ཅིང་། བོད་སྐད་ལས་གཞན་པའི་སྐད་ཡིག་ཅམ་ཤེས་མཁན་ཡང་ཉ་ཅང་དཀོན་སྟབས། བྱིའི་སྐད་ཡིག་དང་དེར་དུས་ཀྱི་རིག་གནས་ཐོག་དམིགས་བསལ་ལུགས་སྒོན་བསྒྱུར་བ་དང་ཆབས་ཅིག་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རྒྱལ་རབས་ཆོས་འབྱུང་། རིགས་ལམ་ནང་ཆོས་སོགས་སྒོལ་རྒྱན་རིག་གནས་ཀྱི་བསྐྱབ་གཞི་ཁག་ལོ་རིམ་བཞིན་གཏན་འབེབས་དང་བསྐྱར་ཞིབ་གནང་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༤ ལོ་ནས་བཟུང་། རྟ་ས་བོད་བྱིས་ཀྱིས་སྟེ་བྱིད་དེ་སྟོན་འགྲོ་ནས་བཟུང་བསྐྱབ་གཞི་བོད་ཡིག་ཐོག་རིམ་གྱིས་བསྐྱར་ཏེ། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༠ ལོར་སྟོན་འགྲོ་ནས་གཞི་རིམ་འོག་མ་བར་གྱི་བསྐྱབ་གཞི་ཡོངས་རྫོགས་བོད་ཡིག་ཐོག་པལ་སྐྱར་གྱིས་སྒོ་བྱིད་བྱེད་པའི་མ་ལག་འཇུག་ཆང་དུ་གྱུར།

སྟོན་འགྲོ་ནས་གཞི་རིམ་བར་མ་འཛིན་གྲྭ་བརྒྱད་པ་བར་གྱི་བོད་ཡིག་སྒོ་བ་དེའི་བོད་གཞུང་ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ཚམ་སྤྱི་དང་བསྐྱར་ཞིབ་གནང་ཐུས་དང་། གཞི་རིམ་གོང་མ་འཛིན་རིམ་དགུ་པ་ནས་བཅུ་གཉིས་བར་གྱི་བསྐྱབ་གཞི་བྱིངས་རྒྱ་གར་གྱི་དབུས་འབྲིང་རིམ་སྒོ་བ་གྲའི་ཤེས་ཡོན་སྟོན་ཚོགས་ (CBSE) ཀྱིས་གཏན་འབེབས་བཞིན་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་ཐུས་ཡིན།

སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་རྩོམ་པ་རྒྱུད་མདོར་བཅུས།

༡། དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༤ ལོར་བོད་མིའི་སློབ་གྲུའི་ཚོགས་སྡེ་འདི་བཞེན་**དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་** (Central Tibetan Schools Administration) ཞེས་པར་མཚན་སྦྲར་གནང་། ཚོགས་པ་འདི་ཆེད་འཇུགས་ཀྱིས་བོད་མི་བཅན་ཁྱུས་བའི་དངོས་ཡོད་དགོས་མཁའ་གཞིགས་ཏེ། སྤར་ཡོད་སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་ཐོག་ཉིན་སློབ་དང་གཏན་སློབ་གསར་འཇུགས་རྒྱ་ཆེར་བསྐྱངས་པར། མོན་རྩོད་གཏན་ཉིན་སློབ་གྲྭ་དང་། ཟུན་ད་ར་ཉིན་སློབ་། ཀོ་ལེ་རྩོད་ཉིན་སློབ་། དུན་ལུང་ཉིན་སློབ་། སྤེལ་གོ་བ་བདེ་སྤར་དབུས་སློབ་། སོ་ན་མདའ་ཉིན་སློབ་། རྩོད་ལུང་འཕྲུལ་གཞིས་ཉིན་སློབ་། མོན་རྩོད་གཞིས་ཁྱོད་དུག་པའི་ཉིན་སློབ་། བསྟན་འདིན་སྤར་ཉིན་སློབ་། མའོ་ཉིན་སློབ་། ར་སྤར་ལ་ཉིན་སློབ་། ཨ་ལི་ཀྱ་མ་རི་ཉིན་སློབ་། རྩོད་ལ་མ་ལ་ཉིན་སློབ་། ཀེ་ལ་ལ་ལུང་ཉིན་སློབ་། ཅོག་ཀྱར་ཉིན་སློབ་། མོན་རྩོད་ལན་ལག་སློབ་གྲྭ། ལོ་བར་མིང་ཉིན་སློབ་། མ་ཏུན་པ་ཉིན་སློབ་། ཏ་པར་ལུང་གཏན་སློབ་བཅས་གཞི་རིམ་འོག་མ་ནས་གོང་མ་བར་གྱི་སློབ་གྲྭ་ ༡༩ ལང་སློབ་སྤྱུག་རྩོང་སྤྱུག་མང་པོར་གནའ་དེར་གི་ཤེས་ཡོན་བརྒྱུད་སློབ་གནང་བ་དང་། བོད་མིའི་གཞིས་ཆགས་ཁག་མི་འདྲ་བའི་སྤོན་འབྲེའི་སློབ་གྲྭ་ ༣༣ དང་། ཁྱབ་ཁོངས་སློབ་གྲྭ་མ་ཡིན་པའི་བོད་སློབ་ ༩ ལའང་མཐུན་རྒྱུན་རོགས་སྦྱོར་ཆད་མེད་གནང་ཡོད།

བར་རིམ། ༡༤-༡ ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༤ ལོའི་རྩོམ་པ་རྒྱུད་བོད་ཁྱིམ་དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་པའི་ཉིན་མོའི་སྤྱི་བར།

༡། རྩོད་པོད་སྤྱུག་ཁྱིམ་སྡེ།

རྩོད་པོད་སྤྱུག་ཁྱིམ་སྡེ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ཕྱི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༢ ཉིན་བཅན་ཁྱུས་བོད་མིའི་བཅའ་ཁང་གི་མིང་ཐོག་གཞི་རྩ་གང་ཡང་མེད་པའི་ཐོག་འཕེལ་གྱོན་སྦྱོར་ནས་གསོལ་སྦྱུང་གནང་སྟེ་གོ་ཞེས་དུ་དབུ་འཇུགས་གནང་བ་དང་། དེ་ཡང་ལ་དུགས་ཀྱི་ལམ་ཁ་བཟོ་བཞེན་པའི་བོད་མི་ཚོར་ས་རྩུ་མ་འཕྲོད་པ་སོགས་ཀྱིས་ནད་མནར་འཆི་རྒྱུ་བྱུང་བའི་དཀའ་ངལ་འཕྲད་བཞེན་པ་རྣམས་མཁྱེན་རྟོགས་བྱུང་བར་རོགས་སྦྱོར་ཆེད་བུ་སྤྱུག་ ༥༡ ཐོག་མར་བཞེས་གནང་བ་ནས་འགོ་རྩུགས་པ་རེད།

དེ་ནས་བོད་མི་གནས་ལུས་ཁག་ནས་བུ་སྤྱུག་རིམ་བཞེས་ཀྱིས་ལོ་དེ་རང་དུ་བུ་སྤྱུག་ ༤༩༢ འབྱོར་ཡོད། ཐོག་མའི་ལས་གཞི་གོ་ཞེས་དུ་དབུ་འཇུགས་ཀྱིས་སྤྱིའི་གཅེན་མོ་ཆེ་རིང་སློབ་མ་མཚོག་དང་སྤྱུག་རོགས་བཀའ་ལྷན་སྦྱོར་སྤྱུག་བསྟན་ཉིན་བྱེད་གཉིས་ནས་བཀའ་འབྲེལ་ལྟར་སྤྱུགས་འགན་བཞེས་པ་དང་། སྤྱུགས་དེའི་མཛད་འཆར་ལྟར། སློབ་

ལོ་མོན་པའི་བུ་ཕྱག་ནམས་གཏན་སློབ་ཁག་འཇུགས་རིམ་བཞིན་དེ་དག་གི་ནང་གཏོང་རྒྱ་སྟོགས་ཡར་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་
དུ་ཞུགས་བཞིན་ཡོད། རེས་ཀྱང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་དབུ་འཛིན་སྤྱི་གཙུག་མོ་ཆེ་རིང་སློབ་མ་མཆོག་སྤྱི་ཆེ་མ་ཐེན་
པའི་ཡིད་སྤྱི་གནས་ཚུལ་བྱུང་ཞིང་། དེ་རིམ་སྤྱི་གཙུག་མོ་བཀའ་བྱུང་རྗེ་བཙུན་བསྐྱེད་མཆོག་ལ་ཕྱགས་འགན་སྤུལ་བ་
བཞིན་ཕུ་མཐུད་མཐུག་སྤྱི་གིས་རྒྱན་གཏན་གནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་བཙན་བྱོལ་བོད་མིའི་བུ་བཙུན་ཁང་དེ་བཞིན་
བོད་ཕྱག་ཁྱིམ་སྡེར་མིང་བསྐྱར་དང་འབྲེལ་ཁྲིམས་མཐུན་དེབ་སྤྱིལ་གནང་སྟེ། དམིགས་ལུལ་གཙོ་བོ་ཤེས་ཡོན་སློབ་སྤྱིར་
སྤྱོད་རྒྱ་གསལ་བ་བཞིན་ལས་འགུལ་འགོ་འཇུགས་གནང་གལ་ཆེ་བ་ལྟར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་རྒྱ་གར་དབུས་འབྲིང་
རིམ་ཤེས་ཡོན་སྤྱན་ཆོགས་ (CBSE) རོག་རིས་འཛིན་ཐོབ་ཐུབ་པ་བྱུང་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༣ ལོར་རྒྱ་སྟོགས་བོད་ཕྱག་ཁྱིམ་
སྡེའི་ཁྲབ་ཁྲིངས་སློབ་གྲྭ་ཁག་ ༡༩ ལ་ཁྱོན་སློབ་ཕྱག་གཤམ་ ༥༩༩༩ ཙམ་ཡོད།

༣། མ་སུ་རི་བོད་ཕྱག་ཁྱིམ་སྡེ།

མ་སུ་རི་བོད་ཕྱག་ཁྱིམ་སྡེ་ནི། རྒྱ་གར་བྱང་ཕྱོགས་ལྷུང་ར་ཁྲན་མངའ་སྡེའི་ཕྱེ་ར་ལྷན་ཁྲོང་ཁྱིམ་ཉི་ལུལ་གྱི་མ་སུ་
རི་ཞེས་པའི་རི་ཁྲོང་དུ་ཆགས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལྷ་ ༣ པར་མ་སུ་རིར་བཙན་བྱོལ་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭ་ཐོག་མར་དབུ་
འཇུགས་ཐོག་ལྷ་ལུལ་སྡེར་རིང་རིན་ཆེན་སློབ་མ་མཆོག་ལ་སློབ་ཕྱག་སྤྱོད་ཁང་གསར་འཇུགས་ཀྱི་ཕྱགས་འགན་བཞེས་
དགོས་པའི་ཕྱག་རྟགས་ཐེབས་པ་དང་ཆབས་ཅིག་ཡགོང་ས་མཆོག་སྤྱི་སྡེར་ནས་འཕལ་གྲོན་གསོལ་སྤུལ་གནང་བར་
བརྟེན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ལྷ་ ༡༡ ཆོས་ ༩ ཉིན་ཁྱིམ་ཆང་གསུམ་ནང་བོད་རིགས་དུ་ཕྱག་ཉམ་ཐག་ ༩༩ ལ་གཟིགས་སྤྱོད་
གནང་འགོ་བཙུགས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༣ ལྷ་ ༩ ཆོས་ ༢༣ ཉིན་བོད་ཕྱག་ཁྱིམ་སྡེ་ཆོགས་པ་འདི་བཞིན་རྒྱ་གར་གཞུང་ལ་ཁྲིམས་མཐུན་དེབ་
སྤྱིལ་ཞུས་ཐོབ་བྱུང་སྟེ་དངོས་སུ་དབུ་བརྟེས་པ་དང་། ཕྱི་
ལོ་ ༡༩༩༣ ལྷ་ ༩ ཆོས་ ༢༣ ཉིན་འགན་འཛིན་སྤྱན་
ཆོགས་ཐེངས་དང་པོ་སྤོང་ཆོགས་གནང་སྟེ། བོད་ཕྱག་
ཁྱིམ་སྡེ་ཆོགས་པ་དངོས་སུ་དབུ་བརྟེས་པར་དོས་འཛིན་
ཐོབ་པ་ནས་ད་ཡོད་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་མ་སུ་རི་བོད་ཕྱག་
ཁྱིམ་སྡེ་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་།

ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༣ ལོར་མ་སུ་རི་བོད་ཕྱག་ཁྱིམ་སྡེའི་
རོག་མ་སུ་རི་བོད་ཁྱིམ་དང་། ཡན་ལག་སློབ་གྲྭ་ར་ར་
ལུར་བོད་ཁྱིམ་དང་། བདེ་སྤྱིད་སྤྱིར་བོད་ཁྱིམ། རྫོ་རི་མ་

པར་རིས། ༡༩༩༣ ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ཡས་མས་སུ་ཡགོང་ས་མཆོག་མ་སུ་
རིར་ཆེབས་བསྐྱར་སྐབས།

ཕྱི་བོད་ཁྱིམ་བཅས་ཁྱོད་སློབ་སྤྱུག་གྲངས་ ༡༩༩༣ ཅམ་ཡོད།

༩། སམ་རྩོམ་པོད་སློབ་ཚོགས་པ།

སྐབས་དེར་དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་དང་། བོད་ཁྱིམ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱབ་ཁོངས་སུ་མེད་པའི་སློབ་བྱ་ཁག་གཅིག་ལ་ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ནས་ཐད་ཀར་འདིན་སྐྱོང་སྤངས་འདིན་བྱེད་ཐུས་སུ་ཡོད་པར། ཤེས་ཡོན་སློབ་སླེལ་དང་། མཐུན་ཁྱེན་མཁོ་སྤྱོད། འདིན་སྐྱོང་སྤངས་འདིན་སོགས་ཀྱི་ལས་དོན་རྣམས་ལྟར་སྤྱུག་ཚགས་ཚུད་ཡོང་སྤྱད་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་སྤྱི་ལོ་ ༩ པོ་བོད་སློབ་ཚོགས་པ་གསར་འཛུགས་ཁུས་ཏེ། ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ཐད་ཀར་འདིན་སྐྱོང་འོག་ཡོད་པའི་སློབ་བྱ་རྣམས་ཅེས་ལེན་ཁུས།

ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༣ ལོར་རྒྱ་གར་དབུས་གཞུང་གིས་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་ཚུང་ཞིག་ཆེད་འཛུགས་ཀྱིས་དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་ཁྱབ་ཁོངས་སློབ་ཁག་གི་གནས་བབ་ལ་ཞིབ་འཇུག་གཏིང་ཟབ་ཅིག་གནང་བར། ཞིབ་འཇུག་སྒྲན་ཐོའི་ནང་། དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་ནི་བོད་མི་བཅོན་གྱོལ་བའི་བྱ་སྤྱུག་རྣམས་ལ་ཤེས་ཡོན་སྐྱོར་སྤྱོད་དང་། བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་སྤྱང་སྐྱོབ་སྤྱད་ཆེད་འཛུགས་ཁུས་པ་ཞིག་ཡིན་པས། འདས་པའི་ལོ་ངོ་ ༩༩ རིང་ཚོགས་པ་འདིས་ལས་དོན་རྒྱུན་སྐྱོང་བྱས་ཏེ། ད་ཆ་དམིགས་ཡུལ་གཉིས་པོ་ཡོངས་སུ་བསྐྱབས་ཡོད། ཅེས་དང་། བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཛུགས་ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ལ་ད་ཆ་ཉམས་སྤྱོད་དང་། མི་ཆའི་མཐུན་ཁྱེན་སོགས་གང་ལེགས་འཛོམས་ཡོད་པས། དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་ཁྱབ་ཁོངས་སློབ་བྱ་རྣམས་བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཛུགས་ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ཁྱབ་ཁོངས་སློབ་བྱར་ཆ་བསྐྱིལ་གཏོང་རྒྱ་དང་། སློབ་བྱ་དེ་དག་ལ་རྒྱ་གར་གཞུང་ནས་འགོ་ཐོན་རྒྱས་བཅད་ཀྱིས་མཐུན་སྐྱོར་གནང་རྒྱ། ཞེས་རྒྱབ་གཉེར་གནང་བ་བཞིན། བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཛུགས་ཤེས་རིག་ལས་ཁུངས་ནས་ཀྱང་སློབ་བྱ་ཆ་བསྐྱིལ་གནང་བྱོགས་ཀྱི་འཆར་ཟིན་སྤྱིར་སྤུལ།

ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༣ ཟླ་དང་པོའི་ཆེས་ ༡༠ ཉིན་རྒྱ་གར་སློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་ནས་དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་ཁྱབ་ཁོངས་ཀྱི་སློབ་བྱ་རྣམས་བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཛུགས་ལ་ཅེས་སྤྱོད་གནང་རྒྱ་འགོ་ཚུགས་ཏེ། ཐོག་མར་བོད་མིའི་གཞིས་སྤར་ཁག་གི་སློན་འགྲའི་སློབ་བྱ་ ༣༣ ཅེས་ལེན་ཁུས་པ་ནས་བཟུང་རིམ་གྱིས་གཞི་རིམ་འོག་མ་དང་། གཞི་རིམ་བར་མ། གཞི་རིམ་གོང་མ་བཅས་ཀྱི་སློབ་བྱ་ཁག་ཅེས་ལེན་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ཟླ་ ༡༢ ཆེས་ ༢༡ རང་ཆུད་སློབ་བྱ་ཡོངས་རྫོགས་སྤྱི་ལོ་ ༩ པོ་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་ནས་ཅེས་ལེན་བྱུང་སྟེ། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༣ ཟླ་ ༣ ཆེས་ ༢༡ ཉིན་བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཛུགས་ཀྱི་ཤེས་རིག་བཀའ་སློན་དང་། ཤེས་རིག་བྱང་ཆེ་རྣམ་གཉིས་དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་ཀྱི་ལས་ཁུངས་སུ་ཆེད་བཅར་གྱིས་དབུས་བོད་སློབ་འདིན་ཚོགས་ཀྱི་ལས་དོན་མཆམས་འཛོག་དང་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཁུས།

མདོར་ན་རྒྱ་གར་གཞུང་མང་གཉིས་ནས་འདས་པའི་ལོ་ངོ་བྱུག་ཅུ་སྤྱུག་གི་རིང་བཅོན་གྱོལ་བོད་མི་རྣམས་ལ་ཤེས་

ཡོན་སྐྱོར་སྐྱོད་ཆེད་མཐུན་འགྲུར་རོགས་རམ་ཆད་མེད་གནང་སྟེ། བཅོན་བྱེད་བ་མི་རབས་རིམ་བརྒྱད་ཀྱི་བྱ་སྤྲུག་ཁྲི་
ཐག་དུ་མ་ལ་གོ་སྐྱབས་བཟང་པོ་ཐོབ་ཡོད་པར་བརྟེན། བོད་དོན་འཐབ་ཅོད་ཀྱི་རྒྱུན་མ་ཆད་པར་གསོན་ཉར་སྤྱོད་པ་བྱུང་
ཡོད།

༥། བལ་ཡུལ་གངས་ཅན་བདེ་ཅུ་ཆོག་མཁས་པ།

བལ་ཡུལ་ནང་ཐོག་མར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ནས་འགོ་འཇུག་གིས་རྒྱལ་སྤྱིའི་རྒྱ་གམ་དམར་པོ་དང་སྤྱད་སི་ལས་
ཁུངས་སོགས་ཀྱིས་རོགས་སྐྱོར་གནང་ཞིང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༣ ཟླ་ ༡༡ ཚེས་ ༡༣ ཉིན་བལ་ཡུལ་གཞུང་དང་སྤྱད་སི་
དབར་བྲོས་མོལ་གྱིས་གན་ཡིག་བཞག་སྤྱད་སི་ས་ཁ་རོགས་ཆོག་མཁས་དང་བལ་ཡུལ་རྒྱ་གམ་དམར་པོ་གཉིས་ཀྱིས་དེ་སྤྱིའི་
སློབ་བྲལ་དང་། བཟོ་གཞིས་ཁག་འཇུག་སྐྱོར་གནང་ཡོད་པ་མ་ཟད། ས་ཆ་རྣམས་བོད་མི་སྐྱབས་བཙུག་བའི་བདེ་དོན་ཆེད་
བལ་ཡུལ་རྒྱ་གམ་དམར་པོའི་མིང་ཐོག་དེབ་སྐྱེལ་གནང་།

ཕྱིས་སྤྱོད་མི་རྣམས་རང་མགོ་རང་ཐོན་ཡོང་སྤྱད་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༤ ཅམ་ལ་བཟོ་གཞིས་ཁག་གི་འཛིན་སྐྱོར་འགན་
དབང་ཆ་ཆང་བོད་གཞུང་གིས་གཙང་བཞེས་གནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡
ཟླ་ ༡ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་བལ་ཡུལ་གངས་ཅན་བདེ་ཅུ་ཆོག་མཁས་ཁུངས་བོད་
མི་སྐྱབས་བཙུག་བའི་དགོས་མཁོ་ལྟར་དབྱེ་འཇུག་གནང་རྒྱུའི་ཐག་
གཅོད་དང་མོས་མཐུན་བྱུང་།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོ་ནས་བཟུང་རྒྱ་ས་བོད་བྱིས་དང་། མ་སྤྱད་པོ་བོད་
བྱིས་ལྟར་བལ་ཡུལ་ཁུལ་གྱི་བོད་མིའི་སློབ་བྲལ་ཡོངས་རྫོགས་ཤེས་རིག་
ལས་ཁུངས་ཀྱི་བཀོད་བྱུང་འོག་གངས་ཅན་བདེ་ཅུ་ནས་འཛིན་སྐྱོར་
སྤངས་འཛིན་ཞུ་འགོ་ཚུགས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༣ ལོར་སློབ་བྲལ་ ༩ ལ་སློབ་
སྤྲུག་ཁྲི་བསྐྱོམས་གངས་ ༡༥༠༠ ལྷག་ཅམ་ཡོད།

བར་རིས། ༡༩༥༣ བལ་ཡུལ་སྤྱི་ལོ་ ཐོག་ར།

ཀྱ་གཞུང་གིས་བོད་ནང་དུ་ལག་བརྩུབ་བྱེད་བཞིན་པའི་ཞེས་ཡོན་སྤྱིད་བྱས།

ཀྱ་ནག་གཞུང་གི་ཞེས་ཡོན་སྤྱིད་བྱས་ཀྱིས་བོད་པའི་སྤྱ་གུ་ཚོ་ཕྱ་མཐུད་ཁྲོད་གསེབ་ནང་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་མི་
ཚོག་པར་པ་མ་ཚོར་བཅན་ཤེད་ཀྱིས་བཅའ་སྟོད་སློབ་གྲྲ་གཏོང་དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད། སློབ་གྲྲ་དེ་དག་ནི་ཀྱ་ནག་
དམར་ཤོག་སྤྱིད་གཞུང་གི་དབང་སྒྱུར་ལ་འགོག་རྒྱུ་བཟོ་བའི་བྱ་སྤྱོད་ཁག་མེད་པར་བཟོ་ཆེད། སློབ་ཚན་ཚང་མ་
ཀྱ་སྐད་ལས་ནས་བྲིད་པ་དང་། སློབ་སྤྱུག་ཚོར་དང་གི་པ་མ་དང་སྤྱི་ཚོགས་ནས་རྒྱུ་རིང་སྟོད་དགོས་པ། སློབ་
སྤྱུག་ཚོར་ཆབ་སྤྱིད་རང་བཞིན་གྱི་སློབ་གསུམ་ཟེར་བ་སྤྱད་ནས་རང་གི་པ་སྐད་བརྗེད་ཅིང་རང་གི་རིག་གཞུང་དང་
རྒྱུ་ཐག་རིང་དུ་བཏང་སྟེ་བོད་མིའི་ངོ་བོ་རྩ་མེད་གཏོང་བཞིན་ཡོད། དེ་ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༢༡ ལོའི་སྤྱི་ཚུན་ཐོར་གཞིགས་
ན་ལོ་ ༤ ནས་ ༡༩ བར་གྱི་བྱིས་པ་ཁྲི་ ༡༠༠,༠༠༠ ནས་ ༤༠༠,༠༠༠ ལྷག་ཁོ་ཚོའི་བྲིམ་ཚང་དང་ཁྱལ་སྡེ་སོ་སོ་
ནས་ཁ་བྲལ་དུ་བཏང་ཡོད།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པར་རྟགས་རྒྱུ་

- ༡། བརྗོད་གཞི་ཅི་འདྲ་ཞིག་གི་ཐོག་རང་ཉིད་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་སྤངས་པ་དང་དྲོགས་འཛིན་བྱེད་པ།
  - ཀ། བསམ་སྤྱོད་ཀྱི་རང་དབང་།   ཁ། འཆོ་བའི་རང་དབང་།   ག། སྤང་སྤྱོད་ཀྱི་རང་དབང་།
- ༢། སྤོང་ནགས་འདེབས་འཛུགས་བྱེད་པ་དང་གཏེར་ཆས་སྤྲོག་འདོན་མི་བྱེད་པ།
  - ཀ། ཁོར་ཡུག་རྒྱན་འཛིན།   ཁ། རིག་གཞུང་རྒྱན་འཛིན།   ག། སྐད་ཡིག་རྒྱན་འཛིན།
- ༣། རང་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་དཔྱོད་མེད་སྤྱོད་ཀྱིས་དཀའ་ངལ་སེལ་ཐབས་འདྲ་མིན་འཆོལ་བ།
  - ཀ། རང་དབང་།   ཁ། གསར་གཏོད།   ག། གཞན་པ།
- ༤། གཞན་གྱི་དཀའ་ངལ་ཆོར་ཏེ་སེམས་ཁུར་རོགས་རམ་བྱེད་པ།
  - ཀ། རྒྱན་འཛིན།   ཁ། རང་དབང་།   ག། གཞན་པ།
- ༥། འབད་བཙོན་སྤྱོད་མེད་ཀྱིས་རྒྱན་དུ་སྤྲོབ་ལ་བཙོན་བ། (དམ་བཅའ།)

འཆོ་བའི་དགོས་མཁོ་དང་འཆམ་པའི་ཐོག་ནས་རང་འཆོ་སྤྲོབ་པར་བྱེད་བ། (རྒྱ་མཚན།)

  - ཀ། དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།
  - ཁ། དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།
  - ག། དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་ཞོར།
  - ང། དམ་བཅའ་ཞོར་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག།

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་བྲིས།

- ༡། རྣམ་བོད་སྤྲུག་ཁྱིམ་སྡེ་ཐོག་མར་ས་གནས་གང་དུ་དབྱེ་འཛུགས་གནང་བ་དང་སྤྲུགས་འགན་སྤུས་བཞེས་ཡོད།
- ༢། མ་སུ་རི་བོད་སྤྲུག་ཁྱིམ་སྡེ་འདི་བཞེན་རྒྱ་གར་གཞུང་ལ་ཁྱིམ་ས་མཐུན་དེབ་སྤྲེལ་ག་དུས་ཁྱུས་སྤྲོབ་ཡོད།
- ༣། སྤྱི་ཚེ་ལ་བོད་སྤྲོབ་ཆོགས་པ་གསར་འཛུགས་ཁྱེད་གོས་དོན་གང་ཡིན།
- ༤། རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ནང་དུ་ལག་བསྟར་བྱེད་བཞེན་པའི་ཤེས་ཡོན་སྤྱི་དབྱུས་ཀྱི་དམིགས་ཡུལ་གང་ཡིན།

གསུམ་པ། བྱེད་སྒོ།

བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་གཞི་རིམ་གྱི་ཤེས་ཡོན་སླིད་བླ་ས་དང་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ནང་ལག་བསྟར་བྱེད་པའི་ཤེས་ཡོན་སླིད་བླ་ས་གཉིས་ལ་མཚུངས་པ་དང་མི་མཚུངས་པའི་ཆ་གང་དག་ཡོད་པ་རྣམས་རེུ་མིག་ཏུ་སྒྲོངས།

བཅན་བོད་མིའི་ཤེས་ཡོན་སླིད་བླ་ས།		རྒྱ་གཞུང་གི་ཤེས་ཡོན་སླིད་བླ་ས།
མི་མཚུངས་པ།	མཚུངས་པ།	མི་མཚུངས་པ།

བྱི་ཚྭ་གས་དང་སྤྱི་དོན་གྱི་འཆེ་བ།

གལ་ཆེའི་གནད་དོན་ཁག

- རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚྭ་གས་ནི་རྒྱ་གར་གྱི་བྲིམས་བཟོ་ལྷན་ཚྭ་གས་གོང་ན་
མེད་པ་དེ་ཡིན། གྲོས་ཚྭ་གས་དེའི་ནང་རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་འཛིན་དང་།
གྲོས་ཚྭ་གས་གོང་མ། གྲོས་ཚྭ་གས་འོག་མ་བཅས་ཡོད།
- བཅན་གྱིས་བོད་མིའི་བཅའ་བྲིམས་འདི་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལྷ་ ༤ ཚེས་
༡༤ ཉིན་གཏན་ལ་ཕབ་ཅིང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལྷ་ ༤ ཚེས་ ༢༡ ཉིན་
སྤྱི་ནོར་ལ་གོང་ས་ལ་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་ཚྭ་གས་མཆན་
བསྐྱེད་བ་ནས་བྲིམས་སྤྱི་ཁྲུང་པ་ཡིན།
- འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཞེས་པ་ནི་གཞུང་དང་སྤྱི་ག་འཛུགས་སུ་ཞིག་
གིས་སྤྱོད་མི་དགོས་པར་ང་ཚོ་འགྲོ་བ་མི་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་
ཕོ་མོ་དང་། རིགས་རྩས། རྒྱལ་ཁབ་སོགས་དབྱེ་བ་མེད་པར་རང་
བཞིན་ལྷན་སྐྱེས་སུ་ཡོད་པའི་ཡོངས་ཁྲབ་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཞིག་ཡིན།

༡༢

རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚོགས།

༢༡། **རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚོགས་** (Indian Parliament) འི་རྒྱ་གར་གྱི་ཁྲིམས་བཟོ་ལྷན་ཚོགས་གོང་ན་མེད་པ་དེ་ཡིན།
གྲོས་ཚོགས་དེའི་ནང་རྒྱ་གར་གྱི་**སྲིད་འཛིན་དང་།** (President) **གྲོས་ཚོགས་གོང་མ།** (Rajya Sabha) **གྲོས་ཚོགས་འོག་མ་**
(Lok Sabha) བཅས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༢ ལྷ་ ༡ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་རྒྱ་གར་ཨིན་ཱིའི་དབང་བསྐྱར་འོག་ནས་རང་བཅོན་
ཐོབ་པ་དང་། ཉིན་དེ་ནི་རྒྱ་གར་མི་མང་གིས་འདས་པའི་ལོ་རྒྱུ་མང་པོའི་རིང་བཀའ་སྤྱད་མཉམ་སྲུང་གིས་ཨིན་ཱིའི་བཅོན་
གཞིན་དང་། སློ་འདོད་མེད་པའི་ཐག་གཅོད་མང་པོར་འཐབ་ཚེད་བྱས་པའི་གཡུང་དུ་ཟ་བའི་གྲུབ་འབྲས་ཤིག་ཡིན།

དཀར་སྤྱད་གི་ལོ་རྒྱུ་དེའི་རིང་། ཁོ་ཚོར་རང་དབང་དང་། འབྲམ་མཉམ། གཞུང་གི་ཐག་གཅོད་སོགས་ལ་མི་མང་
གིས་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་སྟབས་པའི་སེམས་སྤྱད་པ་དང་སྤྱད་པ་འདུན་སྦྲེས་ཡོད་པ་རྣམས་གསར་དུ་བཟོས་པའི་རྒྱ་གར་
མང་གཅོའི་གཞུང་གི་ཚ་ཁྲིམས་སུ་གཏན་ལ་འབེབས་སྟབས་བརྒྱད་ཡོད། ཚ་ཁྲིམས་དེ་ནི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལྷ་ ༡ ཚེས་ ༢༩
ཉིན་གཏན་འབེབས་ཞུས་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༢ ལྷ་ ༩ པའི་ནང་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འཐུས་མི་ཐེངས་དང་པོ་བསྐོ་གཞག་
སྟབས་བརྒྱད་ཡོད།

རྒྱ་གར་དབུས་གཞུང་གི་གྲོས་ཚོགས་གསར་པ།

རྒྱ་གར་དབུས་གཞུང་གི་གྲོས་ཚོགས་རྩིང་པ།

མི་མང་དང་འབྲུས་མི། (People and their representative)

མང་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ཀྱི་གཤམ་གནད་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ནི་མི་མང་གི་འདོད་བ། མོས་མཐུན། མཉམ་ཞུགས་བཅས་ཡིན། མི་མང་གི་མཉམ་ཞུགས་ལ་བརྟེན་ནས་མང་གཙོའི་གཞུང་འཛུགས་སྐབས་དང་། ལག་བསྟར་བྱེད་སྐབས་ལོང་གི་ཡོད། དེར་བརྟེན་མི་མང་ནི་མང་གཙོའི་བྱེད་ཆ་གཤམ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། གཞུང་དང་སྤྱི་ག་འཛུགས་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་རུང་མི་མང་ལ་ཡིད་ཆེས་བྱེད་རྒྱ་ཏ་ཅང་གཤམ་ཆེན་པོ་ཡིན།

གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ལས་འགན། (The Role of Parliament)

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་བཙུགས་པའི་རྒྱ་གར་གྲོས་ཚོགས་ནི་རྒྱ་གར་མི་མང་གིས་མང་གཙོའི་རྩ་འཛིན་ཁག་ལ་ཡིད་ཆེས་རྒྱ་ཅམ་ཡོད་པའི་རྣམས་པ་མཆོན་སྟབས། རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚོགས་ནི་མི་མང་གི་འཕུས་མིས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པས་དབང་ཆ་ཏ་ཅང་ཆེན་པོ་ཡོད། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འོས་བསྐྱེད་འགོ་སྟངས་ནི་བྱེད་ཀྱི་འཛིན་རིམ་བདུན་པའི་ནང་རྒྱ་གར་གྱི་མངའ་སྡེའི་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འོས་བསྐྱེད་འགོ་སྟངས་སྒོར་སྟངས་པ་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན།

རྒྱ་གར་དབུས་གཞུང་གི་སྤྱི་འཛིན་ནི་གྲོས་ཚོགས་གོང་འོག་གཉིས་ཀ་**ཁྲིམས་སར་བཀའ་འགྲུགས་བྱེད་པ་** (Summon) དང་། **ཚོགས་མཆམས་འཛོག་པ།** (Prorogue) གྲོས་ཚོགས་འོག་མ་འཕོ་འགྱུར་གཏོང་བ་བཅས་ཀྱི་དབང་ཆ་ཏ་ཅན་ཡོད།

གྲོས་ཚོགས་འོག་མ། (Lok Sabha)

༡། གྲོས་ཚོགས་འོག་མའི་འཕུས་མི་རྣམས་མི་མང་གིས་ཐད་ཀར་འོས་འདེམས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འཕུས་མིའི་གྲངས་ཆ་དང་གཉན་འབབས་བྱས་ཡོད། ད་ལྟའི་ཆར་གྲོས་ཚོགས་འོག་མའི་ནང་འཕུས་མིའི་རྒྱུ་སྟེགས་གྲངས་ ༥༤༣ ཡོད།

༢། གྲོས་ཚོགས་འོག་མའི་འོས་བསྐྱེད་ནི་ལོ་ལྟར་ནང་ཁྱེད་ཡོད་ལ། **ཆབ་སྤྱོད་ཚོགས་པ་** (Political Parties) ཆང་མ་འོས་བསྐྱེད་ནང་ཞུགས་ཆོག་ཆབ་སྤྱོད་ཚོགས་པ་གང་རུང་ལ་རྒྱུ་སྟེགས་བརྒྱ་ཆ་ལྔ་བརྒྱ་ (རྒྱུ་སྟེགས་ ༥༥) ལས་མང་བ་ཐོབ་པ་དེ་ལ་**གཞུང་འཛིན་ཚོགས་པ་** (Ruling Government) ཞེས་ཟེར།

བར་རིས། ༡༥༩ གྲོས་ཚོགས་འོག་མ།

༣། སྐབས་རེར་བརྒྱ་ཆ་ལྔ་བརྒྱ་ལས་མ་མང་བའི་ཆབ་སྲིད་ཚོགས་པ་གཅིག་ཀྱང་མེད་པ་ཡོང་སྟེ། གནས་སྐབས་དེའི་སྐབས་ཆབ་སྲིད་ཚོགས་པ་གཉིས་སམ་འགའ་ཤམ་མཉམ་རྒྱུ་གིས་གཞུང་འཛིན་གྱི་ཡོད་པ་དེ་ལ་མཉམ་སྦྲེབ་སྲིད་གཞུང་ (Coalition Government) ཡང་ཟེར།

༤། མང་མོས་ཐོབ་ཐེན་པའི་ཆབ་སྲིད་ཚོགས་པ་ (Majority Party) དེའི་འགོ་བློན་སྲིད་ཚྭ་འདེམས་པ་དང་། མང་མོས་ཐོབ་ཐེན་པའི་ཆབ་སྲིད་ཚོགས་པ་དེའི་ནང་ཁྲུལ་ནས་ཐོ་མོ་དབྱེར་མེད་གྱི་སློབ་ཆེན་གྱི་འོས་མི་འདོན་གྱི་ཡོད།

༥། གྲོས་ཚོགས་ལམ་ལུགས་གྱི་གཞུང་དེའི་སྲིད་ཚྭ་ (Prime Minister) དང་བཀའ་ཤག་ལྷན་ཚོགས་ (Council of Ministers) ནས་འཛིན་སྐྱོང་གི་ཐུགས་འགན་བཞེས་གྱི་ཡོད།

གྲོས་ཚོགས་གོང་མ། (Rajya Sabha)

༡། རྒྱ་གར་དབུས་གཞུང་གི་གྲོས་ཚོགས་གོང་མའི་ནང་རྒྱ་གར་མངའ་སྡེ་ཁག་གི་འཕྲུས་མི་རྣམས་ཡོད།

༢། རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚོགས་གོང་མས་ཀྱང་གྲིམས་བཟུངས་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་འགྲེལ་མའི་གྲིམས་འཆར་ (Bill) ཁག་གྲོས་ཚོགས་གོང་མ་བརྒྱུད་ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན་གྲོས་ཚོགས་གོང་མ་ཡང་གྲིམས་བཟུངས་བརྒྱུད་རིམ་ནང་གལ་འགངས་ཅན་ཞིག་ཡིན།

༣། གྲོས་ཚོགས་གོང་མའི་འཕྲུས་མི་རྣམས་ནི་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བའི་མངའ་སྡེ་ཁག་གི་འཕྲུས་མི་རྣམས་ཀྱིས་འོས་བསྐྱེ་ལམ་ནས་འདེམས་སྟོན་ཡོད།

༤། ད་ལྟའི་ཆར་གྲོས་ཚོགས་གོང་མའི་ནང་འཕྲུས་མི་གངས་ ༢༣༣ དང་སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཐད་བསྐྱོ་བྱས་པ་གངས་ ༡༢ བཅས་ཡོད།

སྐད་འཛིན་དང་། ལམ་སྟོན། བཅ་ལན་སྟོན་བ། (Control, guide, and inform the government)

རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚོགས་ནི་**དྲི་བའི་ཏུས་ཚོད་** (Question Hour) ལས་དབུ་འཇུག་སྤྱི་ཡོད། དྲི་བའི་ཏུས་ཚོད་ནི་

བར་རིས། ༡༥་༣ གྲོས་ཚོགས་གོང་མ།

གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ལས་རིམ་གནད་འགག་ཅན་ཞིག་ཡིན། ལས་རིམ་འདི་བརྒྱད་འཁུས་མི་རྣམས་པས་གཞུང་གི་ལས་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་ཁག་སྟན་མེད་ལྟ་ཡི་ཡོད།

ཁྲིམས་བཟོ་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་བཀའ་ཤག་ལ་སྟངས་འཛིན་བྱེད་རྒྱ་དང་། གཞུང་གིས་འཛིན་སྐྱོང་གནད་སྟངས་ཐད་ནོར་འཁྱུལ། མི་མང་གི་བསམ་ཚུལ་གང་ཡིན་པ་འཁུས་མིས་བདེ་ལམ་སྤྱོད་རྒྱུ་ལོ་སྐབས་ཤིག་ཀྱང་ཡིན།

ཁ་གཏད་ཚོགས་པས་ (Opposition Party) གྲུང་མང་གཙོའི་གཞུང་ཚོགས་ཚུད་ཡོང་བའི་འགན་འཁུར་ལེན་བཞིན་ཡོད། ཁོ་ཚོས་གཞུང་གི་སྤྱི་ལྟན་དང་བྱ་གཞག་ཁག་གི་སྤྱོན་ཆ་ཐེར་འདོན་བྱས་པ་བརྒྱད་གཞུང་གི་ལས་དོན་ཁག་སྤེལ་བྱོགས་ཐད་ལམ་སྟོན་བྱེད་པ་དང་། གཞུང་གི་འགྲོ་བྱོན་སྟངས་འཛིན་ཐད་ལ་ཡང་གྲོས་ཚོགས་ནས་ཆོག་མཆན་སྤྱོད་དགོས།

ཁྲིད་ཀྱིས་བསམས་ན། ཕྱི་ཚོགས་ཁོད་ཀྱི་མི་མང་ཉམ་ཚུང་རྣམས་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འཁུས་མིར་བཞེངས་སྟབས་རྒྱ་གལ་ཆེན་པོ་ཡིན་དགོས་དོན་གང་ཡིན།

ཁྲིམས་བཟོ་བ། (Law Making)

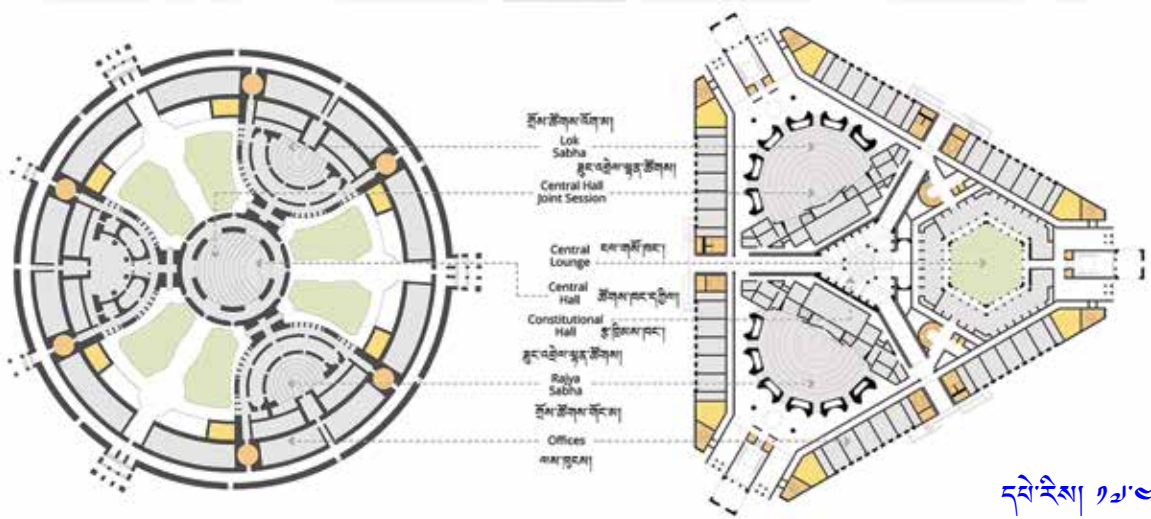
ཁྲིམས་བཟོ་རྒྱུ་ནི་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ལས་འགན་ཏེ་ཅང་གལ་འགངས་ཅན་ཞིག་ཡིན། བརྒྱད་རིམ་འདིའི་ནང་མི་མང་སྤྱིའི་མདོན་འདོད་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འཁུས་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཁྱེད་འཛོད་བྱེད་དགོས་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འཁུས་མི་རྣམས་མདོན་འདོད་རྣམས་གྲོས་ཚོགས་ནང་ཁྲིམས་འཆར་ངོ་ཤེས་ཐོག་ཁྲིམས་འཁུས་མི་གཞན་ཆོའི་རྒྱབ་སྐྱོར་ཐོབ་ཐབས་བྱེད་དགོས། གལ་ཏེ་གྲོས་ཚོགས་གང་རུང་ནས་འཁྲུང་ཡོང་བའི་ཁྲིམས་འཆར་ལ་གྲོས་ཚོགས་གོང་འོག་གཉིས་ཀྱི་འཁུས་མིས་མང་མོས་ཐོབ་ཆེ། སྤྱི་འཛིན་གྱི་མཆན་རྟགས་བཀོད་པ་ནས་བཟུང་ཁྲིམས་འཆར་དེ་ཁྲིམས་སུ་གཏན་འབེབས་བྱུང་བ་ཡིན།

གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འཁུས་མི།

དེང་སང་རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚོགས་འཁུས་མིའི་ནང་གཞི་རྒྱུ་མི་འབྲ་བའི་མི་མང་པོ་ཞུགས་སྟབས་ཡོད། དཔེར་ན་**རྩིས་ལྷན་གྲུབ་རིམ་** (Backward class) དང་། **རྩི་ལྷན་** (Dalit) མོགས་ཕྱི་ཚོགས་ཁོད་ཀྱི་མི་མང་ཉམ་ཚུང་ཁག་ནས་འཁུས་མིར་བཞེངས་སྟབས་ཡོད།

རྒྱ་གར་མི་མང་སྤྱི་ཡོངས་ཀྱི་མདོན་འདོད་རྣམས་གྲོས་ཚོགས་ནང་མདོན་སྟབས་པའི་ཆེད་རྒྱ་གར་གྱི་ཅ་ཁྲིམས་

ནང་སྤྱི་ཚོགས་ཁྲོད་ཀྱི་**རྒྱ་བསལ་རིགས་སྡེ་** (Scheduled Caste) དང་། **རྒྱ་བསལ་ཚོ་སྡེ་** (Scheduled Tribe) མ་ཟད་
བྱད་མེད་ཀྱི་འབྲུས་མི་ཉུང་ཤས་ལས་མེད་སྟབས། ཁོ་ཚོར་དམིགས་བསལ་རྒྱ་འཛིན་རྒྱུ་སྟེགས་འཛིན་སྒོལ་ཡོད།
དཔེར་ན། གྲོས་ཚོགས་འོག་མའི་ནང་རྒྱུ་སྟེགས་ ༡༩ རྒྱ་བསལ་རིགས་སྡེ་དང་། རྒྱུ་སྟེགས་ ༩༦ རྒྱ་བསལ་ཚོ་
སྡེའི་ཆེད་རྒྱ་འཛིན་བྱས་ཡོད།

དཔེ་རིས། ༡༦་༥

གྲོས་ཚོགས་ཁང་རྒྱུ་སྟེགས་ཀྱི་ཁྱེད་ཁྱེད་

རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚོགས་ཁང་རྒྱུ་སྟེགས་ཀྱི་ཁྱེད་ཁྱེད་
གར་ཨིན་ཱེའི་དབང་འཛིན་སྟབས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༢༡-
༡༩༢༦ བར་ལོ་རྒྱུག་རིང་ཨིན་ཱེའི་ཁང་བཟོ་རིག་
བ་བ་**ཨིན་ཱེན་ ལུཏྲ་ཡན་དང་།** (Edwin Lutyen)
ཏཱ་ཟླཏྲ་ བར་ཀར་ (Herbert Baker) གཉིས་ཡིན།

གྲོས་ཚོགས་ཁང་གསར་པའི་ཁྱེད་ཁྱེད་

རྒྱ་གར་གྱི་གྲོས་ཚོགས་ཁང་གསར་པའི་
ཁང་བཟོ་རིག་བ་བ་ཞི་**བི་མལ་ བ་ཏེལ་** (Bimal
Patel) ཡིན། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༢༣ ལོའི་ཟླ་ ༤ ཚེས་
༡༤ ཉིན་གྲོས་ཚོགས་དངོས་སྤྱི་ཚོགས་སྤྱུ་
ཡོད།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་བ་དེ་འདེམས་དགོས།

༡། རྒྱ་གར་གྱི་མང་གཙོའི་གཞུང་འཛུགས་སྐབ་ཡོད། (དམ་བཅའ།)

རང་དབང་དང་། འདྲ་མཉམ། མཉམ་ཞུགས་སོགས་ནི་རྒྱ་གར་མི་མང་གི་སྤྱུགས་འདུན་ཡིན། (རྒྱ་མཚན།)

༡) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

༢) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

༣) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་ཞོར།

༤) དམ་བཅའ་ཞོར་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག

༢། ཇི་བའི་དུས་ཚོད་ནི་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ལས་རིམ་གནད་འགག་ཅན་ཞིག་ཡིན།

ལས་རིམ་འདི་ནི་འཕུས་མི་རྣམ་པའི་སྐྱེར་གྱི་ལས་དོན་སྐྱབ་ཆེད་ཡིན།

༡) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

༢) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

༣) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་ཞོར།

༤) དམ་བཅའ་ཞོར་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག

༣། མི་མང་ཉམ་ཚུང་ཁག་ནས་འཕུས་མིར་བཞེངས་སྐབ་པའི་ཆེད་དམིགས་བསལ་སྐབ་འཛོག་རྒྱབ་སྐྱོལ་གས་འཛོག་སྐོལ་ཡོད།

གྲོས་ཚོགས་འོག་མའི་ནང་འཕུས་མིའི་རྒྱབ་སྐྱོལ་གས་གངས་ ༡༣༣ ཡོད།

༡) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

༢) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའི་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

༣) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་ཞོར།

༤) དམ་བཅའ་ཞོར་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག

གཉིས་པ། གཤམ་གྱི་དྲི་བ་ཁག་ལ་ལན་གནད་བསྟུན་རེ་བྲིས།

- ༡། རྒྱ་གར་རང་བཅོན་ཐོབ་མ་ཐག་མང་གཙོའི་གཞུང་འཛུགས་དགོས་པའི་རྒྱ་མཆོད་གང་ཡིན།
- ༢། མང་གཙོའི་གཞུང་ནང་མི་མང་གིས་འཕུས་མི་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།
- ༣། གཤམ་ཏེ་བརྒྱ་ཆ་ལྔ་བརྒྱ་ལས་མ་མང་བའི་ཆབ་སྲིད་ཆོག་པ་གཅིག་ཀྱང་མེད་ན་གཞུང་འཛིན་སྟེན་བྱེད་དམ།
- ༤། དྲི་བའི་དུས་ཆོད་ཞེས་པའི་ལས་རིམ་དེ་གཤམ་ཆེན་པོ་ཡིན་དགོས་དོན་གང་ཡིན།
- ༥། ཁྱིམ་ས་འཆར་ནམས་ཁྱིམ་ས་སུ་གཏན་འབེབས་ཡོང་བར་སྟེའི་མཆོད་རྟགས་དགོས་སམ།

གསུམ་པ། མཐུན་སྦྲེལ་གྱིས།

༡།	གྲོ་ཆོག་མཆོད་པའི་རྒྱ་བ་སྟེགས་གངས།		༡༤༥
༢།	རྒྱ་གར་རང་བཅོན་ཐོབ་ལོ།		༥༤༣
༣།	ཟུར་བསལ་ཆོ་སྒྲེའི་ཆེད་རྒྱ་བ་སྟེགས།		༤༡
༤།	གྲོ་ཆོག་མཆོད་པའི་རྒྱ་བ་སྟེགས་གངས།		༡༩༤༡

གསུམ་པ། བྱེད་སྒོ།

- ༡། འཛིན་གྲུའི་ནང་གྲོ་ཆོག་མཆོད་པའི་ལས་རིམ་བཞིན་གཏན་བཟུང་བྱེད་ཅིག་འཁྲབ་དགོས།
(ཆོག་པ་གཙོ་གཅིག་ ཆོག་པ་གཞོན་གཅིག་ ཆོག་པ་བྱུང་གཅིག་ ཆབ་སྲིད་ཆོག་པ་བ་གསུམ་ལས་མི་ཉུང་བའི་སྡེ་ཆོན་དུ་བགོས་ཏེ་
སྒྲིག་གཞི་ཞིག་བཟོ་བའི་སྡེ་བཟོ་སྡེ་བྱེད་དུ་འཛུགས་དགོས།)
- ༢། སློབ་སྟུག་སྡེ་ཆོན་དུ་བགོས་ནས། “གྲོ་ཆོག་མཆོད་པའི་རྒྱ་མཆོད་གང་ཡིན།” ཞེས་པའི་བཟོ་བྱེད་གཞི་ཐོག་བཟོ་
སྡེ་གྱིས།

༡༤

དེ་བ་དེའི་ནང་དོན་ག་རེ་རེ་ད།

༡༣། །ཉིན་ཞིག་ གཡང་འཛོམས་དང་སྟན་ཐགས་གཉིས་ཁང་པའི་ནང་གའ་རེས་ཡིབ་རེས་ཅེ་བ་རེད།

སྟན་ཐགས་དེ་བ་ཁང་ནང་གི་ཅོག་ཅེའི་འོག་ཏུ་ཡིབ་ཐབས་བྱེད་སྐབས། ཅོག་ཅེའི་སྟེང་དུ་རྒྱབ་ལ་ལྡང་ཁུ་ཅན་གྱི་དེ་བ་ཅིག་

མཐོང་། ཁོས་སྟོན་ཆད་དེ་བ་དེ་མཐོང་མ་སྟོང་བས་

ཡ་མཚན་སྐྱེས་ནས་ཁ་བྱང་བལྟས་པ་ན། དེའི་སྟེང་

དུ་<<བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་>>ཞེས་

བཀོད་ཡོད་པ་རེད།

ཕྱི་ངོར་ཁོ་གཉིས་རང་སྤྱོད་བྱེད་པའི་སྐབས།

སྟན་ཐགས་ཀྱིས་བ་ལགས་ལ། བ་ལགས། དེ་བ་

ཁང་ནང་རྒྱབ་ལ་ལྡང་ཁུ་ཅན་གྱི་དེ་བ་ཅིག་འདུག

དེའི་སྟེང་<<བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་

>>ཞེས་བཀོད་འདུག བྱིད་ཀྱིས་དེ་བཟང་གས་སྟོང་ངམ། ཞེས་བྲིས།

བ་ལགས། དེ་བ་དེ་ངས་རྒྱན་དུ་སྟོག་གི་ཡོད།

སྟན་ཐགས། དེ་བ་དེའི་ནང་དོན་ག་རེ་རེ། སྤྱོད་རེད་ངམ།

བ་ལགས། སྤྱོད་མ་རེད། དེ་བ་དེ་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཇུགས་མང་གཙོ་ཀ་བ་གསུམ་གྱི་ལས་དོན་བྱེད་ཕྱོགས་

གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྲིམས་ཀླམས་བཀོད་ཡོད་པ་རེད།

སྟན་ཐགས། བ་ལགས། ཁྲིམས་ཟེར་ན་ག་རེ་རེད།

བ་ལགས། བྱིད་རང་ནས་རྒྱན་ཀྱང་ཅེད་སྟོ་ལོ་ལྟ་བུ་ཅེད་མོ་ཅེ་སྐབས་བྱེད་ཆོག་དང་མི་ཆོག་དེ་འབྲེལ་ཡོད་ངམ།

སྟན་ཐགས། ཡོད་དང་ཡོད། དཔེར་ན། ཀྱང་ཅེད་སྟོ་ལོ་ཅེ་སྐབས་སྟོ་ལོར་ལག་པས་འཆང་མི་ཆོག་ལ། ལག་ཅེད་སྟོ་ལོ་ཅེ་

སྐབས་ཀྱང་པས་དོག་རྒྱག་གཞུ་མི་ཆོག་པའི་སྤྱི་ག་གཞི་ཡོད་པ་རེད།

བ་ལགས། འོ་... དེ་ག་རང་རེད། ཅེད་མོ་ཞིག་འགོ་ནས་མཐུག་བར་ཚུལ་དང་ལྡན་པའི་ངང་ཅེ་སྐབས་བར་སྤྱི་ག་གཞི་ཡོད་

པ་བཞིན། རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ལའང་དབུ་འཁྱེད་དང་མི་མང་གིས་བྱེད་ཆོག་དང་མི་ཆོག་པའི་ཁྲིམས་ཡོད་པ་རེད། ཁྲིམས་ལ་

བརྟེན་ནས་གཞུང་གི་འཛིན་སྐྱོང་ཆོག་ཚུད་དང་། སྤྱི་ཚོགས་ཞི་བདེ་སྤྱིང་འཇགས་ངང་གནས་སྐབས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད།

གཡང་འཛོམས། འོ་... ངས་བླ་བྱ་དང་། ང་ཚོའི་འདིན་རིམ་བླ་ག་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་སློབ་དེབ་ནང་སྣ་མང་གི་སྤྱི་ཚོགས་ཞེས་པའི་སློབ་ཚན་དེ་སློབ་སྐབས་གན་ལགས་ཀྱིས་དེ་ལྟར་གསུངས་བྱུང་། ང་ཚོའི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་མི་རིགས་མང་པོ་མཉམ་སྡེད་བྱེད་བཞིན་སོ་སོའི་དགོས་མཁོ་དང་། རོ་དབྱིངས་སོགས་མི་འདྲ་བས། བན་ཚུན་ཅོད་ཚྭ་དང་། དབྱེ་འབྱེད་སོགས་མི་ཡོང་བར། སྤྱི་ཚོགས་ཞི་བདེ་སྤོང་འཇགས་ངང་གནས་སྐབས་པའི་ཆེད་དུ་ཁྱིམ་དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་གསུངས་བྱུང་།

སྟན་གྲགས། ཨ་ལས། བྱས་ན་ཁྱིམ་འདི་ཐོག་མར་ག་དུས་ནས་བཅོས་པ་ཡིན་ནམ།

ཕ་ལགས། སྟན་གྱི་ཚོས་རྒྱལ་གོང་མ་རིམ་བྱོན་གྱིས་ལྷ་ཚོས་དགེ་བ་བཅུ་དང་། མི་ཚོས་གཙང་མ་བཅུ་བླ་ག་སོགས་གཞི་རྩའི་ཁྱིམ་དང་། ཞལ་ལྷེ་བཅུ་གསུམ་སོགས་ཉེས་སྤྱོད་འགོག་པའི་ཁྱིམ་སློབ་བཟང་པོ་གཏན་འབེབས་གནང་ཡོད་པ་རེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་བཅན་བཟུང་བྱས་པས། ང་ཚོ་བཅན་བྱོལ་དུ་འབྱོར་མ་ཐག་ཡགོང་ས་མཆོག་གིས་བོད་གཞུང་མང་སྤྱི་མཐུན་ཡུལ་བ་རིན་པོ་ཆེས་འགོ་བྱེད་མ་དགོས་པར་མང་གཙོའི་མཆོད་ཉིད་ཆང་བའི་གཞུང་ཞིག་དགོས་པ་གཟིགས་ཏེ་མ་འོངས་<<བོད་ཀྱི་རྩ་ཁྱིམ་ས་>>ཞེས་པ་གསལ་བསྒྲགས་བསྐྱུངས།

གཡང་འཛོམས། ཕ་ལགས། ཅོ་ཅོ་སྟན་གྲགས་ཀྱིས་མཐོང་བའི་དེབ་དེའི་ཐོག་<<བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྱིམ་ས་>>ཞེས་ཟེས་འདུག དེ་མ་འོངས་<<བོད་ཀྱི་རྩ་ཁྱིམ་ས་>>དང་གཅིག་པ་ཡིན་ནམ།

ཕ་ལགས། ཁྱེད་ཀྱིས་དོ་སྣང་ཡག་པོ་བྱས་འདུག དང་ཐོག་ང་ཚོ་བཅན་བྱོལ་དུ་འབྱོར་མ་ཐག་ཡགོང་ས་མཆོག་གིས་མང་གཙོའི་གཞུང་ཞིག་འཇུགས་ཐབས་ཆེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༣ ལྷ་ ༣ ཆོས་ ༡༠ ཉིན་མ་འོངས་<<བོད་ཀྱི་རྩ་ཁྱིམ་ས་>>གསལ་བསྒྲགས་བསྐྱུངས་གནང་བ་རེད། དེ་ནི་བོད་རང་བཅན་བསྐྱར་ལོན་བྱུང་མ་ཐག་དུ་ཐོག་མའི་རྩ་འདིན་ལག་ལེན་བསྐྱར་རྒྱུའི་ག་སྤྱི་ཚོགས་ཆེད་བཅོས་གནང་བ་རེད། རྗེས་སུ་ང་ཚོ་བཅན་བྱོལ་དུ་གནས་རིང་ཡང་དག་པའི་མང་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ཐོག་བསྐྱོད་བྱས་པའི་ཆེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ཅམ་ལ་ཡགོང་ས་མཆོག་གིས་བཅའ་ཁྱིམ་ས་ཟེན་ཟེས་ཚོགས་རྒྱུང་ཐད་བསྐྱོས་གནང་ཡོད།

སྟན་གྲགས། བཅའ་ཁྱིམ་ས་ཟེན་ཟེས་ཚོགས་རྒྱུང་ནང་ཚོགས་མི་སུ་དང་སུ་ཡོད་དམ།

བ་ལགས། བཅའ་ཁྲིམས་
 ཟེན་གྱིས་ཚོགས་ཚུང་ནང་
 ཚོགས་མི་ལྔ་ཡོད། བཀའ་
 ཟུར་འབྲུ་ཆེན་ཐུབ་བསྟན་
 རྣམ་རྒྱལ་ཚོགས་ཚུང་གི་
 འགན་འཛིན་དང་། བཀའ་
 ཟུར་དབང་འབྲུད་དོ་རྒྱུ།
 བཀའ་སློན་གྱི་ཟུར་སློབ་
 དཔོན་ཐམ་གདོང་སློབ་ཐབས་
 བསྟན་འཛིན། བཀའ་ཟུར་

བར་རིས། ༡༩་༡ བཅའ་ཁྲིམས་ཟེན་གྱིས་ཚོགས་ཚུང་།

ཀུན་གྱི་བཟང་བསྟན་འཛིན། ཚུམ་སྤྱི་གུང་ཆེ་རི་ཁ་སློབ་ཐབས་བསྟན་འཛིན་བཅས་ཡོད་པ་རེད།

གཡང་འཛོམས། བཅའ་ཁྲིམས་ཟེན་གྱིས་ཚོགས་ཚུང་གིས་འཆར་ཟེན་
 དེ་རི་ལྟར་ཁྲིམས་སྤྱུ་འགྱུར་བ་ཡིན་ནམ།

བ་ལགས། བཅའ་ཁྲིམས་ཟེན་གྱིས་ཚོགས་ཚུང་གི་འཆར་ཟེན་དེར་
 སྐབས་བཅུ་གཅིག་པའི་བོད་མི་མང་སྤྱི་འབྲུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་དོན་
 ཚན་རེ་རེ་བཞིན་བཟོ་སྒྲིང་ཞིབ་རྒྱས་གནང་མཐར་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལྷ་
 ༤ ཚེས་ ༡༩ ལ་གཏན་ལ་ཐབ་ཅིང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལྷ་ ༤ ཚེས་
 ༢༡ ཉིན་སྤྱི་ལོར་ཡ་གོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་ཚོགས་
 མཆན་བསྐྱེད་བ་ནས་ཁྲིམས་སྤྱུ་འགྱུར་བ་ཡིན།

གཡང་འཛོམས། བ་ལགས། ང་ཚོའི་ཀླན་ལགས་ཀྱིས་རྒྱལ་ཁབ་ཅི་
 འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་སོ་སོའི་ཁྲིམས་ཀྱི་ལྟ་བ་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པ་གསུངས་
 བྱུང་། བྱས་ན། ང་ཚོའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་ལྟ་བ་གང་ཡིན་ནམ།

བ་ལགས། རྒྱལ་ཁབ་ཆང་མར་སོ་སོའི་ལེགས་ཉེས་ཀྱི་ལྟ་བ་མི་འདྲ་བ་
 ཡོད། འོན་ཀྱང་སྐབས་དེར་མི་ཆང་མར་བདེ་སྦྱིད་ལྡན་པ་དང་། སྤྱུག་

“༡༡། ཁྲིམས་བཅུ་གཅིག་པའི་སྤྱི་འབྲུས་ལྷན་ཚོགས་
 ཀྱིས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་བཅུན་བྱུལ་བོད་མིའི་བཅའ་
 ཁྲིམས་འདི་དག་འབྲུས་འཆར་བྱུང་འདུག
 བཅའ་ཁྲིམས་འདི་བཞིན་ད་ཉིན་ནས་བཟུངས་ཅི་
 འཛིན་ལག་ལེན་བསྟར་དགོས་པ་ཡིན།
 རྒྱ་ལའི་ཁྲིམས། བོད་རབ་བྱུང་བཅུ་བདུན་པའི་
 ལྷགས་ལྷག་ལྷ་ ༥ ཚེས་ ༡༤ ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལྷ་ ༥
 ཚེས་ ༢༤ ལ།

བར་རིས། ༡༩་༢ བཅུན་བྱུལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཅི་
 འཛིན་ལག་བསྟར་ཚོགས་པར་ཡ་གོང་ས་མཆོག་གི་མཆན་
 ཉགས་བཀོད་གནང་མཐར་ཐའི་ཤོག་ངོས་ཀྱི་བར།

བསྐྱེད་མེད་པའི་ཐབས་ལམ་ལེགས་ཤོས་ནི། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཐག་གཅོད་མང་མོས་ལ་བརྟེན་པའི་མང་གཙོའི་ལམ་སྲོལ་དེ་མཐོང་བས། འཆེ་མེད་བྱམས་བཅའི་ལམ་དང་། འབྲམ་ཉམ། རང་དབང་ལ་བརྟེན་པའི་མང་གཙོའི་སྲིད་ལུགས་ཀྱི་གྲུབ་མཐའ་དེ་བཅའ་ཁྲིམས་འདིའི་གཞི་རྒྱུ་རྩའི་ལྟ་བར་བརྒྱུད་ཡོད་པ་རེད།

སྤྱན་གྲགས། <<བཅན་གྱི་ལ་བོད་མའི་བཅའ་ཁྲིམས་>>ནང་ལེའུ་དང་དོན་ཚན་ག་ཚོད་ཡོད་དམ།

བར་རིས། ༡༩༩༣ བཀའ་སྤྱི་གཉིས་ལས་གྲུབ་པའི་བཅའ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ཟིན་ཏེ་སྤྱི་ཚོགས་ཚུང་དང་སློབ་སྟོན་པ་ནམ་པ།

བ་ལགས། བཅན་གྱི་ལ་བོད་མའི་བཅའ་ཁྲིམས་ནང་ལེའུ་བཅུ་གཅིག་དང་། དོན་ཚན་བརྒྱ་དང་བཅོ་ལྔ་ཡོད། དེ་དུས་བསྐྱར་བསྐྱར་བཅོས་ཀྱང་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད། དཔེར་ན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་བོད་མི་མང་ཁྲིམས་བཙུག་ཚོགས་གསར་དུ་འགོ་འཇུགས་ཞུས་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༡ ལོར་

བཀའ་སྟོན་ཁྲི་བ་མི་མང་གིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱུ་ཞུས་པ། དེ་བཞིན་ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ལོར་ཡུལ་ས་མཆོག་ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྐྱེད་བང་མི་མང་གིས་འདེམས་བྱས་པའི་དབུ་ཁྲིད་ཁག་ལ་ཅིས་སྟོན་གནང་བ་སོགས་བསྐྱར་བཅོས་རིམ་བཞུགས་ཡོད་པ་རེད།

སྤྱན་གྲགས་དང་གཡང་འཛོམས། བ་ལགས། ཐུགས་རྗེ་ཆེ། དེད་གཉིས་ཀྱིས་དེབ་དེའི་ནང་དོན་ཤེས་སོང་། སང་ཉིན་ང་ཚོས་འདྲིལ་གྲོགས་ཚོར་བཅན་གྱི་ལ་བོད་མའི་སྤྱི་གཞི་འཇུགས་ལ་བཅའ་ཁྲིམས་ཡོད་པའི་སྟོར་བཤད་ཀྱི་ཡིན།

བ་ལགས། དེ་རིང་གི་རང་སྤྱོད་ཡང་ལེགས་འབྲུབ་བྱུང་སོང་། ད་ཨ་མ་ལགས་དགོང་ཟས་ག་སྤྱིག་ཡིན་མིན་དེས་དང་། གྲོད་ཁོག་ལྟོགས་བྱུང་།

སྤྱན་གྲགས། ལགས་སོ། ཨ་མ་ལགས། ཞལ་ལག་ག་སྤྱིག་ཡིན་ནམ། ཨ་མ་ལགས། ཡིན། ཐུག་གསེལ་བར་ཐེབས་ཨ།།

དང་པོ། ལན་འགྲིག་པ་དེ་འདེམས་དགོས།

༡། ཁྱིམ་ལ་བཞུགས་སྤྱི་ཚོགས་ཞི་བདེ་ལྷིང་འཇགས་ངང་གནས་སྐབས་ཀྱི་ཡོད། (དམ་བཅའ།)

ཁྱིམ་གྱིས་བྱང་བཞུགས་དང་ཞི་བདེ་བསྐྱུན་སྐྱབ། (རྒྱ་མཚན།)

༡) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

༢) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

༣) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་མེད།

༤) དམ་བཅའ་མེད་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག

༢། ང་ཚོའི་བཅའ་ཁྱིམ་གྱི་ལྷ་བ་ནི། བྱམས་བཅེ་དང་། བྱང་བཞུགས་འདྲ་མཉམ་བཅས་ཡིན། (དམ་བཅའ།)

ང་ཚོ་མང་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ལ་ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན། (རྒྱ་མཚན།)

༡) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ཀྱང་། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་མི་འགྲོ།

༢) དམ་བཅའ་དང་རྒྱ་མཚན་གཉིས་ཀ་འགྲིག་ལ། དམ་བཅའ་རྒྱ་མཚན་དུ་འགྲོ།

༣) དམ་བཅའ་འགྲིག་ཀྱང་རྒྱ་མཚན་མེད།

༤) དམ་བཅའ་མེད་ཡང་རྒྱ་མཚན་འགྲིག

གཉིས་པ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་བྲིས།

༡། ཡགོང་ས་མཆོག་ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྒྲིག་པ་བྱང་མེད་མང་གིས་འདེམས་བྱས་པའི་དབུ་ཁྲིད་ཁག་ལ་ཅིས་སྤྱོད་གནད་དགོས་དོན་གང་ཡིན།

༢། བཅའ་ཁྱིམ་ཟིན་བྲིས་ཚོགས་རྒྱུ་ནང་ཚོགས་མི་སྤྱི་དང་སྤྱི་ཡོད་དམ།

༣། བཅའ་ཁྲིམ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྱིམ་ནང་ལེའུ་དང་དོན་ཚན་ག་ཚོད་ཡོད།

༤། ཕྱི་ལོ་ག་དུས་མ་འོངས་བོད་ཀྱི་ཅ་ཁྱིམ་གསལ་བསྐྱུགས་བསྐྱེད་སྤེལ་གནང་བ་རེད།

༥། ཁྱིམ་ཡིན་རུང་དུས་བསྐྱུན་བསྐྱེད་ཞིབ་བྱེད་དགོས་གང་ཡིན།

གསུམ་པ། བྱེད་སྒོ།

བཅའ་ཁྲིམས་དང་སྒྲིག་གཞི་གཉིས་ཀྱི་བར་ལ་མཚུངས་པ་དང་། མི་མཚུངས་པ། དོགས་པ་གང་ཡོད་འབྲི་དགོས།

བཅའ་ཁྲིམས།

སྒྲིག་གཞི།

མཚུངས་པ།

མི་མཚུངས་པ།

དོགས་པ།

༡༩

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་།

༡༩༥༡ ལོར་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་འདི་ཆགས་པ་ནས་བཟུང་། མིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཚད་ལེན་བྱེད་འགོ་ཚུགས་ཡོད།
བརྒྱུད་རིམ་འདིའི་ནང་ཐོབ་ཐང་ཚད་ལེན་ཐད་འགྲོ་སྐྱེད་དང་བསམ་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་སྤྱི་ཚོགས་བྱུང་ཡོད།

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་སྒོར་ལ་གཤམ་གསུམ་རྟུ་མིག་གི་བྱེད་སྒོ་ཁྲིལ་དགོས།		
གཤམ་གྱི་ཡོད་པ།	གཤམ་འདོད་པ།	གཤམ་རྟོགས་བྱུང་བ།

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱབས།

ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་སྤྱི་འཇམ་སྤྱི་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་རྒྱུ་ལོ་ ༡༩༤༥ ལོར་འཇམ་སྤྱི་དམག་ཆེན་གྱི་ཁྲུལ་ཁབ་ཆེ་
ཁག་ཁག་གིས་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱུ་ཚོགས་དབུ་འཛུགས་ཀྱིས་བཙུགས་པ་དང་། ལོ་ ༡༩༤༨ ལོ་ ༡༢ ཆེས་ ༡༠ ཉིན་པ་རྒྱ་
མིའི་རྒྱལ་ས་**པེ་རི་མིར་** (Paris) ཆོག་པའི་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱུ་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་ཁྲབ་ཆོག་ཆེན་ཐོག་**འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་**
ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱབས་ (Universal Declaration of Human Rights) བསྐྱབས་ཡོད། དེ་ནི་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱུ་ཚོགས་
ཀྱིས་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་གནད་དོན་ཆེད་གཞུང་སྤྱི་ཐོན་པའི་བྱས་རྒྱུ་ཞིག་ཡིན།

འཇམ་སྤྱི་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་སྐབས་རྒྱུ་ཁབ་པན་ཚུན་དབར་དམག་འབྲུག་ཆབས་ཆེན་བྱུང་བ་ལས་འགྲོ་
བ་ཡོངས་ལ་འཆོ་བ་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་བྱུང་བར་ངོ་རྒོལ་དང་། མ་འོངས་བར་དེ་ལྟར་མི་ཡོང་བའི་ཆེད་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་
ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱབས་བསྐྱབས་ཡོད།

ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱགས་དེའི་ནང་གཞི་རྒྱུ་ཆའི་ཁྲིམས་ལུགས་ཅ་འདྲིན་
ཡིག་ཆ་ལེན་སྲུང་ཅུ་ཡོད་པ་དང་། ཡུལ་དུས་གནས་བབ་གང་དུ་ཡང་དཔལ་
འབྱོར་དང་། སྤྱི་ཚོགས། ཆབ་སྲིད། རིག་གཞུང་། **སྤྱི་དམངས་ཐོབ་ཐང་** (Civil
Rights) བཅས་ནི་ཀུན་ལ་ཁྲབ་པ་དང་། ལྷན་སྦྲེས་སུ་ཡོད་པ། དབྱེ་འབྱེད་མེད་
པ། བན་ཚུན་འབྲེལ་བ་དམ་ཐབ་ཡོད་པར་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད།

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱགས་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་
ཚོགས་ཀྱི་**རྒྱལ་ཚོགས་ཚོགས་ཆེན་** (General Assembly) ཀྱིས་མོས་མཐུན་
བྱས་པ་ཞིག་ཡིན། གླུ་བས་དེར་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ནང་ཚོགས་མི་
གངས་ ༥༦ ཡོད་པ་ལས། ཚོགས་མི་ ༤༩ ལས་མོས་མཐུན་བྱས་པ་དང་།
ཚོགས་མི་ ༩ ལས་བར་གནས་སུ་བཞུགས་པ། ཚོགས་མི་སྤྱི་ཁྱོད་འོ་སྒྲོལ་
བྱས་མེད།

ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱགས་དེ་ནི་**ཁྲིམས་མཐུན་ཡིག་ཆ**འམ། (Legal
Document) **གྲྭས་དོན་** (Treaty) མོགས་གང་ཡང་མིན་པར་གཙོ་བོ་མཉམ་
འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་མི་ཡོངས་ནས་མཉམ་ཁུངས་ཀྱིས་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་
ཐང་ལ་བརྩི་འཇོག་བྱེད་རྒྱུའི་ཅ་འདྲིན་ནས་ཁས་ལེན་ཞིག་ཡིན།

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་གོ་དོན།

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཞེས་པ་ནི་གཞུང་དང་སྤྱི་གཞུང་ལྟུགས་སུ་ཞིག་གིས་སྤྱོད་མི་དགོས་པར་ང་ཚོ་འགྲོ་བ་མི་ཞིག་
ཡིན་པའི་ཆ་ནས་ཤོ་ཤོ་དང་། རིགས་རྩས། རྒྱལ་ཁབ་མོགས་དབྱེ་བ་མེད་པར་**རང་བཞིན་ལྷན་སྦྲེས་** (Inherent) སུ་ཡོད་
པའི་**ཡོངས་ཁྲབ་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་** (Universal rights) ཞིག་ཡིན།

ཁྲིམས་ལུགས་ཅ་འདྲིན་ཡིག་ཆ་འདི་ནི་བོད་མིའི་ཐོབ་ཐང་འཐབ་ཅོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཁོད་དུ་གསལ་འགངས་ཆེན་པོ་
ཆགས་ཡོད། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱགས་བསྐྱེད་ནས་མི་ལོ་ ༤༠ འཁོར་བའི་རྗེས་ཏེ། ཕྱི་ལོ་
༡༩༤༩ ལོར་རྒྱ་ནག་དམར་ཤོག་གཞུང་གིས་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱགས་ལ་ངོས་འདྲིན་བྱ་བུ་
བྱས་ཀྱང་། དོན་དངོས་སུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ནང་དུ་འཆར་གཞི་དང་དམིགས་ཡུལ་ལྷན་པའི་སྒོ་ནས་བྲག་གཞོན་སྤྱོད་
བྱས་སྒྲི་ཚོགས་གཏན་འབེབས་དང་། དེ་ལག་བསྐྱར་བྱས་དང་བྱེད་བྱས་ཡིན་པ་འཛམ་གླིང་མི་མང་གི་མིག་མཐོང་ལག་
ཟེན་ལྟར་ཆགས་ཡོད།

ཁྱེད་
ཀྱིས་
ཤེས་
སམ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོར་བོད་ནང་
འབྲས་སྤྱངས་དགོན་པའི་དགེ་
འདུན་པ་བཅུ་ཡིས་འགྲོ་བ་མིའི་
ཐོབ་ཐང་གི་ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་
བསྐྱགས་དེ་བོད་བསྐྱར་དང་
ཤིང་དཔར་བརྒྱབས་ཏེ། ཕྱི་
ཚོགས་ནང་འབྲེལ་སྤེལ་བྱས་
པར་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་དེ་ནི་
ལོག་སྤྱོད་པའི་ཡིག་ཆར་ངོས་
འདྲིན་བྱས་ཏེ། ཁོ་ཚོར་ཁྲིམས་
ཐོག་ཉེས་ཆད་བཏང་ཡོད།

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་རྒྱ་འཛིན་ཁག

ཡོངས་ཁྲབ་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་ཁྲིམས་ལུགས་ཅ་འཛིན་ནང་གསལ་བ་བཞིན། ཅ་འཛིན་འདི་དག་ནི་རྒྱལ་སྤྱིའི་འགྲོ་བ་མིའི་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་གཞི་ཅ་ཡིན།

ཁ་བྲལ་ཐབས་མེད་པ། (Inalienable)

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ནི་འགྲོ་བ་མི་དང་ཁ་བྲལ་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན། ཐོབ་ཐང་འདི་ནི་རྒྱུན་ལགའ་ཤས་དང་དམིགས་བསལ་གནད་དོན་ལུང་སྟེ་ཞིག་གིས་དོག་རྩལ་གཏོང་མི་རུང་། གལ་ཏེ་མི་ཞིག་ལ་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ནག་ཉེས་ཡོད་པའི་ཁྲིམས་ཐག་བཅད་ཟིན་ན། མི་དེ་བཙོན་འདུག་གྱིས་དེས་སྐྱབས། དེས་ཁོའི་རང་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་ (Freedom of rights) ཤོར་སྤྱོད། ཡང་སྐྱབས་རེར་འབྱུང་བའི་གཞོད་པ་དང་མིས་བཅོས་པའི་དོན་རྒྱུན་གྱིས་ཇ་དྲག་གི་གནས་སྐབས་བྱུང་བ་དེ་རིགས་ལུང་། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ནི་འགྲོ་བ་མི་ལས་ཁ་བྲལ་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན།

ཁྱེད་
གྱིས་
ཤེས་
སམ།

སྤྱི་དམངས་ཐོབ་ཐང་ཟེར་ན་མིའི་
རིགས་རྩས་དང་། ཚོས་ལུགས་
སོགས་གང་ལའང་བྱད་པར་མེད་
པར་སྤྱི་ཚོགས་ནང་གོ་སྐབས་དང་
ཁྲིམས་ཐོག་ནས་སྤྱད་སྤྱོད་པར་
མཉམ་ཡོད་པ་ལ་གོ་དགོས།

དཔེར་ན། འོས་འཐེན་ཐོབ་
ཐང་དང་། གཞུང་གི་ལས་གནས་
ཐོབ་ཐང་། སློབ་སྦྱང་གི་ཐོབ་ཐང་
འདྲ་མཉམ་ལྟ་བུའོ།

བགོད་མི་སྐྱབ་པ་དང་པན་ཚུན་ལྟོས་བྱུང། (Indivisible and Interdependent)

འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཞེས་པ་ཆ་ཤས་སུ་བགོད་མི་སྐྱབ་པར་པན་ཚུན་གཅིག་ལ་གཅིག་བརྟན་ནས་ལྟོས་བྱུང་ཡིན། ཁྱོད་ཡོངས་ནས་ཐོབ་ཐང་དེ་རིགས་ཡོངས་སུ་སྤྱོད་པར་ཐོབ་ཐང་གཞན་ཞིག་མེད་ན་མེད་ཐབས་ཡིན། དཔེར་ན། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ནང་དུ་བོད་མིའི་སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་དངོས་ཡོད་གྱིས་བསམ་གཞིག་བྱས་ན། དེས་བོད་ནང་ཡོད་པའི་བོད་མི་ཚོའི་དཔལ་འབྱོར་དང་། སྤྱི་ཚོགས། རིག་གཞུང་བཅས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་ལྟོད་ཐུབ། གལ་ཏེ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་མི་ཚོའི་དཔལ་འབྱོར་དང་། སྤྱི་ཚོགས། རིག་གཞུང་བཅས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་དམ་དྲགས་བྱས་ན། དེས་བོད་མི་ཚོའི་སྤྱི་དམངས་ཐོབ་ཐང་ལ་དོག་རྩལ་གཏོང་གི་ཡོད།

དབྱེ་འབྱེད་མེད་པ་དང་འདྲ་མཉམ། (Equal and non-discriminatory)

ཡོངས་ཁྲབ་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་ཁྲིམས་ལུགས་ཅ་འཛིན་ལུང་དང་པོ་དང་གཉིས་པའི་ནང་འགྲོ་བ་མི་ཆང་མ་སྤྱོད་པ་ནས་བཟུང་དབྱེ་བ་མེད་པ་དང་། **མཐོང་འདྲ་མཉམ།** (Equal dignity) ཡོད་པ་གསལ་ཡོད། ཅ་འཛིན་འདི་ནི་རྒྱལ་ཁབ་པན་ཚུན་གྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་ཆེད་སྟོན་ཡིན་པའི་ཆང་མའི་ནང་བཞག་ཡོད།

ཐོབ་ཐང་དང་འགན་འཁུར། (Rights and Obligations)

ཁྱེད་ལ་ཐོབ་ཐང་འདྲ་མཉམ་དགོས་པ་བཞིན་མི་གཞན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་འདྲ་གྲས་བཅི་དང་སྤྱད་སྤྱོད་བྱེད་དགོས།
དཔེར་ན། ཁྱེད་རང་གཞས་དང་ཞབས་བྲོར་དགའ་པོ་ཡོད་ན། དེ་ནི་ཁྱེད་གྱི་ཐོབ་ཐང་ལོས་ཡིན། འོན་ཀྱང་མཚན་མོ་ཉལ་
བའི་དུས་སུ་ཁྱེད་གྱིས་གཞས་སྐད་ཆེན་པོར་གཏོང་བ་དང་། ཀུ་ཙོ་སློག་པ་སོགས་བྱས་ཆེ། དེས་མི་གཞན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་
དོག་རོལ་གཏོང་བས། རང་ཉིད་ཀྱི་འགན་འཁུར་ནི་མི་གཞན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་གནོད་འཆེ་མ་སོགས་བྱེད་དགོས་པ་དེ་ཡིན།

ཆུན་ལགས་ཀྱིས་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་རྣམས་པན་ཚུན་སྤྱོད་བྱས་པའི་དཔེ་མཚན་འདྲིལ་དགོས།

བོད་ནང་གི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དོ་སྣང་།

བོད་ཡུལ་བཅན་བརྒྱུད་བྱས་པ་ནས་བརྒྱུད་ད་བར་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་སོ་སོའི་ཅ་ཁྲིམས་དང་། མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་
ཚོགས་ཀྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་སྤྱི་གཞི། རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཆེད་ཁུངས་ཁག་ཏུ་གསལ་དོན་བཞིན་བོད་མི་ཆོར་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་
རང་དབང་དང་། ཤེས་ཡོན་དང་སྐད་ཡིག་གི་ཐོབ་ཐང་། ཆོས་ལུགས་དད་མོས་རང་དབང་སོགས་རྒྱལ་བཞིན་ཉམས་སུ་
སྤྱོད་བྱས་པའི་ཁོར་ལུག་བསྐྱེད་རྒྱུ་ལས་སྤོངས་སྤེ། བོད་ནང་རྒྱ་སྤྱོད་ (Sinicization) ཀྱི་སྤྱོད་བྱས་འོག་བོད་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་
གནས་སྐབས་ལོ་རེ་བཞིན་རྒྱ་ཆེ་སྤྱོད་བྱས་ཏུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།

སྤྱོད་བྱེད་རང་དབང་།

བོད་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཁྱོད་དུ་བོད་མི་ཆོས་རང་གི་རིག་སྟོབས་དང་ཤེས་ཡོན་ལ་བརྟེན་ནས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་
གཞུག་རྒྱུ་ཆེ་བའི་སྤྱོད་བྱས་ལ་སྤྱོད་བྱེད་དང་ཐེར་འདོན་བྱེད་ཆེད་ཅོམ་དང་། སློབ་གསོ། རྒྱ་སྤྱོད་སོགས་ཐབས་
ལས་སྤྱོད་ཆོག་པ་བརྒྱུད་ནས་སྤྱོད་བྱེད་རང་དབང་ལོངས་སུ་སྤྱོད་ཐབས་བྱེད་བཞིན་ཡོད། དེ་ལ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་
དམིགས་བསལ་གྱི་སྤྱོད་བྱས་དང་དོགས་ཐོན་ནན་པོ་བྱེད་པ་མ་ཟད། དྲ་རྒྱའི་ཁོར་ལུག་ཆ་ཆར་གཞུང་གི་སྐྱེད་འཛིན་
འོག་བཅུག་སྤྱོད་བྱས་པ་སྤྱོད་བྱེད་རང་དབང་ལ་དོག་རོལ་གཏོང་བཞིན་ཡོད།

ཆོས་ལུགས་དད་མོས་རང་དབང་།

རྒྱ་གཞུང་གིས་དུས་རྒྱུས་དུ་སྤྱོད་བྱས་དང་ལག་བསྟར་གཉིས་ཀ་ནས་བོད་མི་ཆོའི་སེམས་ནས་ཡགོངས་མཚོགས་
ལ་དད་པ་དང་དམ་ཆོག་མེད་པ་བཟོ་རྒྱུའི་དམིགས་ལུས་དེས་ཅན་ཞིག་བརྒྱུད་ཡོད་པ་མ་ཟད། བོད་མི་ཆོའི་ཆོས་སྤྱོད་སོགས་
ཀྱི་འདུ་འཛོམས་དང་། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་བྱེད་སྤྱོད་ཆོས་དཔེ་འབྲེམས་སྤེལ་དང་འདོན་སྤྱོད་སོགས་ལ་བཀག་སྡོམ་བྱེད་པ།

ཆོས་ཕྱོགས་ཀྱི་སྐྱེ་མ་དང་སློབ་དཔོན་བསྟན་ཚུལ་ལ་སོགས་ཐེ་གཏོགས་ནས་པོ་བྱེད་པ། བྱང་པར་དུ་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་སྤྱུལ་སྤྱིའི་ཡང་སྤྱི་དོས་འཛིན་བྱེད་ཕྱོགས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ལ་དོ་དམ་རྒྱ་ཆེར་བྱེད་བཞིན་ཡོད་ཅིང་། ཡགོང་ས་རྒྱ་ལའི་སྐྱེ་མའི་ཡང་སྤྱི་ཐད་ལའང་ཐེ་བྱས་བྱེད་འགོ་བཙུགས་ཡོད།

ཤེས་ཡོན་དང་སྐད་ཡིག་གི་ཐོབ་ཐང་།

རྒྱ་ནག་གཞུང་ལ་མཚོན་ན་ཤེས་ཡོན་ནི་དམར་ཤོག་ཚོགས་པ་བྱེད་བསྐྱགས་དང་དམར་ཤོག་ཚོགས་པའི་དབང་ལུགས་སྤྱི་བཏུན་བཟོ་བའི་དགོས་པ་སྤྱི་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་ལག་ཆ་གཙོ་བོ་དེ་ཡིན། རྒྱ་གཞུང་གིས་རང་གི་ཅ་ཁྲིམས་དང་མི་རིགས་རང་སློང་ཟེར་བའི་བཅའ་ཁྲིམས་སོགས་སྤྱི་གཙུག་ཉུང་མི་རིགས་ཚོར་རང་གི་ཤེས་ཡོན་ལམ་ལུགས་གཏན་འབེབས་དང་སྐད་ཡིག་དང་ལུས་སློབ་གོམས་གཤེས་རྒྱ་ནས་འཛིན་དར་སྤེལ་གཏོང་རྒྱུའི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་ཅེས་འཁོད་ཡོད།

འོན་ཀྱང་དེ་ལས་ཐོག་མེ་རྒྱ་སྤྱི་ཀྱི་སྤྱི་བྱས་རྒྱ་སྤྱི་བྱས་པ་བརྒྱུད་བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་དང་སྐད་ཡིག་སྤྱི་བྱས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལའང་ཅེས་མེད་དོན་ལྟེན་ཆེས་ཆེར་གཏོང་བཞིན་ཡོད། བོད་ནང་གི་ཤེས་ཡོན་གྱི་ལམ་ལུགས་ཡོངས་རྫོགས་རྒྱ་གཞུང་གི་སྤྱངས་འཛིན་འོག་དུ་བཅུག་པ་དང་། སློབ་གྲྭ་ཁག་གི་བསྐྱབ་གཞིའི་སྐད་ཡིག་རྒྱ་ཡིག་དུ་བསྒྱུར་བ། བོད་ཀྱི་སྤྱི་བཟོ་བྱེད་སློབ་གྲྭ་མང་དག་ཅིག་སྤྱི་བརྒྱག་པ་དང་ལ་ལ་ཐད་ཀར་གཞུང་གི་སྤྱངས་འཛིན་འོག་དུ་བཅུག་པ་མ་ཟད། བོད་ནང་གི་ས་ཁུལ་མང་པོར་དམིགས་བསལ་ཟབ་ཁྲིད་སོགས་ཀྱི་ལས་རིམ་སྤྱི་ཚོགས་སྤེལ་འགོ་བཙུགས་ཏེ་རྒྱུའི་སྐད་ཡིག་དར་སྤེལ་གཏོང་བཞིན་ཡོད།

རིགས་རྒྱས་བསྐྱེད་ལེན་བྱེད་པ། (Collection of DNA)

མིའི་རིགས་རྒྱས་པོན་ཆེན་བསྐྱེད་ལེན་བྱེད་པ་ནི་རྒྱ་ནག་ལ་མཚོན་ན་གནས་ཚུལ་གསར་པ་གང་ཡང་མ་ཡིད། དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་གི་དུས་འགོ་ཅམ་ནས་རྒྱ་ནག་གིས་འཛམ་གླིང་གི་རིགས་རྒྱས་གསོག་ཉར་སྟེ་གནས་ཆེ་ཤོས་དེ་བཅུགས་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་ཉེ་ལམ་བོད་དུ་རིགས་རྒྱས་པོན་ཆེན་བསྐྱེད་ལེན་བྱེད་པ་དེ་ནི་སྤྱི་དང་མི་འབྲུག་སེར་པོ་མོ་དང་ཀན་གཞོན་བར་གསུམ་དབྱེ་བ་མེད་པར་ཆང་མའི་རིགས་རྒྱས་བསྐྱེད་ལེན་བཞིན་འདུག་པས་སློ་འཚབ་ཆེན་པོ་བྱ་ལུས་ཞིག་དུ་གྱུར་ཡོད།

བོད་ནང་གི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཕྱོགས་ཡོངས་ནས་རྩ་བའི་ཆེར་འགྲོ་བཞིན་པར་བརྟེན། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༢༣ ལོར་སྤྱི་ཡང་བོད་མི་གསུམ་གྱིས་བོད་མིའི་སྤྱི་ཡངས་གསུམ་བཅུའི་དུས་བྱོན་ཉེ་མཆོམས་སྤྱི་རང་ལུས་མེར་སྟོག་བཏང་སྟེ་རྒྱ་གཞུང་ལ་ངོ་ཚྏ་བྱས་འདུག་ བོད་ནང་དུ་སྤྱི་བཟོ་བྱེད་རང་དབང་དང་ཞི་བའི་ངོ་ཚྏ་བྱེད་སའི་ཁོར་ལུག་ཅིག་ཅ་བ་ནས་མེད་པར་བརྟེན། རང་ལུས་མེར་སྟོག་གི་ལམ་ནས་ངོ་ཚྏ་བྱས་ཏེ། རྒྱ་གཞུང་གི་གདུག་རྒྱབ་ཆེ་བའི་སྤྱི་བྱས་ཐེར་འདོན་བྱེད་རྒྱ་ནི། བོད་མི་ཚོ་ལྷ་སྟག་ཐབས་ཐད་དུ་གྱུར་བའི་གདམ་ཁ་ཉག་ཅིག་དུ་གྱུར་ཡོད། །

དང་པོ། གཤམ་གྱི་དྲི་བ་ཁག་ལ་ལན་གནད་བསྟུན་རེ་བྲིས།

- ༡། ཅི་འདྲ་ཞིག་ལ་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཟེར།
- ༢། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ཡོངས་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱགས་གང་དུ་བསྐྱངས་ཡོད།
- ༣། རྒྱུ་གང་འདྲ་ཞིག་འབྲུད་ན་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་འོར་མིང།
- ༤། ང་ཚོར་ཐོབ་ཐང་དགོས་པ་བཞིན་ང་ཚོའི་འགན་འབྲི་གང་ཡིན།
- ༥། བོད་མི་ཚོས་བརྒྱུད་ལམ་གང་དང་གང་བརྒྱུད་ནས་རྒྱ་གཞུང་གི་སྲིད་བྱུས་ལ་སློན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

གཉིས་པ། བྱེད་སྒྲུ།

- ༡། བྱེད་ཀྱིས་དེང་སང་གི་གསར་འོག་བསྐྱགས་ནས་འཛམ་གླིང་ནང་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དང་འབྲེལ་བའི་གནས་ཚུལ་ལ་གྲོས་བསྟུར་གྱིས།
- ༢། བྱེད་ལ་ཐོབ་ཐང་ཡོད་པ་བཞིན་ལས་འགན་ཡང་ཡོད། གཤམ་གྱི་དཔེ་རིས་ནང་བཞོད་པའི་ཐོབ་ཐང་ཁག་ལ་སོ་སོའི་ལས་འགན་གང་ཡོད་འབྲི་དགོས།

ཡན་ཤ།	ཐོབ་ཐང་།	ལས་འགན།
༡།	ངས་རང་གི་བསམ་སྒྲུའི་ནང་གང་འཆར་བ་རྣམས་སྤྱི་བའི་རང་དབང་ཡོད།	
༢།	ང་གང་དུ་འགྲོ་འདོད་ཀྱང་འགྲོ་འདུག་གི་རང་དབང་ཡོད།	
༣།	ང་ཚོས་ལྷགས་གང་ལའང་དད་མོས་དང་གྲུས་སྤྲོད་པའི་རང་དབང་ཡོད།	

༣། སློབ་ཕྲུག་རྣམས་ཕྱི་ཚན་དུ་བགོས་ནས་སོ་སོའི་སློབ་ཕྲུག་གི་ཐོབ་ཐང་དང་ལས་འགན་གང་ཡིན་ཐོ་འགོད་གྱིས།

ཡང་།	ཐོབ་ཐང་།	ལས་འགན།
༡།		
༢།		
༣།		
༤།		

༤། བཞུགས་ཀྱིས་སློབ་ཕྲུག་རྣམས་ལ་བོད་ནང་གི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་འཐབ་ཚུད་པ་ཞིག་གི་སྒྲིབ་བཤུད།

གསུམ་པ། རིགས་ལམ།

༡། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དང་། ཐོབ་ཐང་གཉིས་ལ་ཕྱ་འཛོག་རྒྱ་མེད་པའི་ཕྱིར།

༢། རང་དབང་ཡོད་ན། གང་ཅན་ཅན་བྱས་ཆོག་པའི་བྱུང་བའི་ན།

༣། རང་དབང་ཡོད་ན། བདེ་སྲིད་ཡོད་པའི་བྱུང་བའི་ན།

ཕུན་ཤོན།

30

ཡལོང་ས་ཡལྱལ་ས་མགོན་ཏུ་ལའི་ལྷ་མ་སྐྱེད་

བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་

༡། ཡང་སྤྱིང་ངོས་འཛིན་གྱིས་གསེར་ཁྲིར་མངའ་གསོལ་བ།

པར་རིས། 30་ཉ་ སྐྱེ་གོང་མའི་ཡང་སྤྱིང་འབྲུལ་
བྲལ་དུ་ངོས་འཛིན་ཞུས་པའི་ལྷ་མོ་དོན་གྲུབ་ཀྱི་
སྐུ་བར།

ཡལོང་ས་ཡལྱལ་ས་མགོན་ཏུ་ལའི་ལྷ་མ་སྐྱེད་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་ནི། ཕྱི་ལོ་
༡༩34 ལྷ་ 2 ཆོས་ 6 ཉིན་མདོ་སྤྱད་སྟག་འཆར་དུ་སྐྱེ་འབྱུངས་ཤིང་ཐོག་
མའི་མཆོན་ལ་ལྷ་མོ་དོན་གྲུབ་ཅེས་གསོལ། ལྷ་མོའི་ལྷ་མཆོའི་གཟིགས་སྤང་
དང་། ལྷ་མོའི་ཕུང་བསྟན། ཡལོང་ས་མཆོག་གི་མཛད་སྤྱོད་བཅས་ཕྱོགས་
གང་ཐད་ནས་སྐྱེ་གོང་མའི་ཡང་སྤྱིང་འབྲུལ་བྲལ་ངེས་བརྟེན་བྱུང་བ་ལྟར་ངོས་
འཛིན་ཞུས་ཏེ་རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་གདན་བྲངས། ཕྱི་ལོ་ 1934 ལྷ་ 10 ཆོས་
13 ཉིན་རོ་བོ་ཤུ་ལྟ་ཕྱི་ལོ་སྐྱེ་མཁུན་དུ་རྒྱལ་ཆབ་རྩ་སྤྱོད་རིན་པོ་ཆེས་དབུ་
སྐྱ་གཙུག་ཕྱད་བཞེས་ཏེ་མཆོན་ལ་རྩེ་བཅུན་འཇམ་དཔལ་རག་དབང་སྒོ་བཟང་
ཡེ་ཤེས་བསྟན་འཛིན་རྒྱ་མཆོ་སྤྱིང་གསུམ་དབང་སྐྱར་མཆོངས་པ་མེད་པའི་སྤྱེ་
དཔལ་བཟང་པོ་ཞེས་གསོལ། ཕྱི་ལོ་ 1940 ལོ་ལྷ་ 1 ཆོས་ 12 ཉིན་པོ་
བྲང་པོ་ཏེ་ལའི་གསེར་ཁྲིར་མངའ་གསོལ།

2། གསལ་བསམ་སྒྲོབ་གཉེར་གནང་བ།

དགྲུང་ལོ་དྲུག་ནས་བཅུ་གསུམ་རིག་གནས་སྤྱི་དང་ལྷག་པར་གཞུང་ཆེན་བཀའ་པོད་ལྷ་ལ་གསལ་བསམ་སྒྲོབ་གཉེར་
གནང་སྟེ་གདན་ས་སེ་འབྲས་དགའ་གསུམ་ལ་གྲ་སྒྲོར་མཛད་པ་མ་ཟད། དགྲུང་ལོ་ 34 ཐོག་ལྷ་ལྷན་སྒྲོན་ལམ་ཆེན་མོར་
མཁས་པ་སྒྲོང་ཕྱག་འཛོམས་པའི་མདུན་སར་དགེ་བཤེས་ལྷ་རམས་པའི་དམ་བཅའ་འཛོག་གནང་མཛད། དེ་བཞིན་སྐུ་ན་
གཞོན་དུས་ནས་འཛམ་གླིང་གི་གནས་ཚུལ་སྤྱི་དང་། དྲེ་བཅུ་ཆེན་རིག་ལ་ཐུགས་སྤང་ཆེན་པོ་མཛད།

3། ཆོས་སྤྱིང་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་ཐུགས་འགན་བཞེས་པ།

རྒྱ་ནག་གིས་བོད་ལྗོངས་ཡོངས་རྫོགས་བཅན་བཟུང་བྱེད་ལ་ཉེ་བའི་གཉན་འཕྲང་གི་དུས་སྐབས་ཏེ། ཕྱི་ལོ་ 1940
ལོར་བོད་འབངས་ཡོངས་ནས་གསོལ་འདེབས་ཞུས་པ་ལྟར་ལོ་དེའི་ལྷ་ 11 ཆོས་ 12 ཉིན་གངས་ལྗོངས་ཆོས་སྤྱིང་
ལུགས་གཉིས་ཀྱི་མཛད་འགན་ཆ་ཆང་བཞེས། བོད་ཀྱི་གནས་སྤངས་ཡར་རྒྱས་གཏོང་ཆེད་ལེགས་བཅོས་ལས་ཁུངས་

ཆེད་འཇུགས་མཛད་པ་དང་འབྲེལ་བྱ་ནག་གཞུང་དང་གནས་
 ཚུལ་ཞི་འགྲིགས་ཡོང་རེས་སྐབས་བསྟན་ཐབས་མཁས་ཀྱི་
 མཛད་པ་མང་དུ་བསྐྱེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལོར་རྒྱ་ནག་པེ་ཅིང་
 དུ་ཆིབས་བསྐྱར་བསྐྱེད་ཏེ་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གི་འགོ་ཁྲིད་
 མའི་ཅེ་ཏུང་དང་། གཏུ་ཨེན་ལེ་སོགས་མཛུལ་འཕྲད་གནང་། ཕྱི་
 ལོ་ ༡༩༥༦ ལོར་རྒྱ་གར་བྱང་ཆུབ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཚོགས་ཀྱིས་
 བུ་པའི་དབུ་འཁྲིད་ཀྱི་མཆན་མཐོང་ཐོག་གདན་འདྲན་ཞུས་པ་
 ལྟར། སྟོན་པ་ཤུག་ཐུབ་པ་ཟུ་ངན་ལས་འདས་ནས་ལོ་ ༡༩༥༠
 འཁོར་བའི་དུས་བྲན་དུ་རྒྱ་གར་ལ་ཆིབས་བསྐྱར་བསྐྱེད་པའི་དུས་
 རྒྱ་ནག་གི་སྤྱི་ཚོགས་གཏུ་ཨེན་ལེ་དང་། རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་
 རུའི་ལྷན་དུ་བོད་ནང་རྒྱ་དམར་གྱི་བྱ་སྤྱོད་ངན་པ་རྣམས་མཆོམས་
 འཛིག་ཡོང་བའི་བཀའ་ཚོལ་གནང་།

བར་རིས། ༡༠་༡ བོད་འབངས་ཡོངས་ནས་གསོལ་འདེབས་ཞུས་
 པ་ལྟར་ལོ་དེའི་ཟླ་ ༡༡ ཚེས་ ༡༢ ཉིན་གངས་ལྷོངས་ཆོས་སྤྱི་
 ལུགས་གཉིས་ཀྱི་མཛད་འགན་ཆ་ཆང་བཞེས།

བར་རིས། ༡༠་༢ སྟོན་པ་ཤུག་ཐུབ་པ་ཟུ་ངན་ལས་འདས་ནས་ལོ་
 ༡༩༥༠ འཁོར་བའི་དུས་བྲན་དུ་རྒྱ་གར་ལ་ཆིབས་བསྐྱར་བསྐྱེད་
 པའི་སྤྱི་བུ་པ་དང་།

༤། བཅན་ཕྱོལ་དུ་ཐེབས་དགོས་བྱུང་བ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ཟླ་ ༣ ཚེས་ ༡༠ ཉིན། རྒྱ་དམར་གྱིས་བཅན་འཇུག་གི་བྱ་ངན་རིམ་བར་སྐུལ་བ་དང་། ལྷག་པར་ཕྱི་
 ཚུལ་དུ་ཡགོང་ས་མཆོག་དམག་ཁང་དུ་གཟིགས་མོར་གདན་འདྲན་ཞུ་ཞུས་ཀྱི་རྣམ་པར་བརྟུན་ཏེ། རོན་དངོས་སུ་སྤྱི་བྱུར་
 གཞི་འཛུགས་བཅུ་ལྔ་འཆར་ཡོད་པའི་གནས་ཚུལ་བོད་མི་ཆོས་གསལ་པོ་ཞེས་པས། བོད་རང་དབང་སྐྱེར་ལངས་ཀྱི་རུལ་
 སྟོན་གཞི་རྒྱ་ཆེན་པོ་བྱས་པ་དང་། བོད་ཀྱི་འཕམ་ལུགས་བདེ་དོན་ལ་དགོངས་ནས་ཟླ་ ༣ ཚེས་ ༡༢ ཉིན་གྱི་དགོང་མོ་
 ལྷ་ས་ནས་བོད་ལྗོངས་ཕྱོགས་སུ་ཆིབས་བསྐྱར་གནང་རྒྱུ་ལ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་མི་ཆོས་ལས་འདས་པའི་བྲག་གཞོན་བྱས་

པར་བརྟེན། རིམ་གྱིས་རྒྱ་གར་དུ་ཞབས་སོར་འཁོད།

༥། བཅན་ཁྱོལ་དུ་ཐེབས་མེས་བོད་ཀྱི་འབྲུལ་ཕྱགས་ཀྱུན་ལ་དགེ་བའི་མཛད་པ་རྒྱ་ཆེར་བསྐྱངས་ཚུལ།

བཅན་ཁྱོལ་ལ་ཐེབས་པའི་ལམ་བར་དུ་ལྷན་ཅི་རྒྱུ་དུ་གནས་སྐབས་ཀྱི་གཞུང་བཅུགས་ཏེ་གསལ་བསྐྱགས་བསྐྱངས་པ་དང་། རྒྱ་གར་དུ་ཐེབས་ཏེ་མ་སུ་རི་ནས་བོད་གཞུང་གི་བྱེས་འབྱོར་གཞུང་ཞབས་ཆེ་ཕྱ་ལྷན་འཛོམས་ཐོག་ལྷན་ཁང་ལྷ་གསར་འཛུགས་ཀྱི་ལས་བཀོས་གནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ལྷ་ ༤ ཆེས་ ༣ ཉིན་སྐབས་དང་པོའི་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་དབུ་བརྟེན། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལྷ་ ༣ ཆེས་ ༡༠ ཉིན་མ་འོངས་བོད་ཀྱི་རྩ་ཁྲིམས་ཟིན་བྲིས་གསལ་བསྐྱེད་གནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༣ ལྷ་ ༡༠ ཆེས་ ༡༠ ཉིན་བོད་ཀྱི་མང་གཅོམ་རྩ་ཁྲིམས་རིན་པོ་ཆེ་ཐོག་མར་འབྲེམས་སྤེལ་གནང་བ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༣ ལྷ་ ༣ ཆེས་ ༡༡ ཉིན་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་གསར་འཛུགས་མཛད་པ་སོགས་བོད་ཀྱི་འབྲུལ་ཕྱགས་ཀྱུན་ལ་དགེ་བའི་གནད་དུ་གཟིགས་ཏེ་མིང་དོན་མཚུངས་པའི་མང་གཅོམ་ལམ་ལུགས་ཤིག་ཡོང་ཐབས་ལ་འབད་གནང་བས། ད་ཆ་འཛིན་སྐྱོང་དང་། ཁྲིམས་ལུགས་དབང་འཛིན། ཁྲིམས་བཟོ་བཅས་མང་གཅོམ་ཀ་བ་གསུམ་ལྷན་གྱི་འོ་སོ་ཡོངས་སུ་ཆང་བའི་འཛིན་སྐྱོང་གི་སྒོམ་གཞི་ཞིག་ཆགས་ཡོད།

སྐབས་དེའི་བྱིས་པ་ཆོ་ནི་བོད་ཀྱི་མ་འོངས་པའི་བདེ་ཐབས་ལ་འགན་འཁུར་བའི་མི་རབས་གསར་པ་ཡིན་པས། ཏ་ཅང་གལ་ཆེན་དུ་དགོངས་ཏེ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ལྷ་ ༣ ཆེས་ ༣ ཉིན་མ་སུ་རི་གཏན་སློབ་དབུ་འབྱེད་གནང་བ་དང་། བྱིས་སུ་རྒྱ་གར་དང་བལ་ཡུལ། འབྲུག་བཅས་སུ་བོད་ཕྱག་ཆོར་ཤེས་ཡོན་སློབ་པའི་སློབ་གྲྭ་འཛུགས་ཐབས་ཅི་དགེ་ལ་ཐུགས་སྐྱོང་མཛད་དེ་སློབ་གྲྭ་གངས་དབུ་བཅུར་ཉེ་བ་གསར་འཛུགས་གནང་། དེ་བཞིན་ས་དགེ་བཀའ་རྒྱུད་ཐོན་དང་བཅས་པའི་རིས་མེད་དགོན་སྡེ་དང་། ལྷན་ཅིས། ལྷོས་གར། ལག་ཤེས་སོགས་ཆེད་སྐྱོང་བྱ་ཡུལ་རིག་གཞུང་བརྟེན་གནས་ཁང་མང་པོ་བཅུགས་པ་དང་། སྐབས་དེར་བཅན་ཁྱོལ་དུ་གྲར་བའི་བོད་མི་རྣམས་ཀྱི་འཚོ་ཐབས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་སེལ་ཆེད་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ལྷ་ ༡༣ པར་རྒྱ་གར་སྤྱོད་སྤྱོད་སུ་སྤེལ་གོ་བ་གཞིས་ཆགས་ཐོག་མར་བཅུགས་ཤིང་རིམ་བཞིན་རྒྱ་གར་དང་བལ་ཡུལ། འབྲུག་སོ་སོར་བཟོ་གཞིས་ཁག་དུག་ཅུ་ཅུ་བཅུགས་གནང་མཛད་དེ། འབྲུལ་ཕྱགས་ཀྱུན་ལ་བོད་ཀྱི་རྩ་དོན་ཐད་ནས་པ་ཆེན་པོ་ཐོན་རིམ་པའི་མཛད་པ་རྒྱ་ཆེར་བསྐྱངས། མདོར་ན་བཅན་ཁྱོལ་བོད་མིའི་སྤྱི་གས་འཛུགས་དང་། སློབ་གྲྭ་དགོན་སྡེ། གཞིས་ཆགས་སོགས་ཀྱི་རྒྱང་གཞི་བརྟན་པོ་བཅུགས་ཏེ། ད་ལྟའི་བར་བོད་ཀྱི་མི་དོན་དང་འཛིན་སྐྱོང་། དཔལ་འབྱོར། རིག་གནས། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱུན་ལ་ལེགས་བཅས་དང་གོང་འཕེལ་ཡོང་བར་བཀའ་དྲིན་གཞལ་དུ་མེད་པའི་མཛད་པ་རྒྱལ་ཆེན་བསྐྱངས་ཡོད།

༦། འཛམ་གླིང་ཞི་བདེར་སྤྱན་པའི་མཛད་པ་བསྐྱངས་དང་སྐྱོང་བཞིན་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༧ ལོ་ནས་ཡུ་རོབ་དང་འཛམ་གླིང་ཤར་ཁུབ་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ལ་ལན་མང་ཆེབས་བསྐྱར་གནང་སྟེ།

ཀྲུལ་སྤྱིའི་གནད་ཡོད་སྲིད་དོན་མི་སྣ་དང་། འཛམ་གླིང་ཚོས་
བརྒྱུད་ཁག་གི་དབུ་ཁྲིད་ནམ་པ། ཚན་རིག་མཁས་ཅན།
དཔལ་འབྱོར་མཁས་ཅན། སྤྱི་ཚོགས་ཉམས་ཞིབ་པ་སོགས་མི་
རིགས་འབྲམ་མིན་གྱི་གྲགས་ཅན་མི་སྣ་ཉ་ཅང་མང་པོར་མཛུམ་
འཕམ་གྱིས་གསུང་གི་བདུད་ཅི་བསྐྱེད་གནང་མཛད། རིམ་
བཞིན་ཁོང་གི་མཚན་སྟན་འཛམ་གླིང་ཡོངས་སུ་བྱུང་། ཕྱི་ལོ་
༡༩༩༩ ལོར་ལོ་རྒྱུད་ཞི་བདེའི་གཞུངས་རྟགས་འབུལ་བཞེས་
བསྐྱུངས་པ་དང་། འཛམ་གླིང་སྤྱི་འགོ་ཡོངས་ཀྱིས་ཁོང་ལ་
ཞི་བདེའི་དེད་དཔོན་ཆེན་མོའི་མཚན་གནས་དང་ཆེ་བསྟོད་གྱི་
མེ་ཉླ་སྤུལ་བས། བོད་མི་རིགས་ཅན་མ་ཟད་འགོ་བ་མིའི་
རིགས་ཀྱི་འདས་དང་ད་ལྟའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་མིའི་རིགས་ཞི་
བདེའི་ལམ་དུ་འགྲིད་པའི་རྒྱལ་མཚན་སྟན་གྱི་གདུགས་
དཀར་དགུང་དུ་འདེགས་པར་མཛད།

པར་རིས། ༡༩༩༩ ལོ་རྒྱུད་ཞི་བདེའི་གཞུངས་རྟགས་འབུལ་བཞེས་
བསྐྱུངས་པའི་སྤྱི་པར།

༡། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དཀའ་ངལ་སེལ་སྐྱད་དབུ་མའི་ལམ་སློལ་ བཏོད་གནང་བ།

ཡལོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་བོད་རྒྱུའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དཀའ་སྟོབས་ཞི་བའི་ལམ་ནས་སེལ་སྐྱབ་པའི་
ཆེད་དབུ་མའི་ལམ་སློལ་བཏོད་གནང་བ་རེད། དེ་ནི་བོད་མི་ཚོས་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་ཀྲུལ་ཁབ་ཀྱིས་དབང་སྐྱུར་
བའི་བོད་ཀྱི་ད་ལྟའི་གནས་བབ་ཁས་ལེན་མི་བྱེད་པ་དང་། ཡང་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དོན་དམ་བཅའ་ཡིན་པ་དེ་ཡང་ཚུད་
སྤང་མི་བྱེད་པར་དེ་གཉིས་ཀྱི་དབུས་ཏེ། རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་ཀྲུལ་ཁབ་ཀྱི་སྒྲོམ་གཞིའི་ནང་ཆོལ་གསུམ་བོད་
རིགས་ཡོངས་ཚོགས་ལ་མིང་དོན་མཚུངས་པའི་རང་སྲིད་རང་སྤྱོད་ཞིག་ཐོབ་ཐབས་བྱ་རྒྱུའི་སྲིད་བྱུས་ཤིག་ཡིན།

དེ་ཡང་བོད་མིའི་ཕྱོགས་ནས་བརྗོད་ན། བོད་ཀྱི་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་། མི་རིགས་ཀྱི་དོན་འཛིན་བཅས་མི་ཉམས་
རྒྱུན་འཛིན་དང་། སྤྱད་སྤྱོད་བྱེད་སྐབས་པ། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་བརྗོད་ན། ཀྲུལ་ཁབ་ཀྱི་བདེ་འཇགས་དང་། མངའ་ཁོངས་
གོང་བྱ་གཅིག་སྤྱིལ་སྤྱད་སྤྱོད་བྱེད་སྐབས་པ། དེ་བཞིན་ཁྲིམ་མཆོས་ཀྲུལ་ཁབ་ཁག་དང་ཕྱོགས་གསུམ་པས་བརྗོད་ན། ས་
མཚམས་ཁག་ཏུ་ཞི་བདེ་སྤྱིང་འཇགས་དང་། ཀྲུལ་སྤྱིའི་འབྲེལ་ལམ་ཁག་ཞི་བའི་སློ་ནས་བྱེད་སྐབས་པ་ཡོང་རྒྱ།

དེ་ལྟ་བུའི་དབུ་མའི་ལམ་གྱི་བྱུང་རིམ་ནི། ཡལོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་སྤྱི་ལོ་ནས་དཔོན་པོ་

པར་འཁོར་ཡོད་ཀྱང་། དེ་འབྲེལ་བརྒྱུ་ཁ་གཅིག་གཅོད་ཀྱིས་ཐག་གཅོད་མ་གནང་བར་ལོ་རབས་བདུན་ཅུ་པའི་འགོ་སྟོད་
 ཅམ་ནས་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་གཙོ་ཚོགས་གཞོན་དང་། བཀའ་འགན་འབྲེལ་ཆགས་མཁུངས་ཀྱི་
 ཡངས་པའི་ཤེས་སྤྱོད་ཅན་མང་པོར་བཀའ་བསྟར་དང་། དགོངས་འཆར་བསྟར་བཞེས་རིམ་པར་གནང་ཡོད་པ་ལྟར། ཕྱི་ལོ་
 ༡༩༥༩ ལོར་སྐབས་དེའི་རྒྱ་དམར་གྱི་དབུ་ཁྲིད་ཉེར་ཞེས་པའི་གིས་ཡགོང་ས་ཡུལ་པས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ནས་བོད་
 རང་བཅོམ་ཅོད་སྒྲུབ་མ་གནང་ན། དེ་མིན་གྱི་གནད་དོན་ཐམས་ཅད་གྲོས་མོལ་གྱི་ལམ་ནས་ཐག་གཅོད་གནང་ཆོག་ཅེས་
 དོན་སྟོང་ལྷན་པའི་གྲོས་འགོ་འདོན་སྐབས། ཡགོང་ས་ཡུལ་པས་མགོན་ཆེན་པོས་དེ་སྟོན་ནས་པན་ཚུན་གཉིས་སྟན་གྱི་
 དགོངས་བཞེས་གནང་བཞིན་པ་དང་གཅིག་མཐུན་ལྟ་བུ་བྱུང་སྟབས། དེ་འབྲེལ་མཐུན་ཕྱོགས་ཀྱི་བདེ་ལན་གནང་སྟེ་
 བོད་རྒྱལ་ཞི་མོལ་གནང་རྒྱུར་མོས་མཐུན་ཐག་གཅོད་མཇུག་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ཕྱི་ཟླ་ ༤ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་སི་ཅུས་སི་སྤག་ཏུ་ཡུ་ཤོ་ལོ་གྲོས་ཚོགས་སུ་གསལ་བསྐྱགས་མ་གནང་གོང་།
 བཞུགས་སྐྱར་དྭ་རམ་ས་ལར་ཕྱི་ཟླ་ ༤ ཚེས་ ༤ ཉིན་བཞིའི་རིང་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་པ་དང་། བཀའ་སྟོན་ལྷན་
 པ། གཞུང་ཞབས། བོད་མིའི་སྟོད་སྐྱར་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་ས་གནས་འགོ་འདྲིན་དང་མི་མང་འཐུས་མི། གཞུང་འབྲེལ་མ་
 ཡིན་པའི་ཚོགས་པ་ཁག་གི་སྤྱུ་ཆ་བ། བོད་ནས་གསར་དུ་འབྱོར་བའི་འཐུས་མི། དམིགས་བསལ་མགོན་འབོད་གནང་བའི་
 མི་སྣ་བཅས་ཡོད་པའི་དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཆེན་བསྟར་བསྐྱོང་ཐོག་གོ་བསྟར་སྐྱུང་བ་འདྲ་གནང་མཐར་ཆད་མས་གོང་
 གསལ་གྲོས་འཆར་ལ་མོས་མཐུན་རྒྱུ་སྤྱོད་ཞུས་ཡོད།

གྲོས་འཆར་བཏོན་ནས་དུན་ཡུན་ལོ་ཤས་ཕྱིན་ཡང་རྒྱ་གཞུང་ནས་བཟང་ཕྱོགས་ཀྱི་བདེ་ལན་མ་བྱུང་བར་བརྟེན་
 སྐྱར་ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ དང་ ༡༩༥༡ ལོར་ཡགོང་ས་ཡུལ་པས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་བོད་ཀྱི་ཅ་དོན་སྤྱབ་ཕྱོགས་
 ཀྱི་ཐབས་ལམ་གང་ལེགས་བོད་རྒྱལ་ཞི་མོལ་མི་མང་གིས་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྟུན་ལམ་ནས་ཐག་གཅོད་དགོས་པའི་
 ལམ་སྟོན་ཐེབས་པ་བཞིན། སྟོན་འགྲོའི་བསམ་ཤོག་བསྟར་ལེན་སྐབས་བསམ་ཤོག་བརྒྱུ་ཆ་ ༤༢ བཀའ་བསམ་མང་མོས་
 ཐག་གཅོད་འོས་བསྟར་མ་དགོས་པར་དབུ་མའི་ལམ་དང་། ཡང་ན་རྒྱལ་སྤྱི་དང་རྒྱ་ནག་གི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འགྱུར་འགྲོས་དང་
 བསྟུན། དུས་ནས་དུས་སུ་ཡགོང་ས་མཆོག་གིས་ཐག་གཅོད་གང་གནང་ལ་རྒྱུ་སྤྱོད་ཞུ་རྒྱུ་ཡིན་ཞེས་གསལ་བ་ལྟར། དེ་
 དོན་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་ ༡༩༥༡ ཕྱི་ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་སྤྱི་མོས་གྲོས་ཆོད་ཀྱི་ལམ་ནས་སྟན་
 གསལ་ཞུས་པར་མི་མང་གི་བསམ་འཆར་དང་། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་མོས་གྲོས་ཆོད་ཀྱི་ལམ་ནས་གཏན་ལ་ཐབ་ཡོད།

༡། ཐུགས་བསྐྱེད་དམ་བཅའ་བཞི།

སྤྱི་ནོར་ཡགོང་ས་ཡུལ་པས་མགོན་ཏུ་ལའི་རྣམ་སྤྱོད་ཐེང་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་ནས་ཁོང་གི་སྤྱི་ཆའི་ནང་གཡོལ་
 ཐབས་མེད་པའི་མཇུག་འགྲོ་བཞི་འཕུགས་བསྐྱེད་དམ་བཅའ་བཞི་ནི།

དང་པོ། ཁོང་ཉིད་འགྲོ་བ་མི་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། འགྲོ་བ་མིའི་རྒྱུད་ཀྱི་བཟང་སྤྱོད་གོང་མཐོར་སྤེལ་ཐབས་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན་
ཞིང་། དེ་ནི་མི་སྦྱེར་དང་། ཁྲིམ་ཚང་། སྤྱི་ཚོགས་བཅས་སུ་བདེ་སྤྱོད་འབྱུང་བའི་གཞི་རྩ་ཡིན་པར་བཞེད།
གཉིས་པ། ཁོང་ཉིད་ཚོས་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། ཚོས་ལུགས་པན་ཚུན་བར་མཐུན་འབྲེལ་གོང་མཐོར་གཏོང་རྒྱུ་དེ་
ཡིན་ཞིང་། ཚོས་ལུགས་འབྲེལ་མིན་ལ་ལྟ་བ་དང་གྲུབ་མཐའ་འབྲེལ་མིན་ཡོད་ཀྱང་། བྱམས་པ་དང་། བརྟེན་བ། བཟོད་
སྒོམ། ཚོག་ཤེས། ཚུལ་ཁྲིམས་བཅས་ཀྱི་བསྐྱབ་བྱ་ཉམས་སུ་ལེན་པར་ཚོས་ལུགས་ཚང་མ་གཅིག་མཚུངས་
ཡིན་པ་མ་ཟད། མི་ཚེ་བདེ་སྤྱོད་ཀྱི་ལམ་དུ་འབྲིད་པའི་རྒྱས་པའང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་པར་བཞེད།
གསུམ་པ། ཁོང་ཉིད་བོད་མི་ཞིག་ཡིན་པ་དང་རྒྱ་ལའི་སྤྱ་མའི་མཚན་གནས་ཡོད་པ། ལྷག་པར་དུ་བོད་བྱི་ནང་དུ་ཡོད་པའི་
བོད་མི་སེར་སྤྱི་ཡོངས་ཀྱིས་ཡིད་ཆེས་སྒོ་གཏད་ཆེན་པོ་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པའི་ཆ་ནས། བོད་ཀྱི་རྩ་དོན་ལ་ཐུགས་
ཁུར་དང་། བཅན་འོག་ལ་གནས་པའི་བོད་མི་ཚོའི་རང་དབང་གི་མགིན་ཚབ་པ་ཞིག་གནང་རྒྱུ་དེའང་ཁོང་གི་
འགན་ཁུར་ཡིན་པར་བཞེད།
བཞི་པ། ཁོང་ཉིད་རྒྱ་གར་གནའ་རབས་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་རྗེས་འབྲངས་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། རྒྱ་གར་གྱི་གནའ་བོའི་
སེམས་ཁམས་རིག་པ་དང་། ཚད་མའི་ནམ་གཞག་ ལྟ་བུའི་དང་འབྲེལ་བའི་སྒོམ་སྒྱུབ། ཚོས་ལུགས་དང་མ་
འབྲེལ་བའི་སྤྱོད་བཟང་བཅས་དེང་གི་ཤེས་ཡོན་ལམ་ལུགས་དང་མཉམ་སྦྲེལ་གྱིས་རྒྱ་གར་ནང་བསྐྱར་གསོ་བྱས་
ཏེ། བྱམས་བརྟེན་ལྷན་པའི་འཛམ་གླིང་ཞིག་འཛུགས་སྒྲུབ་བྱེད་ཐུབ་པར་ངོས་འདོན་གནང་གི་ཡོད་པ་བཅས་སོ། །

དང་པོ། ལན་གནད་བསྐྱུས་རེ་གིས།

- ༡། ཡལོང་ས་ཡུལ་ས་མགོན་སྐྱེ་བའི་བུ་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་ལོ་ག་དུས་ཡུལ་གང་དུ་སྐྱེ་འབྱུངས་སམ།
- ༢། ཡལོང་ས་ཡུལ་ས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལོར་རྒྱ་གར་བྱང་ཆུབ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཆོག་གིས་གནད་འདི་ལྟར་དགོས་དོན་གང་ཡིན།
- ༣། ཡལོང་ས་ཡུལ་ས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ང་ཚོ་ལ་བཀའ་དྲིན་ཆེན་པོ་ཡིན་པའི་རྒྱ་མཆན་ལྟ་བུ་གིས།
- ༤། ཡལོང་ས་ཡུལ་ས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་ལོ་ག་དུས་རྒྱ་མཆན་ཅིའི་ཕྱིར་རྒྱ་གར་དུ་བཅན་བྱོལ་ལ་ཕེབས་དགོས་བྱུང་།

གཉིས་པ། བྱེད་སྒྲིལ།

- ༡། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལྷ་ ༣ ཆེས་ ༡༠ ཉིན་བོད་མིས་རང་དབང་སྐྱེར་ལངས་ཀྱི་རམ་སྐྱོན་སྐོར་གཏམ་བཞིན་མདོར་བསྐྱུས་ཤིག་འབྲེལ་དགོས།
- ༢། ཡལོང་ས་མཆོག་གི་བཀའ་སློབ་གནད་བསྐྱུས་ཤིག་བཟུས་ཏེ། རང་དོན་འབྲེལ་བཞིན་དང་སྦྲུང་པར་དུ་སྦྱོར་དགོས།
- ༣། ཡལོང་ས་མཆོག་འཇམ་གླིང་གི་གྲགས་ཅན་མི་སྣ་ཁག་དང་མཇམ་འཕྲད་གནད་བའི་པར་འབྲི་དེབ་ནང་སྦྱོར་དགོས།
- ༤། རྒན་ལགས་ཀྱིས་ཡལོང་ས་མཆོག་གི་མཇམ་ནམ་དང་འབྲེལ་བའི་སློབ་བརྒྱན་སྦྱོར་དགོས།

༣༡ ལྷན་གཞིགས་ལ་ཁ་ཆེན་སྐྱེད་བཅུ་པ་མཆོག

[illegible]

ཡི་ཤུལ་རྩེ་མཉམ་ཁེ་མཉམ་ཡེ་ཤི་ལྟོ་མཉམ་ཁེ་མཉམ་ཡེ་ཤི་གཤེག་ཡི་ཤུལ་འཕམ་འབྲུག་ཡི་ཤི།

သုတေသနရလဒ်များအသံဖွဲ့

༡༧། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་བོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་ཆོས་ལུགས་གོང་འཕེལ་
དང་། ལྷག་པར་དུ་བོད་མིའི་ངོ་བོ་སྤངས་སྤྱོད་ཆེད་ཆབ་སྲིད་དང་། རིག་གཞུང་།
དཔལ་འབྱོར་ཐོག་སྤྱད་པ་འཛེམས་མེད་སྟོན་མཁན་འགྲན་རྒྱ་ལུ་བའི་ཉི་
ཟླ་ཉལ་འཁོར་ལྷུ་ལ་ཡལ་སྤྱས་གཉིས་ཡིན།

མེད་ཚན་འདི་ནང་ར་ཆོས་ཡུལ་བ་ཡབ་སྐུ་གཉིས་ལས་ཡབ་
ཆེན་སྐུ་མེད་བཙུ་བ་ཆོས་ཀྱི་ལྷ་མཚན་མཆོག་གིས་ཤོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཆེད་
དུ་མཛད་རྗེས་སྐུ་ཆེད་བསྐྱེད་པ་ལས་མདོར་ཅམ་ཞིག་མེད་སྐུ་ཡིན།

གྲུ་གཞུང་གིས་ཐོད་སར་བཅན་འཛུལ་གྱིས་ཐོད་ཕུལ་དུ་ལས་འགུལ་
 ལྷ་ཆོགས་འོག་ཆོས་དང་རིག་གཞུང་ཐོད་ཆག་ཆེན་པོ་ཅི་ཡུར་ཐེར་འདོན་གྱི་
 ཡིག་འབྲུ་ཁྱི་བདུན་གྱི་སྟན་ཞུ་ཕུལ་བ་དང་། མཉེ་ཅི་ཏུར་གིས་སྟེ་བཞིད་
 བའི་རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་ལས་འགུལ་འོག་ཐོད་གྱི་ཆོས་དང་། རིག་
 གཞུང་། དཔལ་འཕྱོར་བཅས་ཉམས་སྐྱད་ཆབས་ཆེན་བཏང་བ་མ་ཟད།

ལ་ཀུན་གཟིགས་ལ་པར་ཆེན་སྤྱི་མཉམ་པ་མཆོག་གིས་གཙོས་པོད་ཀྱི་གནད་ཡོད་མི་སྣ་མང་པོ་བསད་བཟུང་བཙོན་
བཟུག་བྱས། ཀུན་གཟིགས་མཆོག་བཙོན་ཁྲོལ་ཐོབ་རྗེས་སྤྱི་གཞུང་གིས་གཏོར་བཞིག་བཏང་བའི་པོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཆོས་
རིག་ཉམས་པ་སྤྱར་གསོ་དང་། དུལ་ལྷུང་ཡར་རྒྱས་ཆེད་ཐུགས་འཁུར་ཆེ་བཞེས་གནང་ཡོད།

ཡཔཏ་ཆེན་སྐུ་ཐེང་བཅུ་བ་
ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོན།

འཁྱུངས་ལོ། ༡༩༣༤

འཁྱུངས་ལུལ། བེས་མདོ། མདོ་སྒྲུང།

ཡེ་ཤུ་ལྷན་མགོན་ཆེ་བརྟན།

ཡུམ། བསོད་ནམས་སྒྲོལ་མ།

འདས་ལོ། ༡༩༤༩

རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་ལས་འགུལ།

རིག་གནས་གསར་བརྗེ་ཟེར་བའི་ལས་འགུལ་ནི་རྒྱ་ནག་གྲང་བོན་ཏང་གི་གཙོ་འཛིན་མའོ་ཅི་ཏུང་གིས་སྡེ་འཁྲིད་དེ་རྒྱ་ནག་ཁྱིམ་ཡོངས་སུ་སྤེལ་བའི་ཆིང་བཞི་ཙུ་གཏོར་གྱི་ལས་འགུལ་ཞིག་ཡིན། ཆིང་བཞི་ནི་བསམ་སྒྲུབ་ཆིང་བ་དང་། ལུགས་སྒྲུབ་ཆིང་བ། གོམས་གཤེས་ཆིང་བ། རིག་གནས་ཆིང་བ་བཅས་པར་བརྗོད་ཡོད། ལས་འགུལ་དེ་བོད་དུ་སྤེལ་སྐབས་སྤང་དམག་དམར་པོས་ཆོས་རྒྱལ་སྐབས་ནས་བཞེངས་བའི་གཙུག་ལག་ཁང་དང་། དེའི་ནང་བཞུགས་བའི་ངོ་བོའི་སྐུ་ཉེན། བོད་ས་ཡོངས་ཀྱི་དགོན་པ་དང་དཔེ་ཆ་སོགས་མེར་བསྐྱབས་བཏང་བ་མ་ཟད། མི་སྐྱེར་ལ་དབང་བའི་རྒྱ་ཁྱོར་ཡོད་ཆད་གཞུང་བཞེས་དང་། བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་ཆོས་ལུགས་དང་། རིག་གཞུང་། རྒྱུད་ཡིག་སོགས་ཆིང་བ་བཞིའི་ཁོངས་སུ་བཟངས་ཏེ་གཏོར་སྐྱོན་ཆ་བས་ཆེན་དུ་བཏང་སྟེ་ཕོ་བཅའ་འཛིན་མ་ཉི་མོ་སོགས་སྒྲོ་བ་དང་། བོད་ཡིག་མཐོང་རྒྱ་མཐོང་པར་གྱུར་བའི་ཐུན་ཤེས་དུས་སྐབས་ཤིག་ཤར།

མའོ་ཅི་ཏུང་གི་ཆིང་བཞི་ཙུ་གཏོར་ཟེར་བའི་ལས་འགུལ་དེས་བོད་ཁུལ་དུ་མི་ཤི་བྱིས་སྟོང་དང་། བོད་མིའི་ངོ་བོ་ཙུ་བརྒྱལ་དུ་བཏང་བའི་གོད་ཆག་དང་སེམས་སུ་མ་ཁ་ཆེན་པོ་བཟོས་པ་དེ་ཡ་ཀུན་གཟིགས་ཡ་བཤ་ཆེན་མཆོག་གིས་སྡེ་འཁྲིད་དེ་སྤང་གསོ་མཛད་ཡོད།

༡། བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་སྤང་གསོ་མཛད་པ།

ཡ་ཀུན་གཟིགས་ཡ་བཤ་ཆེན་རིན་པོ་མཆོག་གིས་བོད་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གཙོ་འཛིན་ཞིག་གི་ཐུགས་འགན་བཞེས་ནས་རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་སྐབས་ཉམས་རྒྱུད་དུ་བཏང་བའི་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་སེམས་ནང་གི་མ་ཁ་དང་དད་པ་སྤང་གསོའི་ཆེད་རིན་པོ་མེ་སྐུ་ཉིད་ཀྱི་ཕུ་ཐུང་ཅེར་རྟེན་པ་ཆགས་ཤིང་། ཕྱག་ངར་སྤངས་ཏེ་ཐུན་ཐུག་སྐྱོན་ནང་། ཉན་མཆོན་སྤེལ་ཏེ་ཞིང་འབྲོག་མི་མང་ལ་ཕྱག་

ཁྱེད་ཀྱིས་ཤེས་མཁན།

བཤ་ཞེས་པ་ནི་ལེགས་སྤྱད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིན་ཞིང་། བརྗེ་ཏའི་བསྐྱེད་མིང་ཡིན། བོད་རྒྱུད་དུ་མཁས་པའི་དོན་དུ་འཇུག་ཡེར་ཏེ་ནི་ཞེས་པ་ནི་སོག་རྒྱུད་ཡིན་ཞིང་། བོད་རྒྱུད་དུ་རིན་པོ་མེའི་དོན་དུ་འཇུག་དེ་ནི་རབ་བྱུང་བཅུ་གཉིས་པའི་ཆུ་མུལ་ལོར་བཤ་ཆེན་སྐུ་ཐེང་ལ་པ་སྟོ་བཟང་ལེ་ཤེས་ལ་མཐུ་གོང་མས་ཆེ་བརྟེན་གྱི་མཆོན་གསོལ་བ་ཞིག་ཡིན་པས། དེ་ནས་བཟུང་སྐུ་ཐེང་རིས་ཁྱོན་ལ་བཤ་ཆེན་ཡེར་ཏེ་ནི་ཞེས་འཛིན། བཤ་ཆེན་སྐུ་ཐེང་དང་ཕོ་མཁས་ཐུབ་དགེ་ལེགས་དཔལ་བཟང་ནས་ད་བར་སྐུ་ཐེང་བཅུ་ཁྱོན། དེ་དག་གི་གདན་ས་ནི་གཙང་བཤ་ཤིས་ལྷུན་པོ་ཡིན།

བར་རིས། ༡༩༩༡ མི་མང་ལ་ཕྱག་དབང་གནང་བཞིན་པའི་སྐུ་བར།

དབང་གནང་སྟེ་སེམས་གསོ་དང་དབྱགས་དབྱང་མཛད་ཡོད།

ལྷ་ལྷན་གཙུག་ལག་ཁང་དང་། དགའ་ལྷན། བཟ་ཤེས་ལྷན་པོ། བསམ་ཡས། སེ་ར། འབྲས་སྤངས་སོགས་རིས་མེད་ཀྱི་དགོན་པ་ཉམས་གསོ་དང་། དགེ་འདུན་པའི་འཆོ་རྟེན་ཆེད་སྐྱ་སྒྲེར་གྱི་ཞལ་འདེབས་པོན་ཆེན་གནང་ཡོད།

རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་སྐབས་གཙུག་ལག་ཁང་གི་ལྷ་ཁང་རྣམས་སུ་ཕག་ཚང་དང་། གསང་སྟོང་། བོང་ར། ཏྲ་ར་བཅོས་ནས་རྫོང་ལོ་སྐྱ་བརྟན་ལ་ཐོབ་དང་སྟེ་རིས་བརྟན་ཏེ། སྐྱ་བརྟན་གྱི་གཟུངས་གཞུག་བཏོན་ནས་ཐལ་རྩལ་ཁོད་དུ་བསྐྱར་བ་རྣམས་ཉམས་གསོ་མཛད་པ་དང་། ཡཔཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་གིས་རྒྱ་གཞུང་ལ་བོད་ཀྱི་རིག་དངོས་བཅའ་འཆོལ་ཆོག་པའི་བཀའ་འཁོལ་ཞུས་ཏེ་སྐྱ་བརྟན་སྟོང་ཆོ་མང་པོ་ཕྱང་གསོག་བརྒྱབ་པའི་ལྷ་སའི་མཛོད་ཁང་ཞིག་ནས་རྩ་མོ་ཆའི་རྫོང་ལོ་སྐྱ་སྤྲད་ཆེད་སོན་བྱུང་བ་མ་ཟད། སྐྱ་སྤྲད་ཐལ་ཏེ་རྒྱ་ནག་དུ་དཔོར་བ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༣ ལོར་པེ་ཅིང་གི་བཅོ་བྲུ་ཞིག་ནས་ཆེད་སོན་བྱུང་ཡོད།

བར་རིས། ༡༡་༢ རྩ་མོ་ཆའི་རྫོང་ལོ་སྐྱ་སྤྲད་ཆེད་སོན་བྱུང་བའི་སྐྱ་བུ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་ལྷོ་ཁང་རྟོག་ཞིབ་ཆེབས་སྐྱར་སྐབས་བསམ་ཡས་གཙུག་ལག་ཁང་ནི་བོད་ཀྱི་དགོན་པ་དང་པོ་ཡིན་པས་སྟོན་མ་བཞིན་ཉམས་གསོ་བྱ་དགོས་པའི་བཀའ་གནང་བ་དང་། དེ་བཞིན་བོད་ཀྱི་དགོན་པ་མང་པོར་ཉམས་གསོ་གསོའི་ཆེད་ཞལ་འདེབས་པོན་ཆེན་གནང་བ་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་དགོན་སྟེ་ཁག་དུ་ནང་བསྟན་རིག་གནས་སྤར་གསོ་དང་སྟེ་ཁོད་ཀྱི་བྱས་པ་འདོན་སྤྱད་མཁན་གསོ་སྟོང་ཆེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ཟླ་ ༤ ཆེས་ ༡ ཉིན་བོད་བརྒྱུད་མཐོ་རིམ་ནང་བསྟན་སྟོབ་གསར་འཛུགས་བསྐྱེད་ནས་རིམ་བཞིན་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་དུ་དར་སྟེལ་མཛད།

༡༡ བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་གསོ།

ཐེངས་ཤིག་ཡཔཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེས་ཁམས་བདེ་ཆེན་ཁལ་དུ་འཆོམས་གཟིགས་སྐབས་ཁལ་དེའི་བོད་རིགས་སྟོབ་མ་རྣམས་ཀྱིས་རྒྱ་ཆས་སྤྲས་ཏེ་རྒྱ་སྐད་ཐོག་ནས་སྐད་གསང་མཐོ་པོས་དགའ་བསྟ། དགའ་བསྟ། ཞེས་ཡཔཎ་ཆེན་རིན་

བོད་
པ།

ཐོད་རང་བོད་ཡིག་ལ་དགའ་པོ་ཡོད་དམ།
ཐོད་ཀྱིས་བོད་ཡིག་སྟོང་རྒྱར་འབད་ཚོན་རི་ཅམ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
ཐོད་ཀྱིས་བོད་ཡིག་ཤེས་རྒྱ་གལ་ཆེན་པོ་རེད་དམ།
ཐོད་རང་ལ་བོད་ཡིག་སྟོང་རྒྱའི་མཐུན་ཆེན་ཡག་པོ་འདུག་གམ།

བོད་
ཆས།

བོད་
ཡིག

བོད་
སྐད།

པོ་ལོ་ལས་པ་ལྟ་བུ་ལྟས།

ཡལ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེས། གྲོགས་པོ་ཆུང་ཆུང་ཚོ། ཁྱེད་རྣམས་བོད་རིགས་ཡིན་ནམ་གྱུ་རིགས་ཡིན།

སློབ་ཕྲུག་ཚོས། ང་ཚོ་ཆང་མ་བོད་
རིགས་ཡིན།

ཡལ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེས། འོ་ན། ཁྱེད་
ཚོ་ཆང་མས་བོད་ཆས་མ་གྱུན་པ་
དང་། བོད་སྐད་མི་བཤད་པ་གང་
ཡིན་ནམ།

སློབ་ཕྲུག་ཚོས། ང་ཚོར་བོད་ཆས་མེད།
ང་ཚོས་བོད་སྐད་མི་ཤེས་ཞེས་
ལྟས། གནས་ཚུལ་འདི་ནི་སྐབས་
དེའི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གི་དངོས་
ཡོད་གནས་སྐབས་ཤིག་ཡིན།

བར་རིས། ༡༡་རྣམས་ཅེ་སློབ་འཁྱེད་ལ་གཞིགས་ཞིབ་སྐབས་ཀྱི་སྐབས་པར།

གྱུ་ནག་གྲུང་བྱུང་གིས་བོད་ཡིག་ནི་བཀོལ་སྤྱོད་ཆུང་ཞིང་། ཚོས་ལུགས་སྤོངས་དང་ཀྱི་ཡི་གེ་རྩིས་ལུས་ཅན་
ཡིན་པར་བཤད། བོད་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཁག་ཏུ་བོད་ཡིག་སློབ་ཁྱིམ་གྱི་ཕྱེད་ལ་སློབ་མ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་བོད་ཡིག་པན་མེད་ཀྱི་
ཡི་གེ་ཞིག་ཡིན་པར་བསམ་སྟེ་སྤྱིར་འདོད་ཀྱང་ཕྱེད་ཀྱི་མེད།

གནས་སྐབས་དེའི་འོག་ཡལ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེས་བོད་ཚོལ་གསུམ་ཁུལ་དུ་ཞབས་ཀྱིས་བཅགས་ཏེ་བོད་མི་རིགས་
རང་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུ་རྒལ་སྤྱོད་ལས་ཏེ་མདུན་སྤྱོད་ཀྱི་ལམ་དུ་ཆས་དགོས་ན། བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྤྱིར་སྤྱོད་སྟེལ་གསུམ་གྱི་
རྒྱ་ཨང་དང་པོ་དང་། བོད་ཡིག་སྤྱིར་སྤྱོད་ཀྱི་རང་གི་མི་རིགས་ཀྱི་འོས་འགན་ཞིག་ཡིན་པས་བོད་རིགས་ས་ཁུལ་དུ་བོད་
སྐད་མི་འོད་པ་དང་བོད་ཡིག་མ་བཀོལ་ན་ས་འདི་ནས་བོད་རིགས་ཞེས་པའི་མི་རིགས་འདི་རང་བཞིན་གྱིས་རྩ་མེད་
འགྲོ་རིས་ཡིན་པའི་བཀའ་སློབ་སྐབས་རེར་དགོངས་འཆོམས་ཡོད་ལུས་ཐོག་བཀའ་བཀྱོན་དང་། སྐབས་རེར་འགྲེལ་
བརྗོད་གནང་བ་དང་། སྤྱི་སྤྱོད་ཀྱིས་ཞལ་འདེབས་གནང་སྟེ་གཞི་རིམ་སློབ་གྲྭ་དང་། དུ་ཕྱག་སློབ་གྲྭ། དགེ་ལྡན་འོས་སྤྱོད་
སློབ་གྲྭ་བཅས་བོད་མདོ་དབུས་ཁམས་གསུམ་དུ་སློབ་གྲྭ་རི་སྟོན་ཅིག་གསར་འཛུགས་བསྐྱངས།

དེ་བཞིན་ཡིག་སྐྱར་དང་། བརྒྱུ་འཕྲིན། བར་སྐྱུན། ཅོར་སྐྱེག་འཁྱུར་སྟོན། གསར་འཁྱུར། རྫོ་བྱང་། ཁ་བྱང་། སྐྱག་
ཏར། ཁྱིམ་ས་ཡིག་སོགས་བོད་སྐད་ཡིག་ཐོག་ནས་འབྲི་དགོས་ཀྱི་དེ་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་བྱུང་སྤྱོད་མེད་པ་ཞིག་ཡིན།
ཡལ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་མཆོག་གིས་སྤྱི་ལོ་འཛམ་མེད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྤྱིར་སྤྱོད་སྟེལ་གསུམ་གྱི་དགོས་པའི་

བཀའ་སློབ་དང་། རྒྱ་གཞུང་གི་སྲིད་བྱུས་ལ་མེད་ཚེག་མེད་གཏུགས་ཀྱིས་གདོན་ལེན་གནང་སྟེ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༦ ལོར་བོད་
ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་དང་། བཀོལ་སྦྱོང་། དར་སྤེལ་གཏོང་ཕྱོགས་སྒོར་གྱི་གཏན་འཁེབས་ཞེས་པའི་ཡིག་ཆ་ལ་བརྟེན་
ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྒྲར་གསོ་དང་སྦྱོང་སྦྱོང་ལ་གསོན་ཤུགས་གསར་བ་ཞིག་སྤྱིན།

༣། དཔལ་འབྱོར་གྱི་རོགས་རམ།

གོང་དུ་བརྗོད་པ་བཞིན་ཡུན་གཟིགས་ཡུལ་ཆེན་མཆོག་གིས་བོད་ཁུལ་དུ་དགོན་པ་སྤར་གསོ་དང་། སློབ་གྲྭ་
གསར་འཛུགས་སོགས་ཀྱི་བྱ་བཞག་རྒྱུ་ཆེན་ཆེན་ལྟ་བུ་དགོས་ན། དཔལ་འབྱོར་ནི་མེད་དུ་མི་རུང་བ་ཡིན་པ་དགོངས་
པར་འཁུངས་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ཅམ་ལ་ཡུལ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་བོད་མདོ་དབུས་ཁམས་གསུམ་དུ་ཆེབས་བསྐྱར་གནང་སྐབས་བོད་
མི་མང་གི་གནས་སྟངས་ཉ་ཅང་སྒྲི་ཞིང་དབུལ་པོངས་ཀྱི་གནས་སུ་གྱུར་ཡོད་པ་དང་། དགོན་པ་དང་སློབ་གྲྭའི་གནས་
སྟངས་རྣམས་ལ་གཟིགས་སྐབས་ཐུགས་པམ་ཆེན་པོ་བྱུང་སྟེ་བོད་ཡར་རྒྱས་ལ་དགོས་ངེས་ཀྱིས་ཐབས་ལམ་ཞིག་
འཆོལ་འགོ་བརྩམས།

པར་རིས། ༣༡་ཙ རྒྱ་བྲང་ཕྱོགས་སུ་ཐེབས་སྐབས་སློབ་
གྲྭར་ཆེབས་སྐྱར་གནང་སྟེ་མི་དམངས་ཀྱིས་ཕུལ་བའི་དདུལ་
དངོས་རྣམས་སྒྲུལ།

བོད་དར་རྒྱས་རོགས་སྦྱོར་ཐེབས་ཅ་ཆོགས་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༦ ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་ཡུལ་ཆེན་སྐུ་ཐེང་
བརྩེ་བ་མཆོག་གིས་བོད་དར་རྒྱས་རོགས་སྦྱོར་ཐེབས་ཅ་ཆོགས་
པ་པེ་ཅིང་ནས་གསར་འཛུགས་གནང་སྟེ་བོད་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་གོང་
འཕེལ་གཏོང་རྒྱ་དང་། ཤེས་ཡོན། འཕྲོད་བསྟེན། ཚན་ཅལ། གན་
གསོ། རྒྱུ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤངས་སྦྱོར་བྱེད་རྒྱ་སོགས་ལ་ཤུགས་སྤོན་
བསྐྱོན་ཡོད།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༦ ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༣ ལ་དགོན་པ་རྣམས་རང་ཁ་
རང་གསོ་ལ་དམིགས་ཏེ་གདན་ས་བཟུང་གིས་སྤྱན་པོར་བོད་གངས་
རྒྱུ་སྤྱི་འདོམས་མཐུན་གཉེར་ཁང་གི་ལས་ཁུངས་གསར་འཛུགས་

གནང་ཞིང་། རིམ་བཞིན་མདོ་སྦྱང་དང་། དབུས་གཙང་། རྒྱ་ནག་བཅས་སུ་ཡན་ལག་ལས་ཁུངས་གསར་འཛུགས་
གནང་ཡོད། ལས་ཁུངས་དེ་ནས་གདན་ས་གསུམ་གྱིས་གཙོ་དབུས་ཕྱོགས་ཀྱི་དགོན་སྡེ་ཁག་ལ་རང་ཁ་རང་གསོ་སྤུབ་
པའི་ཆེད་མ་དདུལ་ཞལ་འདེབས་སོན་ཆེ་གསོལ་སྒྲུལ་གནང་།

ར་མོ་ཆེ་ཆོ་བའི་སྐུ་མདུན་གྱི་གསེར་གོང་རིག་གནས་གསར་མེད་སྐབས་བརྒྱགས་གཏོར་ཕྱིན་པར་གསར་བཅོ་

མཛད་པ་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་སློབ་གཉེར་བར་མཐུན་སྤྱོད་དང་། དགོན་པ་ཉམས་གསོ། རྒྱུ་སྤྱོད། རྒྱ་རྟེན་གསར་བཞེངས་སོགས་ཀྱི་ཐད་ཁ་ཡོད་ལག་ཡོད་ཀྱི་རོགས་སྐྱོར་གནང་ཡོད།

ལ་བཅ་ཆེན་རྒྱ་མཚོ་བཅུ་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས། ད་ལྟའི་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ལུས་ཀྱི་རྣམ་པ་འདི་འགྱུར་བ་གཏོང་མ་ཐུབ་ན། རོས་རང་གི་ཡང་མིག་བཅུ་མ་མི་ཐུབ། རོས་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་དང་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་རང་དབང་སྤར་གསའི་དོན་དུ། དེ་ལྟ་འཕྲོ་བརྒྱུག་ཏུ་སོང་བའི་དུས་ཚོད་ཁ་གསལ་ཆེད། ད་དུང་ཡང་མི་ལོ་ ༡༠ ལྷིང་ཁམས་ཀྱི་འཕར་མཆོམས་འཛོག་འདོད་མེད་ཅེས་གསུངས་ཡོད།

འོན་ཀྱང་རྩ་རྩོམ་གསལ་ཅན་གྱི་བསོད་ནམས་ཀྱིས་མ་འཆུན་པར་བྲི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཚེས་ ༡༧ ཀྱི་མཆོན་མོར་བདེ་ཆེན་སྐལ་བཟང་པོ་བྲང་གི་གཞི་རྒྱུ་རྒྱུ་ལུས་ཀྱི་སྤྱོད་སྤྱོད་ལས་འདས། དེ་ནི་རྒྱ་གཞུང་གི་གཡོ་ཁུ་འོག་དུག་བྲངས་ཏེ་བཞུངས་པའི་དོགས་པ་བྱེད་བཞིན་ཡོད་ལ། དེ་ནས་བཟུང་སངས་རྒྱུ་ཀྱི་བསྟན་པ་འཛིན་སྐྱོང་སྤེལ་གསུམ་དང་། བོད་ཀྱི་སྤྱད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་རྣམས་སྤྱོད་སྤྱོད་སྤེལ་གསུམ་གནང་རྒྱ་བཅས་ཁོང་གི་དགོངས་བཞེད་མཐུག་སྐྱོང་མ་ཐུབ་པར་ལུས།

ཀ། ལན་མདོར་བསྟུས་རེ་གིས།

- ༡། རིག་གནས་གསར་བརྗེ་གི་ལོ་གང་ནས་གང་དུ་བར་གནས་ཡོད། དེ་འགོ་འཛུགས་མཁན་སུ་ཡིན་ནམ།
- ༢། རྒྱ་གཞུང་གིས་རྒྱུ་མེད་ཐེངས་བཅུ་གང་དང་གང་ཡིན་ནམ།
- ༣། བོད་དར་རྒྱས་རོགས་སྐྱོར་ཐབས་ཅུ་ཚོགས་པ་བཙུགས་དགོས་དོན་གང་ཡིན་ནམ།

ཁ། རི་བའི་ལན་འདམས་དགོས།

- ༡། བཤེན་པ་ནི་ ..... ཡིན།
ལེགས་སྐྱོར་གྱི་སྐད།   བོད་སྐད།   རྒྱ་སྐད།
- ༢། རུ་མོ་ཆེད་ཇོ་བོད་སྐད་སྟོན་ ..... རྟོན་སོན་བྱུང་ཡོད།
ལྷ་ས་ནས།   བེ་ཅིང་ནས།   ཨ་མདོ།
- ༣། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༡ ཉིན་ ..... གསར་འཛུགས་བསྐྱེད་སྟེ།
བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་གྲྭ།   བོད་གཞུང་སྐད་ཡིག་སློབ་གྲྭ།   བོད་བརྒྱུད་མཐོ་རིམ་ནང་བསྟན་སློབ་སྦྱོང་གི་སྡེ་ཁོངས་སྤྱི་ལོ་
- ༤། ཕྱི་ལོ་ ..... མེད་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་སྦྱོང་དང་། བཞེས་སྦྱོང་། དར་སྤེལ་གཏོང་ཚུགས་སྐོར་གྱི་གཏན་འབེབས་ཞེས་
པའི་ཡིག་ཆ་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སྐྱོར་གསོ་བྱེད་པ་བྱུང་ཡོད།
༡༩༥༥   ༡༩༥༧   ༡༩༥༩
- ༥། དགོན་པ་ནམས་རང་ཁ་རང་གསོར་དམིགས་ཏེ་གདན་ས་བཟུང་གིས་ལྷན་པོར་ ..... གི་ལས་ཁུངས་གསར་
འཛུགས་གནང་།
གངས་རྒྱུ་སྤྱི་འདོམས་མཐུན་གཉེར་ཁང་།   བོད་དར་རྒྱས་རོགས་སྐྱོར་ཐབས་ཅུ་ཚོགས་པ།   བོད་ཀྱི་དབུས་གཉེར་ཁང་།

ང། བྱེད་སྒོ།

ལ་ཤ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེད་བཀའ་སློབ་སྦྱོང་བསྟུས་རེ་བསྟུས་ཏེ་འབྲེལ་བཟོད་བྱེད་པ་དང་སྐྱོར་པ་ཐོག་སྐྱོར་དགོས།

ས་སྐྱ་བ།

རྡོ་རྗེ་འཆང་དངོས་སྒྲ་ཆེན་སྙིང་པོའི་ཞབས། །
 བསོད་ནམས་རྩེ་མོ་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཆོན་དང་། །
 ས་སྐྱ་པཎ་ཆེན་འཕགས་པ་རིན་པོ་ཆེ། །
 རྗེ་བཙུན་གོང་མ་ལྷ་ལ་གསོལ་བ་འདེབས། །

ས་སྐྱ་བ་ནི་བོད་དུ་དར་བའི་ནང་བསྟན་
 ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གྲུབ་མཐའི་ནང་གསལ་གྱི་ཡིན་
 ཅིང་། རབ་བྱུང་དང་བོད་ནང་འཁོན་དགོན་ཅོག་
 རྒྱལ་པོ་ཞེས་པས་སྒོལ་གཏོང་།

འཁོན་དགོན་མཆོག་རྒྱལ་པོས་དགོན་པ་ཐོག་
 མ་ཕྱག་འདེབས་ལུལ་གྱི་སའི་ཁ་དོག་སྐྱ་བོ་ཡིན་
 པས། དགོན་པའི་མཆོན་ལ་ས་སྐྱ་དགོན་དང་། བྱིས་
 སུ་གྲུབ་མཐའི་རིང་ལུགས་འཛིན་པའི་མིང་ལའང་ས་
 སྐྱ་བ་ཞེས་ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་ཡིན།

སྤྱིར་གསུང་དག་ལམ་འབྲས་ཆོས་ཀྱི་སྙིང་
 པོར་བྱེད་པའི་རིང་ལུགས་འཛིན་མཁན་རྗེས་འབྲང་
 ས་ཆེན་ཀུན་དགའ་སྙིང་པོ་སོགས་གོང་མ་རྣམས་ལྷ་
 དར་རྒྱས་སུ་བཏང་།

ལམ་འབྲས་ནི་ས་སྐྱ་པའི་ཐབ་ཆོས་གསུང་
 དག་རིན་པོ་ཆེ་སྟེ། ལམ་འབྲས་བྱ་དང་བཅས་པ་
 ཐོག་མར་གྲུབ་ཆེན་བེར་མ་པས་ཀྱི་རྡོ་རྗེའི་རྒྱུད་ལ་
 བརྟེན་ནས་ལམ་འབྲས་རྡོ་རྗེའི་ཆོག་རྒྱུད་དང་།
 རྒྱུད་ཀྱི་བཤད་བཀའ་བསྟུས་པ་དང་། ལམ་འབྲས་བྱ་

དང་བཅས་པའི་གདམས་དག་རྣམས་ནག་པོ་པ་དང་ཤོམ་སྟེ་པ་ལ་གནང་། དེ་ལས་རིམ་པར་བརྒྱུད་དེ་བོད་དུ་འབྲོག་མི་ལོ་
 ལྷོ་བ་དང་། དེས་ས་ཆེན་ཀུན་དགའ་སྙིང་པོ་ལ་གནང་། ཁུད་པར་དུ་གྲུབ་ཆེན་བེར་མ་པ་ཆོས་སྒྲོལ་གྱི་ཚུལ་དུ་ས་སྐྱ་ར་
 རྟོན་ཏེ་ས་ཆེན་ཀུན་དགའ་སྙིང་པོ་ལ་ལམ་འབྲས་ཉི་བརྒྱུད་སྟེས་བཤད་བསྟུས། དེས་བསོད་ནམས་རྩེ་མོ་དང་གྲགས་པ་
 རྒྱལ་མཆོན། དེ་ནས་ས་པཎ་དང་། འབྲོ་མགོན་ཆོས་འཕགས་སོགས་ལས་རིམ་བཞིན་དར་བའོ། །

རྫོག་པ་ལ།

༡༡། །རྫོག་པ་ལི་སྤྲུག་སྤྲུག་གི་བརྒྱད་རིམ་ནི།
མཉམ་མེད་ཤུག་ལི་དབང་པོས་ཆོས་རྒྱལ་ལྷ་བ་བཟང་
པོར་དུས་འཁོར་ཙ་རྒྱད་གནང་བ་ནས་བཟུང་། འཕྲུ་
ལའི་ཆོས་རྒྱལ་བདུན་དང་། རིགས་ལྡན་བཅུ་གཅིག་པ་
རྒྱལ་དཀའ་ནས་སྤྲུག་ཆེན་དུས་ཞབས་ཆེན་པོ་དང་ཁ་ཆེ་
བཞུ་ཆེན་ལྷ་བ་མགོན་པོ་སོགས་རིམ་བར་བརྒྱད་ཀྱི་
མཁུན་ཆོས་སྤྱོད་ཐེངས་སོགས་ཀྱི་བར་ཆོས་བརྒྱད་འདི་
ལ་སྤྱོད་དུག་པ་ཞེས་མཆོད་ཆགས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ལོར་ཀུན་སྤངས་སྤྲུག་མེ་བཙོན་
འབྲུས་གཙང་རྫོམ་ནག་སྤྲུག་རྒྱལ་མོའི་གནས་རྫོན་
ཞེས་པའི་ལུང་བར་ཐེབས་ཏེ་གདན་ས་མཛད་ཅིང་དུས་
འཁོར་གྱི་བསྟན་པ་རྒྱ་ཆེར་སྤེལ་བ་ནས་བཟུང་ཆོས་
བརྒྱད་འདི་ལ་དབལ་རྒྱལ་བ་རྫོན་པ་ཞེས་གྲགས་པ་
བྱུང་ངོ་།

མདོ་སྤྲུག་གི་བརྒྱད་རིམ་ནི། འཕགས་པ་
སྤྱ་སྤྱབ་ཡབ་སྲས། རྫོན་བཙུན་བྱམས་པ་མགོན་པོ།
འཕགས་པ་ཐོགས་མེད་སྤྱ་མཆེད་སོགས་བརྒྱད་ནས་
མདོ་སྤྲུག་གི་བརྒྱད་པའི་ཚུ་བོ་རྣམས་གཅིག་ཏུ་འབྲེས་
པ་རྒྱལ་བའི་ལུང་ཐེན་ཀུན་མཁུན་དོལ་པོ་སངས་རྒྱས་
མཆོག་དང་། ཀུན་མཁུན་ཉ་དཔོན་པ་སོགས་སྤྱ་ཆེན་
བཅུ་བཞི། རྫོན་ཀུན་དཀའ་གྲོལ་མཆོག་རྫོན་བཙུན་ཏུ་

འཁོར་ལོ་ཐ་མའི་མདོ་དང་དུས་འཁོར་གྱི།
དགོངས་དོན་གཙོ་བོ་བཟུང་བདེ་གཤེགས་སྤྱིང་པོ་ཡི།
དོན་ལ་ངེས་ལྟན་རྫོག་རྫོག་ནས་འབྱོར་ཅན།
རྒྱལ་བ་རྫོན་པ་ལ་གསོལ་བ་འདེབས།

ར་ལྷ་ཐ་སོགས་ཀྱིས་རྒྱ་ཆེར་སྤེལ་ཞིང་ད་ལྟའི་བར་རྒྱལ་བ་རྫོན་པའི་བསྟན་པ་འདི་ཉིད་དར་ཞིང་རྒྱས་པའོ།

བཀའ་བརྒྱད་པ།

དབྱེས་མཛད་དོ་ཟེ་མར་སྟོན་སྟོ་བློས་ཞབས། །
 མི་ལ་རས་ཆེན་མཉམ་མེད་སྐུ་པོ་པ། །
 དུས་གསུམ་མཁེན་པ་འགྲོ་མགོན་བསོད་ནམས་གྲགས། །
 བཀའ་བརྒྱད་གོང་མ་ལྷ་ལ་གསོལ་བ་འདེབས། །

དཔལ་བཀའ་བརྒྱད་པ་ནི་བོད་དུ་དར་བའི་
 ནང་བསྟན་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གྲུབ་མཐའ་ཆེན་པོ་ཞིག་
 ཡིན་ཞིང་། གྲུབ་ཆེན་ཏེ་ལོ་པ་ནས་བརྒྱད་པའི་
 བཀའ་བབས་ཀྱི་གདམས་པའི་བརྒྱད་འཛིན་ཡིན་
 བས་བཀའ་བརྒྱད་པ་ཞེས་གྲགས་ལ། བཀའ་བརྒྱད་
 ཀྱི་བསྟན་པའི་སྟོལ་གཏོད་པ་པོ་ནི་སྟོ་བློ་བྲག་མར་པ་
 ཆོས་ཀྱི་སྟོ་བློས་ཡིན།

གྲུབ་ཆེན་ཏེ་ལོ་པ་ལ་བཀའ་བབས་
 བཞིའི་གདམས་པ་ཡོད་པ་དང་། བཀའ་བབས་
 བཞིའི་གདམས་པ་ཆ་ཆང་བ་སྟོ་བྲག་མར་
 པ་ལོ་རྩ་ལ་བརྒྱད་པ་སྟེ། མར་བས་བཞུ་ཆེན་
 རྒྱ་རོ་པ་དང་། མངའ་བདག་མེ་ཉི་པ། དཔལ་
 ཞི་བ་བཟང་པོ། གྲུབ་ཆེན་ཡེ་ཤེས་སྟོང་པོ་
 བཅས་སྐྱ་མའི་གཙོ་བོ་བཞི་དང་། གཞན་ཡང་
 པརྟེན་དང་། གྲུབ་ཐོབ་མཁའ་འགྲོ་མ་སོགས་སྐྱ་མ་
 བརྒྱད་བདུན་ཅུ་ལྷག་ཙམ་བསྟན་ནས་གསལ།

དེ་ནས་བོད་དུ་ཐེབས་ཆེས་བཀའ་བབས་
 བཞིའི་གདམས་པ་རྣམས་འཆད་སྟེལ་མང་དུ་མཛད་
 བ་ལས། མན་ངག་དང་། བཤད་རྒྱུད་འཛིན་པའི་

སྟོབ་མ་གཞན་བཞི་སྟེ། མི་ལ་རས་པ་དང་། མེས་སྟོན་ཆོན་པོ། རྟོག་ཆོས་སྐུ་དོ་ཟེ། མཚུར་སྟོན་དབང་གི་དོ་ཟེ་བཅས་
 བྱུང་ཞིང་། རྟོ་བཙུན་མི་ལ་རས་པ་དང་དེའི་སྟོབ་མ་མཉམ་མེད་དུགས་པོ་ལྷ་རྟོ་ནས་བཀའ་བྲག་ཆུ་བོ་གཉིས་འབྲེས་
 གྲུབ་བརྒྱད་ཀྱི་བསྟན་པ་ཉི་མ་ཤར་བ་ལྟར་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་བར་བརྟེན། བཀའ་བརྒྱད་ཆེ་བཞི་ཆུང་བརྒྱད་བཅས་རིམ་
 བཞིན་བྱུང་བ་ཡིན།

དགེ་ལུགས་པ།

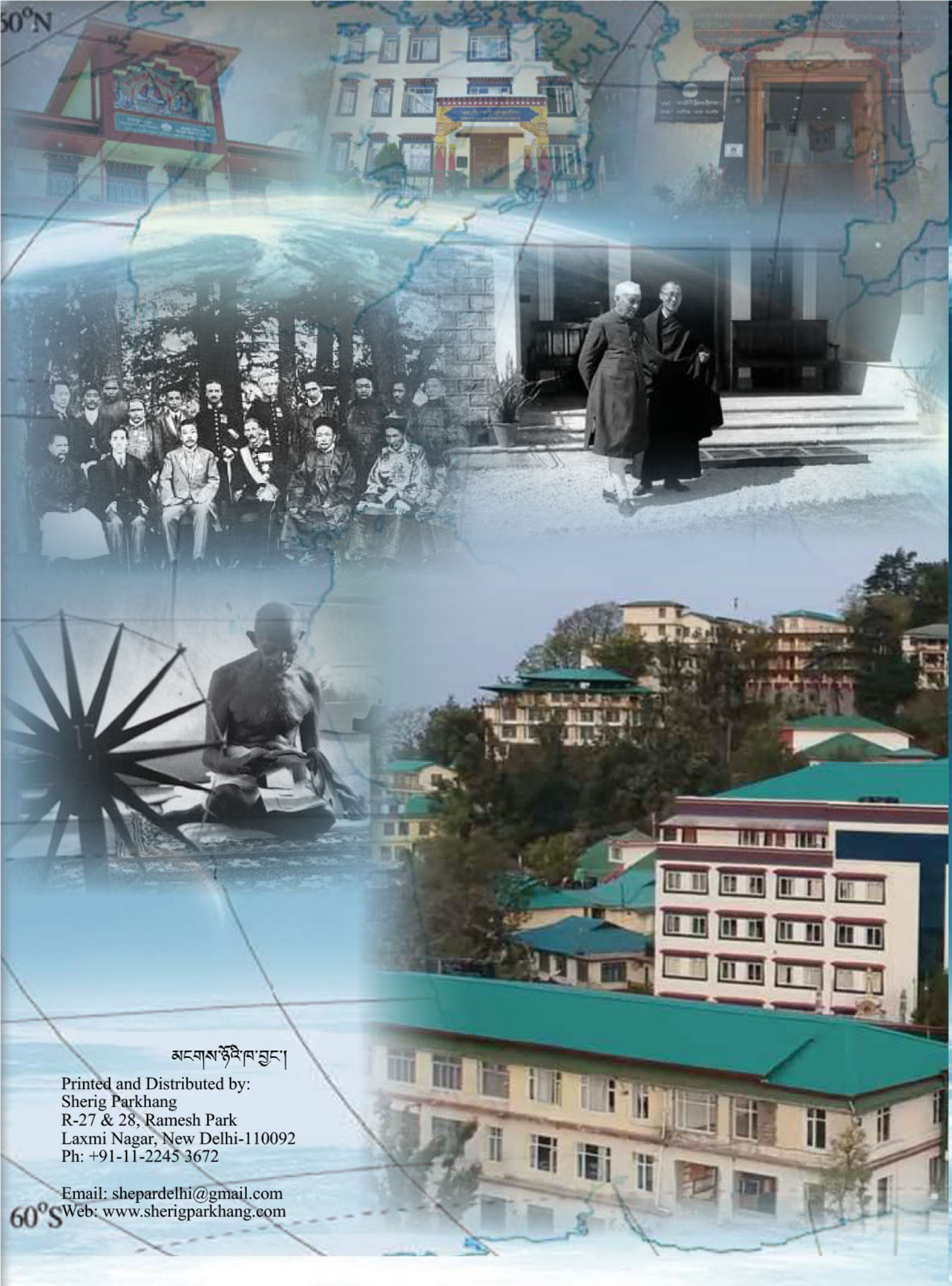
བཏན་པའི་འཁོར་ལོ་ཐེ་བཅུན་ཙོང་ཁ་པ། །
 རྒྱལ་ཚབ་ཆོས་རྗེ་མཁས་གྲུབ་དགེ་ལེགས་དཔལ། །
 དགེ་འདུན་གྲུབ་པ་པཎ་ཆེན་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ། །
 འཇམ་མགོན་ཡབ་སྐུ་ལྔ་ལ་གསོལ་བ་འདེབས། །

རི་པོ་དགེ་ལུགས་པ་ནི་རྗེ་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོ་
 ནས་བྱུང་བ་ཡིན་ལ། ཁོང་དགྲུང་ལོ་བཅུ་དྲུག་སྟེང་
 དབུས་གཙང་གི་ཕྱོགས་སུ་བྱོན་ནས་གཞུང་ལུགས་
 རབ་འབྱམས་ལ་སྦྱངས་པ་མཛད་དེ་མཁས་པའི་གོ་
 འཕང་བརྟེས།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར་འབྲོག་རི་པོ་ཆེ་དགེ་
 ལུགས་པ་ར་རྒྱལ་བའི་སྤྱིང་བྲག་བཏབ་པས་ཡུལ་
 མིང་ཆོས་བརྒྱད་དུ་སྟོགས། རྗེ་འཛོམས་སྟོབ་འཇམ་
 དབྱངས་ཆོས་རྗེ་བཟུ་ཤིས་དཔལ་ལྔ་ལྟེན་ཕྱི་ལོ་
 ༡༩༡༩ ལོར་འབྲས་སྦྱངས་དགོན་པ་དང་། བྱམས་
 ཆེན་ཆོས་རྗེ་ལྷ་ཀྱེ་ཡེ་ཤིས་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་༡༩༡༥ ལོར་
 སེ་ར་དགོན་པ། རྒྱལ་བ་སྐྱུ་ཕྱེད་དང་པོ་དགེ་འདུན་
 གྲུབ་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་བཟུ་ཤིས་སྐྱུན་པོ།
 རྗེ་བཅུན་ཤིས་རབ་སེལ་སྐྱུ་རྒྱུད་སྦྱང་གྲ་ཆར་། རྒྱུད་
 ཆེན་ཀུན་དགའ་དོན་གྲུབ་ཀྱིས་རྒྱུད་སྦྱང་གྲ་ཆར་
 སོགས་བྲག་བཏབ་གནང་སྟེ་དབུས་གཙང་ཁུལ་
 དང་། རིམ་བཞིན་རྒྱལ་དབང་སྐྱུ་ཕྱེད་རིམ་བྱོན་གྱི་
 མཛད་པ་ཕྱིན་ལས་ལས་མདོ་སྦྱང་སྦྱང་ཁུལ་དུ་དགེ་
 ལུགས་པའི་བསྐྱེད་པ་དར་ཞིང་རྒྱས་པར་མཛད་པ་

ཡིན། རྗེ་ཙོང་ཁ་པས་དགའ་ལྔ་ལྟེན་དགོན་པ་བྲག་བཏབ་སྟེ་གསེར་ཁྱིམ་བཞུགས་པ་ནས་བཟུང་ནི་སྟེང་དེར་བཞུགས་ནས་
 རྗེ་ཙོང་ཁ་པའི་རྒྱལ་ཚབ་གནང་མཁན་རིམ་བར་དགའ་ལྔ་ལྟེན་ནི་པ་ཞེས་འབོད་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ལོར་རྗེ་རིན་པོ་ཆེ་
 སྐྱུ་གཤེགས་རྗེས་རྒྱལ་ཚབ་དར་མ་རིན་ཆེན་རྒྱལ་ཚབ་དུ་བསྐྱོས་ཏེ་དགའ་ལྔ་ལྟེན་ནི་པ་དང་པོ་ལ་བཞུགས་པ་ནས་ད་བར་
 དགའ་ལྔ་ལྟེན་ནི་པ་ ༡༠༩ ལྷན་ཡོད་དོ། །

མངགས་ཉི་ཁ་བྱང་།

Printed and Distributed by:
Sherig Parkhang
R-27 & 28, Ramesh Park
Laxmi Nagar, New Delhi-110092
Ph: +91-11-2245 3672

Email: shepardelhi@gmail.com
Web: www.sherigparkhang.com